శ్రీవీరభారతవర్ష

మహర్షులచరిత్రలు

(శ్రీమహర్షిజీవితరత్నామృతము)

రెండవభాగము

920.034
VEN

వేంకటేశ్వరులు, ఎం. వి.,

T
920.034
VEN
Pt.2

శ్రీ చింతామణీ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

AQUALIB 1185

ప్రాచీన భారతవర్ష

మహర్షుల చరిత్రలు

[శ్రీ మహర్షి జీవిత కథామృతము]

★

రెండవభాగము

★

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.
11815

గ్రంథకర్త

విద్వాన్ బులుసు వెంకటేశ్వరులు, ఎం. ఏ.

1959

విషయసూచిక

విషయము	పుటసంఖ్య
1 నారదమహర్షి	
1 నారదుని జననము	2
2. నారదుని గానవిద్య; విష్ణుభక్తి	3
3. నారదబ్రహ్మల పరస్పర శాపములు	4
4. నారదుఁడుగంధర్వుఁడైపుట్టుట	6
5. నారదుఁడు శూద్రుఁడైపుట్టుట	9
6. బ్రహ్మ నారదు ననుశాసించుట	13
7. నారదుఁడు బ్రహ్మను విశ్వప్రకారమడుగుట	14
8. నారదుఁడు నారాయణఋషిని దర్శించుట	15
9. నారాయణుఁడు నారదునకుఁ దత్త్వోపదేశముచేయుట	16
10. నారాయణఋషి నారదునకు బ్రహ్మవైవర్తపురాణముచెప్పుట	17
11. నారదునివివాహవృత్తాంతము	18
12. నారదుఁడు సృంజయు ననుగ్రహించుట	22
13. నారదునిదక్షుఁడుశపించుట	24
14. నారదుఁడు వ్యాసునకు విష్ణుభక్తి బోధించుట	25
15. నారదుఁడు సనత్సుజాతునిచేఁ దత్త్వోపదేశమందుట	26
16. నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికి జ్ఞానమార్గముఁ దెలుపుట	27
17. నారదుఁడు వపు వను నప్సరో వనితకుగర్వభంగమొనరించుట	28
18. నారదుఁడుస్త్రీయై పుత్రులం గన్న వృత్తాంతము	29
19. నారదమహర్షి చిత్రసేనునకు జ్ఞానముపదేశించుట	30
20. నారదమహర్షి ధర్మరాజున కుపకరించుట	31
21. నారదుని సత్కృతులు	33
22. నారదునకుఁ బురాణముల తోడి సంబంధము	35
23. నారదుఁడు శ్రీశుకునకుఁ దత్త్వము బోధించుట	36
24. నారదుఁడు విష్ణుమూర్త్యాధిక్యమెఱిఁగిన వృత్తాంతము	37
25. నారదుఁ డప్సరసలకు వర మొసఁగుట	39
26. నారదుఁడు కృతయుగమునఁ గనుఁగొన్న చిత్రములు	40
27. నారద వాసుదేవసంవాదము	42
28. నారదపరిశంస	42
29. నారద సమంగ సంవాదము	43
30. నారద గాలవసంవాదము	44
31. శ్రీకృష్ణ నారదసంవాదము	45
32. దేవకీ నారదసంవాదము	46
33. నారద భక్తిసూత్రములు	46
34. నారదస్మృతి	47

35. నారద శిల్పశాస్త్రము 47

2 పరాశరమహర్షి

1. స్తుతి 49
2. పరాశరుని జన్మవృత్తాంతము 50
3. పరాశరునికోపమున జగము లల్లాడుట 52
4. పరాశరమహర్షి వసిష్ఠునికోరిక పైఁ గోప ముపసంహరించు కొనుట 54
5. పరాశరుఁడు పరమశివుని వర ప్రసాదమందుట 55
6. పరాశరుఁడు రాక్షసవధార్థము సత్రయాగమొనరించుట 56
7. పరాశరమహర్షి మత్స్యగంధి గడపునోడ నెక్కుట 58
8. సత్యవతి పూర్వజన్మ వృత్తాంతము 59
9. పరాశరునివలన సత్యవతికి శ్రీవేదవ్యాసుఁడుదయించుట 60
10. పరాశరుఁడు జనకునకు ధర్మ ప్రబోధము చేయుట 61
(పరాశరగీత)
11. తపోత్కృష్టత 62
12. జ్ఞానబోధ 62
13. పరాశరుఁడు శిష్యులకు బోధించిన సాంఖ్యానము 61
14. పరాశరుఁడు భద్రసేను ననుగ్రహించుట 64
15. పరాశరస్మృతి: పరాశరహో రాశాస్త్రము 64
16. పరాశరసంహిత 65

3 భరద్వాజమహర్షి

1. భరద్వాజుని జననము 66
2. భరద్వాజుని భరతచక్రవర్తి పెంచుట 70
3. భరద్వాజునకు ద్రోణాచా ర్యుఁడు కలిగినవిధము 71
4. భరద్వాజుఁడు భృగుమహర్షి కడ కేఁగుట 72
5. భరద్వాజుఁడు సీతారామ లక్ష్మణుల కాతిథ్యమిచ్చుట 72
6. భరద్వాజుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ గని స్తుతించుట 74
7. భరద్వాజమహర్షి దివోదాసుఁ డనురాజును గాపాడుట 75
8. భరద్వాజుని విందు 77
9. భరద్వాజ రాజధర్మ ప్రబోధము 77
10. భరద్వాజ వైమానిక శాస్త్రము 81

4 భృగుమహర్షి

1. స్తుతి 83
2. భృగుమహర్షి సంతానము 84
3. భృగుమహర్షి యగ్నిహోత్రుని శపించుట 84
4. భృగుమహర్షి విష్ణుమూర్తిని శపించుట 85
5. భృగుమహర్షి ఋషినిరూపమునఁ ద్రిమూర్తులఁ బరిశోధింప నేఁగుట 87

6. భృగుమహర్షి యువనాశ్వ
ననుగ్రహించుట. 90
7. భృగువిద్యాధరసమాగమము 91
8. భృగుమహర్షి జమదగ్ని పరశు
రాములకుపకృతియొనరించుట92
9. భృగుమహర్షి భరద్వాజునకు
బహువిషయము లెఱింగించుట92
10భృగుసూత్రములుభృగుస్మృతి95

5 మార్కండేయమహర్షి

1. స్తుతి 96
2. మార్కండేయుని జన్మ
వృత్తాంతము 97
3. మార్కండేయుఁడు మృత్యు
వును జయించుట 97
4. మార్కండేయుఁడు హరిని
గూర్చి తపించుట 99
5. మార్కండేయుఁడు శివాను
గ్రహుఁడగుట 100
6. మార్కండేయుఁడు పరిభ
ముఁ గడచినవృత్తాంతము 102
7. మార్కండేయుఁడు యుధి
ష్ఠిరు ననుగ్రహించుట 104
8. మార్కండేయమహర్షి గౌర
ముఖునకుఁ బితృదేవతలను
గుఱించి తెలుపుట 106
9. మార్కండేయుఁడు జైమినికి
ధర్మపక్షులగుఱించి తెలుపుట108
10. మార్కండేయుఁడు క్రోష్టు
కికిఁ జెప్పినవిషయము 109

6. యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి

1. స్తుతి 112
2. యాజ్ఞవల్క్యుని పుట్టుక 113
3. యాజ్ఞవల్క్యునిబాల్యదశ113
4. యాజ్ఞవల్క్యుని గురుభక్తి 114
5. యాజ్ఞవల్క్యునివిద్యామదము115
6. వైశంపాయనుఁడు యాజ్ఞవ
ల్క్యుని శిక్షించుట 116
7. యాజ్ఞవల్క్యుఁడు సూర్యు
నారాధించి శుక్ల యజుర్వేదా
దుల నేర్చుట 118
8. యాజ్ఞవల్క్యుఁడు శాకల్య
ముని నోడించుట 119
9. యాజ్ఞవల్క్యుఁడు జనకున
కాధ్యాత్మిక విషయము
లెఱింగించుట 120
10. విశ్వావసునకు యాజ్ఞల్క్యు
డెఱింగించినతత్త్వపరికారము122
11. యాజ్ఞవల్క్యుని వివాహ
వృత్తాంతము 124
12. యాజ్ఞవల్క్యుఁడు యోగీంద్ర
పట్టాభిషేకము నందుట 126
13. యాజ్ఞవల్క్యుని తురీయా
శ్రమస్వీకారము 126
14. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి 127
15. యోగయాజ్ఞవల్క్యము 128

7. వసిష్ఠమహర్షి

1. స్తుతి 129
2. వసిష్ఠుని ప్రథమజన్మము 130

3. నిమి వసిష్ఠుల పరస్పర శాప వృత్తాంతము 131
4. వసిష్ఠమహర్షి ద్వితీయ జన్మము 133
5. అరుంధతీవసిష్ఠుల వివాహ వృత్తాంతము 133
6. వసిష్ఠుని సాంసారికజీవనము 135
7. వసిష్ఠ విశ్వామిత్రుల వైరకారణము 137
8. విశ్వామిత్రుడు తపమున శివుని మెప్పించి యస్త్రములఁ బడసియుద్ధమునకువచ్చుట 138
9. వసిష్ఠుఁడు కల్మాషపాదుని శపించియనుగ్రహించుట 140
10. పుత్రశోకమువలన వసిష్ఠుని మరణోద్యోగము 142
11. వసిష్ఠుఁడు తపతీసంవరణులఁ గూర్చి కోపాడుట 143
12. వసిష్ఠమహర్షి దాశరథుల కుపయోగించుట 145
13. వసిష్ఠ జనన సంవాదము 145
14. వసిష్ఠ దిలీప సంవాదము 147
15. వసిష్ఠవాక్యమున సత్యవ్రతుఁడు త్రిశంకుఁ డగుట 148
16. వసిష్ఠుఁడుమాంధాతకు హితోపదేశము చేయుట 150
17. వసిష్ఠ స్మృతి 151

8. విశ్వామిత్రమహర్షి

1. స్తుతి 153
2. విశ్వామిత్రుని జన్మవృత్తాంతము 154
3. విశ్వామిత్రుని బాల్యము 155
4. విశ్వామిత్రుఁడు వేఁటకేగి వసిష్ఠాశ్రమముఁ జేరుట 156
5. విశ్వామిత్ర వసిష్ఠుల ఘోరయుద్ధము 157
6. విశ్వామిత్రుఁడు రాజర్షి యగుట 158
7. విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునకు స్వర్గము సృష్టించుట 159
8. విశ్వామిత్రుఁడు శునశ్శేపునిఁ గాపాడుట 160
9. విశ్వామిత్రుఁడు ఋషిత్వ మహర్షిత్వ బ్రహ్మర్షిత్వముల నందుట 161
10. విశ్వామిత్రుఁడు విశ్వేదేవతల శపించుట 164
11. విశ్వామిత్ర డొనర్చిన యాపద్ధర్మములు 165
12. విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రునిబరీక్షించికరుణించుట 166
13. విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణుల కీర్తిచంద్రికల వ్యాపింపఁ జేయుట 167
16. విశ్వామిత్ర స్మృతి 168

9. వ్యాసమహర్షి

1. స్తుతి 170
2. వ్యాసుని పూర్వజన్మము 171

3. వ్యాసమహర్షి కృష్ణద్వైపాయనుఁడవఁ బుట్టుట 172
4. వ్యాసుఁడు విచ్ఛిన్నమైన కురువంశమును నిలుపుట 173
5. వ్యాసుఁడు సత్యవతినంబికాంబాలికలను బుణ్యార్థతికిఁ బుచ్చుట 175
6. వ్యాసుఁడు పాండవులకు హితోపదేశము చేయుట 176
7. వ్యాసుఁడు దుర్యోధనాదుల నిందించి ధృతరాష్ట్రునకుబుద్ధి చెప్పుట 177
8. వ్యాసుఁడు పాండవులకుఁ బ్రతిస్మృతియుపదేశించుట178
9. వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రుని గరుణించుట 178
10. వ్యాసమహర్షి యుద్ధసమయమునఁ బాండవులకొనర్చిన యుపకృతి 179
11. వ్యాసభగవానుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల నెల్లరఁ జూపుట 181
12. బోయలచే నవమానితుఁడైన యర్జునుని వేదవ్యాసుఁడూరార్చుట 183
13. వేదవ్యాసుఁ డొకకీటకమున కుత్తమజన్మములొసఁగుట 184
14. కృష్ణద్వైపాయనుఁడు వేదములు వ్యాసమొనరించి వ్యాపింపఁజేయుట 185
15. వ్యాసమహర్షికి శ్రీశుకుఁడుదయించిన వృత్తాంతము 187
16 వ్యాసమహర్షి శ్రీశుకునకొనరించిన దివ్యబోధము 187
17. వ్యాససంహిత 193
18. వ్యాసస్మృతి 193

10 శుకమహర్షి

1. స్తుతి 195
2. శ్రీశుకునిజన్మవృత్తాంతము 196
3. శ్రీశుకునిబాల్యము 198
4. శ్రీశుకుఁడు జనకునికడ కేఁగుట 199
5. శుకునకు జనకుఁడు మోక్షమార్గముపదేశించుట 200
6. శ్రీశుకుఁడు తండ్రికడ నేర్చిన విషయములు 201
7. శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తును గటాక్షించుట 202
8 శ్రీశుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు ముక్తిమార్గమెలుపుట 203
9. శ్రీశుకుఁడు నారదోపదేశము నందిన వృత్తాంతము 205
10. శ్రీశుకమహర్షి యోగమార్గమున నదృశ్యుఁడగుట 206

—o—

అంకితము

—o—

౧

బ్రహ్మరి కావ్యసుమమున
బ్రహ్మర్షి ! పూజగొనుము బ్రహ్మార్పణమై
బ్రహ్మానందంబుగ సు
బ్రహ్మకొ్యా ! బ్రహ్మతేజ ! భవ్యాత్మగురూ !

౨

అమలార్షప్రతిభాప్రభావుకమహా
త్మాంగీరసాయాస్యగౌ
తమమౌనీంద్ర పరంపరాప్రవరవే
దప్రస్ఫుటోదారథ
ర్యమనీషాత్మకుడు శ్రౌతి యౌ బులుసు సు
బ్రహ్మణ్య సత్పుత్రుడన్
విమలాత్మ ! గురుదేవ ! నాకొసఁగవే
విజ్ఞాన సుజ్ఞానముల్.

౩

నామానస పద్మంబును
నీమానితపాదయుగళి నిల్పితిఁ గృప నీ
వోము మిఁక నన్ను నెప్పుడు
శ్రీమాన్యా ! పరమపురుష ! శ్రితమందారా!

మహర్షుల చరిత్రలు

నారదమహర్షి

"తనచేతివల్ల కీతంత్రీ చయంబున
సతతనారాయణశబ్ద మొప్ప
నానన సంభూత హరిగీత రవసుధా
ధారల యోగీంద్ర తతులు సొక్కఁ
గపిల జటాభార కాంతిపుంజంబుల
దిశలు ప్రభాతదీధితి వహింప
దనులగ్న తులసికాదామగంధంబులు
గగనాంతరాళంబుఁ గప్పికొనఁగ

వచ్చు మింటనుండి యిచ్చు శుభంబులు
తన్నుఁగన్న భక్తిధనమొసంగు
భద్రవిమల కీర్తిపారగుఁ డారూఢ
నయవిశారదుండు నారదుండు."

శ్రీమంత మగు భరతఖండమున నిత్యశ్రీవిలసితములైన పురాణములలో నమృతభాషలో వర్ణింపఁబడిన ఋషి సత్తములలో నారదమహర్షి ప్రస్తావనము లేని పురాణగాథ లేదన్న నతిశయోక్తి కాఁజాలదు.

నారదుని జననము

శ్రీవిష్ణుమూర్తి నాభికమలమునుండి జన్మించిన బ్రహ్మదేవుఁ డాశ్రీపతిశాసనము ననుసరించి విశ్వమును సృజించుటకై చిరకాలము మహాతప మొనరించెను. పిమ్మట నాతఁడు సనక సనందన సనాతన సనత్కుమారులను దన సంకల్పముచే సృష్టించెను. వారు బాల్యమునుండియు సంసార మొల్లక విష్ణుభక్తాగ్రణులై విలసిల్లఁ జొచ్చిరి. ఆ తరువాత విరించి తన వామభాగమునుండి స్వాయంభువమనువును శతరూప యనుసుందరిని బుట్టింప నాయిరువురకు సమస్తక్షత్రియకులము జనించెను. అంతఁ జతుర్ముఖుఁడు ఫాలతలమునుండి యేకాదశ రుద్రులను సృజింప వారు క్రోధమూర్తు లయిరి. అనంతరము కమలాసనుఁడు కర్ణములనుండి పులస్త్య పులహులను, నేత్రముల నుండి యత్రికృతువులను, నాసికనుండి యరుణుని, ముఖము నుండి యంగిరసుని, దక్షిణవామపార్శ్వములనుండి భృగు దక్షులను, గ్రీవమునుండి నారదుని జనింపఁజేసెను.*

---

* అని భాగవతము. కాని; మత్స్యపురాణమున నారద జననమును గూర్చిన కథ యిట్లున్నది: తొల్లి విష్ణుమూర్తి వామనుఁడై బలిని మూఁడడుగుల భూమి యాచించి యాతఁడీయఁగా, నొకపాదమున సర్వభూతలమును, మఱియొక పాదమున సమస్త దిఙ్మండలము, నాక్రమింపఁగా ఆకసముపై

నారదుని గానవిద్య, విష్ణుభక్తి

నారదుఁడు శారదాదేవి యొద్ద కేఁగి యామె కటాక్షముఁ గాంచి యామెవలన సంగీతవిద్య నభ్యసించి యుత్తీర్ణుఁడయ్యెను. అనంతర మాతఁడు మారుతలోకమున కేఁగి వాయు దేవతాదత్తమగు 'మహతి' యను వీణను గైకొని యొక నాఁడు దేవమునియక్షకిన్నరకింపురుష గరుడగంధర్వాదిసమాజ సంకులమగు బ్రహ్మదేవుని యాస్థానమున కరుదెంచెను. అట నాతఁడు మహతి సారించి స్థాయి, సంచారి, ఆరోహణ, అవరోహణ రూపములునై, వాది సంవాది యను పాదభేదముల సారియలయందు సారితములైన మధ్యమ, పంచమ, గాంధార, ఋషభ, ధైవత, షడ్జ, నిషాదము లను సప్తస్వరముల నంచుఁ బాదుకొలిపి, షాడవములు, ఔడవములు, సంపూర్ణములునై శుద్ధసాళగరూపములను బ్రివృత్తము లగు భైరవి, భూపాళ, శ్రీరాగ పడవంజరములును, వసంతము, మాళవి, బంగాళి, నాట, దేవక్రియ, మేఘరంజి, వేళావుళి, మలహారి, జాళి,

---

జాచిన పాదపద్మమును గడుగ సంకల్పించి బ్రహ్మ తత్క్షణము నొక్క మానసపుత్రిని బుట్టించి నార-ద- యనెను. అనఁగా జలము తెమ్మని కమండలవుఁ జూపెను. అతఁడు వెంటనే దేవపుష్కరిణికిఁ బోయి జలముఁ గొనివచ్చి యిచ్చెను. బ్రహ్మ యాజలమున విష్ణుపాదముఁ గడుగఁగా శంకరుఁడు వచ్చి యాపాదజలము భూమిపైఁ బడకుండఁగాఁ దన మూళిని ధరించెను. అట్లు జలము తెచ్చుటకై జనించిన బ్రహ్మ మానసపుత్రినకు నారదుఁ డను పేరు వచ్చెను.

హిందోళము, భల్లాటనవనీతఝుంకారధ్వని, నాదనామక్రియ, వరాళ, మంగళకౌశికి, గుండక్రియ, ఘూర్జరి, ధన్యాసి, శంకరాభరణము మొదలైన రాగోపరాగములును; చంచత్పుట, షడ్విధాపుత్త్రిక, సింహానందన, రాయభేంకాళ, వేణువాద్య, లీలావినోదినీదుర్వాది నానాతాళయుక్తములుగ: దంతీర్ముఖముల యందు ఆహతము, అనాహతము అనుగానమాత్ర విశేషముల వాయించుచు, మఱియు, ఆతాళములతోఁ గూడినమూలితాగ వాద్యతుల్యములుగ వదనమున సందష్ట, పరివృష్ట, సీత్కృతి, భీత, శంకిత, కరాళ, కపిల, కాక, వితాళ, సాంబక, తుంబక, పరిసాద, వినిమూల, విస్వర, అపస్వర, అవ్యక్త, స్థానభ్రంశక మిశ్రము లగు బహువిధరాగదోషములఁ బరిత్యజించి పాడుచు, ఆగానమునఁ దండ్రియగుబ్రహ్మను మిక్కిలి సంతోషపెట్టెను.

ఆకారణమున బ్రహ్మ నారదునికి విష్ణుభక్తిని బోధించి పాదుకొలిపి, అష్టాక్షరి నుపదేశించి, అనేకవిషయము లెఱిఁగించి వీడుకొలిపెను.*

నారద బ్రహ్మల పరస్పర శాపములు

బ్రహ్మ యొకనాఁడు పుత్త్రుల నందఱిఁ బిలిచి "పుత్త్రులారా! మీ రందఱును వివాహితులై ప్రజాసంసృష్టి యొనర్పవలెను. భవదీయ వయోగుణానుసారము మీకు భార్యలను సృజింతును. అట్లు చేయుఁ" డని చెప్పెను.

ఆమాటలు విని యెవ్వరును బదులు పలుక లేదు. అంత నారదుఁడు తండ్రికి నమస్కరించి "మహాత్మా! నేను నీ

---

*మత్స్యపురాణము.

యాజ్ఞ పాలింపఁజాలను. నామనస్సు శ్రీవిష్ణు పాదారవింద
ములనే చేరఁగోరుచున్నది. నాయున్న లగుసనకసనందనాదుల
వలె నేను నేకాంతికుఁడనై బ్రహ్మానందాంబుధి నోలలాడు
దును. నెల వి"మ్మనెను. చతురాననుఁ డానుడులు విని
"నారదా! నిన్ను సృజించిన నన్నే యింత తృణీకరింపఁ దగదు
సుమా! నాయాజ్ఞ పాలింతువా? లేక నాశాపముపాలగుదువా?"
యని గద్దించెను. నారదుఁడు నిశ్చలుఁడై "తండ్రీ! సారహీనము
ఘోరదుఃఖదము నగు సంసారమున నను మగ్ను నొనర్పకున్న
శాపదగ్ధు నొనర్చినను నా కానందమే. కావున, నీయిచ్చవచ్చిన
ట్లొనర్పు"మని తృణీకరించెను. అంతఁ గమలగర్భుఁడు నారదా!
నీయవిధేయత నేను సైరింపజాలను. నిన్ను విడిచిపుచ్చినచో
నీ సోదరగణము నిన్ననుసరింపఁ గలదు కావున, నీవీ తత్త్వ
జ్ఞానమును విస్మరించి గంధర్వుఁడవు స్త్రీలోలుఁడవు నౌదువు
గాక ! నాసంకల్ప మేల సిద్ధింపదో నేను చూచెదఁగాక !"
యని యాతనికి శాపమిచ్చెను. నారదుఁడు కోపించి "తండ్రీ!
నీకును నాకును సమస్త లోకములకును మూలకారణుఁడైన
విష్ణుమూర్తి పాదపద్మముల సేవించు సదుద్దేశముతో నున్న
నన్ను నీవు శపించితివి. నీకును నేను బ్రతిశాప మిచ్చు చు
న్నాను. నీకు ముల్లోకములలోను పూజా పురస్కారములు
లేకుండుఁగాక ! నే నేజిన్న మెత్తనను శ్రీహరియందు నిమగ్న
చిత్తుఁడ నౌదునుగాక !" యని యుద్ఘోషించెను. ఇట్లు పరస్పర
శాపగ్రస్తులై విరించి నారదులు తమతమ నెలవుల కరిగిరి. *

---

* బ్రహ్మవైవర్తపురాణము.

నారదుఁడు గంధర్వుఁడై పుట్టుట

ఆకాలమున సమస్తసంపదలతోఁ దులతూఁగుచు వసిష్ఠ శిష్యుఁ డగు నొక గంధర్వరాజు పుత్త్రోహ్నుఁడై గురు వగు వసిష్ఠమహర్షిని జేరి "గురుదేవా! ఎంత యైశ్వర్య మున్నను బుత్త్రగాత్రపరిష్వంగసుఖమునకు నోచుకొనలేతిని. ఆ కారణ మున జిలిబిలిపలుకుల నమృతముచిలుకు చిఱుతవాని నొకనిఁ బ్రసాదించునుపాయముఁ జెప్పవే" యని ప్రార్థించెను. వసిష్ఠ మహర్షి "రాజా! నీకోరిక సిద్ధింపఁగలదు. నీకు శివ పంచా క్షరీ మంత్రము కవచస్తోత్రసహితముగా నుపదేశింతును. నీవు కడు భక్తియుక్తుఁడవై పుష్కరతీర్థ పుణ్యప్రదేశమునఁ బరమ శివుని గుఱించి జపింపుము. ఆతఁడే నీకోరిక తీర్పఁగల" డని శిష్యునకు మంత్రోపదేశము చేసెను. ఆగంధర్వుడు పరమ భక్తియుక్తి గురుపోక్తముగా నూఱు దివ్యవత్సరములు తపింప శివుఁడు ప్రత్యక్షమై విష్ణుభక్తుఁ డగు కుమారుఁ డుద యించు నని వర మిచ్చి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. గంధర్వ రా జానంద భరితుఁడై గృహమున కేగి వసిష్ఠుని సన్మానించి సుఖముండెను.

కొంతకాలమున కాగంధర్వపత్ని గర్భవతియై కాల క్రమమున నొకసుపుత్రుని గనెను. వసిష్ఠమహర్షి యా బాలు నకు జాతకర్మాది సంస్కారము లొనర్చి ఉపబర్హణుఁ డని యాతనికి నామకరణ మొనరించి శ్రీహరి మంత్రము నుప దేశించి యాశీర్వదించెను. ఈ ప్రకారము నారదుఁడే గంధ ర్వుఁడై పుట్టి పెరుగుచుండెను.

ఉపబర్హ్మాణుఁడు భక్తితాత్పర్యములు శ్రీహరిపై నిలువ గండకీనదీతీరమున కేఁగి శ్రీహరిమంత్రిపునశ్చరణమునఁ దపోవృత్తినుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁ డానదిలో జలక్రీడ నభిలషించి చిత్రరథుఁ డను మఱియొక గంధర్వరాజ పుత్రిక లేఁబదిమంది వచ్చి దివ్యసుందరవిగ్రహుఁ డగు నుపబర్హ్మాణుని మోహించి మోహింపఁజేసిరి. ఉపబర్హ్మాణుఁడు బ్రహ్మశాపోపహతుఁడై శ్రీహరి మంత్రి జపమునకుఁ దిలోకము లర్పించి వారి నందఱి గాంధర్వవిధిని వివాహమై యథేచ్ఛముగాఁ గామ భోగలాలసుఁడై కాలముఁ బుచ్చుచుండెను. వారిలో కూలావతి యను జ్యేష్ఠపత్ని సౌందర్యమాధుర్య గాంభీర్యాది గుణముల నద్వితీయయుఁడై యొప్పు నుపబర్హ్మాణునకు మిగులఁ గూర్చునదియై చెల్లెండ్రింగూడి యాతనితో నిష్టకేళి దనియు చుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు విశ్వసృష్టలైన బ్రహ్మలు దేవసత్ర మనుయాగముఁ జేయుచు నారాయణకథావిశేషములు గానము చేయుటకై యుపబర్హ్మాణుని, ఆతని యేఁబదిమంది భార్యలను బిలువనంపిరి. ఉపబర్హ్మాణుడు సభార్యుఁడై బ్రహ్మలోకమున కేఁగి యప్సరోవనితలఁగూడి విష్ణుగాథలు పాడుచుండెను. కొంత సేపటి కాతనికిఁ బ్రారబ్ధవశమున నిజభార్యలపై మనసుపోవుటఁ కాక తమతోపాటు విష్ణుగాథలు గానముచేయు రంభను జీర చెఱంగుఁబట్టిలాగి కేళికిరమ్మని యాతఁడు సైగచేసెను. ఆదోష మునకు విశ్వసృష్ట లాతనిఁగోపించి "గంధర్వరాజా! పంకజాక్షుఁ బాడక పంకజాక్షుల మొఱఁగి పాపపంకమునఁ బడితివి. కావున

నీవు భూతలమున శూద్రస్త్రీకి సుతుఁడవై పుట్టుదువుగా" కని శపించిరి.

ఉపబర్హ్ణుఁ డీవిషయమును భార్యలకుఁ దెలిపి దర్భ శయనుఁడై ప్రాణములు విడిచెను. అంతఁ బతివ్రతా శిరోమణి యగు మాలావతి దుఃఖనిమగ్నయై బహువిధములఁ బలవించుచెల్లెండ్ర నూఱడించి దేవతల నుద్దేశించి "దేవతలారా! నా యభిమతము లేనిదే నాభర్త మరణింపఁడు. నేఁడు నాభర్త పునరుజ్జీవితుఁడు గాఁడేని బ్రహ్మకు సృష్టించుశక్తి నశించుఁగాక! యము ధర్మము నశించుఁగాక! ఈశ్వరునిజ్ఞానము విస్మృతమగుఁ గాక !" యని శాపోదకము విడిచెను. ఆమహాపతివ్రత శాప మమోఘు మని దేవత లెల్లరు భయపడి క్షీరసాగర శయనుఁ డైన విష్ణుమూర్తికడ కేఁగి యాతనిని శరణు చొచ్చిరి. విష్ణు మూర్తి వారల కభయమిచ్చి పోయి మాలావతికడ నుండుఁ డని వారి నందఱుఁబంపి తానొక బ్రాహ్మణవేషధారియై యటకు వచ్చి మాలావతి నూఱడింపఁజూచెను. కాని, యామె భర్త పునరుజ్జీవితుఁడు కానలయునని గాఢముగాఁ గోరెను. విష్ణు మూర్తి చనిపోయినవారు మరల బ్రతుక రనియు దేవతలు తమ్ముఁ బూజించినవారి కైహికాముష్మికసుఖము లీయఁగలరే కాని పునర్జీవముఁ గలిగింపలేరనియు నెన్ని చెప్పిన నామె విన కుండెను. అంత నాకపటబ్రాహ్మణుఁ డామె కాయుర్వేదమును దెలుపుచు "మాలావతీ! వ్యాధు లన్నిటికిని జ్వరము తండ్రి. జ్వరమున కజీర్ణము తండ్రి. క్రూరమగు జ్వరదేవతకుఁ గాళ్లు మూఁడు, చేతు లాఱు, శిరములు మూఁడు, నేత్రములు తొమ్మిది, ఎఱ్ఱనిరూపము. ఈమె యవకాశము లభించినపుడు

పిత్తశ్లేష్మవాతత్రిదోషజ్వరరూపములలో నొకరూపము ధరించి యరువదినాలుగు. సంఖ్యగల యుపరోగము లనుతమ్ములతో, దల్లియగు మృత్యుదేవతతో, జెల్లెలగు జరతో మానవశరీర ముల ననేకవిధములుగాఁ బ్రవేశించును. నీభర్త వీనిలో నే దోషమున మరణించెనో చెప్పినచో నేను వైద్యముచేసి బ్రది కింపఁగలను. లేనినాఁడు బ్రదికింపలే" నని చెప్పఁగా మాలా పతి తనభర్త విశ్వక్సేనుల శాపమూలమున మరణించెనే కాని రోగార్తుఁడై మరణింపలేదనియుఁ దనశాప మమోఘ మనియుఁ జెప్పెను.

అంత విష్ణుమూర్తి బ్రహ్మముఖముఁ జూచెను. బ్రహ్మ "దేవతలారా! ఇతఁడు పూర్వభవమున నాకుమారుఁడగు నారదుఁడు. నాశాపమూలమున లక్షసంవత్సరములు గంధర్వుఁడై విహరింపవలయును. ఇంకనొకవేయిసంవత్సరములుకొఅంత యున్నది. పిమ్మట నాతఁడు శూద్రయోనిం బుట్టక తప్ప" దని తనకమండలూదకమును జిల్లి యుపబర్హణుని బ్రదికించెను.

దేవత లందఱు మాలావతిని సంస్తుతించిరి. ఉపబర్హణుఁడు భార్యాసహితుఁడై గంధర్వలోకమున కేఁగి చిరకాలము కామ కేళీనిపుణుఁడై సంతానవృద్ధినొనర్చి వార్ధక్యమున గంగాతీర మున శ్రీహరిని ధ్యానించుచు శరీరమును విడిచెను. ఆతని భార్యలు సహగమన మొనరించిరి.♦

నారదుడు శూద్రుఁడై పుట్టుట

ఆ దినములలోఁ గన్యాకుబ్జమును ద్రుమిళుఁ డను యాదవరాజు పరిపాలించుచుండెను. ఆతనిభార్య కళావతి సకల

♦ భాగవతము. సప్తమస్కంధము.

కళావతియై యుండెను. పుత్రోద్భవమునకై యా జాయా పతులు పట్టనినోములు చేయనివ్రతములు లేకుండెను. విఫల మనోరథులై వారిరువురు రాజ్యభారమును మంత్రులపై నిడి యడవికేగి తపము చేయసాగిరి. శూద్రు లగుటఁ దపోనవద్యత లేమి వారికోరిక సిద్ధింపదాయెను. ఒకనాఁడు దుర్మిళుడు విసివి వేసారి "సాధ్వీ! మనకిఁక సంతానము కలుగునను నాశ లేదు. ఇట కనతిదూరమునఁ దప మొనర్చి నిందుకశ్యపుఁడను ఋషి కడ కేగి పుత్రభిక్షము వేఁడి యాతనికృపచే గర్భవతి వై రమ్ము. దాన మనకు చోషము లేదు. మఱియు వంశము నిలిపిన దాన వౌదు" వని కోరెను. కళావతి భర్త యానతి యిందుకశ్యపునకుఁ దెలుప నాతఁ డామెను మోహించి నిగ్రహించుకొని యామె కోరిక నిరాకరించెను. కళావతి వేచియుండి యాతనికి విధివశమున రేతఃపతనము కాఁగా నాతని యానతి నామె యా రేతస్సును దార్వి సెలవు తీసికొని భర్తను జేరి నివేదించెను.

దుర్మిళుఁ డానందించి కళావతీ సహితుఁడై నగరమున కేఁగి సుఖముండఁగాఁ గాలక్రమమునఁ గళావతి గర్భవతి యయ్యెను. దుర్మిళుఁడు తీవ్రవిరాగియై సమస్త రాజ్యమును నొక క్షత్రియున కిచ్చి భార్య నొక విప్రగృహమున నుంచి తాను గంగాతీరమున కేఁగి శ్రీహరి స్మరణపూర్వకముగా జీవ ములఁ బాసి ముక్తినందెను. విప్రగృహమునఁ గల కళావతి పతిస్మృతి యను విద్యుక్తమున భర్తమరణము నెఱిఁగి యసు వులఁ బాయఁబోఁగా నాకాశవాణి వారించి సుపుత్రోదయము గానుండుటఁ దెలిపెను. ఈకారణమునఁ గళావతిబ్రాహ్మణగృహ

మునకేగి దినములు గడపుచుండఁగాఁ దేజోరాశియగు చక్కని కుమారుఁ డుదయించెను. ఉపబర్హ్మాణుఁడే విశ్వసృష్టుల శాప మున నిట్లు జనించి బాల్యమునుండియు హరినామ సంకీర్తన పరుఁడై మృత్తికతో హరివిగ్రహము చేసి ధ్యానించుచు హరి భక్తియుక్తుఁడై యుండెను.

ఈబాలుడు జనించినతోడనే యనావృష్టిదోషము తగి లినకన్యాకుబ్జమునఁ జక్కనివానలు కురియఁజొచ్చెను. మఱియు నీతఁడు దాహ మిచ్చినజల మెట్టి తృష్ణలనైనను బాపుచుండు టచే నీతనికి నారదుఁ డనునామము విపోక్తము లొసఁగిరి. నార మనఁగా జలము, జ్ఞానమును. జలము నిచ్చినవాఁడు జ్ఞానము నిచ్చినవాఁడు కావున నారదుఁ డన్వర్థ నామ భాజనుఁ డయ్యెను. వేదవిదు లగు బ్రాహ్మణుల గృహమునఁ బెరుఁగుచు నారదుఁడు వారిచేఁ బనుపఁబడి యొక్క వానకాల మునఁ జాతుర్మాస్యమున నేకస్థల నివాసులైన యోగిజనముల నేమఱక సేవించుచు వారి యెంగిలియే మంగళప్రద మని తినుచు వారుచేయు విష్ణుగాథా ప్రసంగములను వీనులవిందుగా వినుచుండి వారి కారుణ్యమునకుఁ బాత్రుఁడై వారివలన నీశ్వర రహస్యోదార విజ్ఞానోపదేశము నందెను.

పిమ్మట నారదుఁడు ద్విజగృహమున నియమితకృత్యములు నెఱవేర్చుచుఁ డల్లి యుపలాలించుచున్నను మాతృమోహావా గురలకు లోనుగాక వేఱుచింత లేక విష్ణుపాదసక్త చిత్తమున నుండఁగా నాతని తల్లి యొకరేయి పాలు పిదుకుచు సర్ప దష్టయై చనిపోయెను. నారదుఁడు కలఁగక మాతృసంగవివర్జన

మున కానందించి యుత్తరాభిముఖుఁడై చాలదూరము పోయి యొక రావిమాఁనిపొంతఁ గూర్చుండి హృదయగతుఁడు పరమాత్మస్వరూపుఁ డైన హరిని జింతింప నాతఁడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. కాని, నారదుఁడు నీచోపాధివలన నాతనిఁ గాన లేకపోవ విష్ణుమూర్తి కరుణించి యదృశ్యుఁ డయ్యుఁ బేరెలుఁగున "నారదా! నీ వీజన్మమున నన్నుఁ గానఁజాలవు. ఐనను, మత్పరుఁడవై యుండి ప్రళయావసానసమయమునఁ బునస్సృష్టి గలుగ నిర్దోషివై శుద్ధసాత్త్వికులలో నుత్తముఁడవై జన్మింతు" వని పల్కెను. నారదుఁ డందుల కానందించి నాఁటినుండి మదము విడిచి మచ్చరము దిగనాడి కామము నిర్జించి క్రోధము వర్జించి లోభమోహాముల విడనాడి సిగ్గు విడిచి యనంత నామములు పఠించుచు నిర్మలాంతఃకరణమున విష్ణునుపాసించుచుండెను.

అంతఁ బ్రళయకాల మేతేర నారదుఁడు పంచభూతమయ మయి కర్మస్వరూపమైన పూర్వదేహము విడిచి హరి కృపావశమున శుద్ధసత్త్వమయ భాగవత దేహముఁ జొచ్చి త్రైలోక్యసంహారకుఁడై ప్రళయకాలసముద్రమునఁ బవ్వళించు నారాయణునిశ్వాసము వెంట నాతనిలోనికిఁ బ్రవేశించి సహస్రయుగపరిమిత మైనకాల మందుండి లోకములు సృజింపఁ నుద్యోగించుబ్రహ్మప్రాణమువలన మరీచిప్రముఖులతోఁ దిరిగి జన్మించెను.*

---

* భాగవతము. ప్రథమ స్కంధము.

బ్రహ్మ నారదు నను శాసించుట

ఈపకారము తిరిగి జన్మించిన నారదుని మరీచ్యాదు లకు వలెనే వివాహమాడి పజాభివృద్ధి నొడఁ గూర్పుమని బ్రహ్మ యనుశాసించెను. నారదుఁడు "తండ్రి! నన్ను మరల గృహస్థుడవు కమ్మని యేల బాధించెదవు? ఈ కారణముననే కదా తొల్లి మనము పరస్పర శాపానలమున కెర యైతిమి? నన్ను సైరింపు"మని వేఁడెను. విరించి శాపాయుధము నిప్పు డోజన మని తనయు నుపలాలించి "కుమారా! నీ కిది తప్పదు. అడవిని జేరి కేవలము తపమొనరించిన నేమిపయో జనము? అట్లది వ్యర్థ మనికాదు. ఈపద్ధతి బహుక్లేశదాయ కము, నగమ్యాగోచరమును. నీవు సన్న్యస్తచిత్తుఁడవై సంసా రమునఁ బోఁదోఁచినపిమ్మట పతితుఁడ వైతివా యఁథోగతిపాలగు దువు. గృహస్థుఁడవై శ్రీహరిధ్యానపూర్వకముగాఁ గర్మాను ష్ఠానమొనర్చిన నేవిధమునను బతనము సంభవింపదు. మఱియుఁ బుత్రవంతుఁడ వైనచోఁ బున్నామనరకము నవలీల దాఁటఁ గలవు. నాకోరిక చెల్లించినవాఁడ వౌదు" వని బహువిధ ములఁ జెప్పి నారదు నొడంబఱచెను. నారదుఁడు "తండ్రి! అట్లే చేయుదును. కాని, నేను ముందు కైలాసమున కేఁగి శివదర్శనము నుపదేశము నందవలయును. తరువాత బదరికా వనమున కేఁగి నరనారాయణుల దర్శింతును. వారి యనుమతిఁ గొనివచ్చి వివాహమాడుదును. నా కీపనులు చేయగల శక్తి పసాదింపు" మని వేఁడుకొన బ్రహ్మ యానందమున నట్లే యొనర్చెను.

నారదుఁడు బ్రహ్మను విశ్వప్రకార మడుగుట

అంత నారదుఁడు "తండ్రి! నేను పోవుటకు ముందు నాకుఁ గల కొన్ని సందేహములను దీర్ప వేఁడుదును. నీవు వేల్పుఁబెద్దవు. జగత్సర్గానుసంధాయివి. కావునఁ జెప్పఁగోరుదు" నని విశ్వప్రకారముఁ దెల్పు మని కోరెను. విరించి "నాయనా! దేహమునకు ద్రవ్యము లైన మహాభూతములు, జన్మనిమిత్తములైన కర్మములు, కర్మక్షోభక మైనకాలము, కాల పరిణామ హేతువైన స్వభావమును, భోక్తయైన జీవుఁడును సర్వము వాసుదేవుఁడే. ఆతఁడు మాయామూలమున బ్రహ్మాండమును సృజించి చతుర్దశ లోకములుగా విభజించెను. మూఁడటియేడులోకములు శ్రీమహావిష్ణువునకుఁ గటిప్రదేశో పరిభాగము. క్రిందటి సప్తలోకములు నాతనిజఘనమునుండి క్రిందిభాగము. బ్రహ్మాండములోపల నుండుచు నాతఁడు బహిరంతరముల వెలిఁగించును. నే నాతని నాభికమలము నుండి పుట్టి యాతనికి మానసయజ్ఞ మొనర్చి యాతనికృపచే బ్రతుకుచుందును. ఆమహాత్ముఁడు, విశ్వాత్ముఁడు, విశ్వేశుఁడు, విశ్వమయుఁడు. ఆతని మొదటి యవతారము సహస్రశీర్షాదియుక్తమయి ప్రకృతిపరివర్తక మగు నాదిపురుషరూపము. ఆతనిలీలావతారము లనంతములు. సుయజ్ఞ, కపిల, దత్తాత్రేయ, సనక, నర, నారాయణ, ధ్రువ, పృథ, వృషభ, మత్స్య, కూర్మ, నృసింహ, వామన, శ్రీరామాద్యవతారములు గాంచి యీ విధమునఁ బరమేశ్వరుఁడు సర్వాత్మకుఁడు నైన హరి విశ్వోత్పత్తి స్థితి లయ హేతుభూతుఁడై విలసిల్లు" నని ప్రపంచక్రమ మంతయు నెఱింగించెను. *

---

* భాగవతము. ద్వితీయ స్కంధము.

నారదుఁడు నారాయణఋషిని దర్శించుట

నారదుఁడంత విధాతయొద్ద సెలవు గైకొని యాతని కటాక్షముచే నతివేగమునఁ గైలాసమున కేఁగి శివుని దర్శించి యాతనివలన శ్రీహరిమంత్రము, స్తోత్రకవచము, పూజావిధి మున్నగున వెఱిఁగి గృహస్థ ధర్మ నిర్వహణము, ప్రకృతి పురుషుల స్వరూప సంబంధములు సమగ్రముగాఁ దెలిసికొని యాతనిఁ బలు తెఱఁగుల స్తుతించి బదరికావనమునకుఁబయనమై పోయెను.

నారదుఁడు బదరికాశ్రమము భక్తితోఁజొచ్చి యవ్యయుఁడు, సనాతనుఁడు విశ్వాత్మకుఁడు నైన నారాయణఋషిం గొలిచి, "మహాత్మా! సిద్ధి కారాధనీయమైన దేదియో తెలిపి కటాక్షింపవే"యని ప్రార్థించెను. అంత నాతఁడు "వత్సా! ధ్రువము, నచలము, నింద్రియాగోచరము, సూక్ష్మము, ననుపమము నన సర్వమునకంతరాత్మయై వెలుగుతత్త్వమే సిద్ధి కారాధనీయము. అంతకన్న వేఱువస్తువు లే" దని చెప్ప నారదుఁడు తనకుఁదదీయాలోకనమెట్లు కలుగునని యడిగెను. నారాయణ ఋషి "నారదా ! నీవు పరమైకాంతి వగుచో నీకట్టి పెంపు సంపాదించి పెట్టెద. పొ"మ్మని యాదరముతో వీడ్కొలిపెను.

నారదుఁడు ప్రీతుఁడై వినువీథిని బోవుచు దుగ్ధార్ణవ మున కుత్తరభాగమునఁ గల శ్వేతద్వీపమున కేఁగి యం దనాహారులు, నిందియవ్యక్తిరహితులు, నస్వేదులు, సుగంధిశ్వేతాంగులు నగు పురుషులఁ గాంచెను.♦

♦ భారతము, శాంతిపర్వము.

శ్వేతద్వీపవాసి యగు నారాయణుఁడు
నారదునకుఁ దత్త్వోపదేశము చేయుట

అంత నారదుఁడు వారి యాదరము నంది యట దుష్కర తపోనిష్ఠ నూని యూర్ధ్వ బాహుఁడై కదలకుండ విష్ణుమూర్తి నేకాంతియై స్తుతింప నాతఁడు సితాసితపీతారుణపిశంగహరితవర్ణములను, బహుశిరోబాహు పాదములను, వేదకమండలు సుక్రువాగ్ని ధారణమున నోంకార సావిత్రీచతుర్వేదోచ్చారణములను, మహాద్భుతమయిన దివ్యరూపము నారదునకుఁ జూపి "వత్సా! నాదర్శన మేకాంతికు లగుపరమ పురుషులకే లభించును. నీ పట్టివాఁడ వౌటఁ గాంచితివి. కావున, నీకుఁ దత్త్వోపకారముఁ దెలుపుదును. నేనే యిరునది నాలుగుతత్త్వములకు నాథుఁడను. నేనే పరమపురుషుఁడను. వాసుదేవుఁడను. దేహము భూతాత్మక మైన ధాతుచయము. అందు జీవవ్యాప్తి లేనిచోఁ జేష్టలుండవు. కావున జీవశరీరములు పృథగ్భావాకలితములు. జీవుఁడు మత్సముపేతుఁ డని దృఢముగా నెఱిఁగినవాఁడే ముక్తినందును. బ్రహ్మను సృజించి సకలజగద్ధురానియుక్తునిఁ జేసి నేను నివృత్తి నేకాంతికుఁడనై మధ్యస్థవృత్తి నుండుచు నొకొక్కకాలమున జగద్ధితముగా జన్మకర్మములఁ బూనుదు" నని తనతేజిఁ గెల్లఁ దెలిపి నారదుని వీడ్కొలిపి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

నాగదుఁ డానంద భరితుఁడై తిరిగి బదరి కాశ్రమమున కేతెంచి నరనారాయణులఁ బొడగని తనకుఁ గలిగిన నారాయణ దర్శనప్రకారము వారలకుఁ దెలిపి యానందించెను. నారా

యణబుషియు నారదుని దైవ సమారాధనకుఁ బురిగొల్పి యేకాంతిగా నుండఁ బోత్సహించెను. *

నారాయణబుషి నారదమహర్షికి
బ్రహ్మ వైవర్త పురాణము చెప్పుట

అంత నారదుఁడు "మహాత్మా! నన్ను సృజించిన బ్రహ్మదేవుఁడు నన్ను వివాహమయి పుత్త్రులఁగనుమని యాదేశించి యున్నాఁడు. పరమైకాంతి నగు నాకది భావ్య మగునో కాదో తెల్పు" మని ప్రార్థించెను. నారాయణబుషి యాతనికి బ్రహ్మ ప్రకృతి, గణేశ, శ్రీకృష్ణఖండములు గల బ్రహ్మ వైవర్తపురాణముఁ దెలిపెను. నారదుఁ డిది వ్యాసమహర్షికి వినిపింప నాతఁడు గ్రంథస్థముచేసెను. బ్రహ్మఖండమున బ్రహ్మసృష్టుల గుఱించి తెలుపఁబడెను. ప్రకృతిఖండమునఁ బ్రకృతియే సృష్టికి గారణ మగుటయు, విరాట్పురుషుఁడు సృష్టికై స్త్రీపురుష భాగములను దనదేహమున నేర్పఱిచి కొనుటయుఁ, బురుషునితోఁ బ్రకృతి కలిసి యుండుటయు, నామె శివునితోఁ గలిసి దుర్గ యనియు, విష్ణునితోఁగూడి లక్ష్మి యనియు, బ్రహ్మతోఁ జేరి సావిత్రి యనియు, స్వర్గమందుండి స్వర్గలక్ష్మి యనియు రాజగృహమందుండి రాజ్యలక్ష్మియనియు గృహములందుండి గృహాలక్ష్మి యనియుఁ బరగుచుండుట మున్నగువిషయము లున్నవి; గణేశఖండమున గణపతిజన్మము నాతని ప్రభావాదులు వివరింపఁబడెను. శ్రీకృష్ణఖండమున శ్రీకృష్ణావతార చరిత్రము గలదు.

ఈబ్రహ్మవైవర్తపురాణము నారదునకు బోధించి నారాయణబుషి "నారదా! శ్రీకృష్ణుఁడుకూడఁ బ్రకృతిస్వరూపిణి

---

* భారతము శాంతిపర్వము

యగు స్త్రీని బరిగ్రహించెను. అదియునుగాక నీపూర్వ జన్మ మున నీకు జ్యేష్ఠభార్యయైన మాలావతియే నీతో సహగమ నముజేసి యీజన్మమున స్యంజయునకుఁ గూఁతుగై జనించి నిన్ను భర్తగాఁ బడయ నీశ్వరునుండి వరముఁ గని యున్నది. కాన నీకు వివాహము తప్పదు. పోయిర"మ్మని పంపివైచెను.

నారదుని వివాహ వృత్తాంతము

నారదుఁ డట్లాతనియొద్ద సెలవు దీసికొని యింకను దన హృదయమున వివాహేచ్ఛ గలుగకపోయిన కారణమున హిమాలయ పార్శ్వమున కేఁగి యందు మహా తపోనిష్ఠుఁడై నారాయణమంత్రోచ్చారణమును జేయుచు నుండెను. ఈతని తపోనిష్ఠకు భయపడి యింద్రుఁ డీతనిఁ గామ మోహితుని జేయుటకై యప్సరసలఁ బంపెను. ఆ యప్సరోవనిత లెంత ప్రయత్నించినను శివానుగ్రహమున నారదుఁ డచంచలుఁడై వారి నెల్లర జయించెను. వారును ఖిన్నులై మరలిపోయిరి. నారదునకు విజయగర్వము, తనశక్తిచేతనే కామమును నిర్జించితి ననునహంభావము, పెచ్చుపెరిగెను. తనశక్తినిగూర్చిశివుని కడను విష్ణుమూర్తియొద్ద నాతడు పొగడుకొనఁజొచ్చెను. విష్ణుమూర్తి శివకటాక్షముననే కామము జయించితివి కాని నీ తెలివి కా" దని యెంత చెప్పిన నాతనికి విశ్వాసము కుదుర కుండెను. దీనికిఁ దగినగర్వభంగము చేయ విష్ణుమూర్తి మన మున నెంచెను.

నారదుఁడు హిమాలయమునన్న తనమిత్రుఁడైన పర్వతునిగూడి త్రిలోకసంచార మొనర్ప నిశ్చయించుకొనెను. ఆపకారము పర్వతనారదు లిరువురుఁ దిరుగుచు నిక్ష్వాకువంశ

క్షత్రియుఁడు విష్ణుభక్తుఁడునగు నంబరీషుని గృహమున కేఁగిరి. ఆ యంబరీషుఁడు విష్ణువునుగూర్చి తప మొనరించి యాతఁడు ప్రత్యక్షము కాగా విష్ణువునకు భార్య కాఁబోవు నొక కొమార్తెను గోరుకొన నాతఁ డనుగ్రహించెను. ఆప్రకార మాత నికి శ్రీమతి యనుసుందరాంగి జనించి వయోగుణానురూపయై పెరుగుచుండెను. శ్రీమతిని జూచుసరికి మిత్త్రిలగు పర్వత నారదుల కిరువురకు సమ్మోహముజనింప వారు తమయభిమతము నంబరీషునకుఁ దెలిపిరి. అంబరీషుఁడు "మహాత్ములారా! త్వర లోనే నాకొమార్తె స్వయంవర మహోత్సవము జరుగును. దానికి మీరును రండు. మీ రుభయులు దిక్లోక సుందరు లగుట మీలో నొకరిని నాకుమారి వరింపవచ్చు"నని బదులు చెప్పెను. వల్లెయని వారిరువురు నొకరికిఁ దెలియకుండ నొకరు విష్ణుమూర్తికడ కేఁగి తమ యభిమతముఁ దెల్పి నారదుని ముఖము వానరముఖమువలె స్వయంవర సమయమునఁ గాన వచ్చునట్లు చేయు మని పర్వతుఁడు, పర్వతునిముఖము వానర ముఖముగాఁ గానరాఁజేయు మని నారదుఁడు గోరుకొనఁగా విష్ణుమూర్తి నారద గర్వభంగము కానున్న దని సంతసించి యిరువురకుఁ గోరిన దనుగ్రహించెను.

ఈ సంగతి తెలియక పర్వతనారదు లిద్దఱును స్వయం వరమున కేఁగ నచట వారి కోతిమొగములు చూచి సభ్యులు నవ్విరి. శ్రీమతి దివ్యసుందరమూర్తియై స్వయంవరమునకు వచ్చిన విష్ణువును వరింప నాతఁడు దా నొసగిన వరముప్రకా రము శ్రీమతిఁ దీసికొని నిజస్థానమున కేఁగెను. పర్వతనారదు లవమానపరీభూతచేతస్కులు నవాంఛితార్థసిద్ధులు నై యంబ

రీషునిఁ దమోమయునిగా శపింపబోన విష్ణుచక్రము వచ్చి వారిని దఱిమెను. వారు వెంటనే విష్ణుమూర్తి కడకుఁ బరు విడి పోయి శ్రీమతియుతుఁ డగు నాతనిఁ జూచి కలుషితులై "స్వామీ! మ మ్మిట్లవమాన దండహ్యమాన మానసులఁ జేసి మావలచినదానిఁ దెచ్చుకొంటివి. మమ్ము వానర ముఖులఁ జేసితివి. కావున, నీవు నరుఁడవై జన్మించి భార్యా నియోగము నందుదువుగాక! మఱియు, నీవు వానరుల మూలముననే తిరిగి భార్యను బడయుదువు గాక!" యని శపించిరి. విష్ణుమూర్తి నవ్వుచు "నారదా! సంతోషము. నేను శ్రీరామావతార మెత్త సంకల్పించి యుంటిని. అపుడు నీచెప్పినట్లేయగును. కాని నీవు కామజయుఁడ నని గర్వించితివి. ఇఁక నైనను నీ యహం భావము విడిచి నీవు బాగుపడుదువు గాక"యని పలుక నారదుఁడు తన తప్పిదమును గ్రహించి విష్ణుమూర్తిని శరణువేఁడి యాతని దీవన లంది పర్వతునితో యథేచ్ఛమేఁగెను.♦

పిమ్మట నారదుఁడు పర్వతునితో సంచరించుచు బ్రహ్మ దేవుని యా దేశమును నారాయణఋషి బోధమును స్మరించు కొని యిఁక వివాహమాడుట తప్పదని నిశ్చయించుకొని సృంజయుని గృహమున కేఁగెను. దారిలో నారదపర్వతు లిరువురును నొకరి రహస్యము లొకరు దాఁచుకొనఁ గూడ దనియు నట్లు జరిగినవాఁడు శపించుకొన నొడంబడిక చేసికొనిరి. సృంజయుఁడు పర్వతనారదుల గౌరవించి వారి పరిచర్యకుఁగా నిజపుత్రిక యగు సుకుమారిని నియోగించెను. సుకుమారి

♦ భారతము, శాంతిపర్వము.

వాగి కుపచర్య లొనరించు చుండెను. ఇట్లుండ, బారిభ్ధి వశమున నారదుని కామైపై మోహము జనింప దుర్వార మనోవ్యథచే గృశాంగకుడగుచుండెడు గాని పర్వతున కావృత్తాంతము దెలియనీయకుండెను. పర్వతుడు నారదుని పరిస్థితిజూచి తన దివ్యదృక్కుణమున యాథార్థ్యము దెలిసికొని "నారదా! నీమనోవృత్తి నాతోడ జెప్పక మన నియమము నకు భంగము వాటిల్ల జేసితివి. కావున, నీవు సుకుమారిని వివాహ మైనవెంటనే వానర వదనము నందుదువుగా" కని శపించెను. నారదుడు మిత్రమా! విధిచైదము లెవడు తప్పింపగలడు? పూర్వజన్మ పారిభ్ధమున నీమె నాకు భార్య గావలసియున్నది. కాక తప్పదు. నీవు నన్ను శపించితివి గాన నీవు స్వర్గలోకసంచారము లేకుందువుగాక!" యని ప్రతిశాప మిచ్చి యాతని వీడ్కొలిపెను.

పిదప, నారదుడు డంబరీషుడు జీరి సుకుమారి పూర్వజన్మ మున మాలావతి యను తనభార్య యనియు, నామె సహగమ నము చేయుతఱి మఱుజన్మమునను దనకే భార్యగా శివ వర ప్రసాదము నందె ననియుం దెలిపి సుకుమారి యొడంబడ నామెను వివాహ మయ్యెను. పర్వత శాపమున నారదుడు వెంటనే వానరవదనుడయ్యెను. కాని, సుకుమారి విరక్త గాక పతివ్రతయై నారదు నారాధించుచుండ జిరకాల మాతడామె కడనుండి యిష్టకామోపభోగముల నందుచుండెను.

పర్వతుడు నారదశాపమున నాకమున కేగలేక భూత లమునసే యశేషజనపూజితుడగుచుం దిరుగుచుం గొంతకాల మునకు నారదుకడ కేగి యొంటరిగ నున్నపు డాతనితో

మాటలాడెను. వానుభయుల శాపము లొకరొక రుపసంహరించుకొనిరి. తోడనే నారదుఁడు పూర్వరూపపాప్తి నంది రాఁగా సుకుమారి యాతనిఁ బరపురుషునిగా భావించి వై దొలఁగఁ బర్వతుఁడు నిజ శాపమోక్షసంవిధానము లెఱిఁగింప నామె యానందించి వారిఁ బూజించెను.♦

నారదుఁడు స్మృంజయు ననుగ్రహించుట

నారదుఁడట్లు సుందరరూపుఁడై సుకుమారితోఁ జిర కాలమునుండి తనకు గమనేచ్ఛ కలుగఁగా స్మృంజయునిఁ బిలిచి "మామా! నీవు నేను గోరినట్లు సుకుమారి నిచ్చి వివాహమొనర్చి నాకామితార్థ మీఁడేర్చితివి. నీ కేదేని ప్రత్యుపకృతిఁ జేయవలెనని యున్నది. కావున, వర మొకటి కోరుకొను" మన స్మృంజయుఁడు సంతసించి "నారదా! నీవు కటాక్షముగల్గి నాయల్లుఁడ వైతివి. ఇంతకు మించి నాకు వరమేమి కావలయు?" నని పలుక నారదుఁ డనిమిషుల మిగులుతనయునిఁ గాంతు వని దీవించెను. వెంటనే పర్వతుఁ డింద్రతేజోరక్షణాయత్తచిత్తుఁడై "స్మృంజయా! నీ కుమారుఁడు దీర్ఘాయురుపేతుఁడు గాకుండుగాక!" యని పలికెను. స్మృంజయుఁడు ప్రార్థింప నారదుఁడు "స్మృంజయా! నీకు భయము వలదు. ఇందుఁడాతని సంహరించుచో నన్నుఁ దలంపుము. నే బ్రది కింతు. మఱియు నీకుమారుని మలమూత్రలాలాశ్రస్వేదములు సువర్ణమయములగు" వని వర మిచ్చి పర్వతునితో వెడలిపోయెను.

♦ భారతము, శాంతిపర్వము.

నారదునిదీవన ననుసరించి సృంజయునకు నిష్ఠీవనాదులు కనకమయము లగు సువర్ణష్ఠీవి జనించెను. సృంజయుని యిల్లు పుత్త్రినివలన స్వర్ణమయ మగుచుండఁ గొందఱు చోరు లాతనిఁ గొంపోయి యాబాలుని జంపి కడుపులో బంగా రము లేకుండుటఁ జూచి విచారించి వెడలిపోయిరి. సృంజ యుని పుత్త్రి నిందుఁడు చంపి యుండు నని నారదుఁడు దలం చెను. నారదుఁడు వెంటనే వచ్చి చనిపోయిన వానికై వగ చుట యవివేక మని షోడశమహారాజుల చరిత్రములు దెల్పి సువర్ణష్ఠీవిని బ్రదికించి వెడలిపోయెను.

మఱియొక పర్యాయ మిందుఁడు సువర్ణష్ఠీవి కతమున నాత్మ తేజోగరిమ తలఁగుటఁ గని యాతని నెగ్గులేని గడదేర్ప నుద్దేశించి బృహస్పతి యాలోచనముఁగొని తన వజ్రాయుధ మును శార్దూలరూపమున సువర్ణష్ఠీవిని జంపఁ బుత్తెంచెను. నాఁటినుండి వజ్రము నిందుని పనిఁ జేయఁ బూనియుండెను. ఒకనాఁడు సృంజయుఁడు భార్యాపుత్త్రపరివారసహితుఁడై భాగీ రథీతీర కాంతారప్రదేశమున విహరించు చుండెను. సువర్ణష్ఠీవి యందుఁ గుసుమాపచయముఖ బహువిధ కేళితత్పరత నుండఁగా దంభోళి వంచనఁ బొంచి శార్దూలరూపమున నాతనిఁ జంపి యంతర్హిత మయ్యెను. సృంజయుఁడు చచ్చిన బాలుఁ జూచి శోకాలాపముల నారదునిఁ దలఁచెను. నారదుఁడు నిందుని విరోధ ముడిపి వచ్చి సువర్ణష్ఠీవిని బ్రతికించెను. పిమ్మట సువర్ణ ష్ఠీవి తండ్రి యాజ్ఞ పాలించుచు నాతని యనంతరము పృథ్వీ భారము వహించి శిష్టానుగ్రహ దుష్టశిక్షణముల నెఱపుచు

బహువిధ యజ్ఞము లొనర్చుచు శతాధిక సహస్ర వర్షములు రాజ్య మేలెను.♦

నారదుని దక్షుఁడు శపించుట

నారదుఁ డటనుండి సుకుమారి నొప్పించిపోయి త్రిలోక సంచారమున దినములు పుచ్చుచుండెను. ఒకనాఁ డాతఁడు నారాయణ సరస్సను తీర్థరాజముకడ దక్షపుత్త్రులు పిత్రనిర్దేశమునఁ బ్రజా సంసర్గముకొఱకు మహోగ్ర తపము చేయుచుండఁ గాంచి వారికి జన్మ హేతు వైన జనకుని నిర్దేశము పాటింపఁ దగ దని చెప్పి వారి కాత్మజ్ఞానోద్బోధము చేయ వా రట్లొనర్చి పుణ్యగతిఁ గనిరి. నారదుఁ డీవిషయము నెల్ల దక్షునకుఁ జెప్పి వెడలిపోయెను. దక్షుఁడు బ్రహ్మకడ కేఁగి విన్నవింప నాతఁ డోదార్చి దక్షునకు శబళాశ్వ లను సహస్రసంఖ్యలు పుత్త్రులుదయింప ననుగ్రహించెను. దక్షుఁడు నట్లు తిరిగి పుత్త్రవంతుఁడై వారిని బ్రజాసృష్టికిఁ బురికొల్ప వారును దపమున కేఁగిరి.

నారదుఁడు యథాపూర్వము వారికిని దత్త్వోపదేశము చేసి సంసర్గమును మాన్పించెను. దక్షుఁ డీసంగతి నెఱిఁగి నారదు నుద్దేశించి "నారదా! నీవు దేవర్షి పితృఋణములు మిగుల మాంసితకర్మ్మలు గల నాబాలుఁరకు బుద్ధిఁ జెఱిచి యుభయ లోకముల శ్రేయోహాని నొనర్చితివి. కావున, నీవు భాగవతు లలో లజ్జాహీనుఁడవై చరింతువుగాక! సకలభూతములు గ్రహములు తారకములు నిన్నందఱిపట్టునఁ గలహాంకారివని తలంచును గాక! నీచేత స్నేహపాశ నిక్రుంతన మైన మిత్త్రభేదమే

♦ భారతము. దోణపర్వము. శాంతిపర్వము.

కానితదుపశమము కలుగకుండుఁగాక ! ఇంతనుండి పురుషుఁడు విషయతీక్ష్ణత్వము లనుభవించిననే కాని తెలియకుండెడిజ్ఞానము తనంతనె కాని యొరులచే బోధింపఁబడి తెలియరాకుండుఁ గాక ! నిరంతరమును జరించు నీ కేలోకమున నునికిపట్టు లేకుండుఁగాక ! యని శపించెను. నారదుఁడు సర్వాతీతుఁ డయిన సర్వేశ్వరుఁ డనఁబరగి మహాశాంతుఁ డగుటఁ దత్కోధ వాక్యముల కలుగక సమ్మతించి వెడలిపోయెను. నాఁటినుండి నారదుఁ డస్ఖలిత బ్రహ్మచర్యుఁడై త్రిలోకముల బహిరంతర ములు మహావిష్ణు ననుగ్రహమున నడ్డులేక యీశ్వరదత్తమై బ్రహ్మాభివ్యంజికములైన సప్తస్వరములు దమయంతన్రొయు మహతి యను వీణను జేఁబూని నారాయణ కథాగానము చేయుచుఁ దిరుగుచుండెను. విష్ణుమూర్తియు నత్యంత కరుణా పరత్వమున నిరంతరము నారదుని మనమునఁ గాననచ్చుచు భక్తవత్సలుఁడై యుండెను.*

నారదుఁడు వ్యాసునకు విష్ణుభక్తి బోధించుట

వ్యాసమహర్షి దీనవత్సలుఁ డయి వేదపతనార్వాతలేని స్త్రీశూద్రాదులకై మహాభారతమును రచించియు నాత్మానం దము నందలేక భాగవత విధము పలుక లేనైతిఁ గదా యని పరితపించుచుండెను. ఆ సమయమున నారదుఁడు వ్యాసుని సమీపింపఁ నాతఁ డాదరించి "నారదా ! నీ వజునకుఁ బుట్టి పురాణపురుషుని భజనముఁ జేపట్టి మహాప్రబోధమునఁ దుది ముట్టితివి. నీవు సూర్యునిభంగి ముల్లోకములఁ జరింతువు. వాయువురీతి నఖిలజనులలో మెలంగుదువు. నీ వెఱుఁగరాని

---

* భాగవతము. షష్ఠమస్కంధము.

ధర్మము లేదు. కాన, దయయుంచి నాకుఁ గల లోపము దెల్పవే" యని ప్రార్థించెను. నారదుఁడు సంతసించి "వ్యాసా! నీవు సమస్తధర్మములు చెప్పితివి కాని హరిని గోరి నుతింపవు. నిరుపాధికమైన జ్ఞానము హరిభక్తి లేక శోభితము గాదు. నీవు మహానుభావుఁడవు; యథార్థదర్శనుఁడవు. దిగంతకీర్తి విశ్రాంతుఁడవు, సత్యరతుఁడవు, ధృఢవ్రతుఁడవు, నిఖిలబంధమోచన మునకై వాసుదేవుని లీలావిశేషములు భక్తితో వర్ణింపుము. అతఁ డెట్టివాఁ డంటివా! విష్ణుఁడే విశ్వము. విష్ణునికంటె వే ఱేమియు లేదు. విశ్వమునకు భవవృద్ధి లయము లాపరమేశుని చేతనే యగు. నేను విష్ణు నారాధించియే యీస్థితి నుంటి"నని తన పూర్వజన్మ వృత్తాంత మాతని కెఱిఁగించి యాతఁడు యథేచ్ఛ మేఁగెను. ఈభక్తితత్వమే విఖ్యాతి నందినది. వ్యాసుఁడు నారాయణ భక్తి యుక్తుఁడై శ్రీమద్భాగవతము రచించి శ్రీశుకునిచేఁ జదివించి స్థిరజ్ఞాని యయ్యెను.*

నారదుఁడు సనత్సు జాతునిచేఁ దత్త్వోపదేశము నందుట

నారదమహర్షి సంచరించుచు సోదరుఁ డగు సనత్సు జాతుని జూడఁగోరఁగా మేరుశిఖర సమీపమున నొకనాఁడు సనత్సుజాతుఁ డంగుష్ఠమాత్ర పరిమాణమూర్తితోఁ బ్రజ్వల దనలసూర్తి నెదు రాయెను. నారదుఁ డాతని సల్లాపసౌఖ్య మాశించి తత్త్వోపదేశము చేయుమన సనత్సు జాతుఁడు నారదు నుపలాలించి యిట్లు పలికెను. "దశకల్ప సహస్రములు నిశయు నంతియె పరిమాణము కలకాలము

---

* భాగవతము ప్రథమస్కంధము.

దినముఁ గల్గి పరమేశ్వరుఁడు రాత్రి నిద్రించి ప్రభాత మైన మేల్కొని యంబువుల సృజించి తనవీర్యము దానియం దిడఁగా నది హేమతాస్ఫురణమై మహాండ మగును. అంతనొక బ్రహ్మ నతఁడు గల్పించి దానికి వానినే పతిని జేయును. ఆతఁ డహం కార మంది మనసు, దశేంద్రియములు, బుద్ధి, పంచభూతములు సృజించి శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాదు లావహించి క్రమముగా దేవముని దానవ గంధర్వకిన్నరనరాదిజంతుజాలములఁ గల్పించును. ఇవన్నియు నహంకార వ్యాప్తములై యవ్యక్తసాగరమున మగ్నోన్మగ్నము లగును. వీని ప్రభవస్థితి విలయములకు శుభాశుభములకు విష్ణుఁడే విభుఁడై నడపుచు విభవోజ్జ్వలుఁడగును. మఱియు నధ్యాత్మాధి భూతాధి దైవతములు బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచము నెల్ల విష్ణువునం దుద్భవమై లయమగును. మూలప్రకృతి యవ్యక్తమై పురుషచైతన్యము నెక్కొనఁ జేత నమై భువనతంత్రము నడుపుచుండును. ఈవిధముగా నంబు జాక్షుఁడు పట్టుఁగొమ్మ కాఁగా భావభవహరుఁడు హరుని యనుమతమున నఖిలాబ్జజాండములు పుట్టించి గిట్టించు చుండును." ఇది విని నారదుఁడు చరితార్థుఁ డాయెను. అంత, వా రొకరి నొకరు వీడ్కొని వెడలిపోయిరి.

నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికి జ్ఞానమార్గముఁ దెలుపుట

పూర్వ మెుకప్పుడు పృథుచక్రవర్తిపౌత్రుఁడగు ప్రాచీన బర్హి ఘనకర్మాయత్తచిత్తుఁడై బహుయజ్ఞాదికము లొనర్చి యితోధిక కర్మాన లంబియై యున్న నారదుఁ డేతెంచి "రాజా ! కర్మాధీనుఁడవై యేశ్రేయము నాశింతువు ? వీనివలన నీకాశ్రేయము కలుగ"దనఁగాఁ బ్రాచీనబర్హి నారదుఁ

బూజించి జ్ఞానోపదేశముఁ జేయు మని కోరెను. నారదుఁడు కరుణించి పురందరరాజకథామిషమున నధ్యాత్మ తత్త్వమును దెలిపి "రాజా! పాగగ్నిము లగు దర్భలచేత సకలక్షితి మండలాస్తరణముఁ గావించి యహంకారుఁడ వైతివి. కర్మ విద్యాస్వరూపము లెఱుఁగవైతివి. సర్వేశ్వర పరితోషక మేదియో యదియ కర్మము. ఆసర్వేశ్వరునియం దేమిట మతి సంభవించునో యదియే విద్య. ఆతఁడే దేహుల కాత్మయు నీశ్వరుఁడు నగుచుండు. పురుషులకు క్షేమకర మగు నాశ్రియ మాతనిపాదమూలమే. మృత్యువు భీతిగలిగించుచుండ నంగ నాజన నివాసముల క్షుద్రితమ మగు కామ్యకర్మపరిపాక జనిత మైనజిహ్వోపస్థాది కామసుఖలేశము నన్వేషించుచు విహరించు జీవుని మృగచేష్టితముగా విచారించి యసజ్జన యూథవార్తా సహితమైన గృహాశ్రమమును విడిచి సకల జీవాశ్రయుఁ డైన యీశ్వరుని భజించి సర్వతోవిరక్తచిత్తుఁడవై తరింపు" మని బోధించెను.*

నారదుఁడు వపు వనునప్సరోవనితకు
గర్వభంగ మొనరించుట.

ఒకనాఁడు నారదుఁ డింద్రసభా విశేషములఁ దిలకింప నట కేఁగెను. ఆసమయమున రంభాద్యప్సరసలు నృత్యవిద్యా విశేషమున నిలింపుల నోలలాడించుచుండిరి. కొంతసేపటి కిం దుగాఁడు "నారద సంయమీంద్రా! ఈయప్సరసలలో నెవతె యొక్కువ ప్రవీణయో నాకుఁ దెలియరాకున్నది. నీవును బరికించితివి గావున సమర్థుఁడవై నిర్ణయింపు"మని కోరెను. అంత

* భాగవతము చతుర్థస్కంధము.

నాయచ్చరలేమ లందఱు విబ్బివీఁగుచు దమతమ యాధిక్య
ముల నుగ్గడించుకొనుచుండ నారదుఁ డిట్లనెను. "అచ్చర
లేమలారా! పరీక్ష లేనిదే శక్తి తెలియదుకదా? కాన నేఁడు
మహాతపోనిష్ఠుఁడైన దుర్వాసస్సంయమిం)ది నెవఁ తే లోలునిఁ
జేయఁగలదో యామెయే నిపుణ యని నిర్ణయింతు ననెను.
ఆపని కెవ్వరును సాహసింపలేక తమ యోటమి నంగీకరించిరి.
వపు వను సప్సరసమాత్రమే "ఇదియేనా పరీక్ష? నేను క్షణ
ములో నాతని వశపఱచుకొందు"నని ప్రగల్భములు పలికెను.
నారదుఁ డామెకు గర్వభంగ మొనరింప నెంచి యిందు
నితోఁ జెప్పి యామెను దుర్వాసోముని తపోభూమికిఁ బంపిం
చెను. వపు వట కేఁగి తనహావభావ విలాసాదుల నెఱపుచుండ
దుర్వాసుఁడు లోలుఁడు కాక తపోభంగ మొనరింప నెంచిన
వపువును బక్షివై పుట్టుమని శపించెను.*

నారదుఁడు స్త్రీయై పుత్రులఁ గన్నవృత్తాంతము.

నారాయణవర భక్తులలోఁ దనయంతవాఁడు లేఁడని
నారదున కొకపరి గర్వ ముదయించెను. నారాయణుని దాను
దక్క నితరులు గ్రహింపలేరనియు నతడు నమ్మియుండెను. ఈ
స్థితిలో నారదుఁ డొకసారి విష్ణుదర్శన లాలసుఁడై శ్వేతద్వీపము
నకుఁ బోవ నందు మన్మథాకారులు శంఖచక్రగదాపాణు లగు
దివ్యపురుషులు గానైరి. నారదుఁ డందు శ్రీ విష్ణుమూర్తి
యెవరో తెలిసికొనలేక యాతని గుఱించి ప్రార్థించెను. అంత
విష్ణుమూర్తి కానై యేమికావలె నని యడుగ విష్ణుమాయా

---

* మార్కండేయపురాణము.

వివరణ మొనరింపఁ గోరెను. విష్ణుమూర్తి "నారదా! నీకుఁ దెలియని దేమి కలదు? నన్ను గుర్తింపఁ గల్గినవాఁడవు నీ వొక్కఁడవే కదా!" యనఁగా నారదుఁ డంగీకరించెను. అంత విష్ణువు "నారదా! ఈసమీపమునఁ గల కొలనిలో సుస్నాతు డనై రమ్ము. నీ కొకరహస్యముఁ దెలుపుదు" ననెను. నారదుఁ డట్లే యని యాకొలనిలో మునుఁగగానే స్త్రీయై గట్టెక్క గనే బాలికయై పోయెను. అంత నాదారిని బోవు కాశిరాజు బిడ్డలులేనివాఁ డగుట నాకొలనిదరిఁ బడియున్న యాబాలికఁ గొనిపోయి పెంచి పెద్దదాని నొనర్చి శిబి యను రాజకుమారున కిచ్చి పెండ్లిచేసెను. ఆమె చారుమతి యనఁ బరగుచు శిబివలన నగ్నజిత్తు, విపృజిత్తు, విచిత్తు, చారువక్త్రుఁడు, చిత్త్రుఁడు ననుపుత్త్రులఁ గనెను. వా రధికబల సంపన్నులై విజయము లంది తుదకు మరణింపఁగనే చారుమతి పుత్త్రమరణ ఖిన్నహృదయ యై యగ్నిలోఁబడి మరణింపఁ నుద్యుక్త కాఁగా వెంటనే పూర్వ నారదరూపము వచ్చెను. నారదుఁ డాశ్చర్యపడి యది యంతయు విష్ణుమాయ యని యెఱిఁగి విష్ణుమాయా విలాస మొక్క విష్ణునకుఁ దక్క నన్యులకుఁ దెలియదని తెలిసికొని నాఁటినుండి నిగర్వి చూడామణియై నెగడెను.♦

నారదమహర్షి చిత్రకేతునకు జ్ఞాన ముపదేశించుట.

పూర్వము శూరసేనాధీశ్వరుఁడగు చిత్త్రికేతుఁడను రాజఖిలైశ్వర్యము లనుభవించుచు నంగిరసుని కృపవలన భార్యయగు కృతద్యుతియందు సుపుత్త్రునిఁ బడసెను. చిత్త్రికేతుని యితరభార్య లసూయాగ్రస్తలై యొకనాఁ డాబాలుని

♦ వరాహపురాణము.

దుర్విషమునఁ జంపివేసిరి. చిత్రకేతుఁ డమితార్తి ననుశోకించు చుండ నంగిరసుఁడు నాగదుఁడు నరుదెంచి యాతని ననున యించిరి. నారదుఁ డాబాలునకుఁ బ్రాణమిచ్చి యాతనిచేఁజిత్ర కేతునకు గర్భవశమైన యాతని పుత్రశోక ముపన్యసింపఁ జేసెను. చిత్రకేతుఁడు తత్త్వ మెఱిఁగి నారదునకు నమస్కరించి యాతనిచే జ్ఞాన బోధితుఁడై తరించెను.*

నారదమహర్షి ధర్మరాజున కుపకరించుట

నారదమహర్షి యుధిష్ఠిరునికడ కరుదెంచి యాతని యోగక్షేమాదికము నడిగి యింద్ర యమ కుబేర వరుణ బ్రహ్మ సభావృత్తాంతములఁ జెప్పి పాండ్యరాజు ధర్మజునకు రాజ సూయ మొనరింపఁ దెలుపుటఁ దెలిపి యాతని నందులకుఁ బ్రోత్సహించెను. శ్రీకృష్ణుని కడ కేఁగి ధర్మజు రాజసూయము నిర్విఘ్నముగా నెఱవేర్పుమని చెప్పి పంపెను.

రాజసూయసమయమున శిశుపాలుఁడు హరిని నిందించి నిశితనిర్వక్రచక్ర ధారాదళితమస్తకుఁ డయి తేజోరూపమున హరిం బ్రవేశింపఁగా ధర్మజుఁ డందలి రహస్యమునుఁ జెప్పుమని నారదు నడిగెను. నారదుఁడు "యుధిష్ఠిరా! అలుక, చెలిమి భీతి, కామము, బాంధవము, విరోధము మున్నగు వానిలో దేనివలననైన శ్రీహరిని బ్రాపింపవచ్చును. కామోత్కంఠచే గోపికలు, భయమునఁ గంసుఁడు, వైరక్రియ శిశుపాలుఁడు, సంబంధులై వృష్ణులు, ప్రేమచే మీసోదరులు, భక్తిచే మేము శ్రీవిష్ణునిఁగన సాధ్యమైన" దని చెప్పి, ధర్మజునకు సనక సనందనులచే శాపగ్రస్తులై జయవిజయులు హిరణ్యాక్షహిరణ్య

---

* భాగవతము షష్ఠస్కంధము.

కశిపు లైన వృత్తాంతము, ప్రహ్లాద చరిత్రము, త్రిపురాసుర వృత్తాంతము సమగ్రముగా వినిపించెను.

తదనంతర ధర్మజుని కోరికపై నారదుఁడు వర్ణాశ్రమ ధర్మముల ని ట్లుపన్యసించెను. "రాజా! సకలవర్ణములకు సత్యము, దయ, ఉపవాసాదితపము, శౌచము, సైరణ, సదసద్వివేకము, మనోనియమము, బహిరింద్రియ జయము, అహింస, బ్రహ్మచర్యము, దానము, యథోచిత జపము, సంతోషము, మార్దవము, సమదర్శనము, మహాజనసేన, గ్రామ్యకాంక్షావిసర్జనము, నిష్ఫలక్రియావర్జనము, మితభాషిత్వము, దేహము కాని తన్ను పెదకికొనుట, అన్నోదకములు ప్రాణులకుఁ బంచియిచ్చుట, ప్రాణులందు దేవతాబుద్ధి, ఆత్మబుద్ధి, నారాయణ చరణస్మరణకీర్తనశ్రవణసేవార్చనసమస్కార దాస్యాత్మసమర్పణ సఖ్యము లనులక్షణములు కలుగవలయును. అందు సత్కులా చారుఁడయి మంత్రివంతము లైన గర్భాదానాదిసంస్కారము లవిచ్ఛిన్నముగాఁ గలవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. ఆతనికి యజన యాజనాధ్యయనాధ్యాపనదానప్రతిగ్రహషట్కర్మములు విహిత ములు. రాజునకుఁ బ్రతిగ్రహవ్యతిరిక్తము లయిన యజ నాదికర్మము లైదును, బ్రజాపాలనము, బ్రాహ్మణేతరులనుండి దండశుల్కాదులఁ గొనుటయు విహితకర్మములు, వైశ్యునకుఁ గృషివాణిజ్య గోరక్షణాదికర్మములును, బ్రాహ్మణకులానుసరణ మును విహితములు. ఇఁక శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూషయే విహితము. ఇట్లు నారదుఁడు ధర్మరాజున కనేకవిషయముల ననేకపర్యాయములు బోధించెను. తుదకు ధృతరాష్ట్రాదుల యొద్దఁ బాండవులతో సఖ్యమున మను మని దుర్యోధనునకు

బోధించెను. ధృతరాష్ట్రాదులమరణము పాండవుల కీతఁడే
నివేదించెను. ధర్మజునకు స్వర్గమున నాతని మిత్రుల నీతఁడే
చూపెను.*

నారదుని సత్కృతులు

పరమపావనుఁడగు నారదభగవానుఁడు త్రిలోకసం చారము చేయుచుఁ నెందఱికో యెన్నివిధములనో భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యములచు బోధించి తరింపఁ జేసెను. మహర్షులకు నైనతము భగద్విలాసము లెఱుకపఱచి వారిని ప్రశాంతచిత్తుల నీతఁ డొనరించెను. అకంపనునకు మృత్యుదేవతా ప్రభావము చెప్పి యాతనిదుఃఖము నివారించెను. సృంజయునకు షోడశ మహారాజుల చరిత్రములు చెప్పి యాతనికిఁ దత్త్వజ్ఞానము నొసంగెను. హిరణ్యకశిపుని భార్యయగు లీలావతిని నింద్రుఁడు సంహరింపఁ బోన నామెకడుపునఁ బ్రహ్లాదుఁ డుదయింప నుండు టెఱిఁగించి యింద్రుని నివారించెను. ధ్రువుఁడు తపో వనమున కేఁగుచుండ నాతనికి విష్ణుభక్తి నినుమడింపఁ జేసి సవ్విషయప్రబోధ మొనరించెను. శ్రీరామలక్ష్మణు లింద్రజిత్తు నాగాస్త్రముచే బంధింపఁబడి ఖిన్నులైయున్నపుడు నారదుఁడు గరుత్మంతుని స్మరింపుఁ డని చెప్పి శ్రీరాముని శ్రీవిష్ణుత్వ మును గొనియాడి కాపాడెను. ఈతఁడు భీష్మున కంబాది వృత్తాంతము, ధర్మజునకుఁ గర్ణాదుల వృత్తాంతము, ఇంద్ర నకు భృగునామక విప్రవృత్తాంతము, వసుదేవునకు విదేహా భుని వృత్తాంతము, శ్రీకృష్ణున కనిరుద్ధవృత్తాంతము, వ్యాసున కాత్మవృత్తాంతముఁ దెలిపెను.

---

* భాగవతము సప్తమస్కంధము.

నారదుఁడు దుష్టశిక్షణమునకై దుష్టులను శిష్టులపైఁ బోఁజేసి యుభయులకుఁ గలహము సిద్ధింపఁజేసి యందు దుష్టులు మరణింప సాధకుఁడై లోకోపకారకుఁ డయ్యెను. ఈ కారణమునసే యీతనికిఁ గలహభోజనుఁ డనుపేరు కలిగెను. ఉదాహరణమునకుఁ గొన్నిటిఁ జూతము. జలంధరాసురుఁడు దేవతలను జయించి విజృంభించుచుండ నాతనినలన లోకోపద్రవము సంభవించెను. అప్పుడు నారదుఁ డాతనికడ కేఁగి స్తుతించి "జలంధరా! నీవు సర్వలక్ష్మీసమన్వితుఁడవే కాని జాయాలక్ష్మి నీకు సరియైనది కాదు. త్రిలోకసుందరి యగు పార్వతి శివు నాశ్రయించి యున్నది. శ్మశానవాసి యగు భిక్షున కామె యేల? నీ వామెను బట్టినచో నీకఁ గొఱంత యుండ" దని ప్రేరేచెను. ఆ జలంధరుఁడును నిక్కమనుకొని శివునితోడి వైరమున భస్మీభూతుఁడు కాఁగా జగద్ధితము వాటిల్లెను. నారదుఁడే రావణుని కడ కేఁగి యాతనిని యముఁడు, వాలి, కపిలుఁడు మున్నగువారిపై దండెత్తి యోడింపుమని పురికొల్పి వారికడ కేఁగి దుర్మార్గుడగు రావణుని పీఁచ మడఁపుఁ డని వారికిఁ జెప్పెను. ఆకారణమున రావణుఁడు పరాభవింపఁబడెను. మహిషాసురుఁడు లోకములకు మహోపద్రవ మొసరింపుచుండ నాతఁడు మలయపర్వతమునందున్న నారాయణి కడ కేఁగి, "అమ్మా! దుర్మార్గుఁ డగు మహిషాసురుఁడు నిన్ను వివాహమగునఁట! నీవు వానిని సంహరింప నుపాయ మూహిం పు"మని యామెకుఁ జెప్పి మహిషాసురుని కడ కేఁగి స్తుతించి "ఓయీ! నీవు మలయపర్వతమునఁ గలనారాయణిని వివాహమాడనిచో నీయాశ మేల కాల్చనా!" యని యాతని

కామెపైఁ బ్రేమ మొదవించి యామెచేత నాతనిఁ జంపించి లోకహిత మొనర్చెను. నారదుఁడే శ్రీకృష్ణునకు రుక్మిణీపరిణయ వృత్తాంతముఁ జెప్పి యామెను గాంధర్వమున వివాహమాడు మని ప్రేరేచెను. కంసునకుఁ గృష్ణవృత్తాంతముఁ జెప్పి ధను ర్యాగవ్యాజమునఁ గృష్ణునిచేఁ గంసుఁ డడఁగునట్లు చేసిన మూలకారణుఁడు నారదుఁడే.

ఈవిధముగా నారదమహర్షి బహువిధముల లోకోప కారి విశ్వహితము నొదవించెను.

నారదునకుఁ బురాణములతోడి సంబంధము

నారదమహర్షి తురుష్క-లజననము, అన్నదానమహిమ, శివధనుస్సును జనకుఁడు పొందుట, సాక్షి గోపాలునిచరిత్రము, జగన్నాథక్షేత్రమందలి నీలచక్రవృత్తాంతము మున్నగు విషయ ములు గల యొకపురాణము వ్యాసమహర్షికి బోధించి ప్రాయింపఁ జేసెను. ఇదియే నారదపురాణ మనుపేర వెలయు చున్నది. నారదుఁడు బ్రహ్మకడ కేఁగినపుడు భవిష్యపురాణము లేక కల్కి-పురాణముఁ దెలిసికొని వచ్చి వ్యాసునకుఁ జెప్ప నాతఁ డాపురాణమును లిఖించెను. పులస్త్యమహర్షికడ కేఁగి నారదుఁడు వామపురాణమును విని వ్యాసమహర్షికిఁ జెప్పి ప్రాయించెను. మఱియు మత్స్యపురాణమును నారదుఁడే యింద్రద్యుమ్న మహారాజునకుబోధించెను. ఇతఁడు నారాయణ ఋషికడ బ్రహ్మవైవర్తపురాణము విని వ్యాసునకుఁ జెప్పి ప్రాయింపించెను. తరువాత, శ్రీమద్భాగవతపురాణమును గూడ నారదప్రోత్సాహమునఁనే వ్యాసమహర్షి గ్రంథస్థ

మొసరించెను. నారద విరించిసంవాదమే శివపురాణమందలి జ్ఞానసంహిత.

నారదుఁడు సమస్త వేదశాస్త్రములను నృత్తవాద్య విద్యావిశేషములను బాగుగా నెఱిఁగియు బ్రహ్మజ్ఞానము నెఱుఁగక సనత్కుమారుని కడకేఁగి యాతనిచే బోధితుఁడై బ్రహ్మజ్ఞాని యయ్యెను.

నారదుఁడు శ్రీశుకునకుఁ దత్త్వము బోధించుట

నారదమహర్షి యొకనాఁడు వ్యాసాశ్రమమున కేఁగి వేదనినాదము వినరాకుండుటఁ గాంచి వ్యాసునిఁ గారణ మడిగెను. వ్యాసుఁడు శిష్యు లట లేరని చెప్ప నారదుఁడు "బ్రహ్మర్షివర్యా! మీరును సుతుఁడునైన నానియమముఁ బూటింపవలదా? వేదనినాదము వినరాకుండినచో లోటు వాటిల్లును. కాన నట్లొనర్పుఁ" డని కోరెను. అంత వ్యాసుఁడు సుతునితో వేదపఠన మారంభించి భువనమంతయు నాదాపూరితము చేసెను. కొంతసరికి వ్యాసుఁడు కుమారుని విడిచి యాకాశగంగాప్రపాతస్థలికి స్నానార్థ మేఁగెను. ఈసమ యమున నారదుఁడు శ్రీశుకుని వేదనాద మాలించి యానం దించి వరమొండు గోరుకొనుమనెను. శ్రీశుకుఁడు "నారదా! ఈలోకమున జనించినవానికి హితప్రద మేదియో తెలుపు" మని కోరెను. నారదుఁడు "వత్సా! ఈలోక మున జనించినవాఁడు ముక్తి కుత్సహింపక భవసక్తుఁ డైనచో మఱి యేజన్మమునను దాని నాతఁ డొందఁజాలఁడు. కామక్రోధ ములు రెండును జయించినవానికి సంసార మహంకారరహిత మగును. అపరిగ్రహసర్వారంభపరిత్యాగములు దుఃఖపుఁ

దెసువు ద్రోచి మోక్షపథముఁ జూపును. భూతస్పర్శన దర్శన సంభాషాతరలత నొందమియే మోక్షసుఖగరిష్ఠతకుఁ దెరువు. అహింస, ఇంద్రియజయము, నైరాశ్యము, అచపలత్వము గలు గువాని కాత్మమహిమ కరతలామలక మగును. ఇఁక బుత్ర దార మిత్రాసక్తుఁడు, భోగజాలపరుఁడు రొంపిఁబడినగజము వలెఁ దరింపఁజాలఁడు. ధర్మాధర్మములు సత్యాసత్యములు విడిచినవాఁడు మహాయోగి. అహింసచే నధర్మము సంకల్ప వర్జనముచే ధర్మము వీడవలెను. ఆత్మవిభావనతచే బుద్ధి విలీనతఁ బొందును. భూతములు నింద్రియములు ప్రోవుగట్టి యున్న యీశరీరమునకుఁ గలుగు దుఃఖములకు విచారించు వాఁడు – ఊరివారికిఁ గలిగినబాధలు తనవనుకొని శోకించు మూర్ఖునివంటివాఁ”డని బోధింప శ్రీశుకుఁడు మహాయోగియై సుస్థిరవిజ్ఞాసము నందెను. *

నారదుఁడు విష్ణుమూర్తి
యాధిక్యమెఱిఁగిన వృత్తాంతము

తొల్లి యొకనాఁడు నారదుఁడు గంగానదీపవిత్రజల ములఁ బరమనియమముతోఁ ద్రిషవణస్నాననిరూఢుఁడై యుండఁగా నాతనిసమీపమునఁ గ్రోశమాత్రపరిమితిగలకూర్మ మొకటి యాతనికిఁ గానవచ్చెను. నారదుఁ డానందముతో నా కూర్మదేహమును హస్తముతో నిమిరి లాలించి “కూర్మ రాజా! ఏమి నీయదృష్టము! ఏడెట్లు జరుగుచున్నను నిర్వి చారుఁడవై యీజలములకు రాజవై సంచరింతువు. నీకంటె ధన్యుఁ డింకొకఁడు గలఁడే!” యని స్తుతించెను. ఆ తాఁబేలు

---

* భారతము శాంతిపర్వము.

"మహాపురుషా! నన్నింతఁగా నేల కొనియాడుదువు? ఈ గంగాజలములు లేకున్న నేనెట్టిగతికిఁ బొల్పడవలసి యుండునోకదా! కావున జాహ్నవిని నీవు నుతింపుము. కాని నన్ను నుతింపవల"దని బదులు చెప్పెను. నారదుఁ డది సత్యమేయని గంగాభవానిని బొగడెను. అంత నాయమ సాకారయై వచ్చి "నారదా! నాగొప్పయేమి? నాకంటెఁ బెద్దనదు లెందుఁ జేర నేది రంగారుతరంగములఁ బొంగారునో యాసముద్రుని నుతింపుము, నన్ను వల"దని యదృశ్యయయ్యెను. పిమ్మట నారదుఁ డదియు సత్యమేయని సముద్రుని శ్లాఘించెను. సముద్రుఁడు సాకారియై వచ్చి "ఋషిచంద్రా! నీవు నన్నేల నుతింతువు? భూదేవి లేనిచో నే నెట్లు బ్రవహింతును? కావున నీ వామెను నుతించిన నుతింపుము గాని నన్ను వల"దని యదృశ్యుఁ డయ్యెను. నారదుఁ డాశ్చర్యమున నంతధాత్రీమ తల్లిని గొనియాడెను, భూదేవి "నారదా! మహాసత్త్వసముదీర్ణము లగుగోత్రాదులు నాసుస్థితికిఁ గారణము. కావున నాయాధిక్య మేమిగల"దని పలికెను. నారదుఁ డప్పుడు కులపర్వతములను వినుతించెను. అవి "అయ్యా! విశ్వాధారుఁ డగు పితామహుఁ డున్న వాఁడు. అతనిదృష్టిపరమాణువుల మగు మాకుఁ బ్రశంస యెంతదవ్వు? పొ"మ్మనియెను. నారదుఁడు కమలగర్భునిపాలికిఁ బోయి యాతనిఁ బ్రశంసించెను. బ్రహ్మ "పుత్త్రా! నన్నేల నుతింతువు? పరమప్రభావములు సమస్త లోకదారకములు నగువేదములే యస్మద్బుద్ధిబలము నుపబృంహితము చేయఁగలవు. వానిని గొనియాడుము. పొ"మ్మనఁగా నారదుఁడు వేదముల నారాధించి సాక్షాత్కారము నొందించి

కొని స్తుతించెను. వేదము లిట్లు చెప్పెను: "తపోధనా! మేము కలుగుట యజ్ఞములకొఱకు, యజ్ఞములు లేక మేము నిరర్థకములు. కావున, యజ్ఞములఁ గొల్వుము. మమ్ము నుతింపకుము." అంత నారదుఁడు యజ్ఞములఁ బ్రత్యక్షము గావించి కొని వానిని బహుభంగులఁ బ్రస్తుతించెను. అవి "మునీంద్రా! మాకు విష్ణుఁడే యాత్మ. ఆతఁడే మమ్ము నడపుచుండును కావున నాశ్చర్యధన్యశబ్దములకు వాచ్యుఁ డాతఁడే" యని వాక్కుచ్చెను. అంత నారదుఁడు విష్ణుమూర్తినిజేరి కొని యాడఁగా "నారదా! నేనే యజ్ఞమయుఁడను. ఆ యజ్ఞము సంపూర్ణదక్షిణతో, గూడినఁగాని యస్మదాత్మకము గానేర" దని యానతిచ్చెను. ఆవాక్యసమాప్తి విని నారదుఁ డధికభక్తి యుక్తి నతనిం గొనియాడి ధన్యుఁ డయ్యెను.

తరువాత, యాదవులు దుర్యోధనాదిరాజన్యులు శ్రీకృష్ణుని గూడియున్నపుడు నారదుఁడు విష్ణువే శ్రీకృష్ణుఁడై జనించెనని చెప్పి శ్రీకృష్ణుని యాధిక్యమును దెలుపుటకుఁ దన యనుభవమును వారికి విశదీకరించెను. *

నారదుఁ డప్సరసలకు వర మొసఁగుట

నారదుఁ డొకపర్యాయము మానససరోవరమున స్నాన మొనరింప నభిలాషమొడవ నటకుఁ జనిన సమయమున నట విలాసముగ విహార మొనరించువిలాసిను లగునచ్చరల గాంచెను. రంభాదులగు నాయచ్చరలేమ లాతనికడ కరుదెంచి "నారదసంయమీంద్రా! చేతోభవునిఁ గన్నశౌరిని వరించు

---

* బ్రహ్మవైవర్తపురాణము శ్రీకృష్ణఖండము.

భాగ్యము మాకుఁ గలుగఁజేయు" మని ప్రార్థించిరి. నారదుఁ డంతఁ "గాంతలారా! ప్రాయపుమదమున ననున్నుఁ గాంచినంతనే ప్రణత లగుట మఱచిరి. అందులకు మిమ్ము ఘోరముగ శపింపవలసినదే. కాని మీపూర్వపుణ్యవశమున శౌరి స్మరణ మూలమున నది దాఁటఁ గలిగితిరి. కావున మీరు ధన్యలు. మీకోరిక సిద్ధించు" నని వారి కనంతద్వాదశీవ్రతము సమూలముగ నుపదేశించెను. "అచ్చరలారా! మీరీవ్రతము నొనరించిన పిమ్మట యీసరోవరతీరమునఁ యజ్ఞావక్రమహర్షినిఁ గనఁగలరు. ఆతని శాపవ్యాజమున మీరు గోపాలబాలికలై జనించి శ్రీకృష్ణుఁడై యవతరించిన శ్రీవిష్ణునిఁ బొందఁ గలరు. కాని నాకొనర్చిన లోపమునను నామహర్షి శాపము వలనను నంత్యకాలమునఁ గిరాతులచే మానభఁగ మందుదు" రని చెప్పి నారదుఁడు యథేచ్ఛావిహారియై పోయెను.

నారదుఁడు కృతయుగమునఁ గనుఁగొన్న చిత్రములు

తొల్లి యొకప్పుడు ప్రియవ్రతుఁ డనురాజు బదరికావనమున దపముచేయ నేతెంచెను. అపు డచటికి నారదమహర్షి విచ్చేయఁగాఁ బ్రియవ్రతుఁ డాతనికి నమస్కరించి అర్ఘ్యపాదములఁ బూజించి కృతయుగమున నారదుఁడుకనుఁగొన్న చిత్రములఁ జెప్పు మని కోరెను. నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. "రాజా! నే నొకప్పుడు శ్వేతద్వీపమున కేఁగి యందొకరమ్యకాసారముఁ గంటిని. ఆప్రాంతమున నొకజగన్మోహిని విహరింపఁ జూచి నీ వెవ్వతె వని యామె నడిగితిని. ఆమె పక్కున నవ్వినది. అంత నావిద్య లెల్ల నన్ను వీడిపోయినవి. నేను భయపడి యామె శరణుచొచ్చితిని. అంతలో నామెశరీరమునుండి యొక

దివ్యతేజుఁడు నాతనిశరీరమునుండి యింకొకమహాతేజస్వి వాని శరీరమునుండి యింకొకతేజస్వి పుట్టిరి. క్షణములో వారు మువ్వురు నదృశ్యులైరి. మరలఁ దొలియాఁమె యట నిలిచెను. నే నామెను జేరి తల్లీ! నీ వెవ్వతెవు? నాచదువు లిట్లు నన్ను వీడిపోవుటకుఁ గారణమేమి?" అని యడిగితిని. ఆమె "వత్సా! నేను సావిత్రిని. నాపభావముఁ జూప నీవిద్య లపహరించితిని. నాశరీరమునుండి మొనటఁ బుట్టినవాఁడు ఋగ్వేద మని పేరొక్కఁనఁగిన నారాయణుఁడు. ఆతనినుండి పుట్టినవాఁడు యజుర్వేద మనదగినబ్రహ్మ. ఆతనినలనఁ బుట్టినవాఁడు సామ వేద మనందగినయుదు్రఁడు. వీరుమువ్వురు అగ్నిత్రియము, వేదత్రియము, సవనత్రియము, వర్ణత్రియము" అని తెలిపి నా విద్యలు నాకొసఁగి నన్నాకాసారమున స్నానముచేయు మని చెప్పి యామె యంతర్హిత యయ్యెను.

నే నాసరస్సున మునిఁగి లేవఁగనే నాకు వేయి జన్మముల పూర్వచరిత్ర తెలియవచ్చినది. ఒక జన్మమున నేను సారస్వతుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడను. అపుడు నేను సర్వము విడిచి యాసరోవరపార్శ్వమునఁ బరమేశ్వరుని బ్రార్థించి ప్రత్యక్షము చేసికొంటిని. నే నాతని సాయుజ్యముఁ గోరితిని. ఆతఁడు నీకది బ్రహ్మ మానసపుత్రుడఁవై పుట్టినపిదపఁ గలుగు నని దీవించి యదృశ్యుఁడయ్యెను. తరువాత నేను దపముచేసి దేహము వీడితిని. పిదప, బ్రహ్మ మానసపుత్రుఁడనై పుట్టి దేవత్వ సిద్ధి నందితిని" అని తెలిపి యేఁగెను.♦

♦ వరాహపురాణము.

నారద వాసుదేవ సంవాదము

వసుదేవునిపుత్త్రుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడొకపరి నారదుని "నారదా! నేను పరిభుత్వమను మహాదాస్యమున మగ్గుచున్నాఁడను.మహాభోగినయ్యు సర్వనిందాస్పదుఁడనగుచున్నాఁడ. జ్ఞాతులబాధలు మిక్కుటమగుచున్నవి. బలరాముఁడు బలవంతుఁడని, గదుఁడు మృదుస్వభావుఁడని పరిద్యూన్నుఁడందగాఁడని గర్వించుచుఁ బరస్పర మసూయగలిగి, వారివలె నుండని నన్నుఁ జూచి వేఱువిధమునఁ బరిహసించుచున్నారు. నాకర్తవ్యమేమో చెప్పు"మని కోరెను.

అప్రుడు నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. "వాసుదేవా! బాహ్యములు, ఆభ్యంతరములు నని వ్యథలు రెండువిధములు. ఈ నీయాపద ఆభ్యంతరము. దీనిని దాఁటుతెఱఁ గెఱిఁగించెదవినుము. సంతతశాంతి, అన్నదానము, మృదుపరివర్తనము, అర్హాపూజ వీనిచే నీజ్ఞాతుల హృదయముల నుపశమింపఁ జేయుము. వారిపై భేదబుద్ధిఁ బోనాడుము. శాంతము, ఇంద్రియనిగ్రహము,లోభపరిత్యాగము అనునవి ఈపనికి సహకారులు. కావున, భేదబుద్ధిచే జ్ఞాతులకు వినాశము కలుగకుండ వర్తించి సుఖింపుము. సర్వజ్ఞుఁడవగు నీ వెఱుఁగని దేమున్నది?"

ఈ మాటలకుఁ బ్రసన్నుఁడై వాసుదేవుఁడు నారదుని బూజించి వీడ్కొలిపెను.♦

నారద ప్రశంస

ఒకప్పుడు వాసుదేవుఁడుగ్రసేనునికి నారదుని గూర్చి యిట్లు తెలిపెను. నారదుఁడు సాధుగుణసంపన్నుఁడు. దేహ

♦ భారతము, శాంతిపర్వము.

మునకు దుఃఖముఁ గలిగించు నహంకారము కాని, గౌరవాద రములు కావలెనన్న తలంపులు కాని యీతనికి లేవు. ఆతఁడు వేదధర్మము ననుసరించి చరించువాఁడగుట లోకపూజ్యుఁడయ్యెను. అప్రీతి, కోపము, చాపల్యము, భయము నారదుని యొద్ద మందునకైనఁ గానరావు. ఆతఁడు దీర్ఘసూత్రుఁడు కాఁడు. ఆతఁడు కార్యశూరుఁడు. లోభ ప్రమాదములచే నసత్యమాడి యెఱుఁగఁడు. ఆతఁడు శాంతుఁడు, దాంతుఁడు, సర్వతత్త్వజ్ఞుఁడు, సత్యవాది. తేజము, జ్ఞానము, వినయము, వివేకము, కీర్తి, జన్మము, తపము నీతనియున్నతికిఁ గారణములు. నారదుఁడు పుణ్యకార్యములనే కాని పాపకృత్యము లొనరించి యెఱుఁగఁడు. ఆతఁడు లోభ, క్రోధ, దైన్యశూన్యుఁడు, దృఢభక్తి, శాస్త్రజ్ఞానము, నిర్మోహము, అక్రోధము నీతనికి గౌరవహేతువులు. సక్తునివలెఁ బైకిఁ గానగానైనను, ఈతఁడు సర్వసంగపరిత్యాగి. ఆత్మస్తుతి కాని కామచింతనము కాని యీతఁ డెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడు; ఈతఁడు ప్రజ్ఞానిధి, కృతపరిశ్రముఁడు, అప్రమత్తుడు, నిత్యయోగశీలి, సర్వశ్రేయోభిలాషి, యగుటచేతనే ఈతనికి సర్వలోకపూజ్యత కలిగెను. ఈతఁడు దక్షుఁడు, శుచి, నిరామయుఁడు. కాలజ్ఞుఁడు. ఇట్టిమహాత్ముఁ డెట్టివారిచేనైన నెల్లప్పుడును స్తుతింపఁబడుటలో నచ్చెరువే మున్నది ?" ఉగ్రసేనుఁడామాటలు విని నారదుని మనమున మిక్కిలి నుతించెను.♦

నారద సమంగ సంవాదము

తొల్లి యొకప్పుడు నారదుఁడు సమంగుఁ డనుమునికడకేఁగి యాతని హృదయశాంతిఁ బరీక్షించుటకై "సమంగా!

♦ భారతము. శాంతిపర్వము.

నీవు శోకమోహములు లేక సంతుష్టాంతరంగుడవై చరించుచున్నావు. ఉద్వేగము లేక ఊఱట కలిగి నీవిట్లుండుటకుఁ గారణమే" మని యడిగెను. దాని కాతఁడిట్లు బదులుచెప్పెను. "నారదా! ప్రాణుల భూతభవిష్యద్వర్తమానములు, ప్రాణుల తత్త్వములు, నేనెఱుఁగుదును. ఎవ్వరికైనను వారివారికర్మములఁ బట్టికదా ఫలములు కలుగుచుండును? సుఖదుఃఖములు దైవవశములు. మానవులు కర్మానుయాయులు. ఇంద్రియములే మోహశోకములఁ బొందునవి. సుఖమునకుఁ బొంగు, దుఃఖమునకు సుక్కు నాఁకు లేవు. లాభమునకుఁ హర్షింపను, నష్టమునకు దుఃఖింపను. దుఃఖపరిత్యాగము, ధైర్యము ఈ రెండే నా సుఖమునకు హేతువులు. మఱియు, సుఖదుఃఖములం దజ్ఞతను గలిగించు శోకమోహభయాదుల నేను సాక్షినై చూతును. అర్థకామములు, తృష్ణామోహములు ఇవి నాకుఁ గడుదవ్వులు. అమృతముఁ ద్రాగినవాఁడు మృత్యువునకు జడియనియట్లు నేను దేనికిని జడియను. అందుచే నేను సంతుష్టుఁడనై ఉద్వేగము లేనియూఱట నంది యున్నాఁడను." ఈమాటలువినినారదుఁడు సంతోషించు సమంగమునిని దీవించి యదృశ్యుఁడైపోయెను.♦

నారద గాలవ సంవాదము

మోహశ్రమములకు దూరమైనవాఁడు, జ్ఞానతృప్తుఁడు, జితేంద్రియుఁడు, నియమితాత్ముఁడు నగునారదమహర్షికి ప్రణమిల్లి గాలవుఁ డిట్లడిగెను. "దేవా! నీవు సర్వసద్గుణసంపన్నుఁడవు. జ్ఞానపర్యంతము యెట్లు కలుగును? ఆశ్రమాచారములలో

♦ భారతము. శాంతిపర్వము.

నేవి మేలు? పెక్కులగు శాస్త్రములు చూపు పెక్క మార్గములలో శ్రేష్ఠమగు నొక్కమార్గముఁ దెలుపుము."

నారదుఁ డిట్లు చెప్పెను. "గాలవా! చతురాశ్రమములు ధర్మములు పరస్పరవిరుద్ధముగాఁ దోచుటనిజమే. వానిని సద్గురువుల నాశ్రయించియే తెలిసికొనవలయును. మిత్రప్రీతి, శత్రునిగ్రహము, త్రివర్గసాధన, పాపకర్మవర్జనము, పుణ్యకార్యకరణము, సజ్జనసంగము ఇవి శ్రేయోమార్గములు.

దైవపూజ, పితారాధనము, అతిథి సత్కారము, అహంకార వర్జనము, సత్యవచనము ఇవి శ్రేయఃపదములు." ఇంకను నారదుఁడు గాలవునకుఁ బెక్క విషయములు తెలిపి యనుగ్రహించెను.♦

శ్రీకృష్ణ నారద సంవాదము

ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణ పూజాపరుఁడై యున్న నారదుని జూచి శ్రీకృష్ణుఁడు "నారదమునీంద్రా! సర్వలోకపూజ్యుఁడవగు నీకును బూజింపఁ దగినవారు కలరా? నీ నమస్కారముల కర్హులెవరో వివరింపు" మని కోరెను.

అంత నారదుఁడు "కృష్ణా! వాయు వరుణాదిత్యులు, ఇంద్రాగ్నులు, స్థాణుస్కందులు, లక్ష్మీనారాయణులు, బ్రహ్మ బృహస్పతి, చంద్రుడు, పృథ్వీజలములు, సరస్వతి వీరి నెవ్వరారాధింతురో వారు నాకుఁ బూజ్యులు, తపోధనులు, వేదవేత్తలు నాకుఁ బూజ్యులు, నిత్యశాంతులు, దాంతులు జితేంద్రియులు, సత్యవచనులు నాకుఁ బూజ్యులు. స్వాధ్యాయవ్రత

♦ భారతము. శాంతిపర్వము.

నిష్ఠులు, మౌనులు, దేవతాపూజాపరులగు గృహస్థులు, శిష్టాచార పరాయణులు, మున్నగు వారెల్లరు నాకుఁ బూజ్యులు. వాయుభక్షకులై, పర్ణాహారులై, వారిభక్షులై, శాకనీవారభుక్కులైతపము లొనరించు మహాత్ములెల్లరు నాకుఁ బూజ్యులు. లోకజ్యేష్ఠులు, కులజ్యేష్ఠులు, లోకసత్తములు, దమోహాంతలు లోకకరులగు ఋషులు నా కారాధనీయులు" ఇట్లు నారదుఁడు తనకుఁ బూజనీయులైనవారిని బెక్కండ్ర గూర్చి నక్కాణిం పఁగా శ్రీకృష్ణుఁడు నారదుని వినయ విశేషమున కెంతయు మెచ్చుకొని గౌరవించెను.*

దేవకీ నారద సంవాదము

ఒకప్పుడు దేవదర్శనుఁడగు నారదమహర్షి ద్వారకానగరమునకు విచ్చేసెను. అప్పుడు ధర్మజ్ఞురాలగు దేవకీదేవి యాతని నర్ఘ్యపాద్యములఁ బూజించి అశ్వినీ నక్షత్రముల నన్నదానఫలమెట్టిదో వివరింపుమని నారదుని గోరెను. నారదుఁడామె కావిషయము సవిస్తరముగాఁ దెలిపి యామెచే సధిక పూజలఁ గాంచి వీడుకొనెను.♦

నారద భక్తి సూత్రములు

నారదమహర్షి నామమును జిరస్థాయియొనర్చినవి యాతనిభక్తి సూత్రములు. వ్యాసభగవానుని కాతఁడు విష్ణు భక్తిని గుఱించి వివరించి యీసూత్రముల వాకుర్చెనని ప్రతీతి. ఇవి యైదధ్యాయములలో నొప్పుచు భక్తితత్త్వము నద్వితీయముగఁ గొనియాడి పరమేశ్వరావ్యాజకటాక్షమునకు

---

* భారతము అనుశాసనికపర్వము. ♦ భారతము శాంతిపర్వము.

భక్తి మార్గము దక్క వేఱుగతి లేదని చాటుచున్నవి. ఆ నారదుని కటాక్షమున నేటికి నెందఱో యాతని సూత్రములు పఠించి తరించుచున్నారు.

నారద స్మృతి

నారదమహర్షి పోక్తమగు జ్యోతిర్నారద'మును గూర్చి "చతుర్వింశతిమత" మను తనగ్రంథమున భట్టోజీదీక్షితుఁడును, 'బృహన్నారద'మనుస్మృతినిగూర్చి రఘునందనుఁడును బేర్కొనిరి. 'లఘునారద'మును గూర్చి నిర్ణయసింధు సంస్కారకౌస్తుభగ్రంథములును బేర్కొనెను. నారదస్మృతికి 'అసహాయుఁ'డను నతఁడు భాష్యము రచించెను. బృహన్నారదమును లఘు నారదమును గూడ డాక్టరు జాలీపండితుఁ డాంగ్లమున కనువదించి 1885, 1876 సంవత్సరములలో వరుసగాఁ బ్రకటించెను.

నారదస్మృతిలో వ్యవహారమాతృకము, సభ, ఋణాదానము, ఉపనిధి, సంభూయ సముత్థానము, దత్తప్రదానిక, అస్వామివిక్రియము, విక్రియాసంప్రదానము, స్త్రీపుంసయోగము, దాయభాగము, సాహసము, వాక్పారుష్యము, మున్నగు నెన్నో విషయములపై ధర్మప్రవచనము గలదు.

నారద శిల్పశాస్త్రము

నారదమహర్షిప్రోక్తమగు నొకగొప్ప శిల్పశాస్త్రగ్రంథ మిటీవల బయలు పడినట్లు పత్రికా ముఖమున బఠించితిమి.* ఇట్లు నారదుఁడు సర్వశాస్త్రవేత్తయగు బ్రహ్మర్షి యని తేట తెల్ల మగుచున్నది.

---

*ఇందు అగ్నిహోత్రగాత్రము మహాగాత్రము బ్రహ్మపథగాత్రము శంకరగాత్రము వాసవగాత్రము సంకీర్ణగాత్రము మంగళగాత్రము శుభ

"భవదూరపథమునఁ బరమభాగవతుల
మూఁకలు నడపించు మొత్తగాఁడు
ప్రోడతై నూఱుతంత్రులవీణ వాయించు
సరిలేని జగజెట్టి జంత్రగాఁడు
పూసిగొండితనానఁ బోయి యెవ్వరికైన
గొడవలు గావించు కొండెగాఁడు
గాన ప్రభావాఢ్యులైన తుంబురుపర్వ
తులతోడి కూరిమి చెలిమికాఁడు

ప్రబలసంసార మనులేమిబడలి తన్ను
వేఁడు వారలకెల్లను విష్ణుభక్తి
సారదీనారదుఁడు తనుచ్చవిగుఱుచ్చ
ధుత శరన్నారదుఁడు నారదుండు ప్రోచు!"

(వరాహపురాణము.)

గారిమము అనుదశవిధగారిమ నిర్మాణమును గూర్చియు, దోణిక, పరిస్తర, నిగమ, పట్టణ, సర్వతోభద్ర, కాంస్యక, స్వస్తిక, చతుర్ముఖ, అష్టముఖ, వైజయంతీ, భూపాల, దేవేశ, పురందర, శ్రీనగరము లను చతుర్దశనగరనిర్మాణములను గూర్చియు మఱియు నెన్నో విషయములఁ గూర్చిన శాస్త్రవిషయములుఁ గలవు.

మహర్షుల చరిత్రలు

పరాశరమహర్షి

స్తుతి

"వేదశాస్త్రపురాణవిద్యలు తమతల్లి
యుదరంబు లోనన యుండి నేర్చె
శైశవంబున(దపస్సామర్థ్యమున(జేసి
రాక్షస ప్రళయ సత్త్రంబు(జేసె
నిజకోపదావాగ్ని నిశ్శేషముగ(బుచ్చి
పర్వతాటవులపై(బాఱవేసె
నంబుజాసనపుత్త్రు(డగుపులస్త్యబ్రహ్మ
చేతదివ్యజ్ఞాన సిద్ధి(బడసె

భక్తి యుక్తిప్రసన్నత(బంకజాక్షు
పాదపద్మంబులందునె పాదుకొలిపె
రమ్యతేజోధరుండు పరాశరుండు"
మన్మనంబున విలసిల్లి మనుచు(గాత!

—శ్రీ విష్ణుపురాణము.

ధర్మముల ననుష్ఠించు మనుష్యులశక్తి తారతమ్యముల ననుసరించి కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగములకు విభిన్నములైన పరమధర్మముల నుపదేశించుటకు వేదశాఖాప్రవర్తకులు స్మృతిసమాచారప్రవర్తకులు నగుమహర్షులు పరమేశ్వరాదేశమున నియమింపఁ బడిరి. అందుఁ గృతయుగధర్మప్రతిపాదనకు మనువు, త్రేతాయుగమునకు గౌతమమహర్షి, ద్వాపరమునకు శంఖలిఖితులుఁ, గలియుగధర్మనిర్ణయమునకుఁ బరాశర మహర్షి నియమితులైరి. పరాశరమహర్షి బ్రహ్మర్షి వశేణ్యుఁడగు వసిష్ఠమహర్షికిఁ బౌత్రుఁడు, శక్తిమహర్షికిఁ బుత్రుఁడు, వ్యాసభగవానునకుఁ దండ్రి.

పరాశరుని జన్మవృత్తాంతము

పూర్వమొకప్పుడు వసిష్ఠుని పెద్దకొడుకగు శక్తిమహా ముని యొకచోటికిఁ బోవుచుండెను. ఇక్ష్వాకువంశజుఁడు కల్మాష పాదుఁ డనువాఁడు వేఁటవోయి యలసి సొలసి వసిష్ఠాశ్రమము నకు వచ్చుచు శక్తిమహర్షి నెఱుఁగక తెరువు దొలఁగు మని యాదేశించెను. శక్తి విననొల్లక "రాజా! ఇది యేమి? ఎంతటి వారలైనను సద్బ్రాహ్మణుఁ డెదురైనచో నధికభక్తియుక్తి నమస్కరించి ప్రియము పలికి తెరు విత్తురు. నీ నట్టిధర్మము నెఱుఁగని వాఁడవా? నేను ధర్మపథమున నున్నవాఁడ" నని తొలఁగకుండెను. అంతఁ గల్మాషపాదుఁ డహంకారమదాంధీభూతుఁడగుట నాతని నవమానించి తనచేతికఱ్ఱతో నమ్మునీంద్రుని ప్రేరెను. శక్తి కోపారుణిత నయనుఁ డయి "దుర్మార్గా! నీవు రాక్షసాకారమున నకారణముగా నాకు నికారము చేసితివి.

కాపున, నీవు రాక్షసుఁడ వయి మనుష్యమాంసమే తిండిగా నుండు" మని శాప మిచ్చెను.

తరువాత వసిష్ఠమహర్షిపై మాత్సర్యము వహించి యున్న విశ్వామిత్రుని ప్రోత్సాహమున, రాక్షసుఁడైన యీ కల్మాషపాదుఁడే శక్తిమహాముని నపగతప్రాణునిఁజేసి యీతని తమ్ములనెల్లరఁ జంపెను. వసిష్ఠమహర్షి యీసంగతివిని పరమ యోగధరుఁడయ్యుఁ బుత్రవియోగశోకభరమున నాత్మమరణ వ్యవసాయుఁడై దవాగ్నిఁ జొచ్చిన నది చల్లనయ్యెను; రాయి కట్టుకొని యంబుధిఁ జొర వార్ధి యీతనిఁ దనలసత్తరంగముల సురక్షితునిగా నైకతతీరముఁ జేర్చెను. మఱియు వసిష్ఠుఁడు సుతశతవర్జితాశ్రమముఁ జూడలేక మేరుపర్వతశృంగ మెక్కి పడఁగా నాతనిదేహబంధ ముక్షతమయి తూలసంచయనికాశత నొప్పెను. ఆహా! అనంతసంతతవ్రతనియమప్రభావు లగు వారిని దేహబంధములు పొందవుకదా!

వసిష్ఠు డిట్లు బహుప్రయత్నములశరీరత్యాగ నిశ్చయుఁ డయి విఫలమనోరథుఁ డయియుండ భర్తృమరణవ్యథావివ శాత్మయైన యదృశ్యంతి యను పెద్దకోడలు నిజగర్భవిలసితుఁ డగుబాలునిఁ గనువఱకు మరణోద్యోగము విడిచి వచ్చి మామ పాదముల కెఱఁగెను. అంత నామె గర్భమునందుండి షడంగాలంకృతవేదధ్వని మృదుమధురమై వెలువడ వీనుల విందుగా విని వసిష్ఠుఁ డామె నూఱడించి జరిగినవృత్తాంతముఁ జెప్పి "బిడ్డా! విధివశమున భర్తృవిహీన వైతివి, కాని, నీయుదరమున వేదవిద్వన్నుతుఁ డగుసుకుమారుఁడు గలఁడు. అనవరతవేదాధ్యయనశీలుఁ డగుశక్తి చదువువేదములువినుచుఁ

బాడొండేఁడులు గర్భస్థుఁడై యీతఁడు సకలవేదము లభ్యసిం చెను. పౌత్రముఖావలోకమున నేఁ గృతార్థుఁడ నగుదును. నీవు మరణోద్యోగము వీడు" మని చెప్పి తా నాశ్రమమున యథాపూర్వముగా జపతపహోమతత్పరుఁడై యుండెను.

ఇట్లుండఁగనొకనాఁడు రాక్షసరూపుఁడగుకల్మాషపాదుఁడు రౌద్రాకారుఁడై యదృశ్యంతిపైకి రాఁబోఁగా నామె వెఱచి మామకుఁ జెప్ప వసిష్ఠుఁ డామె నోదార్చి ప్రళయబీభత్స ఝుంకారమున నారాక్షసుని వారించి యీతనిపై మంత్రించి కమండలూదకమును జల్లెను. అంత నాతఁడు శాపవిముక్తుఁడై వసిష్ఠుఁ బూజించి యీతనికృపఁ దనభార్య యగుమదయంతి యందు నశ్మకుఁ డనుసుతుఁ డుదయింపఁగాఁ దరించెను. ఇన్ని పర్యాయము లిట్లు గండములన్నియు దాఁటఁగా నొక శుభ ముహూర్తమున సదృశ్యంతి తేజోనిధియగు సుపుత్రునిఁగనెను. వసిష్ఠమహర్షి బ్రహ్మానందభరితుఁ డయి మనుమనికి జాతక ర్మాదు లొనరించెను. పిమ్మటఁ బరాశరుఁడు పితామహోశీర్వ చనమున దేదీప్యమానుఁడై పెరుఁగుచుండెను.*

పరాశరుని కోపమున జగము లల్లాడుట

పరాశరుఁడు క్రమముగాఁ బెద్దవాఁ డగుచుండ నొకనాఁ డాతనికిఁ దండ్రి స్మృతిపథమునకు వచ్చి యీతని వృత్తాంత మరయ, నావేదనము కలుగఁ దపము చాలించి మాతృసన్నిధి కరుగ నామె యీతని సత్కారాదరమున లాలించి ముద్దాడి యీ నందించెను. అంత నాతఁడు "తల్లీ! తాత వసిష్ఠుఁడే కాని నాతండ్రి కానరాఁడేమి? ఆతఁ డెచటనున్నాఁడు? నామనస్సు

---

* భారతము ఆదిపర్వము.

పిత్రృదర్శనముఁ గోరి యున్నది చెప్పు" మని పలుక నదృశ్యంతి యొక్కసారి పతిమరణ దుఃఖము పొంగిపొరల గోడుగోడున నేడ్వఁ దొడఁగెను. పరాశరుఁ డాశ్చర్యచేతస్కుఁడై "అమ్మా! ఏమిట్లు పలవించుచుంటివి? నాతండ్రి లేఁడా? నీవిట్లుమాంగ ళ్యవతివై యుండుటకుఁ గారణము చెప్పు" మని పరిపరివిధముల నడుగ నామె రాక్షసభక్షణమున శక్తి పంచత్వము నందిన వృత్తాంతముఁ దెలిపెను. అంత నాతఁడు కోపదహనదందహ్య మాన హృదయుఁడై "ఏమీ! పరమపూజ్యుఁ డగునాతండ్రి యొకకూరరాక్షసునిచే మడిసెనా? అది తప్పించుటకు లోకము లడ్డుపడలేదేమి? ఇదిగో నాతపో మహత్త్వమున నఖిలలోకసం హార మొనర్తు" నని తల్లికడ తీవ్రశపథముఁ బూనెను. ఆ మ హర్షి వరుని దృఢనిశ్చయమునఁ బంచభూతములు గడగడనడఁకి పోయెను. లోకములు గజగజ లాడెను. భూమ్యాకాశములు మాఱుమ్రోసెను. వాయువు విహ్వలముగా వీనఁ దొడఁగెను. ఈ సంక్షోభమును దపోనిమగ్నుఁడైన వసిష్ఠమహర్షి గాంచి చివ్యదృష్టి నిదియెల్లఁ బరాశరుని శపథమూలమున ననిగ్రహించి తా నుపేక్ష చేయుచో లోకోపద్రవము వాటిల్లి తీరునని శర వేగమునఁ బరాశరునికడ కేతెంచెను. పరాశరుఁడు పూజ్య పాదుఁ డగు పితామహునకుఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారములొనర్చి వినయవినమితవదనుఁడై తన ఘోరప్రతిజ్ఞ నాతనికిఁ దెలిపెను.*

---

* అని భారతము. కాని, తపోనిష్ఠ నున్న పుత్త్రునికడకేఁగి తల్లియే రాక్షసవినాశమునకుఁ బ్రేరేపించె ననియు, దైత్యనాయకులెల్లరు వసిష్ఠుని పాదములపైఁ బడి శరణువేఁడ నాతఁడు వారి కభయమిచ్చి మునుమునికడకు వచ్చె ననియు విష్ణుపురాణమునఁ గలదు.

పరాశరమహర్షి వసిష్ఠుని కోరికపై గోప
ముపసంహరించుకొనుట.

వసిష్ఠుఁ డాతని నుపలాలించి వత్సా! నీ పూనిక యమోఘమైనది. దీనివలన లోకోపద్రవము వాటిల్లఁగలదు. లోకానుగ్రహముగా నీకోపము విడువుము. నీతండ్రి పరమ పుణ్యుఁడు. ఆతఁడు విధివిహితమైన మరణమట్లు పొందినాఁడు. పుట్టినజీవులెల్ల నెపుడో యపు డెట్లో యట్లు చావవలెఁగదా! ఇఁక నెట్లు చచ్చిన నేమి? అదియును గాక నీనాకారణముల నీతండ్రి పుణ్యలోకముల కేఁగినాఁడు. ఆతనిఁ జూడఁదలఁతువేని శివునిగుఱించి తప మొనర్పుము. పూర్వము భార్గవ వంశజుఁడగు నౌర్వమహర్షి తన తండ్రులు మృత్యూధములచే హింసితులై మరణింప సకలలోక ప్రళయార్థముగా ఘోర తపము చేయఁ దొడఁగినాఁడు. అంతఁ ద్రిలోకములు భీతిల్లినవి. అపు డౌర్వుని పితృదేవత లౌర్వుని శాంతచిత్తునిఁ జేసి వారు నిమిత్తమాత్ర మగు నాకారణమున మరణించిరే కాని యన్యుల శక్తిఫలనఁ గాదని తెలిపి యందులకై సర్వ జనోపద్రవముఁ జేయవల దని కోరఁగా నౌర్వుఁడు వారి యాదేశము ననుసరించి శాంతించి నుతింపఁబడినాఁడు. నీవును బుద్ధిమంతుఁడవు. శాంతింపు" మని కోరెను. అంతఁ బరాశరుఁడు తాతకు నమస్కరించి "తాతా! నీమాట నే దాఁటగలనా? ఎంత తీవ్ర వేగమున నాకీసంకల్ప ముదయించినదో నీకరుణా కటాక్షమున నంతలో వికల్పమైనది. రెంటికిని నాకుఁ గర్తృత్వము లేదు. నే నిఁక నీశ్వరునిగుఱించి తప మొనర్చి యొకపరి పితృపాదులఁ

జూచెద" నని చెప్పి వసిష్ఠానుమతిని బరమశివునిఁ గొలువ నేఁగెను.*

పరాశరుఁడు పరమశివుని వరప్రసాదమందుట

పరాశరుడు పితృదర్శనలాలసుఁడై పరమశివుని కరుణాఁ బితసులఁ గనసెంచి యేకాంతమున రమణీయతరుగుల్మలతాదుల నొప్పు నొక వనవాటిక కేఁగి యందొక యాశ్రమమును నిర్మిం చుకొని శివునిగుఱించి తప మొనర్చెను. ఆతని పరిశుద్ధాంతఃకరణముకతమున ననతి కాలమునసే శివుఁడు ప్రత్యక్షమై వరము కోరుకొను మనెను. పరాశరుఁడు బ్రహ్మానంద భరితుఁడై "మహాదేవా? సృష్టిస్థితి లయములకు మూలకారణుఁడవు. ఆనంద బ్రహ్మాధిష్ఠాన దేవతవు, ఆర్యాసహితకరుణార్ద్ర హృదయుఁడవు నగు నిన్నుఁ గాంచగలుగుటకన్న నాభాగ్యమేమి? తుచ్ఛమగు తాత్కాలిక వాంఛకు లోనై యైహికార్థము లాకాంక్షించి పెద్దలగువారు నిన్ను నిత్యునిగా నెఱుఁగఁ గలరా? దేవాదిదేవా! నిమిత్తమాత్ర మగు పితృదర్శన లాలసత మాత్రఁగాగొని నీదివ్య దర్శనముచే నీకరుణాకటాక్ష వీక్షణమునే వాంఛించి తప మొనర్చితిని. ఆశీర్వదింపవే" యని పరి పరి విధముల హర్ష పులకాంకుర పవిత్ర దేహుఁడై వ్యాశ్వాసని నుతించెను. ఈశ్వరుఁడానందించి "వత్సా! నీవు నిరభ్యంతరముగ స్వర్లోకమున కేఁగి నీపితరునిఁ జూడఁ గలవు. మఱియు నీ సదమలాంతఃకరణము ని న్నెంత వానినైనఁ జేయును. నీవు త్రిభువనవినుతి నంది పరమధర్మ ప్రతిపాదకుఁడవై బ్రహ్మర్షి వరేణ్యుఁడవు కాఁగలవు. మఱియు నీకుఁ బురాణ

* భారతము ఆదిపర్వము.

పురుషుఁడు వ్యాసభగవానుఁ డుదయింపఁ గలఁడు. నీవు మహానుభావుఁడవు. నీవు తలచినది. పవిత్రమై, నీవు చెప్పినది ధర్మమై, నీవు చేసిన దనింద్యమై నెగడును. పోయి ర"మ్మనిశివుఁ డదృశ్యుఁ డయ్యెను. పరాశరుఁడు పరమానంద సంభరితుఁడై యథేచ్ఛావర్తనమున స్వర్లోకమున కేఁగి పితరుని దర్శనము గాంచి యాతని యాశీర్వచనము లంది తిరిగి యాశ్రమమున కేఁగి మాతృశ్రీయగు నదృశ్యంతికిని బితామహుఁడగు వసిష్ఠ భగవానునకును జేతో మోద మొనగూర్చెను.

పరాశరుఁడు రాక్షసవధార్థము సత్రయాగమొనరించుట

పిమ్మటఁ బరాశర మహర్షి సర్వలోకో పద్రవమునకుఁ గాక సర్వరాక్షస వినాశార్థము ఋత్విజుల నుత్తమోత్తముల రప్పించి సత్రయాగము చేయఁగడఁగి యగ్ని వేల్చి హోమ విధు లొనర్చుచుండెను. వసిష్ఠమహర్షి యీసంగతి యెఱిఁగి యుఁగడుఁ బ్రశాంతాత్ముఁడయ్యు రాక్షసవినాశముఁగోరి మను మని వారింపకుండెను. పరాశరుఁడు హోమ మొనర్చుచుండ నగ్ని హోత్రుఁడు మహోజ్వలుఁడై ప్రకాశించుచుండెను. అందు ఘోరాకారులగు రాక్షసులు హాహాకారము లొనర్చుచు సబాలవృద్ధముగా వచ్చిపడి దగ్ధు లగుచుండిరి. ఈవిధముగా రాక్షసకుల ప్రళయ మేతేరఁ బులస్త్యపులహాక్రతువులు మహా ముని సంఘములతో నట కేతెంచి మాఁడగ్గులయొద్దను నాలవ యగ్ని వలెఁ బ్రజ్వలించు పరమతపోనిలయుఁడగు బరాశరమహ ర్షిని జేర నరిగిరి. పరాశరుఁడు మహర్షుల కర్ఘ్యపాద్యాదుల నొసంగి ప్రణామము లొనర్చి వారి నందఱి నుచిత భంగులఁ బూజించి విచ్చేసినపని యడిగెను. అందుఁ బులస్త్యుఁడు "వత్సా!

పరాశరా! నీచేయు యజ్ఞమున సర్వరాక్షసకుల ప్రళయమే తెం చినది. ఇది మాకు సమ్మతముకాదు. నీవంటి యుత్తమబ్రహ్మర్షి సమస్తఫల మీశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ గ్రతువులొనర్చుట మా యభీప్సితముకాని కినుక మనమునఁ బెట్టుకొని యిట్టిజీవహింస యొనర్చుట మా కనభీప్సితము. మేమిందఱు మొక్కఁబెట్టున నీ చేయుక్రతువు మాన్పఁగోరి యే తెంచితిమి. మాయభీప్సితము నెఱవేర్పుమా!" యని పలికెను. పరాశరమహర్షి "మహాత్మ్మ లారా! మీయందరసమాగమము నిట నాకు మహామోద మొనగూర్చినది. ఏకాలమునకైన నెంతటివాఁడైనను వయో జ్ఞానవృద్ధులగు పెద్దలయాజ్ఞ శిరసావహింపనినాఁ డధోగతి నందును. కావున మీయాజ్ఞ పాలించుటయే నాకుఁ బరమ ధర్మ"మని యాక్రతువు సమాప్తమొనర్చి "మహాత్మ్మలారా! అఖిలరాక్షసలోకదహనోద్యతమైన యీయగ్ని నిగృహీతమైన నన్ను దహించును, ఏమిచేయుదును? మీరు లోకహితులు. నాకును లోకమునకుఁ గీడు గలుగకుండుహిత మొనర్పుఁ"డని పలికెను. అంత వారంద ఱానందించి యాయగ్ని హోత్రమును హిమాలయోత్తర భాగమున విడువ మనిరి. పరాశరమహర్షి యట్లొనర్చెను. అదియుఁ బర్వతములందు వృక్షలతాగుల్మ శిలాభక్షణ మొనరించుచుండెను. ఈరీతిఁ బరాశరుఁడు పెద్దల యాజ్ఞఁ బాటింప మహర్షులెల్ల రీతని స్తుతించి తమతమ నెలవుల కరిగిరి. పులస్త్యబ్రహ్మ పరాశరుని కోరికపై నాతనికిఁ బురాణ శాస్త్రజ్ఞానసిద్ధి, వాచామాధురి, మహాప్రతిభ, వైదగ్ధ్యము వరములుగా నిచ్చి వెడలిపోయెను. *

♦ భారతము, విష్ణుపురాణము.

పరాశరమహర్షి మత్స్యగంధి గడపునోడ నెక్కుట

పిమ్మటఁ బరాశరమహర్షి సమస్తతీర్థయాత్రాపరుఁడై బయలువెడలి పోవుచు యమునానదీప్రాంతమునకు వచ్చెను. ఆసమయమున నట యమునానదిలో మత్స్యగంధి యోడ నడపునదిగా నుండెను. ఈమత్స్యగంధి యుపరిచరవసురాజర్షి వీర్యమున నొక మత్స్యమునకు జనించినది. వసురాజన్యుఁడు గిరికాదేవిని బెండ్లియాడి యొకనాఁడు వేఁటకై యడవికిఁ బోయి యందువిశ్రమించుతఱి నాతనిహృదయము గిరికాదేవి సౌందర్యముఁ బ్రవేశింప నాతని కట రేతస్స్యందన మయ్యెను. ఆయమోఘవీర్యము నాతఁ డొక యజీర్ణపర్ణపుటమున సంగ్రహించి యొకడేగయఁ బిలిచి దానిని గిరిక కిచ్చి రమ్మని పంపెను. ఆఖగము పోవుచుండ నింకొకఖగము దానితోఁ బోరి యాపర్ణపుటమును యమునానదిలోనికిఁ ద్రోసెను. తొల్లి బ్రహ్మశాపమున నద్రిక యనునచ్చర మీనైయుండి యా వీర్యముఁ గ్రోలెను. జాలరులు వలలువైచి దానిఁ బట్టుకొని తమరాజైన దాశరాజునకు సమర్పించిరి. ఆమత్స్యము మానుష ప్రసవమొనరించి శాపవిమోచనము కాఁగా దివ్యవనితయై దేవలోకమునకుఁ బోయెను. ఆమె క్రోలినవసువీర్యము బిందుద్వయముగా నుండుటచే నామె కొకకొడుకు నొకకూఁతు రును బుట్టిరి. ఆకొడుకు మత్స్యరాజనఁ బరగి మత్స్యదేశాధిపతి యయ్యెను. ఆకూఁతును గూఁతులులేని దాశరాజు కూఁతుఁగాఁ బెంచుకొనుచు సత్యవతీనామము నుంచెను. ఈమె తండ్రి నియోగమున ధర్మార్థముగా నోడఁ గడపుచుండఁగాఁ బరాశర మహర్షి నది దాఁట వచ్చి యేకత మోడ నెక్కెను. సత్యవతి

యోడఁ గడపుచుండ నేకస్త్రీ యగునామెయందగసౌందర్య మాలోకింపఁ బరాశరునకు మదనపరవశత గలిగెను. దాన నాతఁ డామెచూపులఁ జూపు నిగిడించి చన్నుఁగవ నెన్నుచు నామెను సమీపించెను. పరమశాంతుఁడయ్యు జితేంద్రియుఁడయ్యు, త్రికాలవేదియైన పరాశరుఁడు దనకోరిక యామెకెఱిఁగింప నామె శాపభీతయై "మహాత్మా! ఈ దేహము చేఁప కంపు కొట్టుచుండుట లేదా? నేను జాలరిదానను. పైఁగాఁ గన్యకను, మిమ్మొఁగూడి యింటి కెట్లేఁగఁగలను? తాము ప్రసాదించి దోషదూషితను గాకుండఁజేసిన మీమాయభీప్సితమునీ దీర్తు" ననెను.

సత్యవతి పూర్వజన్మవృత్తాంతము

పరాశరుఁడు సత్యవతి పూర్వజన్మవృత్తాంతమును దివ్య దృష్టిని దెలిసికొని యామెతో నిట్లు చెప్పెను. "సత్యవతీ! నీవు అచ్ఛోద యను దేవకన్యపు. అమృతపాయులు, బర్హిషత్తు లనుపితృదేవతలకు సంకల్పబలమున అచ్ఛోదసరస్సున నీవు పుట్టితివి. నీవపుడు యోగశక్తిఁ గలిగినదివ్యకన్యకవు. తలిదండ్రులను జూచియెఱుఁగనిదాన వగునీ వపు డట అద్రిక యనునప్సరసతోఁ గూడి దేవవిమానమునఁ దిరుగువసు వనురాజును దండ్రిగాఁ గోరితివి. ఆనీపొరపాటువలన నీయోగశక్తి నశించి నీవు క్రిందఁబడుచున్నపుడు మార్గమధ్యమున అణువులకన్నఁ జిన్న వగుశరీరములతో విమానములఁదిరుగు నీపితరులు నీకభయ మొసఁగి నీ కీజన్మము కలుగుననియు ఈజన్మమున నానలన మహోమహుఁ డగుపుత్త్రుఁడు కలుగుననియు నీకుఁ జెప్పిపోయిరి." అని చెప్పెను. ఆమాటలు విన్నంతనే యామెకుఁ బూర్వస్మృతి

కలిగెను, వెంటనే యామె యాతఁడు చెప్పినదెల్ల సత్య మని తెలిసికొని పరాశరునికూటమి కంగీకరించెను. పరాశరుఁ డందుల కానందించి యామె కన్యాత్వదూషిత కాకుండ వర మిచ్చి సుగంధశరీరిణిగాఁ యోజనగంధి యగున ట్లొనర్చి యనేక దివ్యాంబరభూషణభూషితనుఁజేసి యఖిలదృష్టిపథరోధి నీహారతిమిరముఁ గావించి సత్యవతినిఁ గూడెను.

పరాశరునివలన సత్యవతికి సద్యోగర్భమున శ్రీ వేదవ్యాసు లుదయించుట

సత్యవతీపరాశరుల యాకూటమి చంద్రికాచంద్రముల కూటమిని దలఁపించెను; ఛాయానూర్యులకలయిక నెలయించెను. వేదవ్యాసరతోత్పద్భవమునకు సత్యవతీపరాశర శుక్తి ద్వయమేళనము జరిగి పరమపవిత్రప్రయోజనకారియయ్యెను. పరమగుణైకాభరణ యగుసత్యవతీసాధ్వికిఁ బరమేశ్వరి కల్పు డగుపరాశరునిసంగమమున ననవద్యమనోహరమూర్తిమత్త్వము పరమపవిత్రదౌహృదము సంభవించెను. ఆసమయమున నా పవిత్రగర్భమున మహాతేజుఁడు, వేదమయుఁడు, నిఖిల మునీంద్రాద్యుఁ డగువేదవ్యాసుఁ డుద్యద్జ్ఞానముతో సద్యోగర్భమున సంజనితుఁ డయ్యెను. కృష్ణుఁడు లీలార్థము కృష్ణద్వైపాయనుఁ డనఁబరగి వచశ్శ్రీయుతుఁడు తపోవిద్యానవద్యుఁడు నయి తల్లి దండ్రులకుఁ గృతప్రణాముఁ డయ్యెను. పరాశరమహర్షి సంకల్ప సిద్ధి నంది సత్యవతికిఁ గోరినవరము లిచ్చి పుత్త్ర నాశీర్వదించి యథేచ్ఛ మేఁగెను.

అంతఁ గృష్ణద్వైపాయనుఁడు కృష్ణాజినపరిధానకపిలజటా మండలదండకమండలు మండితుఁడై తల్లికి మ్రొక్కి వలయు నపుడు తలఁచిన వత్తునని వర మొసఁగి సకలలోకపావనుఁ డఖిలలోకహితార్థము తపోభూమి కరిగెను.

పరాశరమహర్షియుఁ దీర్థయాత్రాచరణము పరిపూర్తి యైనపిదప బదరికాశ్రమమును జేరి శిష్యప్రశిష్యులకు ధర్మ తత్త్వముల నుపదేశించుచుఁ గాలము పుచ్చుచుండెను.*

పరాశరుఁడు జనకునకు ధర్మప్రబోధము చేయుట

-: పరాశరగీత :-

ఒకప్పుడు జనకరాజర్షి పరాశరమహర్షిని జేరఁజని ధర్మ సంబోధ మొనర్చి కటాక్షింపుమని కోరెను. పరాశరుఁ డాదరించి యాతని కిట్లుపదేశించెను: "రాజా! ఫలము పడయుటకు బీజము నాశ్రయించినట్లే ధర్మము నాశ్రయించి మానవుఁడు సౌఖ్యము లందఁగలఁడు. సుకృతదుష్కృతములు నరుల కాయఫలముల నొసఁగనిదే వానిని విడువవు. కాపున, వాఙ్మనోదృష్టులచే సత్యశమదమాహింస లనుసత్పథములనాశ్రయింప వలయును. సమదర్శియై న్యాయపరుఁడైనవానికి దేవతలును వందనము లొనర్తురు. మానవుఁడు మునీశ్వరుల ఋణ మధ్యయనముచేతను, దేవతలఋణము యజ్ఞయాగాదులచేతను, అతిథిఋణము పూజచేతను, పితృదేవతలఋణము శ్రాద్ధమునను, ప్రజలఋణము రంజనవ్రతముచేతను దీర్చి దానధర్మాదులచేఁ బవిత్రుఁడు కావలెను. జీవిత మనిత్యమని యెఱిఁగి సుఖ

---

* భారతము, ఆదిపర్వము.

దుఃఖసమయముల రెంటను ధర్మము నేమఱక యుండవలె" నని శ్రేయస్సాధనము నుగ్గడించెను.

తపోతత్పరత

మఱియు జనకుఁడు దనకుఁ దపోధిక్యమునుగూర్చి జెప్పు మనికోరఁ బరాశరుఁ డిట్లు నుడివెను: "రాజా! విద్యాధరఋషి దేవతాగణములెల్లఁ దపమునఁ జే మహితవిభవమునందిరి. బ్రహ్మ సృజించునేర్పు సంపాదించుటకును, ఆదిరాజు లధిక కీర్తికాయు లగుటకును, ఇతరు లైహికాముష్మికము లందుటకును దపమే కారణము. దారధనపుత్రాది సంగమమునఁ జిత్తమలఁతపొంది విసువఁగా నుపశాంతి నందిచ్చుటకుఁ దపమే యోగ్యమైనది. తపోరాహిత్యము చేతనే మూఢుని లోభమోహాదులు వశ పఱచుకొని భ్రష్టునిఁ జేయును. ధర్మార్థకామమోక్షములందు టకుఁ దపమే మూలకందము. ఈతపస్సారరూపము సుఖదుఃఖాదులందుఁ బ్రాప్తాప్తములయందు మదవిషాదములు లేక సంప్రాప్తసముపభోగరతుఁడును, అప్రాప్యవాంఛా నిరాసకుఁడు నగు పుణ్యపురుషులఁ గాన నగు" నని తపోనవద్యతఁ దెలిపి హింసాహింసల బోధించి యిఁక నేమి కావలె నన జనకుఁడు 'మే లేది? పరమగతి యేది? నాశరహితకృత్య మేది? వీనిని దెల్పు" మని కోరెను. పరాశరుఁ డిట్లనెను:

జ్ఞానబోధ

"జనకా! అసంగమే మేలు. అంచితజ్ఞానమే పరమగతి. మహాతపమే నాశరహిత కృత్యము ఇది యెఱుఁగుటయే సర్వవేదసారావలోకన మగును. ఇట్లెఱిఁగిన సుమతి విషయముల యం దునికిఁ గనినను విజ్ఞానఫలముకతమున జలజపత్రమువలె

విషయజలములచే నంటఁబడడు. సంసారము కదళీగర్భాసార
ముగా నెఱిఁగినవిజ్ఞునకు జిననమరణము లుండవు. మృణ్మాళము
నంటినరొంపి జలసేచనమునఁ బాసినట్లు సంసారమలమును
జ్ఞానజలములఁ గడగి తొలఁగింప నగును. శిశ్నోదరపరాయ
ణుఁడు దీని నెఱుఁగలేక జరాజాడ్యగ్రస్తుఁడై పోలియును.
మానవుఁడు పొందు దుఃఖములు కడుఁబెక్కులు; సుఖ మత్య
ల్పము నని తెలిసి వీనిరెంటిని బోఁదోచినవాఁడే శుభ మందఁ
గలఁడు. మిత్రులు భార్యలు భ్రాతలు పుత్త్రులు వీరందఱును
నిజకార్యపరులు. బోధమే యాత్మత్రాణమూలము. ఈబోధ
లక్ష్మి ధీరుఁడై యభేదదృష్టిఁ గలవాని నొక్కక్షణమైన
విడువ"దని పరాశరుఁ డమోఘప్రజ్ఞాఘనత యొలయఁ దెల్పి
జనకుని వీడుకొలిపెను. ఇది "పరాశరగీతా" నామమునఁ
బ్రసిద్ధ బ్రహ్మజ్ఞానోద్బోధకమై యొప్పారుచున్నది.*

పరాశరుఁడు శిష్యులకుబోధించిన సాంఖ్యానము

పరాశరుఁడు శిష్యుల కెల్లరకు శౌచాచారములఁ దెలిపి
వారిచే నాచరింపఁజేయువాఁడు. ఈశౌచాదికాచారఫలము
వలన మానవుఁడు బ్రహ్మలోకప్రాప్తినంది తిరిగి యోగియై
జన్మించి ముక్తినందఁగలఁ డని వారికి సాంఖ్యానము నిట్లుప
దేశించెను: "వత్సలారా! పాపనాశన మైనఁగాని జ్ఞానము
లభింపదు. సద్గురుఁడు చెప్పఁగా విని చేసిన పనులచేఁ బాప
నాశనమును జ్ఞానోదయము నగును. దాన గర్వ ముదయింపఁగా
వెంటనే యడఁచివేసి పరమబోధమునకు ఫల ముపశాంతి యని
యెఱిఁగి యెంతజ్ఞాన మెక్కువైన నంతశాంతుఁ డగుచుండఁగా

---

* భారతము. శాంతిపర్వము.

మేలొందవును. వాక్పాణిపాదపాయూపస్థోదరాదుల రక్షించి యింద్రియముల మనము, మనమున బుద్ధి నిల్పి ప్రబోధవికచ హృదయుఁడై షోడశవికృతులను సత్త్వప్రకృతులను మూల ప్రకృతిలోఁ గాంచి వికృతిప్రకృతుల కతీతుఁ డైనమహేశ్వరునిఁ గనవలయు"వని సాంఖ్యానము బోధించెను. *

పరాశరుఁడు భద్రసేను ననుగ్రహించుట

తొల్లి కాశ్మీరదేశమున భద్రసేనుఁ డనుమహారాజు ప్రజారంజకుఁడై యుండ నాతనికి సుధర్మ్మఁ డనుకుమారుఁడు నాతనిమంత్రికి ధారకుఁ డనుకొడుకును బుట్టి పెరుగుచుండిరి. బాల్యమునుండియు వా రిరువును శివభక్తిపరులై రుద్రాక్షలు ధరించి వానిని విడిచి బంగారునగలు ధరింపు మని చెప్పువా రలఁ దృణీకరించుచుండిరి.

ఇట్లుండ భద్రసేనుని గటాక్షింపఁదలఁచి పరాశరమహర్షి విచ్చేసెను. భద్రసేనుఁ డాతనిపాదముల ప్రాలి తనపుత్త్రునియు మంత్రిపుత్త్రునియు సంగతిఁ దెలిపెను. పరాశరమహర్షి యాతనికి వారిపూర్వజన్మవృత్తాంతమును వినిపించి వా రల్పాయుష్కు లని చెప్పి వారికి రుద్రాధ్యాయజపము నుపదేశించి భద్రసే నుని, పుత్త్రులను దీర్ఘాయుష్మంతుల నొనరించి కటాక్షించెను. ♦

పరాశరస్మృతి : పరాశరహోరాశాస్త్రము

పూర్వ మొకప్పుడు వ్యాసమహర్షికడకు ఋషు లరు దెంచి కలియుగమున నాచరింపవలసినధర్మము లెట్టివని యడి గిరి. వ్యాసుఁడును దనకుఁ దెలియవని వారితోఁ గలిసి బదరి కాశ్రమమునఁ గల తండ్రికడ కేఁగి ప్రదక్షిణనమస్కారము

---

* భారతము, శాంతిపర్వము ♦ బ్రహ్మోత్తరఖండము.

లొనర్చి వచ్చినపనిఁ జెప్పగాఁ బరాశరుఁ డానందించి వారికి సర్వవర్ణ సకలధర్మములు బోధించెను. ఇదియే పరాశరస్మృతి యను కలియుగధర్మశాస్త్రము. ఇందు మూఁడాశ్వాసములు గల యాచారకాండము, ద్వాదశాధ్యాయములు గల ప్రాయశ్చిత్తకాండము గలవు. ఈపరాశర ధర్మశాస్త్రమునందు 823 శ్లోకములు గలవు. ఇది పరమపవిత్ర గ్రంథము.

మఱియొకప్పుడు మైత్రేయాది మహర్షులు వచ్చి పరాశరుని బ్రార్థించి జీవబ్రహ్మైక్య విషయములఁ దెలుపు మనిరి. పరాశరమహర్షి వారికి జ్యోతిశ్శాస్త్రమును దెలిపి దానివలననే నరులలోఁ గలజీవబ్రహ్మైక్యభేదము తెలియుననియు దాని ననుసరించియే శుభాశుభము లొదవుననియుఁ దెలిపెను. ఈ పరాశరప్రోక్త మగు జ్యోతిశ్శాస్త్రమే "బృహత్పారాశర హోరాశాస్త్ర" మను పేరఁ బూర్వోత్తర ఖండములు గలిగి జ్యోతిషి కాలంకారమై విరాజిల్లుచున్నది.

పరాశరసంహిత

మైత్రేయమహర్షి పరాశరమహర్షి యాత్మగురువుగా వేద వేదాంగములు, ననేక ధర్మశాస్త్రములు నభ్యసించి కృత కృత్యుఁడై చిరకాలము గురుశుశ్రూష చేయుచు నొకనాఁడుద యమున సమస్తకృత్యములు నిర్వర్తించి గురునకు నమస్కరించి "మహాత్మా! మీకరుణాకటాక్షమున సకలవేదశాస్త్రాది విద్యల నభ్యసించితిని. మీకంటె నుత్తమశ్లోకు లింకొకరులేరు. కావున నాకుఁ గలకొన్ని సంశయములఁ దీర్పుఁ"డని వినయవినతుఁడై వేఁడుకొనెను. పరాశరుఁ డానందించి వాత్సల్య సహితుఁడై కోరినవిషయము లడుగుమనెను. అంతమైత్రేయుఁడిట్లడి

గెను: "దేవా! సమస్తలోకములకు మూల మెవరు? వాసవాదులకు నేవేల్పు ప్రభువు? వేదము లేవేల్పువలనఁ గలిగినవి? విజ్ఞానకారణుఁ డెవరు? మఱియుఁ బృథివ్యాది భూతపరిమాణములు, సప్తసాగరవిస్తారములు, సప్తద్వీపపరికారము, సప్తకుల పర్వతముల స్థానములు, సప్తాశ్వపరిముఖగ్రహతారకాసంచారములు, దేవాదిచతుర్విధ భూతనిర్మాణము, చతుర్దశమన్వంతర పరిమాణములు, చతుర్యుగ పరిమాణములు, కల్పకల్పవిభాగములు, యుగధర్మములు, దేవర్షిచరితములు, రాజవంశానుకీర్తనములు, వేదశాఖాపరిమాణములు, బ్రాహ్మణాదివర్ణధర్మములు, బ్రహ్మచర్యాది చతురాశ్రమకర్మములు, మొదలైన విషయము లెల్లఁ దెలుపుఁడు."

పరాశరమహర్షి యానందియై వత్సా! నీయడిగిన యర్థములెల్ల పురాణరూపమున వక్కాణించెదను. ఇది విష్ణు తత్త్వప్రతిపాదకమై విశ్వమున పరాశరసంహితయనునామమున వెలయుఁ గలదు. విష్ణుఁడే భక్తవత్సలుఁడు, దేవమయుఁడు, వేల్పుల తాత, విశ్వగురుఁడు, సర్వమును విష్ణుమయము" లని మైత్రేయునకు సమస్త విషయములు తెలిపెను.

పరమభాగవతుఁడు వేదవిభాగికర్తయుఁ బరమబ్రహ్మణ్యుఁడు నగు కృష్ణద్వైపాయనునిఁ గడుపారఁగన్న పరాశరమహర్షి పుణ్యమే పుణ్యముగదా! ఆపరాశరమహర్షి, తన ధర్మశాస్త్రముచే నఖండబ్రహ్మవిద్యాబలమున ననంతకృపా కటాక్షమునఁ గలియుగపరిజల కెంతయు నారాధనీయుఁడు ననుస్మరణ యోగ్యుఁడును గదా!

మహర్షుల చరిత్రలు

భరద్వాజమహర్షి

స్తుతి

"జ్వలదగ్ని ప్రతిమానతేజుని భర
ద్వాజున్ వినిర్ధౌతవ
ల్కల భాస్వత్పరిధానుఁ బింగళజటా
లంకారుఁ గృష్ణాజినో
జ్వలసంవ్యానుఁ దపఃకృశీకృతతనున్
శాంతాత్మ బ్రహ్మైకని
శ్చలచిత్తు న్విజితేంద్రియున్ బ్రముదిత
స్వాంతున్ బ్రశంసించెదన్"

కాంచీమహాత్మ్యము

భరద్వాజుఁడు సప్తమహర్షులలో నొకఁడు, పరమ పవిత్రుఁడు, పరిశాంతనిధి. ఈతఁడు తపమొనర్చిన యాశ్రమము 'భారద్వాజతీర్థ' మనుపేర వన్నె కెక్కినది.

భరద్వాజునిజననము

అంగిరసోమహర్షికి శ్రద్ధ యనుభార్యయందు జనించిన పుత్త్రిలలో బృహస్పతి యొకఁడు. ఆతనియన్న యగు నుతథ్యుఁ

డనువాఁడు మమతయనుకన్యను వివాహమై యొకయాశ్ర మమును నిర్మించుకొని యందుఁ దప మొనరించు చుండెను. ఒకనాఁడు మమత యాతనిఁ జేరి పుత్రవాంఛ గలిగి యొక సుపుత్రు ననుగ్రహింపు మని కోరెను. ఉతథ్యుఁడు నా మెఱిం నిష్టభోగములఁ దేలి యామెకు గర్భము నిలిపెను. మమత యానందించుచు భర్తకు శుశ్రూషచేయుచుఁ దనగర్భమును సంరక్షించు కొనుచుండెను.

బృహస్పతి తార యను నామెను దారగా గ్రహించి యభీష్టసుఖముల నందుచు దేవగురువై యుండెను. ఒకనాఁ డాతఁ డన్న యగు నుతథ్యమహర్షి యాశ్రమమున కతిథియై వచ్చెను. ఆమయమున నుతథ్యుఁడు తీర్థయాత్రాపరుఁడై యేఁగి యుండెను. మమత మఱఁది యుచితమర్యాద లొనర్చి యతిథి పూజ యొనరించెను. బృహస్పతి దైవోపహతుఁడై మమత సౌందర్యమున మమత్వ ముదయింప దానిని నిర్జింపఁజాలఁ డయ్యెను. తుద కొంటరిగ నున్న మమతను జేరి విగతలజ్జా పరవశుఁడై తనకోరిక దీర్పుమని యడిగెను. మమత యచ్చెరు వంది పాపము శమించుఁగాక యని చెవులుమూసికొని "బృహ స్పతీ! ఇది యేటిన్యాయము? నీకు నేను వదినను. మాతృ సమానను గదా! నీకిది దుర్బుద్ధిసుమా!" యని బుద్ధిగఱపెను. బృహస్పతి "తరుణీ! బుద్ధిబలమున న న్నొరులు మించలేరు. నాబుద్ధి వక్రముగ నుండఁజాలదు. దేవర న్యాయమున మన సంగమమున కేదోషము కలుగదు. కావున మాఱుమాటాడక నాయభీప్సితమును దీర్పు" మని హస్తము పట్టెను. మమత తప్పించుకొని "ఓయీ! నీకు వినాశకాల మేతెంచినట్లున్నది.

లేనిచో విపరీతబుద్ధి పుట్టదు. పైగా నీదుష్కృతమునకు ధర్మసమన్వయముకూడఁ జేయుచుంటివి. ధర్మమైనఁ గానిమ్ము. నే నిపుడు గర్భము ధరించియున్నాను. కావున బుద్ధిగలిగి పో" మ్మని పలికెను. బృహస్పతి కామగ్రహావేశుఁడై బలవంతముగా నామెను శయ్యకుఁ జేర్చి యామెతో రమించి వీర్యము విడిచెను. ఇంతలో మమతాగర్భస్థుఁడగుబాలుఁడు బృహస్పతిని నిందించి "వలదు తగ"దని మొట్టిపెట్టెను. బృహస్పతి యా బాలునిఁ గోపించి యంధునిగ శపించెను. ఆబాలుఁడు బృహస్పతివీర్యమును మాతృగర్భమునుండి బయటకుఁ దన్ని వేసెను. అంత బృహస్పతివీర్యము నేలపైఁబడి బాలుఁడయ్యెను. బృహస్పతి మమతను జూచి "నీవే యీబాలునిఁ బెంచి యిరు వురుపుత్రు లుదయించిరని చెప్పి"మనెను. మమత 'దుష్కృత మున జనించిన యీబాలుని నేను బెంపఁజాల, నీవే తీసి కొనిపోయి పెంపు" మనఁగా బృహస్పతి యాలస్యము ప్రమాద హేతువని "నీవే పెంపు" మసి వెడలిపోయెను. మమతయు నా బాలుని విడిచివేసెను. నీవపెంపు నీవ పెంపుమని మమతాబృహ స్పతులువిడిచిపుచ్చుటచే నాబాలుఁడు ద్వాజుఁ*డనఁబరఁగెను; మరుద్గణ మాబాలు నెత్తుకొనిపోయి పెంచుచుండెను. మమ తయు నీసందర్భమునసే పుత్త్రునిఁ గనెను. ఆతఁడు పినతండ్రిశాప మునఁబుట్టుగ్రుడ్డియై జనించి తనకును దల్లికిని జరిగినపరాభవము నకుఁ జింతించి బృహస్పతి నుద్దేశించి "ఓరీ!నిర్భాగ్యా!నీవుచేసిన యీదోషమునకుఁగాను నీభార్య నితరుఁడు గొనిపోయి రమిం చునుగాక!నీవు నవమానవ్యథకుఁబాలగుదువుగా"కని శపించెను.

---

* ద్వాజుఁడనఁగా నిరువురిచే విడువఁబడినవాఁడు.

భరద్వాజుని భరతచక్రవర్తి పెంచుట

ఆసమయమున దుష్యంతమహారాజునకు శకుంతలవలన జనించిన భరతుఁడు తండ్రియనంతరమునఁ జక్రవర్తియై శతాధి కాశ్వమేధము లొనర్చి దేవేంద్రవిభవమున రాజ్యమేలుచు విదర్భరాజపుత్త్రికల మువ్వురవలనఁ బుత్త్రులఁ గాంచెను. కాని, యీమువ్వురుభార్యలు జన్మించిన పుత్త్రులు భర్త కేవిధమున నీడుకానివా రని శిశువులఁ జంపివేసిరి. భరతచక్రవర్తి యీ యుదంత మెఱిఁగి యపుత్త్రుకుఁ డైనకారణమునఁ బుత్త్ర ప్రాప్తికై మరుత్స్తోమ మనుయాగమొనర్చి మరుద్గణమును మెప్పించిన మరుత్తు లీద్వాజునిఁ దీసికొనివచ్చి భరతుని కిచ్చిరి. భరతుఁడు ద్వాజుని స్వీకరించెను. వితథమైన భరత వంశమున కాతఁడు వంశకర్తయగుటచే నాతనికి వితథుఁ డనియు భరతునిచే స్వీకరింపఁబడిన కారణమున భరద్వాజుఁ డనియు నామములు కలిగెను.

తరువాత భరద్వాజుఁడు భరతునిచే ననేక యజ్ఞయా గము లొనరింపఁజేసి యీకారణమునభరతునకుసుహోత్రుఁడు, గయుఁడు, గర్గుఁడు, కపిలుఁడు నను నలువురుపుత్త్ర లుదయించు నట్లు చేసెను; తానును వివాహమై భార్యవలన మన్యు వను కుమారుని దేవవర్ణి యనుసుతను గాంచెను. ఈమన్యుని మనుమఁడే రంతిదేవుఁడు. భరద్వాజుఁడు తనకూఁతు రగు దేవ వర్ణిని విశ్రవో బ్రహ్మ కిచ్చి వివాహము చేసెను.*

---

* భాగవతము : నవమస్కంధము ; భారతము : ఆదిపర్వము.

భరద్వాజునకు ద్రోణాచార్యుఁడు కలిగినవిధము

భరద్వాజుఁ డావిధముగా భరతవంశోద్ధారుఁడై భర తుని వందనము లందుకొని యటనుండి వెడలి గంగాతీరమున నాశ్రమము నిర్మించుకొని తపస్సు చేయుచుండెను. ఈవిధ ముగాఁ గాలముపుచ్చుచున్న భరద్వాజమహర్షి యొకనాఁ డభి షేచనార్థమై గంగాజలముల దిగుసరి కందు ఘృతాచి యను నచ్చర జలక్రీడ గావించి యొంటిపై బట్టలేకుండఁ గానరాఁగా నామృగాక్షియం దాతనికిఁ గామరాగ ముదయించెను. అంత నతిరేకమున నాతనికి శుక్రపాత మాక్షణమునఁ గాఁగా భర ద్వాజుఁడు దానిని దనచేతిద్రోణమున సంగ్రహించి గృహాము నకుఁ దీసికొనిపోఁగా నాతని వీర్యమువలన ద్రోణుఁ డుదయిం చెను. భరద్వాజుఁడు ద్రోణునకు జాతకర్మాదిక మొనర్చి తన యాశ్రమమునఁ బెంచుచు వేదాగివిద్య లభ్యసింపఁ జేసెను. భరద్వాజుని మిత్రుఁ డగుపృషతునిపుత్త్రుఁ డగుద్రుపదుఁడు ద్రోణునితోఁడి సహాధ్యాయత్వమున భరద్వాజునికడనే విద్య నభ్యసించి పృషతునిపరోక్షమునఁ బాంచాలాధిపతియయ్యెను.

ద్రోణుఁడు వేదవిద్య, విలువిద్య, గఱచి తండ్రిపనుపున నగ్ని వేశమహర్షినివలన ధనుర్విద్యాపారగుఁడై యనేకాస్త్ర ములు పడసెను. ఒకనాఁడు భరద్వాజుఁడు పుత్త్రునిఁ బిలిచి "నాయనా! విద్యాపరిపూర్తి యైనది. కనుకఁ బరమమాన్య మగు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించి పితరుల ఋణముఁ దీర్పుము. నీ కనుకూలవయోరూపవిరాజిత, కృపాచార్యుని తోఁబుట్టువు కృపి యనునామె గల"దన ద్రోణుఁడు పితృవాక్య

పరిపాలనకై కృపిని బెండ్లాడి యామెనలన వంశోద్ధారకుఁ డగునశ్వత్థామను గనెను.*

భరద్వాజుఁడు భృగుమహర్షికడ కేగుట

భరద్వాజమహర్షి యొకపర్యాయము కైలాసశైలశిఖరమునఁ దేజోరాశియై యున్న భృగుమహర్షికడ కరుదెంచి యాతనివలన భూతసృష్టిప్రకారము, ఆకాశాది పంచభూతప్రమాణములు, బ్రహ్మకుఁ బుష్కర మాదినివాసమైన విధము, భూతము లైదే యగుటకుఁ గారణము, స్థావరములయందు భూతగుణములు గల్గినతెఱఁగు, వర్ణాశ్రమాచారక్రమము, పరలోకస్థితి, మున్నగు ననేకవిషయములు విస్తులముగాఁ దెలిసికొని ప్రముదితాత్ముఁడై భృగుని వీడ్కొని యాశ్రమమున కరిగెను. ♦

భరద్వాజుఁడు సీతారామలక్ష్మణుల కాతిథ్యమిచ్చుట

భరద్వాజమహర్షి యఖండతపోధనయుక్తుఁడై త్రికాలవేదియు మహితమూర్తియునై నలువురుశిష్యులు గణములుగా నేర్పడి తన్ను సేవించుచుండఁగా నఘుభంగచంగము, మృదుల తుంగతరళ తరంగము, నగు గంగాయమునాసంగమమునఁ బ్రయాగవటమూలమునఁ గలయాశ్రమమున బ్రహ్మనిష్ఠావరిష్ఠుఁడై యుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు పితృవాక్యపరిపాలనార్థము సీతాలక్ష్మణసమేతుఁడై శ్రీరామచంద్రుఁడు వనవాసోన్ముఖుఁడై భరద్వాజు నాశ్రమమునకు వచ్చెను. భరద్వాజుఁడు యోగ

---

* భారతము ఆదిపర్వము, ♦ భారతము, శాంతిపర్వము.

సమాధి నతీతానాగతవృత్తాంత మరసి వారి కతిథిసత్కారము లొనర్చెను. పిమ్మట భరద్వాజుఁ డామువ్వురను రాత్రికిఁ దన యాశ్రమమున నుంచుకొని వారికిఁ దన మహిమోదాత్తస్థితిఁ జూపి శ్రీరాముని విష్ణుమూర్తియని గొనియాడి మఱునాఁ డుదయము వారు బయలుదేఱఁగాఁ జిత్రకూటోదంతమును జెప్పి యట కేఁగు డని దీవించి పంపెను.

తరువాత శ్రీరాముఁడు రావణుని నిర్జించి సీతాసహా సాధ్వి తోడను సోదర మిత్ర బృందముల తోడను బుష్పకా రూఢుఁడై యయోధ్యానగరమునకు మగిడి వచ్చు సమయ మున దారిలో భరద్వాజాశ్రమము పొంత విమానము దిగి భార్యానుజులతో నామునీశ్వరుఁ జూడ నేఁగెను. చక్కఁగాఁ బుష్పించిన చెట్లుగల యా పుణ్యాశ్రమము శాంతసత్త్వావృతమై యుండఁ గనుఁగొని పావన హోమధూమ సుగంధాఘ్రాణ మున నుల్లము పల్లవించుచుండఁగాఁ బావకకల్ప తేజుఁ డగు భర ద్వాజమహర్షిని గనుఁగొని సీతారామలక్ష్మణులు వినయాదర సంభ్రమముల నాతనిచరణములకు మ్రొక్కిరి. పిమ్మట భరద్వా జుఁ డమితానందమున వారి నాదరించెను. శ్రీరాముఁడు "మహాత్మా! పదునాలుగేండ్లు నరణ్యావాసము గడిపి పదునై దవయేఁడు ప్రవేశింపఁగనే తిరిగి వచ్చుచున్నాము. భవదీయ సందర్శనమునఁ బరమపవిత్రుల మైతిమి. తాపసోత్తమా! ఇచటి మృగవ్రజములు పరస్పరవైరవిరహితములై వ్యాధముక్తాశుగాది బాధలు లేక సుఖముగ నున్నవికదా? పరమ పరివర్ధితములై రుచిరామృతఫలభారపూర్ణములైపల్లవపుష్పయుక్తములై పాదప ములు తీవ్రమారుతద్వారద జనాద్యుపద్రవములందకుండనున్న వి

కదా! ఋషికులతిలకా! స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములకుసలిలాశయము లనూనములై యొప్పుచున్న విగదా! జపహోమక్రతుతపములు, ఆగమాధ్యయనములు నిర్విఘ్నముగాఁ దమయాశ్రమమునఁ గొనసాగుచున్న వికదా!" యని కరుణామయుఁడై ప్రశ్నించెను.భరద్వాజు డానందియై "రఘువరా!నీప్రసాదమున సర్వము భద్రముగ నున్నవి. నీసచ్చరితము సమస్తము విమలజ్ఞానోజ్వలదీపమహీమకలిమిఁ దెలిసికొని యానందించుచునే యుంటిని. నీ వీదినమున నిటనుండి రేపకడఁ బోవచ్చునట్లు ప్రసాదింపు"మని కోరెను. శ్రీరాముఁ డట్లే యొనర్చి భరద్వాజుని సంప్రీతునిఁ జేసిన నాతఁడు "రామా! నాకోరిక తీర్చితివి. సర్వలోకేశ్వరుఁడవైన నీకు నే నేమియాయఁగలను? ఐన, నొకవరమడిగి కైకొ"మ్మని పలుకఁగా శ్రీరాముఁడు వినయాంజలియై "మహాత్మా! నీకృపావిశేషమున సాకేతపురమునుట్టును యోజనత్రయారామములై వృక్షములు ఫలమధు నిష్యందాకల్పములై తనరఁజేయవే" యని కోరెను. భరద్వాజమహర్షి యావర మనుగ్రహింప నటనుండి శ్రీరామాదులు నందిగ్రామమున కేఁగిరి. *

భరద్వాజుఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ గని స్తుతించుట

భరద్వాజమహర్షి వామదేవునితోఁ గూడి తీర్థయాత్రయొనర్చుచు యమునాతరంగిణి నోలలాడఁ గుతూహలుఁడై యమునాపర్యంతకాంతారమునకు నచ్చిచేరెను. అట నైకతమున శ్రీకృష్ణుఁడు తోడిగోపాలబాలకులఁ గూడి యగ్రజుఁడగు బలరాముని తో విహరించుచుండెను. ఇంతలో భరద్వాజవామ

---

* రామాయణము.

దేవులు గోపాలుర సమీపించి "వత్సలారా! ఈయమునానదిలో స్నానముచేయుటకు నాగనకన్యవర్జిత మగుదేవును జూపుఁ" డని యడిగిరి. అంత వారు సామాన్యబ్రాహ్మణు లనుకొని యావి ప్రుల నుల్లసమాడఁ దొడఁగిరి. దూరమునన్న శ్రీకృష్ణుఁ డిది గ్రహించి త్వరితగతివచ్చి నమస్కరించి "తపస్వివరులారా! మీ రడిగినతోవనే జూపుదును. కర్మానుష్ఠాన మైనంత నిట కుఁ జనుదెంచి మాయాతిథ్య మంగీకరింపుఁడు. ఇక్కడమేలిమి గల మీఁగడతోడి పెరుఁగునం గలిపినచల్దివంటకము చిక్కమున నున్నది. శర్కరామిశ్రి మగు పాయసము గలదు. ధారోష్ణ ములగు గోక్షీరము లున్నవి. స్వీకరింపుఁడు. నేను నందనందనుఁడ" నని సవినయముగా నుడివెను. అంత భరద్వాజుఁ డాతని మాట లాలించి యాతని తేజోమూర్తినిగని సమాధినిమీలితే క్షణుఁడై యాతని విష్ణుమూర్తిగా నెఱిఁగి బహువిధములఁగీర్తిం చెను. శ్రీకృష్ణుఁ డానందించి నమస్కారపురస్సరముగా నాతా పసోత్తమ్ముల వీడుకొలిపెను. వారు యమునాతీరంగిణి నోలలాడి యథేచ్ఛ మేఁగిరి.♦

భరద్వాజమహర్షి దివోదాసుఁ డను రాజును గాపాడుటి

పూర్వము మనుసంభవుఁ డైనశర్యాతియొక్క నంశమున వీతహవ్యుఁ డను నామాంతరము గల హైహయుఁ డొకఁడు మహారా జయి ప్రబలవీరు లగు నూర్వురుపుత్రులఁ గాంచెను. వారు విజయాభిలాషులై కాశీశుఁ డగు హర్యశ్వుని యుద్ధము నకుఁ బిలిచి యోడించిరి. వానిపుత్రుఁ డగుసుదేవుఁడు పిమ్మట రాజు కాఁగాఁ దిరిగి హైహయులు వానిపై దండెత్తివచ్చి యో

♦ హరివంశము.

డించిరి. ఆతనిపుత్రుఁడగుదివోదాసుఁడు రాజుకాఁగా వా రా తనిపైని దండెత్తి యోడించిరి. దివోదాసుఁ డోడిపోయి భర ద్వాజమహర్షి నిశరణుచొచ్చెను. భరద్వాజుఁ డాతనిఁ గటా క్షించి పుత్రేష్టికామేష్టి యొనరించి దివోదాసునకుఁ బ్రతర్దనుఁ డను నొకమహావీరుఁ డగుసుతు ననుగ్రహించెను. భరద్వాజ కటాక్షమున నాబాలుఁడు ధనుర్వేదాదుల నభ్యసించి సము జ్జ్వలతేజము నంది యువరాజయ్యెను. ఆతఁడు పిమ్మట భర ద్వాజదివోదాసుల యనుమతి నంది హైహాయులపై దండెత్తి వారి నందఱి నొక్కఁ-మ్మడిఁ దెగటార్చెను. ఇఁక, మిగిలిన వీత హవ్యుఁడు భయముచే భృగుమహర్షి యాశ్రమమున కేఁగి యాతని శరణుచొచ్చెను. ఆ మహర్షి యాతనిపైఁ గరుణ ముద యింప నాతనిఁ దనశిష్యులలో దాఁచియుంచెను. తోడిబ్రాహ్మణ బాలురవలె నాతఁడును బరించుచు బ్రాహ్మణకృత్యము లొన రించు చుండెను.

ఇంతలోఁ బ్రతర్దనుఁడు వీతహవ్యునిజాడఁ దెలిసి శత్రు నిశ్శేష మొనరింపఁ దలఁచి భృగునాశ్రమమునకు వచ్చెను. భృగుఁ డాతనిరాకకుఁ గారణ మడిగెను. ఆతఁడు "మహాత్మా! తమదయవలన శత్రునిశ్శేష మైనది కాని, యొక్క-వీతహవ్యుఁడు మాత్రము దమయాశ్రమముఁ జేరినట్లు విని యాతనిఁ జంప వచ్చితిని. దయయుంచి యాతనిఁ జూపుఁ" డని ప్రార్థించెను. భృగుమహర్షి తనతపశ్శక్తివలన వీతహవ్యునకు బ్రాహ్మణత్వము సిద్ధింపఁజేసి "రాజా! ఇట క్షత్రియు లెవ్వరును లేరు. వీరం దఱు నాశిష్యులే చూడు" మని తన శిష్యప్రతతిని జూపెను.

పరితర్దనుఁడు సంతసించి శత్రువులు మూలమట్టముగ నశించి రని యెంచి భృగువునకు వందనము లొనర్చి వెడలిపోయెను.

పిమ్మట వీతహవ్యుఁడు భృగువునకు మ్రొక్కి "మహాత్మా! నీకటాక్షమున బ్రతికితిని. నాకు బ్రాహ్మణత్వము సిద్ధింపఁ జేయవే" యని ప్రార్థించెను. భృగుఁడును "రాజా! నీవు నా యాశ్రమమునఁ జేరి యేనాఁడు బ్రాహ్మణకృత్యము లగు తపోఽగ్నిహోత్రాదుల నొనర్ప మొదలిడితివో యానాఁడే నాకటాక్షమున ద్విజన్ముఁడ వైతివి. ఇఁక నీవంశమున జనించిన వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడే యగుదు" రని పలికి యాతని వీడ్కొలిపెను. తరువాత నీతని వంశమున భృగుకృప ననుసరించి సుతేజసుఁడు, వర్చసుఁడు, శునకుఁడు, శౌనకుఁడు మున్నగు మహాద్విజులు జనించిరి.*

భరద్వాజుని విందు

తొల్లి రామాన్వేషణమునకై సపరివారుఁడై వచ్చిన భరతునిఁ గటాక్షించి భరద్వాజుఁడు నిజతపశ్శక్తిచే రాజాధి రాజోచితము లగుసౌధములు నిర్మించి వడ్డిసోపేత మగుభోజ నముఁ బెట్టి రేయెల్ల విలాసినీవిలాసాదు లెల్ల సమకూర్చి విం దొనర్చెను. ఇదియే 'భరద్వాజుని విందు.' భరతుఁడు సపరి వారముగ నుపభోగించి మునిశక్తికి ముగ్ధుఁడై కొనియాడి వెడలిపోయెను.

భరద్వాజ రాజధర్మ ప్రబోధము

పరిహారంజకుఁడు, మహారథుఁడు మహారాజసగు శత్రింజయుఁ డను రాజు భరద్వాజమహర్షిని జేరి తనకు రాజ

---

* భారతము అనుశాసనికము

VARNA MEMORIAL LIBRARY
DPRL
Acc. No.

ధర్మమును దెలుపుమని కోరెను. భరద్వాజుఁ డిట్లుబోధించెను. "రాజా! రాజు దండవిధానమునఁ జాల జాగరూకుఁడై యుండవలయును. దండనవిధానముచే శత్రుపక్షమును వృక్షమూలమును ఛేదింపవలయును. రాజు శత్రువులయెడఁ గోయిలవలె మృదువుగా భాషించుచు, నరాహువలె మూలోచ్ఛేదము చేయుచు, మేకువువలె నిశ్చలుఁడై, శూన్యగృహమువలె సర్వసంపదలను గోరుచు, నటునివలె నానారూపములు దాల్చుచు రాజ్యాభివృద్ధి చేసికొనవలయును.

ఆరామ, వేశ్యావాటికా, సత్రమందిర, స్నానపానప్రదేశములఁ దొంగలు చేరుచుందురు. వారిని బట్టించి రాజు ప్రజలకు సుఖమును సమకూర్పనలయును. ఎవనినైనఁ బరీక్షించి నమ్మవలయు. శుష్కవైరము, చేతులతో సఖి నీఁదుట, ఋణశేష, రణశేషాగ్ని శేషములు, రాజునకుఁ బనికిరావు. గృద్ధదృష్టియు, కొంగవినయము, కుక్కవిశ్వాసము, సింహపరాక్రమము కాక సంశయము, పాము నడక, రాజు శత్రులయెడఁ జూపవలయును. దాఁటరానిదానిని దాఁటఁజూచుట, చేఁజిక్కిన దాని నపహరింపఁ జూచుట, మూలచ్ఛేదము చేయఁదగనిదాని నున్మూలించుట, అసాధ్యుఁడగు శత్రువును జంపఁదలఁచుట, రాజునకుఁ బనికిరావు. ఇవన్నియు నాపదఁబాపుకొనుటకే చేయవలయుఁ గాని కర్తవ్యము లనిమాత్రము చేయరాదు." ఈప్రకారము భరద్వాజుఁ డొన్నియో రాజధర్మముల నాతనికిబోధించి పోయెను. *

---

* భారతము, శాంతిపర్వము.

భారద్వాజ స్మృతి

ఒకప్పుడు భృగువు, అంగిరసుఁడు, అత్రి, వసిష్ఠుఁడు, శౌండిల్యుఁడు, మార్కండేయుఁడు, మాండవ్యుఁడు, మున్నగు మహర్షులు రమ్యమగు మేరుపర్వతశిఖరమున సుఖాసీనుఁడై యున్న మునిశ్రేష్ఠుఁడు, సర్వవిద్యాతపోనిధి, పుణ్యాత్ముఁడు, పుణ్యశీలుఁడు, బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు, జితేంద్రియుఁడు నగు భరద్వాజమహర్షికడ కరుదెంచి సరోపచారములచే నతనిం బూజించి:

"భగవన్ ! సర్వధర్మజ్ఞ ! సర్వవేదార్థపారగ !
సర్వశాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞ ! సర్వసత్కర్మ కోవిద !
సంధ్యాది ప్రముఖాః సర్వా నిత్యనైమిత్తికక్రియాః
యాస్తా ద్విజాదిభిః కార్యాకథనోన్ని వక్తుమర్హసి"

అని ప్రార్థించిరి. భరద్వాజుఁడు వారినెల్లరిని సముచితరీతిని సత్కరించి సమస్తశాస్త్రసారమగు ధర్మశాస్త్రమును వారికి వినిపించెను. ఇదియే "భారద్వాజస్మృతి" యనుపేర నొప్పు చున్నది. ఇందు శాస్త్రావతారిక, దిగ్భేదము, మలమూత్ర పరిత్యాగము, శౌచము, ఆచరణము, దంతధావనము, క్షురకర్మ, సంధ్యాపరిమాణము, జపము, తపము, బ్రహ్మయజ్ఞము, పితృ తర్పణము, ఔపాసనము, వైశ్వదేవము, మహాయజ్ఞచతుష్టయము, భోజనము, శయనము, ధ్యానము, మహాధ్యానము, పూజనము, పూజాద్రవ్యములు, జపకలశము, జపక్రియలు, యజ్ఞోపవీత ధారణము, ప్రాణాయామము, కుశలు, ప్రణవము, వ్యాహృతి, సాధనము, ప్రాయశ్చిత్తములు మున్నగు నెన్నో

విషయములు స్పష్టముగా, విశేషముగా, చక్కఁగా తెలుపఁబడి యున్నవి.

"తూర్పుదిశగాఁ దిరిగి కూర్చుండి సర్వసత్కర్మములు చేయవలయును. ఇఁక, ఏపక్కగాఁ దిరిగి సత్కర్మలు చేసినను దోషము కలుగును. తూర్పుదిక్కు తెలియనిచో కర్మప్రారంభమే చేయరాదు. చేసినయెడల నదియెల్ల నిష్ఫలమేయగును. విణ్మూత్రవిసర్జనజ్ఞానము పతినరునకు ఆవశ్యకము. అది తెలియనివాఁడేదిచేసినను వ్యర్థమే. పతినరుఁడు బ్రాహ్మీముహూర్తమునఁనే లేచి ధర్మబుద్ధికలిగి పరమేశ్వరుని ధ్యానించి యిల్లు వెడలి దక్షిణ పశ్చిమములలో నొకదిక్కునకుఁ బోవలయును. పరిశుభ్రమగు పదేశమును వెదకికొని యట మలమూత్రవిసర్జనము చేయవలయును. చెట్లులు పుట్టలుగలచోట్ల, కాలిబాటలు, దారితీరులుగల పదేశములు, బురదగుంటలు, దేవాలయములు, గోవులు నివసించుతావులు, పవిత్రస్థలములు గల కడలను ఆపని చేయరాదు. పిదప, మృత్తికాజలాదులచే పాత్ర దేహహస్తక్షాళనము చేసికొనవలెను. తూర్పుదిక్కుగాఁ దిరిగి దంతధావనము చేసికొనవలయును. పిమ్మట దేవాలయ నదీతీరములందో గృహమునఁనో సప్తవిధస్నానములలో నొకశుద్ధస్నానమాచరింప వలయును. అనంతరము సధ్యావందనమాచరింపవలయును." అని సమస్త విషయములను, అందలి పరమ రహస్యములను, ఆయాకర్మల యందలి మెలఁకువలను, విధినిషేధములను, పాయశ్చిత్తములను సర్వమును దెలిపెను. మహర్షులపరిమితానంద మంది యాతని సెలవుగైకొని తమ తమ నెలవుల కరిగిరి.

భరద్వాజ వైమానిక శాస్త్రము

భరద్వాజమహర్షి యనేకశాస్త్రములు రచించినమహా విజ్ఞాని. ఈతఁడు రచించిన "వైమానిక శాస్త్రము" చాల ముఖ్యమైనది. ఈశాస్త్రమున విఱుగని, కోయఁబడని, అగ్ని దగ్ధము కాని, వినాశనము కాని విమానముల నిర్మాణము పేర్కొనఁబడినది. ఈశాస్త్ర మెనిమిదధ్యాయములలోఁ గలదు. అందులోని కొన్ని ముఖ్యవిషయము లివి: చెక్కఁ చెదరని విమానము నిర్మించుట, అదృశ్యవిమాన నిర్మాణము, ప్రత్యర్థి విమానములలోని నరుల సంభాషణములు వినురహస్యశక్తి, శత్రువిమానముల ఛాయాగ్రహణశక్తి రహస్యములు; శత్రువిమానముల రాకపోకలు, అవి వెడలు మార్గములు తెలిసికొనురహస్యములు, శత్రువైమానికుల మార్చలఁజేయఁగల శక్తిరహస్యములు, శత్రువిమాన నాశనరహస్యములు, మున్నగునవి.

ఈశాస్త్రమునందలి కొన్ని వాక్యము లివి:

"సర్వాంగసంపూర్ణమగు శరీరముచే నరుఁ డెట్టిహాపరముల సాధించి కృతార్థుఁడగునో అట్లే సర్వాంగసంపూర్ణ మగు విమానము కూడ మిక్కిలి యుపయోగకారి యగును. విమానమునకు ముప్పదియొక్క అంగము లుండవలయును.

వైమానికులకు వాతావరణ పరిస్థితులనుబట్టి వివిధములైన దుస్తులుండవలయును. అగ్నిమిత్రుఁడు పేర్కొన్న విధపు దుస్తులు వైమానికు లాయాకాలముల ధరింపవలయును.

వైమానికులకు మూఁడువిధములైన ఆహారపదార్థము లుండవలయును. కల్పశాస్త్రోక్తములగు నీతివిధ భోజన పదార్థములు వైమానికులు కాలమానములఁబట్టి కైకొనుచుండ

వలయును. కాలానుకూల భోజనము వలన గాలిలోఁ గల యిసువ్వైదురకముల విషములు వైమానికునకు బాధ కలిగింపఁ జాలవు."

"శౌనకప్రోక్తమగు పదునాఱురకముల లోహములే విమానభాగముల కుపయోగింపవలయును. ఈపదునాఱు రకముల లోహములుకూడఁ దేలికయైనవి, శీతోష్ణములఁగ్రహించి మార్పు చెందనివి. ప్రాచీనబుషులందఱు కూడ నీ పదునాఱు లోహములే విమాన నిర్మాణోపయోగులని చెప్పియున్నారు."

ఈరీతి భరద్వాజుఁడు మహాతపోగరిష్ఠుఁడై బహర్షి వర్యుఁడై సప్తమహర్షులలో నొకఁడై నేటికిని దివ్యజ్యోతియై ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఆమహర్షి చందునకు నిత్యనమస్కారము లొనర్చి యాతనికటాక్షమునఁ దరింతము గాక!

మహర్షుల చరిత్రలు

భృగుమహర్షి

స్తుతి

ఘనతపోమహిమచేతను విష్ణుమూర్తినే
శపియింప జాలినచతురమూర్తి
కైలాసపర్వతాగ్ర ప్రదేశంబును
దనయాశ్రమము జేసికొనిన ఘనుడు
తన యమోఘపు శాపమున నగ్ని హోత్రుని
సర్వభక్షునిజేసి చనినమౌని
ఋషినియోగంబున నేగి త్రిమూర్తుల
శోధించి వచ్చిన చొరవకాడు
చ్యవనుడు విధాత ధాతయెన్ సత్సుతులను
గాంచి భృగువంశకర్తయై మించి ఖ్యాతి
నించి బ్రహ్మత్వమున సృష్టి పెంచినతడు
భృగుమహర్షి మదాత్మలో నెగడు గాక !

భృగు మహర్షి బ్రహ్మహృదయమునుండి జనించిన పరమ పూజ్యుడు. నవబ్రహ్మలలో నొకడు. చ్యవనజమదగ్ని శుక్ర దధీచ్యాదిమహర్షి వరుల బడసిన భృగువంశమున కీతడే

మూలపురుషుఁడు. ఈవంశమునసే విష్ణుమూర్తి పరశురా
ముఁడై పుట్టి భృగురామఁ డనఁ బరగినాఁడు.

భృగుమహర్షి సంతానము

భృగుమహర్షి కర్దమప్రజాపతికూఁతై యైనఖ్యాతిని వివాహమై యామె భక్తిశ్రద్ధలకు సంతసించి ధాత విధాత యనునిరువురకుమాకులను శ్రీయను భగవత్పరాయణ యగు కన్యను నామెకుఁ బ్రసాదించెను. ఉశన యనునామెను వివాహ మాడి కవి లేక యుశనసుఁ డను పుత్త్రునిఁ గాంచెను, ఈయుశ నసుఁడే రాక్షసగురువగు శుక్రాచార్యుఁడు. భృగువు పులోమ యనుకన్యకామణిని బెండ్లాడి యామెకు చ్యవనుఁడను మహ ర్షిని బుట్టించెను. ఈవిధముగా భృగుమహర్షి పలువురుస్త్రీలసు వివాహమాడి వంశాభివృద్ధి నొనర్చెను.

భృగుమహర్షి యగ్నిహోత్రుని శపించుట

భృగుమహర్షి పులోమ యనుభార్యశుశ్రూష యంగీక రించి యామెకోరిక ననుసరించి యామెకు గర్భము నొసఁగెను. పులోమ పుత్త్రుఁడు జన్మించువఱకుఁ బతికడనే యుండి యాత నికి సపర్య లొనరించుచుండుటకు భర్తవరము పడసెను. ఈ కారణమున భృగుమహర్షి పులోమ నగ్ని గృహామును గాపాడ నియమించి తాను స్నానార్థ మరిగెను. ఈలోపునఁ బులోమ యగ్ని గృహామున నగ్ని రగులొక్కలుపుచుండఁగాఁ బులోముఁ డను రాక్షసుఁడు పులోమను మోహించి యామెనుగొనిపోవఁ దరుణమున కెదురుచూచుచుండి నాఁడా యగ్ని గృహామున కేఁగి యామె పులోమ యగునో కాదో యని సంశయము కలుగనగ్ని హోత్రు నామె యెవ రని యడిగెను. అగ్నిహోత్రుఁ డాప్రశ్న మునకు సరియగుసమాధాన మిచ్చిన నామెకుఁ గీడు వాటిల్లు

నని యెఱిఁగియు నసత్యదోషమునకు వెఱచి యామె పులోమ
యని చెప్పివేసెను. అంత నారాక్షసుఁడు సూకరరూపమున
నామె నెత్తుకొనిపోవుచుండ నామె గర్భచ్యుతుఁడై చ్యవనుఁ
డాతని భస్మపటల మొనర్చెను. పులోమ గృహమున కేఁగి
భృగుమహర్షితో వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పఁగా భృగుమహర్షి
కోపించి యగ్నిని సర్వభక్షకుఁడుగా శపించెను. అగ్నియు నట
కదుదెంచి తా నసత్యదోషమువకు వెఱచితి నని చెప్పినను
బ్రయోజనము లేకపోయెను. అంత నాతఁడు తనరూపము
నుపసంహరించుకొన బ్రహ్మాదు లరుదెంచి భృగుమహర్షి
యనుజ్ఞఁ గైకొని, యగ్ని సర్వభక్షకుఁడైనను బూజ్యులలోఁ
బూజ్యుఁడగు ట్లనుగ్రహించి వెడలిపోయిరి. ఆకారణమున
నాఁటినుండి యగ్ని దేవుఁడు సర్వభక్షకుఁడయ్యు సర్వజన
పూజ్యుఁడై వెలుఁగుచుండెను. *

భృగుమహర్షి విష్ణుమూర్తిని శపించుట

పూర్వ మొకప్పుడు దేవతలు దైవశక్తిసంపన్నులై
స్వర్లోకమునుండి రాక్షసులను ద్రోలివైచిరి. అంత రాక్షసులు
తమగురు వగుశుక్రాచార్యుని సమీపించి "గురువరా! తమ
వంటిమహాశక్తిసంపన్నులు మాకు గురువులైయుండియు మేము
దేవతలచేఁ బడుకడగండ్లనుమడింప నిట్లు జనక్షయమగుచుండఁ
జూచుచు నుండవలసినదేనా? ఏదేనుపాయమూహింపు" డని
కోరిరి. శుక్రాచార్యుఁడు విని చనిపోయిన వారిని బ్రదికించు
సంజీవనీమంత్రోపదేశము శివుని మెప్పించి గడించి వచ్చి
వారి నుద్ధరింతునని చెప్పి తపమున కేఁగెను. ఈసంగతి

---

* భారతము, ఆదిపర్వము.

యెఱిగినదేవతలు నిదేసమయు మని రాక్షసుల నుక్కడఁగించు చుండఁగా వారందఱు భృగుపత్ని యగునుశనకడకేగి రక్షింపు మని మొఱపెట్టుకొనిరి. భర్త కాని కుమారుఁడు కాని యట లేనికారణమున వారినెట్లైన రక్షింప సంకల్పించి యుశన వారి కభయమిచ్చి తాను వారితో నేగి యింద్రాది దేవతలను స్తంభింపఁజేసెను. ఆసమయమునఁ గొందఱుదేవతలు విష్ణు మూర్తికడకేగి యింద్రాదులపాటును, భృగుపత్ని కటాక్ష మున రాక్షసులపోటును మనవిచేసికొనిరి. విష్ణుమూర్తి వారల కభయమొసఁగి వెంటనే బయలుదేఱి వచ్చి యింద్రాదుల దుస్థితిఁ జూచి యొకస్త్రీ నెట్లు చంపుట యని సంశయించు చుండెను. ఇంద్రుఁడు స్త్రీహత్యాదోషమునకు వెఱవవల దని చెప్పఁగా విష్ణు వామెను భయపెట్టఁ జూచెను. కాని యుశన సహేంద్రుఁడగు విష్ణుమూర్తి భస్మమగుఁగాక యనుశాపాక్ష రము లుచ్చరింప సంకల్పించినంతనే సర్వహృదయాంతర్వ్యాపి యగువిష్ణు వది గ్రహించి వెంటనే యొకనిశితబాణమున నామె కంఠమును దునిమెను. భృగుపత్ని విదళితకంఠయైమరణించెను. దేవతలు జయజయధ్వను లొనర్చిరి. ఈవిషయము వెంటనే కొందఱురాక్షసు లేఁగి భృగుమహర్షి కి వివేదించిరి. సంకల్ప మాత్రమున భృగుమహర్షి చని పడియున్న భార్యకడకు వచ్చి కోపపరవశుఁడై "విష్ణుమూర్తీ! త్రిభువనాధీశుఁడవని నీకింత గర్వమేల? దుష్టశిక్షణము శిష్టరక్షణము పనిగాఁగల నీవి ట్లధర్మమున నొకస్త్రీని వధించితివి. ఈదోషమునకుఁగాను నీవు భూలోకమున మానవుఁడవై జన్మించుచుఁ జావుపుట్టుకలందుచు సుఖదుఃఖముల నందుదువుగా" కని శపించెను. విష్ణుమూర్తి

చేయునది లేక యేమహర్షికి దానంతశక్తి ప్రసాదించెనో యా శక్తి తనపట్ల కదాయని వచ్చినచ్చట తగదని తలంచి భృగు మహర్షిని శరణువేడెను. భృగుమహర్షి "మహాత్మా! త్రిలో కాధిపతివగు నిన్ను నేను శపింపఁగలనే! నీవు పుడమిపై సవ తరింప సంకల్పించుకొని నన్ను నిమిత్తమాత్రునిగాఁజేసిశపింప జేసికొంటివి. నీచ్చెదము లద్భుతములు గదా! నీవవతారములు ధరించుట దుష్టశిక్షణము శిష్టరక్షణము మూలమున ధర్మసం స్థాపన కగుఁగాక!" యని పలికి మంత్రజలములు చల్లి నిజతపో బలమున భార్యను బునరుజ్జీవితను జేసికొనెను. ఇంద్రాదిదేవ తలు భృగుమహర్షి మహిమ కచ్చెరువంది తమతమనెలవులకరి గిరి. విష్ణుమూర్త్యట్లు శాపగ్రస్తుఁడై యంతర్హితుఁడయ్యెను.*

భృగుమహర్షి ఋషినియోగమునఁ ద్రిమూర్తులఁ
బరిశోధింప నేగుట

తొల్లి యొకప్పుడు సరస్వతీ నదీతీరమున మహర్షు లంద ఱును జేరి సత్కృతువు లొనర్చిరి. పిమ్మటఁబరస్పర సంభాషణా ననంతరము త్రిమూర్తులలో నెవ్వ రధికులు? ఎవనిమహత్త్వ మనంత మను ప్రశ్న ముదయించెను.♦ మహర్షులందఱును భృగు

---

* లింగపురాణము.

♦ తొల్లి యొకప్పుడు స్వాయంభువ మనువు ధర్మాత్ముఁడు కర్మనిష్ఠుఁ డునై మందరపర్వతప్రాంతమున విష్ణుసత్రిమను యజ్ఞ మొనరించెను. ఆయజ్ఞ మునకు సర్వవేదార్థవిదులు, తత్త్వజ్ఞులు, సోమ్యులు నగుమహామునులు విచ్చే సిరి. వారు తత్త్వార్థపరిజ్ఞాన గోష్ఠివినోదములఁ బొద్దుపుచ్చుచున్న సమయ మునఁ ద్రిమూర్తులలో నెవ్వరధికులు? ఎవనిమహత్త్వమనంతము? అను ప్రశ్నము లుదయించిన ఇందుఁడని కొందఱు, చందుఁడని కొందఱు, శివుఁ డని కొందఱు, బ్రహ్మయని కొందఱు, సూర్యుడని కొందఱు, విష్ణువని కొందఱు పలికిరి. మనువు విష్ణుమూర్తియే యనెను. అని పద్మపురాణము.

మహర్షివంకకుఁ దిరిగి "మహాత్మా! త్రిమూర్తులపాశస్త్య పరిశోధనమును గావింప సమర్థులు నీకంటె నన్యు లెవ్వారును లేరు. కావున మాయందభయపం పొనర్చి నీవీవిషయము నిర్ధారణ ముగాఁ దేల్చికొని వచ్చి మాకెఱిఁగించినచో మేమందఱి మాదైవమునే యుసాసించి సత్వరవిముక్తి నందఁగలమని వేఁడు కొనిరి. భృగుమహర్షి యందుల కంగీకరించి సాహసలక్ష్మీ సమేతుఁడై బయలుదేఱెను.

ఆభృగుమహర్షి మొట్టమొదట నవాజ్ఞానసగోచరము, ననేకజీవరాసుల సృజించుచు నధికతపస్సుల తపఃఫలములు విధించుచు విశ్వకర్తలైనమహర్షులు చంద్రాదిత్యగ్రహనక్షత్ర గణములు దేవగణములు వసురుద్రసిద్ధసాధ్యులు విశ్వకర్మ విశ్వేదేవతలు పితృదేవతలు తన్నుఁ బరివేష్టించియుండఁ గొలు వున్న బ్రహ్మసభకుఁ జని యతనిసత్త్వగుణము నరయఁ దలచి నుతివందనములు చేయక నిలిచి యుండెను. అంత బ్రహ్మ భృగువు దన్ను నుతింపకుండుట కలిగి ముసముస యనుచుండ నాతనికోపానలమును దనశాంతోదకముల నార్పిభృగువు వెడలి పోయెను.

పిమ్మట నాతఁడు వెండికొండ కేఁగి యందుఁ భార్వతీ సహితుఁడై విశ్రమించియున్న శివునిఁ బొడగనెను. శివుఁడు నానందమున భ్రాతృవత్సలుఁడై యెదురేఁగి గౌరవింపఁగా భృగుఁ డాతని సత్త్వసంపద నరయఁదలఁచి శివునిఁ గైకొనక యూరకుండెను. ఇది యవమానముగా గ్రహించి శివుఁడు తన శూలముచే మునిమండను నేయఁబూనెను. వెంటనే పార్వతి

యడ్డమువచ్చి తనభర్తకుఁ గోపోపశమనమొనర్చెను. భృగువు నట నిలువక వెడలిపోయెను.

అనంతర మాతఁడు వైకుంఠపురమున కరిగి కమలాంకపర్యంకగతుఁడై సుఖించు కౌస్తుభాభరణవక్షస్థలమును దనపాదముతోఁ దన్నెను. అంత నగధరుఁడు పాన్పు దిగివచ్చి భృగుపాదముల కెరఁగి "పరమతపోధనా! నీరాక యెఱుఁగ లేక యీగతినున్న నాతప్పు మన్నించి కటాక్షింపుము. నీపాద జలములు నన్ను నాగర్భమునఁ గలభువనములను లోకపాలు రను బరమపవిత్ర మొనరించుగదా! మహాత్మా! నీపాదాబ్జ మాతి నాభుజాంతరమునకు భూషణమైనది. నీరాకచే నేను ధన్యుఁడనైతిని. దయయుంచి యీరత్నసింహాసనము నధిష్ఠించి షోడశోపచారము లొనర్ప నవకాశమీఁగదే!" యని బహు విధమధురాలాపముల ననునయించెను. భృగుమహర్షి యాతని సంభాషణమున కత్యానందమంది యనంత కల్యాణగుణనిధి యగుముకుందు నభినందించి యానందబాష్పధారాసిక్తకపోలుఁడై తద్భక్తి పారవశ్యమున నొండు పలుక లేక యామంత్రితుఁడై మరలి సరస్వతీ నదీతీరమున కేఁగెను.

అట మహర్షులందఱు భృగునాగమమున కెదురుచూచుచుండి యాతఁడు విచ్చేయఁగనే యెదురేగి ప్రణామములుగాఁ దోడ్కొనిపోయి తెచ్చి తమమధ్యమున నుచితాసీనుఁజేసి యాతనిద్వారా త్తాంతము వినిపింపు మనిరి. అంత భృగుమహర్షి ఋషిజనమానస సాంభోజములు ప్రసన్నములై వికసింపఁ బరమపావనమైన యీ మూర్తులవిధము నెఱిఁగించెను. అది విని ఋషులందఱును విస్మయచిత్తులు ఛిన్నసంశయులునై చిన్మయాకారుఁడు శ్రీసతీసమేతుఁడు

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY Acc. No. 8

నాదిమధ్యాంతరహితుడునై తనర్చిన పుండరీకాక్షుడొక్కడే దైవమని నిర్ణయించుకొని విజ్ఞానకలితుడై హరిపదాబ్జాతయుగళము నారాధించి యవ్యయానంద మందిరి. ♦

భృగుమహర్షి యువనాశ్వు ననుగ్రహించుట

ఇక్ష్వాకునంశజుడగు యువనాశ్వుడనురాజు వేయి యశ్వమేధయాగములు చేసి మహోపక్షితిష్ఠుడుగాంచెను. కాని, యాతడు బిడ్డలు లేక భృగుమహర్షి యాశ్రమునకు విచ్చేసి పుత్రకాముడై యాతని నానేకవత్సరము లుపాసించెను. భృగుమహర్షి యాతనిఁ గరుణించి పుత్రకామేష్టిఁజేసి యందు మంత్రపూతమగు జలము గల కలశమును గాంచి దానిని రక్షింప ఋత్విజుల కిచ్చెను. వారుదానిని దగ్గఱనుంచుకొనిరి. కానిరాత్రి నిద్రావశమున నుండఁగా యువనాశ్వుఁడు దాహమై యాకలశమందలి జలముం ద్రాగెను.

ఇది తెలిసి భృగుఁడు యువనాశ్వుం బిలిచి "ఓయీ! నీభార్య కీయవలసిన జలమును నీవు గ్రహించితివి. దైవగతి నెవఁడు తప్పింపఁగలఁడు? దీనివలన నీకు గర్భమై యింద్రసమానుఁడగు పుత్రుఁడుదయించును. ఆతఁడు మహోమహుఁడై మహా విఖ్యాతి నార్జించు"నని దీవించి వెడలిపోయెను. భృగుమహర్షి కటాక్షమున యువనాశ్వునకు నూఱ్ఱేండ్లకు వామభాగమును జీల్చుకొని బాలార్కతేజుఁడగుబాలుఁడుదయించెను. ఆతఁడే మాంధాత, షట్చక్రవర్తులలో నొకఁడై ఖ్యాతిగాంచెను. *

♦ భాగవతము దశమస్కంధము. శివబ్రహ్మాలను భృగువు శపించెనని పద్మపురాణము.

* భారతము. ఆరణ్యపర్వము.

భృగు విద్యాధరసమాగమము

భృగుమహర్షి వింధ్యపర్వతపార్శ్వమున నున్నప్పుడు గొప్పక్షామము సంభవించెను. పిత్రృదేవ బలివిధానములకు, హవ్యకవ్యములకు నన్నము ఫలములు లభింపని కారణమున, భృగువు శిష్యులతోఁ గూడి యాపర్శదేశమును విడిచి కైలాస పర్వతపార్శ్వమున కేఁగి మణికూట పర్వతమునఁ బర్ణశాల నిర్మించుకొని శిష్యగణముతోఁ దపము చేయుచుండెను. అపుడటకు శార్దూలముఖుఁ డైనపురుషుని వెనుకఁ బసిఁడిబొమ్మవలె నున్న యొక్కపడ్తాఁ వచ్చుట నాతఁడు గాంచెను. వారిని జూచి భృగువు, మీరెవ్వరని యడిగెను. పులిముఖము గల పురుషుఁ డిట్లు చెప్పెను "అయ్యా! నేను సుముఖుఁడను విద్యాధరుఁడను. ఈమె నాపత్ని. మేమిరువురము స్వర్లోకమున కేఁగి తిరిగి వచ్చుచుండఁగా నకారణమున నాముఖ మిట్లయ్యెను; సగము చచ్చి యిట్లుంటిని. దీనిఁ బాపునుపాయముఁ జెప్పు"మని పార్థించెను. భృగువు "ఓయీ! ఒక్కచుక్కయైనను విషము మృత్యుహేతుఁ నైనట్లు, అల్పమైనను గర్మఫలము కట్టికుదుపును. దీనికిఁ గారణము నీవు కృతయుగమున నేకాదశి నుపవసించి ద్వాదశినాఁడు తైలాభ్యంగమునఁ జేలితివి. ఆదోషమున నీకీ స్థితి కలిగిన" దని చెప్పి యాతనికి మాఘమాస స్నానమున నా వికృతరూపము పోవునని యనుగ్రహించెను. ఆవిద్యాధరుఁడును భక్తియుక్తి మాఘమాన స్నానమొనర్చి దివ్యసుందరుఁడై భార్యంగూడి వెడలిపోయెను. ♦

♦ పద్మపురాణము. ఉత్తరఖండము.

భృగుమహర్షి జమదగ్ని పరశురాముల కుపకృతి యొనరించుట

భృగుమహర్షి మహాతపోయుక్తుఁడై కైలాసపర్వత శిఖరమున నాశ్రమము నిర్మించుకొని యుండి సమయము ననుసరించి త్రికాలవేదియై తనవంశస్థులఁ గాపాడెను. కార్తవీర్యార్జునునితోడి యుద్ధమున జమదగ్ని మరణించినపుడు రేణుకాదేవి సహగమనమొనర్ప నుంకించునపుడు భృగుమహర్షి వచ్చి రేణుక నోదార్చి జమదగ్నిని బ్రదికించి వెడలిపోయెను. మఱియొకప్పుడు పరశురాముఁడు భృగుమహర్షిని దర్శింపనేగినపుడు భృగుమహర్షి నిజవంశదీపకుఁడగు పరశురాము నాదరించి తనకడనుండి తప మొనరింపు మనెను. కాని యనతికాలమునకే పరశురాముని తపోమాహాత్మ్యమున నాతనికి దివ్యతేజము సంక్రమింప భృగుమహర్షి శిష్యు లాతని తేజమునకుఁ దాళఁజాలక యంధీభూతు లగుచుండిరి. అంత భృగుమహర్షి పరశురాముని జేరఁదీసి "వత్సా! నీవు లోకహితార్థము, స్వార్థము చేకుఱుటకు, హిమాలయమున కేఁగి యందుండి పరమశివుని భజించుచుండుము. దాన నీకును మాకును శ్రేయ మగు" ననిపంపివేసెను. తరువాత్ఁ బరశురాముఁ డట్లొనరించి శివతేజమును భార్గవాస్త్రమును బరమశివునికడఁ బడయఁగల్గెను. ఈరీతిగా భృగుమహర్షి నిజవంశోద్భవులకు హితోపదేశమొనరించెడి వాఁడు.

భృగుమహర్షి భరద్వాజునకుఁ బహువిషయము లెఱిఁగించుట

కైలాస శైలశిఖరమునఁ దేజోవిరాజితుఁడై యున్న

భృగుమహర్షి కడకు భరద్వాజమహర్షి యొకనాఁ డరుదెంచెను. భృగు వాతని నెంతయు నాదరించి యాతిథ్యమొసఁగి వచ్చిన పని యడిగెను. భరద్వాజుఁడు "మహాత్మా! మునికులతిలకుఁడ వగు నీకడఁ గొన్నివిషయము లెఱుఁగఁ గుతూహాలమున వచ్చితి" ననెను. భృగుమహర్షి యానందించి యడుగు మని యాతని సంశయముల నన్నిటిఁ దీర్చెను.

భరద్వాజుఁడు భూతసృష్టిపరికారముఁ దెలుపు మన భృగు విట్లు చెప్పెను: "వత్సా! అవ్యయుఁడు ననంతుఁడు నగునారాయణుఁడు భూతసృష్టికై తనసహసాంశమున నవ్య క్తుఁడు మనసు నన నజరామరు ననుపమూను సృజించెను. ఆతనివలన మహత్తత్వ మావహించెను. ఆతఁడు దివ్యతేజో మయ మైనపద్మమొకటిఁ గల్పింపఁగా నందు బ్రహ్మ యుద యించెను. ఆతనితలఁపున నాకాశము, దానియందు జలము, జలమునం దగ్ని, దానివలన మారుతము, దానివలన భూమి జనించెను. ఆబ్రహ్మ యఖిలభూతాత్ముఁడు. వాఁడువిష్ణుఁడు. ఇట్లు విశ్వము విష్ణువువలనఁ గలిగెను." భరద్వాజుఁ డంత నాకాశాదిభూతపరిమాణమును దెల్పుమన భృగువుభూతము లనంతములు నిరవధికములు నపరిమేయము లగుటచే విష్ణున కనంత నామధేయము కలిగె ననెను. అంత భరద్వాజుఁడు పుష్కరము బ్రహ్మ కాది నివాసస్థానమైన విషయము, భూత ములైదగుటకుఁ గారణము, స్థావరముల భూతగుణము గలిగిన విధము నడిగి తెలిసికొనెను.

పిమ్మట భరద్వాజుఁడు భూతగుణము లెట్లనుభవించుట యని యడిగెను. భృగువు "వత్సా! విషయము నింద్రియ ములు మనసు క్రమస్థానములుగా నంతరాత్మప్రదర్శియై యనుభవించి సుఖదుఃఖములఁ బురుషుఁ డొందు"ననిపలికెను, పిమ్మట వర్ణాశ్రమాచారక్రమము నెఱిఁగించి సత్యమే తపము, బ్రహ్మము, సృచ్ఛక్తి యగును. సత్య మసత్యముచేఁ విహిత మగును. కావున ధర్మాధర్మములు, బోధాజ్ఞానములు, స్వర్గ నరకములు, సుఖదుఃఖములు మున్నగు వ్యావహారికశబ్దము లకు సత్యాసత్యములే యర్థములై పర్యవసిల్లును. కాన నసత్య మణఁగించుటకే బుధులు నియమనిష్ఠ లొనర్తురు. దానివలన శారీరిక మానసికదుఃఖములు దూరము లగును. దుఃఖములు దూరములైన సౌఖ్యములుకూడఁ ద్రోయనేర్చి వైరాగ్య మందినపురుషుఁడు పరమపదవి నందు"నని చెప్పెను.

భరద్వాజుఁ డంత నిహపరలోకభేద మెఱిఁగింపు మనెను. భృగు విట్లు పలికెను: "వత్సా! ఈలోకము కర్మ భూమి, భోగాస్పదము, దుఃఖబహుళము. ఆలోకము భూరి సుఖనిరతము నగుట రెండింటికిని వాసగృహశయనవసనాసన గంధమానినీజనాది సుఖసాధనములలో హస్తిమశకాంతరము గలదు. కాని, మమకారవివర్జితులు పుణ్యపాపమార్గ విముక్తులగుట లోకములఁ ద్రిమ్మఱిక శాశ్వతానందము ననుభవింతు"రని చెప్పి మఱియు బ్రహ్మవిహితములగు ధర్మ సూక్ష్మము లనేకము లెఱిఁగించి భరద్వాజుని బంపివేసెను.*

---

* భారతము. శాంతిపర్వము.

భృగు సూత్రములు

భృగుమహర్షి జ్యోతిశ్శాస్త్ర సారమును భృగుసూత్రము లనుపేరఁ జెప్పియుండెను. ఇందుఁ బ్రథమాధ్యాయమున రవి ఫలమును, ద్వితీయాధ్యాయమునఁ జంద్రఫలము, తృతీయాధ్యాయమునఁ గుజఫలము, చతుర్థాధ్యాయమున బుధఫలము, పంచమాధ్యాయమున గురుఫలము, షష్ఠాధ్యాయమున శుక్ర ఫలము, సప్తమాధ్యాయమున శనిఫలము, అష్టమాధ్యాయ మున రాహుకేతుల ఫలము గలవు. తుదకు గ్రహముల పరమోచ్చ నీచభావములు, గ్రహజాతి భేదనిరూపణము గలవు.

భృగు స్మృతి

భృగుమహర్షిని ధర్మశాస్త్రప్రవక్తగాఁ గాత్యాయ నుఁడు పేర్కొనియుండెను. జాతినిబట్టి విద్యనుబట్టి గొప్పవాఁ డైనను ఆతతాయి యగువానిం జంపినచో బ్రహ్మహత్య కాఁజాలదు. సాక్షులున్నను సాహసముల నెగ్గినను సర్వవిష యములందు దివ్యదృష్టిని బట్టి మంచిచెడ్డలు నిర్ణయింప వలెను. ఇత్యాది వాక్యములు భృగుస్మృతిలోని వని కాత్యా యనుఁడు పేర్కొనెను.

ఈపరికారము బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడగుభృగుమహర్షి సద్వంశమూలపురుషుఁడై నిజతపోఽనవద్యతచే బ్రహ్మత్వము నంది పరబ్రహ్మానుసంధానమున లీనమైనాడు. ఈమహర్షి పవిత్రనామామృతమున మానవపాపాగ్నులు క్షణములోఁ జల్లారుననుట నిర్వివాదాంశము గదా!

మహర్షుల చరిత్రలు

మార్కండేయ మహర్షి

స్తుతి

"గండూషిక్రుత వేదశాస్త్ర నిఖిల
గ్రంథార్థసారుండు మా
ర్తాండానూన తను ప్రభాంచితుఁడు సు
త్రామాదిగీర్వాణ సే
వ్యుం డంహఃకరిసింహపోతము ఋషి
వ్యూహాగ్రగణ్యుండు మా
ర్కండేయుండు ద్వితీయ బాలశశిరే
ఖాశేఖరుం గొల్చెదన్"

—:శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము.

నిరుపమానతపస్సంపదచే నాయుర్దాయభుజంగ మృత్యువు ననాయాసముగ గెల్చి చిరంజీవులైన భారతమహర్షులలో మార్కండేయుఁ డగ్రగణ్యుఁడు. ఆమహర్షికతమునచే 'మార్కండేయాయుష్య' మనుదీవెన జనించినది. పరమతపస్వియగు నామహర్షి నేటికి నెచటనో జీవించియే యున్నాఁడు.

మార్కండేయుని జన్మవృత్తాంతము

భృగుమహర్షి ఖ్యాతి యనుభార్యవలనఁ గలిగినపుత్త్రి లలో ద్వితీయుఁడగువిధాత నియతి యనునామెను వివాహమై యామెతో నిష్టభోగము లనుభవించి యామె కొకపుత్త్రునను గ్రహించెను. ఈతఁడు మృకండుఁడనునామమున నద్వితీయ బ్రహ్మచారియై తదేకనిష్ఠ హరిహరు లనుగుఱించి యుగ్రతపము నొనరించెను.♦ కొంతకాలమున కాతనికి హరిహరులు ప్రత్య క్షమై వరము కోరుకొను మనిరి. మృకండుఁడు బ్రహ్మానందభరి తుఁడై వారిని వేనోళ్లస్తుతించి గుణగణాఢ్యుఁడగు నొకకుమారు నీయుమని విష్ణుమూర్త్తిని, నాతనికి జరాదులవలని దుఃఖములు లేకుండఁ జేయుమని శివుని గోరుకొనెను. వారిరువురు నాతనికి వరము లొసఁగి యదృశ్యులైరి. కాని, విష్ణువాతఁడల్పాయుష్కుఁ డగు నని పల్క వెడలెను.

అంత మృకండుమహర్షి తపము చాలించి నిజభార్యయు మేరుతనూజయు నగు మనస్వినీసతితో నఖిలభోగము లనుభ వించి కాలక్రమమున నామెయం దొకపుత్త్రునిఁ బడసెను. ఆతఁడే మార్కండేయమహర్షి.*

మార్కండేయుఁడు మృత్యువును జయించుట

మనస్వినీమృకండుల నోములపంట యగు మార్కండే యుఁడు బాల్యమునుండియు నఖండనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై తప మొన రించుచుండెను. మృకండుఁడు సుతుని బిలిచి "నాయనా! హరిహరుల కృపావిశేషమున నీవు జనించి మామానససరోవర

♦ మృగశృంగమహర్షి కుమారుఁడు మృకండుఁడని పద్మపురాణము. చూ. మృకండుమహర్షి (ఆఱవభాగములో)

* భాగవతము. ద్వాదశస్కంధము. బ్రహ్మాండపురాణము.

మునకుఁ బద్మమవై నిండుశోభ నొనగూర్చితివి. అపుత్త్రిత్వ తిమిరావృత మగు మా మానసాకాశమునఁ జందుఁడవై యుదయించి యుశశ్చంద్రికలఁ దనోవిదూర మొనర్చితివి. కాని, నీ వల్పాయుష్కుఁడ వగు దని విష్ణు వనెను. అందు కెంతయు వంత చెందుచుంటి" మని పల్కెను. మార్కండేయుఁడు మా తాపితలకు వందన మొనర్చి "జననీ జనకులారా! మీరు మహోదరమున నాకొఱకు కత్యంత క్లేశదాయకములగు తపోవ్రతము లొనరించి నాయీ భౌతిక దేహమునకుఁ గారకు లైతిరి. నే నీదేహముతో శివునిగుఱించి తపస్సొనరించి మృత్యువును జయించి మీఋణముఁ దీర్చి యాతోన్నతి నందుదును. వంతలుదక్కి న న్నాశీర్వదించి పంపుఁ"డని పలికెను. ఆపుణ్య దంపతులు ప్రియపుత్త్రుని వచనామృతమును వీనులాఁ గ్రోలి యానందించి యాతని నాశీర్వదించిరి.

అంతట మార్కండేయుఁడు పరమశివుని భక్తి మెయి భజియింపఁ దొడగెను. కాలచక్రమున నాతనికి యావత్ప్ర పంచము శివమయముగాఁ గోచరించుచుండ నితరములనెల్ల నాతఁడు మఱచియుండెను. అంత నాతనికిఁ బదునాఱేండ్లునిండ మృత్యుదేవత యాతనిఁ గొనిపోవ నేతెంచి వానిని బాశబద్ధు నొనరించెను. కాని, పరమభక్తాగ్రణి యగునాతఁ డించుకయుఁ జలింపక పరమశివభజనమునఁ బరవశుఁడై శివలింగమును గౌఁగిలించుకొని "పరమశివా! నీ వాద్యుఁడవు. సమస్త విశ్వమునకు హేతుభూతుఁడవు. దేవాదిదేవా! నీ భక్తుఁడ నగు న న్నీయమకింకరులు పాశబద్ధు నొనరించి కొనిపోవు చున్నారు. భక్తాధీనా! ఈసమయమున నీవడ్డపడనిచో నాగతి

యేమి? శర్వా! ఈపాశపీడన మించుకయు సహింప నోప రావే కాపాడవే" యని పరిపరివిధములఁ బ్రార్థింవఁ జొచ్చెను.

పరమభక్తాధీనమనస్కుఁ డగుపరమశివుఁడు వెంటనే త్రిశూలపాణియై యముని యమకింకరులను క్రోధదృష్టి నీక్షిం చుచు నటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. యమధర్మరాజు సపరివార ముగ వచ్చి పరమశివుని శరణుచొచ్చి కోప ముపసంహరింపఁ గోరుకొనెను. శివుఁడు కరుణించి "ప్రేతాధిపతీ! నేడు మొదలు నీ వీతని జేతిచూచిన నేమాదువో గ్రహించుకొని పొమ్ము. మద్భక్తుల నేమఱియైనఁ బాశబద్ధులఁ జేసితివా నీవు నీఱయి పోఁగలవు. జాగ్రత్త!" యని హుంకరించి మార్క్ండేయుని శిరమునఁ దనయభయహస్తము నుంచి యాశీర్వదించి యదృశ్యుఁడయ్యెను. *

మార్క్ండేయుడు హరినిగూర్చి తపించుట

ఈప్రకారము శివునికృపారసమున బ్రతికినమార్క్ం డేయుఁ డింకను దృష్టి గనక తనకెప్పటికిని మృత్యువనునది లేకుండఁ జేసికొన నెంచి విష్ణుమూర్తినిగురించి పగమనిష్ఠుఁడై పదివేలపంవత్సరములు తప మొనర్చెను, అంత నింద్రుఁ డీతని తపోభంగమునకై యప్సరాంగనలఁ బంపెను. జటావల్కల ధారియు, నచంచలదీక్షాబద్ధుఁడును, ధీరోదాత్తుఁడు నగు మార్క్ండేయుఁ డుండుతావున కరుదెంచి వీణావేణువినోద గానముల నాతని రంజింప నెంచి యచ్చరలు విచ్చలవిడి నాట్య మొనర్చిన నాతఁ డించుకయుఁ జలింపఁడాయెను. వార లెల్లరు నింద్రునికడ కేఁగి యాతనినిశ్చలతఁ దెలిపిరి. కొంత

---

* బ్రహ్మాండపురాణము.

కాలమునకు శ్రీహరి యాతని తపమునకు మెచ్చి వచ్చియాతని నొకవరము వేఁడుకొను మనెను. అంత మార్కండేయుఁడు సాష్టాంగ మాతనికెఱఁగి "విశ్వేశ! విశ్వసన్నుత! విశ్వరూప! నేను నీదివ్యనామ స్మరణమున బహాయుగము లీ శరీరము తోడనే బ్రతుకునట్లు చేయు" మని ప్రార్థించెను. విష్ణుమూర్తి యాతని కావర మనుగ్రహించి యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఈరీతి హరిహరుల కటాక్షము సంపాదించి మార్కండేయుఁడు మృత్యువును జయించి వీరాధివీరుఁడై వెలసెను.

మార్కండేయుఁడు శివానుగ్రహుఁడగుట

పిమ్మట మార్కండేయుఁడు మహోత్సాహసంపన్నుఁడై శివపూజ చేయుచు హరిస్మరణ మేమఱి యుండెను. అంత నూఱుసంపత్సరములు ధారాధరములు ధారావర్షమున భూగోళమును ముంచెత్తి యంధకారబంధుర మొనర్చెను. మార్కండేయుఁ డాతిమిరమునఁ గన్నుఁగానక యాజలమధ్యమున భయోద్వేగుఁడై యుండి యట నొక వట పత్త్రిమునఁ బద్మరాగకిరణపుంజముల రంజిల్లు పాదపద్మములు గల యొక బాలునిఁ గాంచి మొక్కి యతనిశరీరముఁ బ్రవేశించి కొంత కాలమున కాతని జఠరాంతరమునఁ దిరిగి యతని చరణారవిందస్మరణమున నెలువడి యాబాలునిఁ గౌగిలించుకొనఁ బోయెను. అంత మాయఁ గైకొని యాబాలుఁ డదృశ్యుఁడయ్యెను. పుడమి జలమంతయు నింకిపోఁగాఁ బూర్వరూపము ధరించెను. మార్కండేయుఁ డెంతయు నచ్చెరువడి స్వాశ్రమము జేరి శివధ్యానతత్పరుఁడై యేకాగ్రతతో మహోగ్రతప మొనరింపఁ జొచ్చెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు పార్వతీపరమేశ్వరు లిరువురు విలాసార్థ మాకాశమున సంచరించుచు మార్కండేయునిఁ గని యాతని యచంచలదీక్ష కచ్చెరువంది నిజభక్తుఁడగుట నాతనిఁ గటాక్షింపఁ గుతూహలపడి యిరువురు దివినుండి భువి కరుదెంచిరి. శంకరుఁడు తన దివ్యమాయా ప్రభావమున నాతనిహృదయముఁ బ్రవేశించి చతుర్బాహుఁడు విభూతిరుద్రాక్షమాలికాభరణుఁడు త్రిశూలడమరుకాది దివ్యసాధనసహితుఁడు వృషభవాహనారూఢుఁడు పార్వతీసమేతుఁడు నై నిజస్వరూపమును మార్కండేయునకుఁ జూపెను. భక్తిభరిత హృదయుఁడై యాతఁడు కరములు శిరమున జోడించి "మహేశా! నీకటాక్షమవ్యాజముకదా! దేవాదిదేవా! నాపుణ్య మగణ్యము. సఫలీకృత జన్ముఁడ నైతిని. తండ్రి! నీభక్తవత్సలత నెవ్వరెంచఁగలరు? శివా! నీకు జోహారులు. పార్వతీధవా! నీకు నమస్కారములు. ఇందుధరా! నీకు వేఁడికోళ్లు" అని పలుతెఱఁగుల నాతనికి దండప్రణామము లర్పింప నాతని తపఃప్రభావమునకు భక్త్యతిశయమునకు సంతసించి శంకరుఁడు భక్తవశంకరుఁడై "మహాత్మా! నీవు పరమశైవుఁడవు. నీకు వలసిన దిచ్చెదను. కోరుకో"మ్మని దయార్ద్రహృదయుఁడై పలికెను. మార్కండేయుఁడు భయభక్తి సంభ్రమముల "దేవా! హరిమాయాప్రభావ మతిదుర్లభము. కాన, నారాయణ చరణాంబుజధ్యానమును మృత్యుంజయమును గృపచేయు" మని వేఁడుకొనెను. మహేశ్వరుఁ డావరము లనుగ్రహించి యాశీర్వదించి యుమాసహితుఁడై తిరోహితుఁడయ్యెను. ♦

♦ భాగవతము ద్వాదశస్కంధము.

మార్కండేయుఁడు ప్రళయముఁ గడచిన వృత్తాంతము

మార్కండేయుఁడు విష్ణుస్మరణపూర్వకముగ విష్ణుహృదయాభ్యంతరలబ్ధసన్నివేశుఁడై భువనప్రపంచమునందుఁ దీర్థయాత్రప్రసంగమునఁ బృథివీతలమెల్లఁ దిరుగుచుఁ గ్రమమునఁ జనుదెంచి విష్ణువదనమార్గమున వెలువడెను. అప్పుడు ప్రళయసంభృత మగువిశ్వమున మహాతిమిరసంవృతమై మహాప్రళయసలిలము నిండియుండెను. అదిగాంచి మార్కండేయుఁడు భయపడి స్వప్నజాగ్రత్సుషుప్తులలో నది యేయవస్థయో గ్రహింపనేరక ప్రపంచమంతయు నితర పదార్థములు గానక జలమయమగుట కేమికారణ మని తలపోయుచుండెను.

ఇట్లుండ నాతఁడెదుట నుదకమధ్యమునఁ గాలాంజనపర్వతమును బోలి యతిప్రమాణ మగుదేహముతో నిజతేజోవిలసనమున నుల్లసిల్లు నొకపురుషుఁ గాంచెను. మార్కండేయుఁడాతనివృత్తాంత మరయ సమీపింపఁగనే యాతని నిశ్వాసమున నాతని హృదయమును బ్రవేశించి పూర్వపరిచిత మగుప్రపంచమునంతయుఁ గాంచి ఎప్పటియట్ల తిరుగుచు మునులను యోగులను ప్రజలను గాంచి భాషించి విష్ణు మాయవలన శతసహస్రవర్ష ము లందుండి యాదిదేవుని నోరియూర్పున వెలువడి తొంటి యేకార్ణవమును గాంచెను. అందొక వటమహీరుహపర్ణపర్యంకమున నొకబాలుని గాంచెను. ఆ బాలుఁడు మార్కండేయునిఁ జూచి "పాపఁడా! మార్కండేయా? భయపడకుము. నాకడకు రమ్ము. నీకు మేలొనర్తు"నని పిలిచెను.

ఆ మాటలకు మార్కండేయుఁడు తన్నుఁ బాపఁడను టకుఁ గనలి యాబాలుని శాపదగ్ధునిఁజేయుదు నని యూహించు

చుండఁగా నామాయాశిశువు "వత్సా! నీకు నేఁ దండ్రిని, నీకుఁ జిరాయువునిచ్చిన దేవదేవుఁడను. శతసహస్రయుగములు నీవు నన్నారాధించుటచే నీకీ యదృష్టము పట్టిన" దని పలుక మార్కండేయుఁడు ప్రబోధలక్ష్మీకటాక్షమున నిజ మెఱిఁగి యాబాలుని సనాతనుఁడు వాసుదేవుఁడుగా నెఱిఁగి వందన సహస్రము లొనరించెను.

వటపత్రశాయి యగువిష్ణు వాతనిఁ జేరఁ లిలిచి 'వత్సా! నీవు నాభక్తవరిష్ఠుఁడ వగుట నీకు నానిజప్రభావ మెఱిఁగించె దను. సావధానుఁడవై వినుము. నేను నారాయణుఁడను. ఆది దేవుఁడను. బ్రహ్మనై సృజించి విష్ణుఁడనై పెంచి రుద్రుఁడనై లయింతును. నే వెలిఁగి విశ్వమును వెలిఁగింతును. విశ్వమును వేయిశిరముల ధరింతును. సమస్తవిద్యలు, సమస్తధర్మములు నేనే. క్రియ, క్రియాఫలము, క్రియారహితపురుషుఁడు, ప్రకృతి, సాంఖ్యబోధ, సమస్తము నాసంజ్ఞలు. వేయేల? చూడఁబడునవి, వినఁబడునవి యన్నియు నేనే, నేనుకాని దణువైన లేదు. జ్ఞేయమన నేను, వెలుపల విలయసంస్లవము గావించి లోన నబ్జభవాదుల నడఁచిన నాశక్తి నీవ చూచితివికదా! నేనీ బాలరూపమున మహాయుగసహస్ర మైనకాల మిందు యోగ నిద్రాపరవశుఁడనై యుండుదు. ఈదారుణ కల్పాంతము నీవు చూచి భయపడుదు వని నీయందుఁ గటాక్ష ముంచి యాత్మ గుప్తములగు సకలలోకములు నీకుఁ జూపితిని. నీవు నావాఁడవు. నీకు దుఃఖము లుండవు. తిరిగి సృష్టి జగుగునటకు నీవు నిర్భ యుఁడవై నాహృదయమున నుండు"మని యానతిచ్చి పూర్వ మార్గమున మార్కండేయుని నాత్మస్థునిఁ గావించిన నాతఁడు

నచ్యుతప్రసాదలబ్ధ మగు నుపలబ్ధివిశేషమున నశేషమును గని యుల్లసిల్లెను. పిమ్మట బ్రహ్మ విశ్వమును సృష్టించినపిదప మార్కండేయుఁడు బయలునెడలి యథేచ్ఛమునఁ దపమొన రించుచుఁ దిరుగుచుండెను.*

మార్కండేయుఁడు యుధిష్ఠిరు ననుగ్రహించుట

పాండవు లరణ్యావాసము చేయుచున్న సమయమున నొకప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యాసహితుఁడై వారికడ కరుదెంచి సాంత్వవచనముల వారి నాశ్వాసించెను. ఇంతలో ధర్మతత్పరుఁడగుయుధిష్ఠిరునకు మనస్తాపోశమన మొనరించి యనుగ్రహింపఁ దలఁపుగలిగి మార్కండేయమహర్షి యటకు రాఁగా ధర్మరాజాదు లెదుర్కొని సరససంభావన మొనర్చిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు మార్కండేయుని జూచి ధర్మజుని సందేహములు పాపు మని కోరి వెడలిపోయెను.

యుధిష్ఠిరుఁడు మార్కండేయు నెంతయుఁ బూజించి మనుష్యులకర్మగతిప్రకారముఁ దెలుపఁ బ్రార్థించెను. అంత మార్కండేయుఁడు దయార్ద్రహృదయుఁడై యిట్లు తెలిపెను. "యుధిష్ఠిరా! ప్రథమకల్పమున విధాత పరమపవిత్రములు ధర్మతంత్రములు నగుశరీరములఁ బుట్టించెను. ఆశరీరులు మహాసత్త్వసంపన్నులు, సత్యవాదులు, సత్యసంకల్పులు, బ్రహ్మభూతాత్మలు, స్వచ్ఛందజీవులు, సర్వజ్ఞులు, విగత మత్సరులు, బహు సహస్రసంతానులు, బహు సంవత్సరా యుష్కులు నై వర్తిల్లిరి. కాలక్రమమున మనుజులు కామ క్రోధాదిగుణములఁ జెంది మాయాప్రవర్తనులై యల్పాయు

---

* భారతము. వనపర్వము.

పులు, దరిద్రులు, నల్పబలశరీరసత్త్వులు, నిష్ఫలారంభులు, బహురోగపీడితులు, నాస్తికులు, మచ్చరులు నై దురితము లొనరించుచుఁ దిర్యగ్యోనులఁ బుట్టుచు నరకాగ్నులఁ గ్రాగుచు గతాగతభ్రమణముల నలయుఁదొడగిరి. ఇట్లు తిరుగుచున్న సంసారచక్రమున నొనచ్చు పుణ్యపాపములు వారు చనిపోవు నపుడు నీడవలె ననుసరించి మానవులకు సుఖదుఃఖముల నొసఁగు జన్మములకుఁ గారణము లగును. ధనాధికులై శిశ్నో దరపరాయణులు లోభమోహచేతస్కులు నాస్తికులు నగు వారి కీలోకమే సుఖప్రదము. ఉపవాసవ్రతతీర్థసంతతాధ్యయ నులు దేహకార్శ్యమున నైహికము దుఃఖప్రాయముకాఁగాఁ బరమున విపులానందము లందుదురు. ధర్మము పలుకుచు ధర్మ మార్గముననే నడచుచు సద్గృహస్థులై సుపుత్త్రులఁ గాంచి సత్కర్మము లొనరించి కీర్తువు లొనర్చినవార లైహికాము ష్మికసుఖముల నందుదురు. సత్యశమశౌచాదులు లేక నాస్తి క్యము నిషిద్ధసేవనము గలిగి తిరుగు దుష్టకష్టు లగుజను లిహ పరముల దుఃఖమయు లగుదురు. ఇది మనుష్యుల కర్మగతి ప్రకారము."

ఈమాటలు విని ధర్మజుఁ డెంతయు నలరి బ్రాహ్మణ ప్రభావమును దెలుపుమని వానిఁ గోరెను. అంత మార్కం డేయుఁ డాతనికి ధుంధుమారుఁ డను రాజకుమారుఁడు మృగ యాలసుఁడై తార్క్ష్యమునిపుత్త్రునిఁ బొరపాటునఁ జంపుటయు నందులకు శమింపు మని యాతఁడు తార్క్ష్యుని శరణుచొచ్చు టయు తార్క్ష్యుఁడు నభయమిచ్చి తనయాశ్రమము పరమపవిత్ర మగుట నందలివారికి వ్యాధినిరోధమృత్యుదుఃఖములు లేవని తన

కుమారునిఁ బిలిచిచూపి రాజకుమారునిఁబంపివేసిన సంగతిఁదెలి
పెను.తదువాత,నత్రిగౌతములసంవాదమునుధర్మజునకుఁ జెప్పెను.

పిమ్మట, యుధిష్ఠిరునకు మార్కండేయుఁడు సరస్వతీగీత
యను తార్క్ష్యచరిత్రము, వైవస్వత మను చరిత్రము, పరిక్షయ
పరికారము, కలియుగ ధర్మములు, వామదేవుని చరిత్రము,
ఇంద్రద్యుమ్ను చరిత్రము, కువలాశ్వచరిత్రము, మధుకైట
భులకథ మున్నగువిషయములఁ దెలిపెను. పుత్రిన కుండలల
సినలక్షణములు తలిదండ్రులయెడ భక్తి, ధర్మార్థాసక్తి, యని
ధర్మజునకుఁ దెలిపి పతివ్రతామహాత్మ్యమును దెలుపుటకుఁ
గౌశికుఁ డనుబ్రాహ్మణుఁడు కోపియై కొంగను జంపి భిక్షము
నకు రాఁగా నొకపతివ్రత యది గ్రహించి యాతని నిందించి
ధర్మవ్యాధుని కడకుఁ బంపుటయు ధర్మవ్యాధుఁ డాతనికి జీన
హింసానిరసనము తలిదండ్రుల సేవ బోధించి పంపినవృత్తాంత
మును జెప్పెను. ధర్మజుఁ డంత నంగిరసుఁ డగ్నియైన తేజఁగు
మహాసేనుఁ డనలునకుఁ గృత్తికలకు హరునకుఁ సుతుఁడైన
నిమిత్తమున్న గువిషయములెన్నియో మార్కండేయునివలన
నెఱిఁగెను. ఈవిధముగా మార్కండేయమహర్షి ధర్మతత్పరుఁ
డగుధర్మజున కనేక ధర్మవిషయములు తెల్పి కటాక్షించి నిజా
శ్రమమునకుఁ బోయెను. ♦

మార్కండేయమహర్షి గౌరముఖునకుఁ బిత్యదేవతలను గుఱించి తెలుపుట

గౌరముఖుఁ డనుమహీపాలుఁడు తొల్లి శ్రీవిష్ణునారా
ధించుచుండ మనసిజదమనోపమేయుఁ డగు మార్కండేయ

♦ భారతము. వనపర్వము.

మహర్షి చనుదెంచెను. గౌరముఖుఁడాతని నెంతయుఁ బూజించి "మహాత్మా! తమ దర్శనము మాబోంట్లకు సందేహ నివారణమునకే లభించుచుండును. నాకిపు డొకసందేహ ముదయించినది. పితృదేవతలు గలరని బుధులు చెప్పుదురు కదా! వారు సర్వవర్ణ సాధారణులో లేక వేఱువేఱుగా నుందురో తెల్పు"డని ప్రార్థించెను. అంత మార్కండేయుఁడు "గౌరముఖా! నీప్రశ్నమునకు సమాధానము సావధానుఁడవై వినుము. తొల్లి విశ్వపిత యగువిష్ణునకు జనించిన బ్రహ్మ యేడ్వురుఋషుల సృజించి తన్నుఁ బూజింపుఁడని వారి కాదేశించెను. మరీచ్యాది లగు వా రామాట లాలింపక యాత్మలోఁ బరమేశుఁ గొలువఁ జొచ్చిరి. బ్రహ్మ యీవిషయ మెఱిఁగి వారి బ్రహ్మవిజ్ఞానగర్వము బూడిద పాలగుఁగాక యని శపించెను. వార లందఱును వివాహితులై పుత్త్రులఁ గని విమానస్థులై నాకమున కేఁగి తమసుతుల సమంత్రక శ్రాద్ధములు పెట్టుచుండఁగా సుఖులై యుండిరి. వీరు దేవతలకుఁ బితరులు. వీరిలో నమూర్తులు మువ్వురు; సమూర్తులు నల్వురు. వీరు దేవతలచేఁ బూజింపఁబడుచు యుగశతపర్యంతము సనాతన లోకముల వసించి వెనుక బ్రహ్మవాదులై జన్మించి తమపూర్వ సాంఖ్యమతములఁ గొంతకాలము వర్తించి పునరావృతిరహిత యోగసిద్ధిఁగాంచి యోగబలమున సకలయోగులకు యోగాభి వృద్ధిఁ గావింపుదురు. కాన, వారి కెల్లరు శ్రాద్ధము లొనర్ప వలెను. ఇది ప్రథమపిత్రృసర్గము. మఱియు ననేకవిధములఁ బితరులు సప్తలోకముల నిలిచి భూలోకవాసు లగువాసు భువర్లోకవాసులను, భువర్లోకవాసులు సువర్లోకవాసులను, సువ

ర్లోకవాసు లగు మరీచ్యాదులు కల్పోపివాసుసంజ్ఞు లైన మహాలోకవాసులను, మహాలోకవాసులు సనకాదులైన జన లోకవాసులను, జనలోకవాసులు వైరాజు లైన తపోలోక వాసులను, వారు సత్యలోకవాసులను బూజింతురు.

బ్రహ్మక్షత్ర వైశ్యులకు సమత్వమునఁ బూజింప నర్హు లైనవారు వసుసాధ్యరుద్రాదిత్యాశ్వినమరుద్బృహులు. నేత త్క న్యకాసముద్భవులు వసిష్ఠబ్రహ్మపితరులు నైనయగ్నిష్వాత్తాదు లును, శూద్రులకు వేఱు పితరులు లేనికారణమునఁ బైవారినే వారు బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యానుమతమునఁ బూజింతు" రని చెప్పి శ్రాద్ధకర్మలకుఁ గాలము యోగ్యాయోగ్యులను దెలివి యట్లో నర్చిన పురుషోత్తమచింతకుఁడు తప్పక యిహాముష్మికములఁ బడయు నని చెప్పి వెడలిపోయెను. ♦

మార్కండేయుఁడు జైమినికిధర్మపథులగుఱించితెలుపుట

ఒకనాఁడు వ్యాసశిష్యుఁడు విద్యానిపుణుఁడు నగు జైమిని నానామహీరుహావిరాజితము, వివిధపక్షిగణ కలకల స్వనమనోహరము, నిరంతరహోమధూమశ్యామలితవ్యోమ మండలమును, సంతతాధ్యయనసంపన్నమును, శాస్త్రపురాణేతి హాసకథాకథనచతురతాపసోత్తమపరిషదభిరామమునై యొప్పి పరమపావన నిరుపమనిష్ఠామరపూజ్య మగు మార్కండేయా శ్రమమును జేరి యాతనికి వినయ వినమితాంజలియై కొన్ని భారతసంబంధసంశయములకుఁ బ్రత్యుత్తర మిమ్మని కోరెను. మార్కండేయుఁడు వది నియమవిధులకు సమయ మగుచుండు

♦ వరాహపురాణము.

కాలము గానఁ దాను వివరింపఁ జాలననియు వలయుచో
వింధ్యనగరమునఁ గల ధర్మపక్షులకడకుఁ బోయి యడిగినచో
నవి సుసంగతము లగు సమాధానములు చెప్పఁగల వనియు
పచించెను.

జైమిని ధర్మపక్షులవృత్తాంతము దెలుపుమని కోరఁగా
మార్కండేయుఁడు వపు వను నచ్చర దుర్వాసోముని శాప
మునఁ బక్షియై పుట్టుటయుఁ దార్క్ష్య యనునామమున నాపక్షి
పెరుఁగుచు మందపాలుఁ డను మునినలన గర్భిణియై భారత
యుద్ధకాలమున నెగురుచు భగదత్తునిగజముపై నేసిన ఫల్గునుని
యస్త్రము తగిలి గర్భచ్యుతయైశాపవిమోచనము నందుటయు
దానిబిడ్డలను శమీకమహర్షి పెంచుటయు నవి పెరిఁగి పూర్వ
జన్మపుణ్యమున సకలవేదశాస్త్రము లెఱుఁగుటయు నాగతా
నాగతముల గ్రహింపఁగల్గుటయుఁ జెప్పి జైమిని నటకుఁ బంపి
వేసెను; జైమిని వింధ్యవాటి కేఁగి ధర్మపక్షులఁగని వానివలనఁ
దనకుఁ గల సమస్తసంశయముల నెఱిఁగెను. ఈవిషయము
లును, మార్కండేయుఁడు క్రోష్టుకి యనుమునివరునకుఁ జెప్పిన
విషయములెల్ల నాధర్మపక్షులు జైమినికిఁ జెప్పినవి. ఇదియే
మార్కండేయ పురాణము. అష్టాదశ పురాణములలో నిది
యొక్కటిగాఁ బేరెన్నికగన్నది.

మార్కండేయుఁడు క్రోష్టుకికిఁ జెప్పిన విషయము

ఒకప్పుడు క్రోష్టుకి యనుముని పరమభక్తిసంయుతుఁడై
మార్కండేయునికడ కరుదెంచి యాతనికటాక్షముఁ బడసి
తనకు విశ్వవిషయముల బోధింపు మని ప్రార్థించెను. శిష్య

నత్సలు, డగు మార్కండేయమహర్షి యాతనికి మహదాది భూతసర్గము, బ్రహ్మజన్మము, ఏకాదశరుద్రసర్గము, స్వాయం భువ మనుసంభవము, దక్షసర్గము, రుద్రసర్గము, వివిధద్వీపవర్ణ నములు, స్వారోచిష మన్వంతరము, ఉత్తమమన్వంతరము తామస, రైవత, చాక్షుష, వైవస్వత, సావర్ణిభౌత్యమన్వంతర విషయములు, సూర్యప్రభవము, లగు రాజవంశములు, తత్త ద్వంశానుచరిత్రమును లౌకికవైదికపారమార్థికము లైనయర్థ, జాతము లనేక మాదరమున వినరించెను. క్రోష్టుకి పరమకృత జ్ఞుడై మార్కండేయుని బహువిధముల స్తుతించి నమస్కరించి నిజాశ్రమమున కేగి తపోనియతిం దరించెను. ♦

ఇట్లు మార్కండేయమహర్షి హరిహర కటాక్షమున మృత్యువిజయమును మహాశక్తి సంపన్నతను సంపాదించి నేటి కిని నెచ్చటనో దివ్యతేజస్వియై పరమేశ్వరదివ్యతపోనియుక్తుడై వెలుగుచునే యున్నాడు. ఆమహర్షి వరుని మనసార స్మరించి భక్తియుక్తి నారాధించువారి కాత్మడు గానగై భుక్తిముక్తులు కరతలామలక మొనరించి చనుచుండును. మార్కండేయ మహర్షి ని స్మరించువారు పరమపవిత్రులుకదా !

"కల్పాంతవార్ధి మోకాలిబంటిగ నేయ
తీశ్వరుడొంటిమైడి దిరిగినాడు
వటుపత్రనిధిని నెక్కటి నున్న బాలు నే
తాపసాధిపుడు ముద్దాడినాడు

♦ మార్కండేయపురాణము.

తనపేర నేతపోధనమౌళి సుస్థిర
స్థితిఁ బురాణంబు సంధించినాఁడు
హరుని మెప్పించి సంహారకాలుని జయో
న్మాద మేమునిరాజు మాన్చినాఁడు
కనియె నేసంయమీంద్రు విజ్ఞుని మహాత్ముఁ
దనయుఁడుగ నమ్మృకండుని ధర్మపత్ని
సహజ శివభక్తిరతుఁడు విశ్వప్రసిద్ధుఁ
డనఘుకీర్తి మార్కండేయుఁ డతనిఁ గొల్తు.

(వీరమాహేశ్వరము)

మహర్షుల చరిత్రలు

యాజ్ఞవల్క్య మహర్షి

స్తుతి

"సంయమితిలక! నీసరసవాక్యంబులు
పరికింప వేదాంతభాషణములు
పరమఋషీంద్ర! నీకరుణాకటాక్షంబు
లఖిలంబులకు జీవనౌషధములు
ధరణీసురేంద్ర! నీయురుతరక్రోధముల్
దావపావక శిఖాధారణములు
సజ్జనశ్రేష్ఠ! నీసభ్యనైష్ఠికములు
సకల పురాణాను సమ్మతములు

దినము నీవొసంగుదీవనల్ నృపతుల
భూరిసంపదలకుఁ గారణములు
నిన్ను సన్ను తింప నేనెట్లు నేర్తును
యాజ్ఞవల్క్య! మునికులాగ్రగణ్య!

(యాజ్ఞవల్క్య చరిత్రము)

యాజ్ఞవల్క్యని పుట్టుక

పూర్వము కురుపాంచాల దేశములందుఁ బ్రవహించెడు గంగానదీతీరమునఁ జమత్కారపుర మనునొకనగర ముండెను. అందు సకలసద్గుణసంపన్నుఁ డగునొక బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁ డుండెను. ఆతఁడు యజ్ఞము – వేదము – లను సలక్షణముగా వచించువాఁ డగుట యజ్ఞవల్క్యుఁ డనియు, నిరంతరాన్న ప్రదాత యగుటచే వాజసని యనియు, బ్రహ్మను–వేదము–ను శిష్యులకు బోధించుటే వృత్తిగాఁగలవాఁ డగుట బ్రహ్మ రాతుఁ డనియు, దేవ వరప్రసాదమునఁ బుత్త్రునిగాంచుటచే దేవరాతుఁ డనియు సార్థకనామధేయముల నొప్పారుచుం డెను. ఈతఁడు సునంద యను సుకన్యను వివాహమై సత్పుత్త్ర జననమునకై దేవదేవుని గుఱించి తప మొనర్చి ప్రత్యక్షము చేసికొని బ్రహ్మ విద్యావ్యాపసమునకై యాతఁడే తనకుఁ బుత్త్రుఁడుగా జన్మింప వరము సంపాదించెను.

కాలక్రమమున సునంద గర్భవతియై కార్తికశుద్ధ ద్వాదశీభానువారమున ధనుర్లగ్నమున నొకసుకుమారునిఁ గాంచెను. ఆతనిరూపరేఖలఁ గన్నవారెల్ల రాతఁడు భగ వానుఁడే యని చెప్పుకొనుచుండిరి. యజ్ఞవల్క్యుఁ డతిముద మునఁ బుత్త్రునకు జాతకర్మ మొనరించెను. తండ్రికిఁ గలపేళ్ల ననుసరించి యాతనికి యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, వాజసని, బ్రాహ్మ రాతుఁడు, దైవరాతుఁడు ననునామములు వచ్చెను.

యాజ్ఞవల్క్యని బాల్యదశ.

పిమ్మట యాజ్ఞవల్క్యునకుఁ దండ్రి యైదవయేఁట నక్ష రాభ్యాసము నెనిమిదవయేఁట నుపనయనము నొనర్చెను.

అతఁడు తల్లిదండ్రులయనుమతి వడసి విద్యాభ్యాసమునకై బయలుదేఱి వెడలి బాష్కలునియొద్ద కేఁగి యాతనికడ ఋగ్వేదమును, జైమినియొద్ద కేఁగి సామవేదమును, ఆరుణి యనునామాంతరము గల యుద్దాలకునియొద్ద నథర్వవేదమును నేర్చెను. యజ్ఞవల్క్యఁ డమితానందము నంది సాక్షాద్భగవంతుఁడే యట్లు జన్మించినకారణమున నాతఁ డావేదత్రియమనతికాలమున నేర్చి యెంతవింత యని సుతుని దీసికొనిపోయి వైశంపాయనున కొప్పగించెను.

యాజ్ఞవల్క్యుని గురుభక్తి.

వైశంపాయనమహర్షి కృష్ణద్వైపాయనునిచేనియోగింపఁబడి యజుర్వేదమును బఠించి శిష్యులకుఁ జెప్పుచుండెను. ఆ సమయమున యాజ్ఞవల్క్యుని ముఖలక్షణములఁ బరికించి తనకాతఁ డుత్తమోత్తముఁ డగుశిష్యుఁడు కాఁగలఁ డని యూహించి యాతనిశిష్యత్వ మంగీకరించెను. బ్రాహ్మణుఁడు బ్రహ్మానందపరవశుఁడై సుతుని బిల్చి "నాయనా! మనసుకృతవశమున నిన్నీమహర్షి తల్లజునకు శిష్యునొనర్పఁగలిగితిని. ఇటనుండి నీకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు దైవము నీతఁడే. గురుఁడు వేఱు దైవము వేఱని యెంచునజ్ఞుని మించునజ్ఞుఁడు త్రిలోకమున వెదకినను గానరాఁడు. నీసర్వస్వము నీతఁడే యనియెంచి దురహంకారదుర్మదములఁ దెగనాడి యీతని శుశ్రూష నేమఱక యెనరించి సద్విద్యానవద్యుఁడవు క''మ్మని యాశీర్వదించి వైశంపాయను నామంత్రణమున వెడలిపోయెను.

యాజ్ఞవల్క్యుఁ డాక్షణమునుండియు గురుసేవామగ్నుఁడై వైశంపాయనునికడ యజుర్వేదము సహాధ్యాయ

మునిపుత్త్రులతో నభ్యసించుచుండెను. గురునకు ముందుగనే మేల్కాంచి నిత్యకృత్యము లొనర్చుకొని యందఱికంటె ముందుగా గురునాజ్ఞ కెదురుచూచుచు గురువిహితము లగు సమస్త కృత్యములు తానే యొనర్చుచుండెను. అనతికాలమునసే నిజ శుశ్రూషా మాహాత్మ్యమున యాజ్ఞవల్క్యుఁడు గురుహృద యముఁ జూఱగొని పరమార్థరహస్యములెల్ల నేర్చి శిష్యమండ లిలో బుద్ధిశుద్ధిసంసిద్ధతల నెల్లరను మించి యనంతవిద్యావిభ వము నందఁజొచ్చెను.

యాజ్ఞవల్క్యుని విద్యామదము.

ఇట్లు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు వైశంపాయనునివలన యజు ర్వేద మంతయు నేర్చి యితరము లగునానేకవిద్యారహస్యముల నాకళించెను. మఱియు నాతనికి గురుశుశ్రూషా భాగ్యమున బ్రహ్మతేజోదీప్తియుఁ బుణ్యాతిశయమును గలిగెను. సత్త్వసం పన్నుఁడయ్యు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు విధివశమునఁ గొంతకాల మునకు సాత్త్వికాహంకారము విద్యామదము నంకురింప వానిని గ్రహింపనేరఁ డయ్యెను. తీవ్రజ్వరపీడితుఁ డగురోగి జ్వరము వైద్యునకే గాని రోగికిఁ దెలియునట్లు యాజ్ఞవల్క్యుని గర్వప్ర వృత్తి గురునకే కాని యాతనికి గోచరింప దయ్యెను. కాని, యది క్రమముగ నశించునని యెంచి వైశంపాయనుఁ డూరకుండెను.

ఒకనాఁడు వైశంపాయనునిశిష్యు లంద ఱొకయెడఁ గూర్చుండి యిష్టగోష్ఠి నుండఁగాఁ బ్రసంగవశమున యాజ్ఞ వల్క్యుఁడు నిజపుణ్యాతిశయమునఁ దన గురువునకు బ్రహ్మ హత్యాదోషము కలిగిన నేడుదినములలో దానిని బటాపం చలు చేయఁగల నని పలుకఁ గొంద ఱసూయాగ్రస్తు లావిష

యము గురువునకు నివేదించిరి. పరమభక్తుఁడు, పరమవిధే యుఁడు నగు యాజ్ఞవల్క్య నేమియు ననఁజాలక వైశంపా యనుఁ డుపేక్షించెను. కాని, యాజ్ఞవల్క్యనకు మాత్రము విద్యామదము నశింపదయ్యెను.

వైశంపాయనుఁడు యాజ్ఞవల్క్యని శిక్షించుట.

వైశంపాయనుఁ డొకదినమునఁ దనయాజ్ఞలో మెలఁగక యవినీతుఁడై సంచరించు తనమేనల్లునిఁ గోపముతో నొక తన్ను దన్నెను. కాని, పిమ్మటఁ బశ్చాత్తప్తుఁడై బ్రాహ్మణుని దన్నినపాపము బ్రహ్మహత్యాఘముతో సమాన మని నిశ్చ యించి శిష్యవరుల నెల్లరఁ బిలిచి "వత్సలారా! తాత్కాలిక కోపోద్రిక్తుఁడనై బ్రాహ్మణుని దన్ని బ్రహ్మహత్యాసమ మగు పాపము నొందితిని. మీరందఱు వెఱి వూహించి దోష పరిహారమునకు వ్రతాదుల నొనరింపుఁ" డని కోరెను. వెంటనే యాజ్ఞవల్క్యుఁడు గురుదోషహరణావకాశము లభించిన దని బ్రహ్మానందభరితుఁడై "గురుదేవా! దీని కిందఱితో నాలోచింప వలెనా? వీర లే మెఱుఁగుదురు? నే నొక్కఁడఁ దక్క నొరు లగువిప్రు లీదోషమును బాపలే" రని ప్రల్లదము లనాలోచిత ముగఁ బలికెను.

అంత వైశంపాయనుఁడు కోపముతో మండిపడి "ఓరీ! యహంకారీ! నాకు లేనిశక్తి నీకుఁ గలదని భ్రమిం తువా? తోడిబ్రాహ్మణు లేమియు నెఱుఁగ రని నిందించితివి. నీ కీశక్తియు గర్వమును దేనివలన లభించినవో యా వేదము నావలన నేర్చితివి. దాని నిటఁ గ్రక్కి శీఘ్రమే లేచిపొమ్ము.

నీవు గురుద్రోహివి. విప్రనిందకుఁడవు. నీమోము నేను జూడ" నని కఠినముగఁ బల్కెను. *

అంత యాజ్ఞవల్క్యుఁ డాతనిపాదములపైఁ బడి "మహాత్మా! తమయెడఁ గల గాఢానురాగమున నట్లు పల్కితినేకాని నేను దుష్టుఁడఁగాను. గర్వినై బ్రాహ్మణావమాన మొనరింపలేదు. వాత్సల్యదృష్టిఁ గరుణింపవే" యని పరిపరివిధముల బతిమాలెను. కాని, వైశంపాయనుఁడు కోపారుణిఁ నేత్రుఁడై యాడినమాటయే యాడునుగాని కరుణింపఁడాయెను. మఱి యాజ్ఞవల్క్యుఁడు "గురుదేవా! నాకు హితమైన నహితమైనఁ దమయాజ్ఞ శిరసావహింతును. నే నిదే రక్తరూపమునఁ దాము నేర్పినయజుర్వేదముఁ గ్రక్కి వేయుదును. ఐనను, నే నన్న ల్లేడుదినములలోఁ దమకు వచ్చిన బ్రహ్మహత్యాదోషముఁ బాపి తమఋణముఁ దీర్చికొందు"నని తన నేర్చినవేదములు రుధిరరూపమునఁ గ్రక్కివెడలిపోయి నిజతపోబలమున వైశంపాయనునికి సంక్రమించినపాపముఁ బాపఁగలిగెను. ఆతఁడు క్రక్కిన యజుర్వేదము నెత్తురుమాంసములై పడియుండఁగాఁ దిత్తిరిపక్షులు వచ్చి తిని పలికి తిత్తిరు లనువేదశాఖలఁ బ్రవర్తింపఁజేసెను. అవియే తైత్తిరీయోపనిషత్తు లయ్యెను.

---

*సుప్రియుఁ డనురాజునకు వైశంపాయనుండు పురోహితుండనియు నారాజునకుఁ గుష్ఠరోగమురాఁగాఁ దన్నివారణమున కొకనాఁ డాతనికడకు వైశంపాయనుఁడు యాజ్ఞవల్క్యునిఁ బంప నారాజనాదరించెననియుఁ గాని మఱునాఁ డాతనిశక్తినెఱిఁగి తిరిగి యాతనినే పంపుమని గురువును గోరెననియు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డంగీకరింపమి వైశంపాయనుఁడు తా నేర్పినవిద్య గ్రక్కుమనెనని కాణ్వమునఁ గలదు.

యాజ్ఞవల్క్యుఁడు సూర్యు నారాధించి శుక్లయజుర్వేదాదులు నేర్చుట

యాజ్ఞవల్క్యుఁడు గురుభక్తిమూలమున దోషరహిత చిత్తుఁడై యేకాంతమునఁ బ్రాణాయామమహితుఁడై తపస్సమాధివలన సూర్యదేవు నారాధింపఁ దొడఁగెను. అతనిభక్తి నిష్ఠకును దపోనవద్యతకును సకలవేదమయుండగుభాస్కరుఁడు కరుణించి వాజిరూపమునఁ గానవై "వత్సా! నీభక్తికి సంతసించితిని. ఏమేని వరము గోరుకొను"మని పలికెను. యాజ్ఞవల్క్యుఁ డాతని పాదములపైఁబడి లేచి ముకుళితహస్తుఁడై యాతని ననేకవిధముల వినుతించి తనకు నిజగురువువలనఁ గలిగిన దుస్థితిని దెలిపెను. సూర్యుఁడంత "మునీంద్రా! మీగురుఁడెఱుఁగని శుక్లయజుర్వేదము నీకు నేను బోధింతును, నీవు నీగురునికంటె నధికుఁడవు కాఁగల"వని యాజ్ఞవల్క్యునకు శుక్లయజుర్వేదము నొసఁగి యితరములగు సమస్తవిద్యలకు సరస్వతి నారాధింప నామె యొసఁగగఁలదని చెప్పి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

సూర్యునికృపాకటాక్షవీక్షణపరుఁడై యాజ్ఞవల్క్యుఁడు శుక్లయజుర్వేదమను నపూర్వవేదము నభ్యసించి సరస్వతీదేవిని గుఱించి తప మొనరించెను. కొంతకాలమున కామెయాతనికిఁ బ్రత్యక్షమై కటాక్షింప సకలవిద్యలునాతనిహృదయఫలకమున గోచరించెను. యాజ్ఞవల్క్యుఁ డాయమ నెంతయుఁ గీర్తింపఁ గా మె కరుణించి దీవించి వెడలెను.

ఈరీతి యాజ్ఞవల్క్యుఁడమానుషవిద్యానిధియై వెలుఁగొందెను. ఆతండు క్రొత్తగ నేర్చిన యా శుక్లయజుర్వేదము

పదియేను తెఱఁగులై వాజిశాఖ లనఁబ్రసిద్ధములైయాజ్ఞవల్క్యుని శిష్యప్రశిష్యులకతమున విశ్వవ్యాప్తమయ్యెను. ఈతని ప్రథమ శిష్యుఁడు కణ్వుఁడనునాతఁడు. ఈతనిశాఖకుఁ జెందినవారే ప్రథమశాఖీయు లనియుఁ గాణ్వశాఖీయు లనియు నొప్పు చున్నారు.*

యాజ్ఞవల్క్యుఁడు శాకల్యముని నోడించుట.

యాగము చేయుచున్న జనకచక్రవర్తిచే నాహూతుఁడై యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి యొకపరి జనకునాస్థానమున కేతెంచెను. అచట, పలువురు మును లాసీనులై యుండిరి. జనకుఁడు యాజ్ఞవల్క్యు నుచితస్థలమునఁ గూర్చుండఁజేసి ఋషుల నెల్లరఁజూచి "మహానుభావులారా! నాయాగము పూర్తి కావచ్చినది. ఇటఁగల బ్రహ్మణ్యులలో శ్రేష్ఠుని కనేకధన రాసులివె యిచ్చుచున్నాను. మీలో నుత్తము నెఱుఁగ నాకు శక్తి లేదు. కాన నిందుల కర్హులగువా రీధనరాసులఁ గైకొన వచ్చు"నని పలికెను. అంత సభలో నెవరికివారే తాము ఘను లమని యనఁజొచ్చిరే కాని సంశయభీతచిత్తులై యాధనరాసుల కడ కెవ్వరును రాలేకుండిరి. అంత యాజ్ఞవల్క్యుఁడు శిష్యులఁ బిలిచి యాధనరాసులు వారికెత్తి గృహమునకుఁ గైకొని పొం డని పల్కెను. అంతఁ బలువురు విప్ర లాతనితో వాదమునకు దిగి యోడిపోయిరి. తరువాత శాకల్యముని వచ్చి 'ఓయీ! ఏమి నీసాహసము? నీకంటె ఘను లింకెవ్వరును లేరా? శక్తి గలదేని నాతో వాదింపు" మని యాతనిని డీకొనెను. యాజ్ఞవల్క్యుఁ "డోయీ! ఏల వృథావాదము! నక్క యెక్కడ

*విష్ణుపురాణము. శతపథబ్రాహ్మణము.

నాక మెక్కడ! నీవా నాతో వాదించునది? పో''మ్మన వినక యాతఁ డోడిపోయిన వాఁ తమంతఁదామే మరణింప నియమ మేర్పరచి యాజ్ఞవల్క్యునిపై వేయిప్రశ్న పరంపరలఁ గురియిం చెను. యాజ్ఞవల్క్యఁ డన్నింటికిని జక్కఁగా యుక్తి యుక్త ముగా సమాధానమిచ్చి తాను శాకల్య నొకప్రశ్న మడి గెను. దానికే యాతఁడు సమాధానము చెప్పలేక నోరు తేల వైచి యోటమి నంగీకరించి నియమానుసారియై మరణించెను. అంత యాజ్ఞవల్క్యునకు విశ్వవిస్తృతమగుకీర్తి యు ధనరాసులు లభించెను. నాఁటినుండి జనకుఁడు యాజ్ఞవల్క్య నెంతయుఁ బూజించి యాతనివలన ననేకాధ్యాత్మిక విషయములు తెలిసి కొనెను. యాజ్ఞవల్క్యఁడు కరుణించి నిజశక్తిచే శాకల్యని బ్రదికించెను.*

యాజ్ఞవల్క్యఁడు జనకున కాధ్యాత్మిక విషయము లెఱింగించుట

జనకుఁడు యాజ్ఞవల్క్యని వలన నింద్రియములు, అవ్యక్తము, బ్రహ్మము, పరము, భూతసర్గప్రళయములు, తత్కాల సంఖ్యలు మున్నగునవి తేటపడ నెఱిఁగి యధ్యాత్మాధి భూతాధిదైవత ప్రకారములఁ దెలుపు మని కోరెను. యాజ్ఞ వల్క్యఁ డిట్లు చెప్పెను. "రాజా! పాదము, పాయువు, ఉపస్థ, పాణి, వాక్కు ననున వధ్యాత్మ ములు, వానికి వరు సగా గంతవ్యము, నిసర్గము, ఆనందము, కర్తవ్యము, వక్త వ్యము లధిభూతములు, వానికిఁ గ్రమముగా విష్ణువు, సూర్యుఁడు, ప్రజాపతులు, ఇంద్రుఁడు, అగ్నియు నధిదైవత

*బృహదారణ్యకము. 111. 11-2

ములు. మఱి చక్షువు, జిహ్వా, ఘ్రాణము, త్వక్కు, శ్రోత్రము నివి యధ్యాత్మములు. వీనికి రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శ, శబ్దము లధిభూతములు. సూర్యుఁడు, జలము, భూమి, వాయువు, దిశలు క్రమముగా వాని కధిదైవతములు. మన స్సధ్యాత్మము. దాని కధిభూతము మంతవ్యము; చంద్రుఁ డధి దైవతము, బుద్ధి యధ్యాత్మ మన నొప్పును. దాని కధిభూ తము బోద్ధవ్యము, క్షేత్రజ్ఞుఁ డధిదైవతము. అహంకార మధ్యాత్మము. దాని కభిమాన మధిభూతము, రుద్రుఁ డధి దైవతము. చిత్తమధ్యాత్మ మనఁ బరగును. దాని కధి భూతము చేతయితవ్యము (చేయఁబడినది). బ్రహ్మ మధి దైవతము. *

పిమ్మట మనోనిర్వికారమునకుఁ బ్రకృతిపురుషుల విధ మెఱుఁగవలెను. ఒక్కదీపమున ననేకము లగుదీపములు వ్యాపించువిధమునఁ బ్రకృతి బహుగుణరూపములఁ బఱచును. గుణములు మూఁడింటిలో సత్త్వగుణములు: సంతోషము, ఆనందము, ఆరోగ్యము, అక్రోధము, ఆర్జవము, శుద్ధి, ప్రకా శత, సుస్థిరత్వము, అహింస, నిర్మలశ్రద్ధ, వినీతి, లజ్జ, సత్యము శౌచము, సమత, ఆచారము, అకార్పణ్యము, అపైశున్యము, అకామవృత్తి. ఇఁక రజోగుణములు: విగ్రహము, దర్పము, అభిమానము, కామము, క్రోధము, మత్సరము, కరుణలేమి, భోగకాంక్ష, అహంకారము, ఉన్మాలిక. మఱి తమోగుణ

---

*అధ్యాత్మము = ఆత్మస్థస్వరూపము.

అధిభూతము = భూతములం దెల్ల వర్తించుచుండునది - పరమాత్మ.

అధిదైవతము = అధిష్ఠించి యుండు దేవత, అభిమాన దేవత

ములు: అప్రకాశము, మోహము, బహుతరాశనము, వాదము, ప్రమాదము, మూర్ఖ్యము, మాంద్యము, మరణదుఃఖము. ప్రకృతి యీగుణములచేఁ దనస్వభావ మీట నంతరాత్మ్మన కనేకవికృతు లొనగూర్చును. పురుషుఁడు చైతన్యుఁడు. ప్రకృతి జడము. కావున నాత్మ్మఁడు తన్నెఱుఁగుచో నవ్యక్తము దరి కేఁగక యజరశాశ్వతవిగతాంజనవిమలాచ్యుత పదముఁ గని నిజప్రకాశస్థిరతచే నక్షరుఁ డగును.

పురుషుఁడు ప్రకృతియందుఁ ప్రకృతి పురుషునందు నిల్చును. ఐనను, బురుషుఁడు జలమత్స్యములు, నుదుంబరమశకములు సంగమించినరీతి నుండి వికృతిఁ జెందఁడు. అంతరాత్మ్మ ప్రకృతిని బొందినను జలములం దుండి జలముచే నంటనికమల దళముభంగి వికారము నందకుండును. దీనినే సాంఖ్యానుభవమందురు. సాంఖ్యము వేఱు యోగము వేఱందురు కాని రెండు నొకటే. ప్రాణాయామమునఁ జిత్తము తనువు శుద్ధత వహింపఁగా నింద్రియములు మనమున, మన మహంకారమున, నహంకారము బుద్ధిలోన, బుద్ధి ప్రకృతిని గలుప ధ్యానతత్పరత సిద్ధించును. ధ్యానతత్పరుఁ డగు నాత్మ్మఁడు నిత్యానందసత్య శుద్ధజ్ఞానమయుఁ డగుశివునిఁ గానఁబడయును." ఈప్రకారము యాజ్ఞవల్క్యుఁడు జనకున కనేకవిషయము లెఱిఁగించెను.

విశ్వావసునకు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డెఱిఁగించిన తత్త్వప్రకారము.

ఒకపర్యాయము విశ్వావసుఁ డను గంధర్వేశ్వరుఁడు యాజ్ఞవల్క్యునికడ కరుదెంచి యాతనిచే సత్కృతు లంది విశ్వావిశ్వములు, మిత్రావరుణులు, జ్ఞానజ్ఞేయములు, తపోతప

ములు, సూర్యాతిసూర్యులు, విద్యావిద్యలు, వేద్యావేద్యములు, చలాచలములు, ననునవి తేటపఱుపు మని ప్రార్థించెను. యాజ్ఞవల్క్యుడు సావధానుండవై వినుమని చెప్పందొడంగెను: "గంధర్వరాజా! విశ్వమనంగా భూతభవ్యభవత్కర మయి వ్యక్తావ్యక్తనామకమైన ప్రకృతియేసుమా! నిర్గుణుఁడగుపురుషుఁడే యవిశ్వము. మిత్రావరుణులుఁ బురుష ప్రకృతులు. జ్ఞానజ్ఞేయములు, తపోతపములు, సూర్యాతి సూర్యులు కూడఁ బ్రకృతిపురుషులే. విద్యావిద్యా వేద్యా వేద్య చలాచలము లనుశబ్దములు వరుసగాఁ బురుషునకుఁ బ్రకృతికి వాచకములు.

వేదార్థచింతనమున క్షరాక్షరముల నెఱిఁగి క్షరము విడిచి యక్షరముఁజేపట్టి పంచవింశాఖ్యతత్పరత నున్న పురుషునకుఁ గేవలత్వము కలుగును; దానివలన నాతఁడు షడ్వింశ దర్శనమంది తన్మయతచేఁ బురుషోత్తముఁ డగును. పురుషోత్తముఁ డని, షడ్వింశక మని, పరమేశ్వరుఁ డని పరమునకుఁ బేళ్లు గలవు. ఆపరమే నిరంజనానందబోధ నిత్యము.

ప్రకృతి పురుషునిఁ జూడదు. పురుషుఁడు ప్రకృతిని జూచుచుండుటచేఁ బరమును గాంచలేకున్నాఁడు. మఱి పరముఁ డన్ననో ప్రకృతిపురుషులఁ జూచుచుండును స్నేహ సహవాసములమూలమున సమ్మోహ ముదయింపఁగాఁ గాల సముద్రమున మునుఁగుచు గాఢాహంకారమమత్వము లీనాఁగ బెంపఁ బ్రకృతితోఁ బురుషుఁడైక్య మొందుచుండును. అట్లుగాకుండినఁ బ్రకృతిపురుషుల వేఱుపాటు పొడచూపును. ప్రకృతిని తిని విడిచి పురుషుఁడు వివేకదృఢత్వమునఁ బంచవింశకుఁడు

V.R. MEMORIAL LIBRARY D.P.R. ACC. NO

కాఁగా షడ్వింశపదము నిస్సంశయముగ లభించును. అపు
నరావృత్తిపర మగు నదియే పరము.''

ఇట్లు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు పలుకఁగా విని విశ్వావసుఁడు
ప్రమోద మంది పథ్యము తథ్యము నగు తెఱఁగు దెలిపితి వని
యాజ్ఞవల్క్యుని సంయమిలోక బ్రహ్మలోక సురలోకప్రఖ్యాత
ప్రజ్ఞానసంభావనీయుఁడ వని కీర్తించి సభక్తికప్రదక్షిణప్రణా
మము లొనర్చి నిజస్థానమున కరిగెను. *

యాజ్ఞవల్క్యుని వివాహవృత్తాంతము.

అపుడు మిథిలానగరసమీపారణ్యమున నొకబుషి
కతుఁ డనునామముతో జీవించుచుండెను. ఆతనికి నిజభార్య
యందు లక్ష్మీకటాక్షమునఁ గాత్యాయని యనునొకకూఁతు
రుద్భవించెను. ఆమె దినదినప్రవర్ధమానయై దివ్యలక్షణశోభి
తయై యొప్పారుచుండెను. సకాలమున నామెకు వివాహ
మొనరింపఁ దలఁచి కతుఁడు యాజ్ఞవల్క్యునికడ కేఁగి తన
సుతను వివాహమాడు మని ప్రార్థించెను. యాజ్ఞవల్క్యుఁ
డానందించి యాతనికోరిక దీర్ప నెంచి సకలబుషిగణపరి
వృతుఁడై తరలివచ్చి యథావిధిఁ గాత్యాయనిఁ బరిణయమై
నిజాశ్రమమునకు వెడలిపోయెను.

తరువాతమిత్రుఁడనునొకసద్బ్రాహ్మణునకు మైత్రేయియను
నొకసుపుత్రి యుదయించెను. ఆమె బాల్యమునుండియు బ్రహ్మ
విద్యాగోష్ఠియందు మిక్కుటమగు మక్కువఁ జూపుచుండెను.
క్రమముగా నామె పెరిగి యుక్తవయస్కయయ్యెను. అప్పటి

---

*భారతము శాంతిపర్వము.

కామె తనబందుగురాలును యోగీశ్వరియు నగు గార్గి యను విఖ్యాతవనితామణికడ శిక్షవడసెను. తరువాత జనకరాజర్షి సభలో పండితాఖండలుల నెల్లర నోడించి గార్గితో వాదించి జయించి మహావిఖ్యాతి నందిన యాజ్ఞవల్క్యునిఁదక్క నొరుల వివాహమాడ నని యామె కృతనిశ్చయయై తండ్రికిఁ దెలి పెను. తండ్రి యావిషయమును గార్గికిఁ జెప్పెను. గార్గి యానందించి యామెను దీసికొనిపోయి కాత్యాయని కొప్ప గించి యామెతో స్నేహముఁ గలిపెను. క్రమముగాఁ గాత్యాయని, మైత్రేయి, యిరువురు, నొకరిని విడిచి యొక రుండలేక యేకశరీర లైరా యన్నట్లుండిరి. ఈసమయము గనిపెట్టి గార్గి కాత్యాయనికి మైత్రేయికోరిక దెల్పెను. కాత్యాయని సామాన్యస్త్రీ కాదు కనుక బ్రహ్మానందపడి మైత్రేయితోడి స్నేహము వృద్ధియగునని, యామె నెడబాయ కుండుటకుఁ గారణమగునని భర్తను బతిమాలి యొకవరము గోరుకొనెను. అది యే మని దైవరాతుఁ డడుగ మైత్రేయిని వివాహమగుట యని యామె పలికెను. బ్రాహ్మరాతుఁడు కాత్యాయనియనసూయకును మైత్రేయి భక్తితాత్పర్యము లకును మెచ్చియామెనుగూడవివాహమయ్యెను. ఆమెభర్తో నిరంతర బ్రహ్మవిద్యాగోష్ఠి సలుపుచు సపర్యల నాతనికి ముద మొదవించుచు నుండెను. కాలక్రమమున యాజ్ఞవల్క్యునకుఁ గాత్యాయనియందుఁ జంద్రకాంతుఁడు, మహామేఘుఁడు, విజ యుఁడు నను మువ్వురుపుత్త్రులుదయించిరి.*

---

*బృహదారణ్యకము.

యాజ్ఞవల్క్యుడు యోగీంద్ర పట్టాభిషేకము నందుట

తొల్లి మహర్షు లందఱును గూడి యోగీశ్వర పట్టాభిషిక్తుఁడగుట కర్హుఁ డగుబుషివర్యుఁ డెవఁడని నిర్ణయింప దొరకొనిరి. అపుడు వారందఱు యాజ్ఞవల్క్యునికడ కేఁగి యాతని వలనఁ బరమయోగరహస్యము లెల్ల నెఱిఁగి యంతకుమించిన యోగి నేకాలమున వారెఱిఁగి యుండని కారణమున మాఘ శుద్ధపూర్ణిమనాఁ డాతనికి యోగీంద్రపట్టాభిషేక మొనర్చిరి. యాజ్ఞవల్క్యుఁడు బుషులకుఁ దెల్పినవిషయములే "యోగ శాస్త్రము" "యోగయాజ్ఞవల్క్యము" అనుపేరఁ బండ్రెండ ధ్యాయములలో విశ్వవిఖ్యాతినందినవి.*

యాజ్ఞవల్క్యుని తురీయాశ్రమ స్వీకారము

అనేకసమయముల ననేకపండితసభలలో సమస్తవిషయములను యాజ్ఞవల్క్యుఁ డనేకులకు బోధించియున్నాఁడు. తుదకుఁ దాను సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించుతఱి భార్యలగు కాత్యాయనిని మైత్రేయినిఁ బిల్చి వారికిఁ గావలసినది కొనుఁ డనెను. తాను గడించిన సమస్తైశ్వరము నుభయులకుఁ బంచియిచ్చెద ననెను. అంత వారిరువు రేమియు వలదనియు నజరామరత్వమునకు మోక్షమార్గమును దెలుపుమని యుఁగోరిరి. అంతనాతఁడు "కాంతలారా! ఉత్తమవిషయమును గోరి నాకానంద మొదవించితిరి. చెప్పెద వినుఁడు. భర్త భార్యకుఁ

గరుడపురాణమున "యాజ్ఞవల్క్యేన యత్పూర్వం ధర్మం ప్రోక్తం కథంహరే తన్మే కథయ కేశిఘ్న యథా తత్త్వేనమాధవ" (94. 1.) అనిస్పష్టముగాఁ గలదు. ఇందలి విషయములెన్నో అగ్నిపురాణమునఁ గలవు.

బ్రియుఁడు కాక యాత్మకొఱకే ప్రియుఁ డగుచున్నాఁడు. ఇట్లే పుత్త్రమిత్త్రాదులకే కాక సమ స్తమునకు నాత్మప్రయోజనము నకే ప్రియుఁడగుచున్నాఁడు. అందుచే నాత్మము చూడఁదగి నది; వినదగినది; మననము చేయఁదగినది; ధ్యానింపవలసినది. దానివలన సమస్త మెఱుఁగుటయే యగును. అద్వితీయ మగు పరమాత్మమే సకలమునకుఁ గారణము. వేదశాస్త్రాదులెల్ల నా పరమాత్మని నిట్టూర్పులు.

ఆత్మము భూతములనుండి పుట్టి వానినే యనుసరించి మరణము నందుచున్నది. జ్ఞానోదయమునకుఁ బూర్వము విశేష జ్ఞానము కలిగి మరణానంతరము భేదవిషయికసూచన లేక బ్రహ్మమాత్రమైనది. అజ్ఞానముచే నాత్మకును దేహేంద్రియా త్మక మగుజీవభావము గలిగినది. అది జ్ఞానముచే నశింపఁగా లేకపోయినదైనది. విజ్ఞానఘనస్వరూప మగునాత్మము నాశము లేనిది. ఇది కా దిది కాదని సర్వనిషేధములతో నిశ్చయింపఁ బడినయాత్మ మాకారములేనిది. కాన దేనితోడను గూడనిది; దుఃఖము లేనిది, బాధ నొందనిది; నశింపనిది. కావున, నా త్మమే యాత్మమును దెలిసికొనవలెను. ఇదియే యమృతత్వ" మని బోధించి వారలఁ దరింపఁజేసి తాను సన్న్యసించి నిత్యా నందుఁ డయ్యెను.

యాజ్ఞవల్క్య స్మృతి

యాజ్ఞవల్క్యుఁడు మిథిలానగరమున నున్నప్పుడు ఋషులు కొందఱాతని కడకు విచ్చేసి వర్ణాశ్రమాచార ధర్మము లను విశదీకరింపుమని కోరిరి. అపుడు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు ఆచా

రవ్యవహార ప్రాయశ్చిత్తములను మూడుకాండలలో ఈస్మృతి వార కుపదేశించెను. మొదటికాండలో పదునాలుగువిద్యలు, పరిషత్తు, సంస్కారములు, సపిండవివాహములు, స్నాతక విధులు, పురోహితధర్మములు మున్నగు నెన్నో విషయములు గలవు. రెండవకాండలో న్యాయస్థానాదికము, శిక్షాదికము, స్త్రీ ధనవిషయము, మున్నగునవి కలవు. మూడవకాండలో అపరకర్మ, ఆశౌచశుద్ధి మున్నగునవి, యతిధర్మములు, మోక్ష మార్గము, సత్త్వరజస్తమోగుణములవలని దోషములు యమ నియమములు, ప్రాయశ్చిత్తములు మున్నగునవి కలవు.

యోగయాజ్ఞ వల్క్యము

ఇందు యాజ్ఞవల్క్యుడు యోగమును గూర్చియు, యోగాంగములు, ఉపాంగములు మున్నగువానిని గూర్చి పండ్రెండధ్యాయములలోఁ దెలిపియున్నాడు. ఇది యాతఁడు గార్గి తోఁజేసిన సంభాషణమునకు సారమని తెలియుచున్నది. తాను యోగశాస్త్రమును బ్రహ్మవలనఁ దెలిసికొన్నట్లాతఁ డిందుఁ దెలిపెను. గృహస్థుఁడైనను స్వకర్మము లొనర్చుచు వేదాంత పరిజ్ఞానము వలనను, సమ్యగాత్మదర్శనమువలనను ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు. *కర్మజ్ఞానముల రెండిటి సమ్మేళనము వల ననే మోక్షము కలుగును. ఒక్కజ్ఞానము వలననే మోక్షము కలుగుననుట అవివేకము. †మున్నగుభావము లిందుగలవని అపరార్కాదులు పేర్కొనిరి.

---

*స్వకర్మణా మనుష్ఠానా త్సమ్యగాత్మనిదర్శనాత్, వేదాంతానాం పరిజ్ఞానాత్ గృహస్థోపి విముచ్యతే"

†జ్ఞానకర్మసమాయోగాత్ పరమాప్నోతి పూరుషః పృథగ్భావోన సిద్ధ్యేత ఉభేతస్మాత్ సమాశ్రయేత్."

మహర్షుల చరిత్రలు

వసిష్ఠమహర్షి

స్తుతి

"విశ్వంభరాభార విధురకుంభీనస
ప్రతిసృష్టి యెవ్వాని బ్రహ్మయష్టి
గాఢాంధకార నిర్గంధనక్షమసరో
జపకరం బెవ్వానిజపసరంబు
ఘటజాతగౌరవోత్కటహర్షి తార్థ వి
గ్రహచండి యెవ్వాని మహితకుండి
కనకగర్భసాధ్యకౌశికేష్ట విధాన
తోషితం బెవ్వానిభాషితంబు
కమలసంభవ కమలేశ కమలభృత్క్ర
లాకలాపాది సురలోకలోకభయద
కలశదత్తాక్షి యెవ్వానిజలరుహాక్షి"
యావసిష్ఠమహర్షిఁ బ్రత్యహముఁ గొలుతు.

దశావతారచరిత్రము—

వసిష్ఠమహర్షి భారతబ్రహ్మర్షులలో నగ్రేసరుఁడు, నవ బ్రహ్మలలో విశిష్టకీర్తనీయుఁడు, సప్తమహర్షులలో నుత్తముఁడు, ఇక్ష్వాకువంశక్షత్రియులకుఁ గులగురువు, త్రిలోకపూజ్య యగు నరుంధతికిఁ బ్రాణనాథుఁడు.

వసిష్ఠుని ప్రథమజన్మము.

బ్రహ్మ సర్వలోకప్రాణుల బహువంశపరంపరలు వృద్ధి కాకుండుటకు శోకించి, తన్నిమిత్తము తనతో సరి యగువా రగుప్రజాపతులను దన మానససృష్టియందుఁ బుట్టించెను. వారు భృగువు, పులస్త్యుఁడు, పులహుఁడు, క్రతువు, అంగి రుఁడు, మరీచి, దక్షుఁడు, అత్రి, వసిష్ఠులు. వీరే నవబ్రహ్మలను విఖ్యాతినందిరి. వీ రందఱును జిరకాలము తపోనిష్ఠాగరిష్ఠులై యుండి వివాహమాడి పుత్త్రులం గని వంశాభివృద్ధి యొనర్చిరి.

అందు వసిష్ఠుఁడు దక్షుని కూఁతురగు 'ఊర్జ' యను నామెను వివాహమాడి యామెయందు విరజుఁడు, గోత్రుఁడు, ఊర్ధ్వబాహుఁడు, సవనుఁడు, అనఘుఁడు, సుతపుఁడు, శుక్రుఁడు ననునేడ్వురఁ గాంచెను. ఈ యేడ్వురును నిజతపఃప్రభావమున నుత్తమమన్వంతరమున సప్తమహర్షులై విలసిల్లిరి.

పిమ్మట వసిష్ఠుఁడు బాహ్యేంద్రియవ్యాపారములు వర్జించి రాగద్వేషములు లుడిగి ఫలమూలము లుపయోగించి ఘోరతపోనలమున వహ్నిరూపుఁడై రెండవబ్రహ్మలోక మనఁదగు నాశ్రమము నిర్మించుకొని సాక్షాత్పితామహులఁ బోలినబ్రహ్మర్షిమహర్షి వాలఖిల్యాదులు శిష్యులై కొలుచుచుండ వెలుఁగొందుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁ డయోధ్యాపాలకుఁ డగు నిక్ష్వాకుఁ డనురాజు వసిష్ఠమహర్షి నాహ్వానించి తనగృహమున నుంచుకొని చిరకాలము పూజించి యాతనికరుణకుఁ బాత్రుఁ డాయెను. వసిష్ఠుఁ డాతనిఁ గరుణించి వరము కోరుకొను మనఁగా నాతఁడు "మహాత్మా! నేఁడు మొదలు తాము మా కులగురువులై మావంశక్షేమమును గోరుచుండఁ గోరుదు" నని వినయవినమితవదనుఁడై ప్రార్థించెను. భూతభవిష్యద్వేదియగు వసిష్ఠమహర్షి విష్ణుమూర్తి శ్రీరాముఁ డన నాతనివంశమునఁ జనింపఁ బోవుట గుర్తించి యాతని ప్రార్థన మంగీకరించెను. నాఁటినుండియు వసిష్ఠుఁడు వాగ్దానము ననుసరించి యిక్ష్వాకు వంశస్థు లెల్లకుఁ గులగురు వయ్యెను.

నిమి వసిష్ఠుల పరస్పరశాపవృత్తాంతము

ఇక్ష్వాకుఁ డట్లు వసిష్ఠుఁడు పురోహితుఁడుకాఁగా బహు యజ్ఞము లొనర్చి చిరకాలము రాజ్యపాలన మొనరించి దివం గతుఁ డయ్యెను. తదువాత, నాతనిపుత్త్రుఁడ గునిమి యను వాఁడు రాజ్యమునకు వచ్చి తండ్రివలె వసిష్ఠునెంతయు గౌర వించుచుండెను. కొంతకాలమునకు నిమి వేయిసంవత్సరములు సత్త్రయాగ మొనరింప నుద్దేశించి కులగురువగు వసిష్ఠుని కడ కేఁగి విషయము నివేదించి యాతనిని హోతగా నుండఁ బ్రార్థిం చెను. అంత వసిష్ఠుఁడు "రాజా! అపూర్వ మగునీయజ్ఞమున నేను హోతగ నుండుట కభ్యంతరము లేదు. కాని, యింతకుఁ బూర్వమే యింద్రుఁ డేతెంచి యాతఁ డేనూఱేఁడులు చేయు మఖమున హోతఁగా నుండుటకై నాయాహ్వానమును బడసి

వెడలిపోయెను. కావున, పురుహూతునిజన్నము పూర్తియై నంతనే నీ క్రతు వాచరింతు" నని చెప్పి నిమిని బంపివేసెను.

కాని, నిమిచక్రవర్తి యింటికి వచ్చి యజ్ఞోపకరణము లగుపదార్థముల నన్నిటిని సంపాదించి వసిష్ఠాగమనము మనమునఁ దృణీకరించి గౌతమమహర్షిని బురోహితునిగాఁ బిలిచి యజ్ఞమారంభించెను. ఈప్రకారము నిమియాగ మవి చ్ఛిన్నముగాఁ గొనసాఁగుచుండఁగా నేనూఱువత్సరములకు వ్రజియాగము సమాప్తము గావించి వసిష్ఠమహర్షి నిమి యాగమునకు హోత యగునుద్దేశముతోఁ జనుదెంచెను. నిమి యజ్ఞవాటమున గౌతమార్త్విజ్యమున యజ్ఞ మగుచుం డుటఁ గాంచి వసిష్ఠుఁడు కోపించి "ఓరా! నన్ను హోతగాఁ బిలిచి నేవచ్చులోపలనే నాతోఁ జెప్పనైనఁ జెప్పక నన్నుదా సీనుని జేసినాఁడు. ఏమి యీనిమికావరము? ఈదోషములకు నిమి విదేహుఁ డగుఁ గాక!" యని శపించెను. ఇంతలో నిమి లేచి వచ్చి తన్ను శపించినందులకు ,వసిష్ఠుని గోపించి యాతఁ డును విదేహుఁడగునట్లు ప్రతిశాపమిచ్చెను.

అంత నిమిచక్రవర్తి శరీరమును విడువఁగా గౌతమాది మహర్షు లాదేహమును సైలగంధాదుల సంరక్షించి విధివ దుక్తమార్గముల వేయిసంవత్సరములు యజ్ఞము పూర్తిగావిం చిరి. అపుడు దేవతలు నింద్రాదులు వచ్చి నిమి కోరినప్రకార మాతఁడు సమస్తజీవులనేత్రపద్మములకుఁ గనుఱెప్పయై మెలఁగ వరము ననుగ్రహించి వెడలిపోయిరి. *

---

* దేవీభాగవతము: షష్ఠస్కంధము. విష్ణుపురాణము.

వసిష్ఠ మహర్షి ద్వితీయజన్మము.

అనంతరము వసిష్ఠమహర్షి విగతదేహుఁడై యపారమగు నాత్మీయ తేజమును యోగవిద్యాబలమును మిత్రావరుణుల యందు నివేదించెను. పదపడి యూర్వశీదర్శనమున మిత్రావరుణులవీర్యములు స్ఖలితములు కాఁగా నూర్వశి వాని నొకనూత్న భాండమునఁ బదిలపఱిచెను. అందుండి దేహధారియై వసిష్ఠుఁడగస్త్యునితో బయటకు వచ్చి కుంభసంభవుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు పునర్జన్మను గాంచినవసిష్ఠమహర్షి తనపూర్వాశ్రమమును జేరి తపోదీక్షానవద్యుఁడై యుండెను. ఆహా! వసిష్ఠుని యౌన్నత్యము! వసిష్ఠమహర్షి నిజతపఃప్రభావమున నిమి యొసఁగినశాపమును గ్రిమ్మరించుకొనుశక్తి గలిగియుఁ దన తపోధనము వ్యయింప నిచ్చగింపలేదు. మఱియు విగత దేహుఁడై తిరిగి దేహమును ధరించుటకుఁ గారణ మాతఁడు కారణజన్ముఁ డగుట. ఆతఁ డొనర్పవలసిన జగచ్ఛ్రేయమునుద్దేశించి స్వేచ్ఛాజన్ముఁ డయ్యెనేకాని యాత్రఁడు కర్మపరంపరాహతుఁ డగు సామాన్యజీవుఁ డని యెంచరాదు. ఈరీతి ద్విజన్ముఁ డైనవసిష్ఠుఁడు తనయాత్మశక్తిని జాటి వెలుఁగొంది పరమపవిత్రుఁడై యొప్పారెను. *

అరుంధతీవసిష్ఠుల వివాహవృత్తాంతము.

కర్దమప్రజాపతికి దేవహూతి యందుఁ దొమ్మండుగురు కూఁతు లుదయించిరి. వారిలో నరుంధతి యొకతె. ఆమె బాల్యమునుండియు జననీజనకులకు విధేయురాలై శ్రీచలక్ష్మివలె సద్గుణశ్రీయై పెరుఁగఁజొచ్చెను. కర్దమప్రజాపతి తన

---

* విష్ణుపురాణము.

పుత్రికలను బ్రహ్మర్షులకే యిచ్చి వివాహ మొనరింప నిశ్చ యించుకొని యుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు వసిష్ఠమహర్షి కర్దమప్రజాపతి యింటి కరుదెంచి యాతనిచేఁ బూజింపఁబడి పరమతేజస్వినియై యాతనియింట మెలఁగు నరుంధతిని గాంచెను. ఆతఁడు తనదివ్య దృష్టివలన నామెయే తనకు భార్యయగునని యెఱిఁగి యామె మాహాత్మ్యమును జూట నెంచెను. అంత నాతఁడు గొంత యిసుక దీసికొనివచ్చి దీనిని వండిపెట్టగలవా రెవరైనఁ గలరా యని యెల్లర నడుగుచువచ్చెను గాని యేకాంతయుఁ దా నాపని చేయఁగల నని సంసిద్ధ కాకుండెను. అరుంధతి యీమాటలు విని "మునివరా! తమకటాక్షమున్నచో దానిని నాకిండు. నేను వండి పెట్టఁ గల"ననెను. అందుల కెల్ల రాశ్చర్యపడిరి. వసిష్ఠుఁ డాయిసుక నామె కొసఁగ నరుంధతి నిజశక్తి ప్రభావ మున నాయిసుక రేణువులు బియ్యపుగింజ లగునట్లొనర్చి వండి యిచ్చి మొనరించెను. వసిష్ఠుఁడానందించియామెను గర్దమాను మతిని వివాహ మయ్యెను.

పిమ్మట నరుంధతీపాతివ్రత్యముఁ బరీక్షింప నెంచి యా తఁడు తన కమండలువు నామె కిచ్చి తాను దిరిగివచ్చువఱకు దానిని హస్తమునఁనే యుంచి కాపాడుచుండు మనిచెప్పి వెడలి యెంతటికిని దిరిగిరాఁ డయ్యెను. అరుంధతి చలనరహితయై భర్తకమండలువును జేతిలోనే యుంచుకొని తదేక చిత్తయై యుండెను. ఇట్లుండ నేండ్లునుబూండ్లును గడవఁ జొచ్చెను. కాని యామె చలింపలేదు. వసిష్ఠుఁడు రాలేదు. ఆమె పాతి వ్రత్యప్రభావమునకు నేకాగ్రదృష్టికిఁ దిలోకము లల్లాడఁ

జొచ్చెను. బ్రహ్మాదు లరుదెంచి యామె యేకాగ్రతకు భంగముకలుగఁజేయఁ బ్రయత్నించిరి. కాని యామె వారి వంక కైవఁ జూడలేదు. వారుచేయు ప్రార్థనము లాలింపలేదు. ఈదృశ్యమునకుఁ ద్రిజగజ్జను లచ్చెరువందిరి. బ్రహ్మాదులు వేఱుగతి లేదని వసిష్ఠుని వెదకి తోడుకొనివచ్చిరి. వసిష్ఠుఁ డామెను సమీపించి కమండలువును స్వీకరించువఱి కామె యట్లే యుండెను. వసిష్ఠుఁ డానందమునఁ గమండలు వందు కొన నామె యాతని కిచ్చి యాతనిపాదముల వ్రాలెను. అంత దేవతలు పుష్పవృష్టిఁ గురిసిరి. యక్షకిన్నరకింపురుషులు నృత్య మొనర్చిరి. బ్రహ్మాదు లామెయైదువతనమున కచ్చెరు వడి యామెకు దీర్ఘాయువును సుమంగలీత్వమును ప్రసాదించి యదృశ్యులైరి. వసిష్ఠుఁడును నిజసతీపాతివ్రత్యమున కానం దించి యత్తమామలయనుజ్ఞయు నాశీర్వచనములు నంది యరుంధతితో నిజాశ్రమమున కేతెంచెను.*

వసిష్ఠుని సాంసారిక జీవనము

అరుంధతీసహితుఁడై యాశ్రమమును ప్రవేశించి వసిష్ఠ మహర్షి తిరిగిసంసారియయ్యెను. నిరుపమతపస్సంపదచే నిర్మల జ్వాలలై యాత్మతత్త్వానవద్యులై నిర్విచారనిరామయజీవ నము గడుపుమహర్షిశ్రేష్ఠులు చేసిన సంసారము నపూర్వతపో జీవనమే యగును గాని సామాన్యసంసారజీవనము కాఁజాలదు సామాన్యసంసారులకుఁ గలపామరత్వము, కామము, క్రోధము లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము వారియెడ మందునకైనఁ గానరావు. వారి తపోజీవనమునకు, నియమ

---

* శివపురాణము. అరుంధతీచరిత్ర.

బాహుళ్యస్వచ్ఛంద పరివర్తనమునకు, ననువగునది పెంపొం దించునది యగు సంసారమే వారు చేసినది. మనమహర్షులు తమనియమములకు నిష్ఠకు నేమాత్రము ప్రతికూలమైన నాసం సారమును ద్యజించుట కణుమాత్రము వెనుకంజవేయరు. మమకార రాహిత్యము, ధర్మముపట్ల పరమకాఠిన్యము, ఆత్మా నందసింహాసనాధిష్ఠానముకుఁగలతీవ్రనక్కషివారిసొమ్ము. అట్టిపవి త్రాత్ము లగుమహర్షుల భార్యలు, పుత్త్రులు. మిత్త్రులేకాదు- ఆశ్రమప్రాంగణమునఁ గలజంతువులు తుదకుఁ జెట్టుచేమలను బరమపవిత్రాశయములతో ప్రబదుకుట కలవడుచుండు నన్న వారిమహత్త్వము వర్ణింపరానిది. భారతమహర్షుల యీ మహౌన్నత్యము. నిరుపమానము, నిత్యసందీప్తము.

వసిష్ఠమహర్షి సాంసారికజీవన మట్టిది. ఆతనియాశ్రమ మున నొకనాఁడు జలపాన మొనర్చి వేయేండ్లు తపమొనరించు ధన్యులు, నొకనాఁడు గాలిపీల్చి యాజీవితము నిష్ఠసలుపు మహనీయులు, నొకనాఁడు జీర్ణపర్ణముల నుపయోగించి పెక్కేండ్లు తపముచేయుమహాత్ములు, నాహారవర్జితులై కల్ప కాల మచలయోగమున నుండుయోగీంద్రులు, మున్నగువా రామహర్షి శిష్యగణములై యుండిరి. మాతృవాత్సల్యముతో వారికి వలసిన యొసఁగుచు భర్తయానతిఁ బరిపాలించుచుఁబవిత్ర జీవనమున ప్రబ్రహ్మభాజనత గృహస్థధర్మముల నిర్వర్తించుట యరుంధతీగృహిణిధర్మము. మనోవాక్కాయకర్మములచేభర్తయే భగవంతుఁడని నమ్మి యాతనికి శుశ్రూషలొనరించుచు నాతని కోరికపైఁ బరమ దయార్ద్రహృదయమున నతిథ్యభ్యాగతపూజ సలుపుచు నిరంతరనిష్ఠాగరిష్ఠత మెలఁగు నరుంధతికదా

యాదర్శగృహణి! ఒక్కగృహస్థాశ్రమమునసే యోగము, భోగము, దానము, త్యాగము, తపము, ధర్మము సమస్తము నిర్వహింపఁబడుచుండునుగదా! ఇంతపరమాదర్శ ప్రాయము భారతమహర్షుల పవిత్రగృహస్థాశ్రమధర్మము!

ఈరీతి నడచుకొనుచు నరుంధతి పతిసేవచే నాతని హృదయముఁ జూఱగొని యనంతసత్త్వ లగు నూఱుగురు పుత్త్రులఁ బడసి పరమసాధ్వియై పేరొందెను. వసిష్ఠుఁడు సద్గృహస్థవిధులఁ దీర్చుచు నాదర్శగృహస్థరత్నమని కీర్తిగ నెను.

వసిష్ఠ విశ్వామిత్రుల వైరకారణము.

తొల్లి కన్యాకుబ్జమునగాధిపుత్త్రుఁడగువిశ్వామిత్త్రుఁడు నిరమిత్రముగా రాజ్యము చేయుచు నొక్కనాఁడు మృగయార్థ మడవి కేఁగి యపారబలసమేతుఁడై తిరిగి తిరిగి కడు డస్సి వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రమమున కేతెంచెను. వసిష్ఠుఁడు క్షత్త్రియోచితోపచారము లొనర్చి యాతఁడు ససైన్యుఁడై డస్సియుండిన కారణమున విందున కాహ్వానించి నందినీధేనువు మూలమున షడ్రసోపేతము లగు సమస్తభక్ష్యములను విశ్వామిత్త్రాదుల కిడి విందుచేసెను. విశ్వామిత్త్రుఁడు నందినీప్రభావమున కాశ్చర్యపడి తత్పరిగ్రహకుతూహల హృదయుఁడై వసిష్ఠుని గాంచి "మునివరా! ఈనందినీధేనువును గొని నీకు దీనితో సమానము లగు లక్షగోవులనులక్షమణులను లక్షగుఱ్ఱములను నిచ్చెదను. అంగీకరింపు" మని కోరెను. వసిష్ఠుఁడంత "రాజా! నే నేదో పితృదేవతాతిథిపూజనమునకై దీని నుపయోగించుచుంటిని. ఇది నీకేల? మాకు సంపద లేల? పో" మ్మనెను.

అంత విశ్వామిత్రుఁడు రాజసాహంకారపూరితుఁడై "మునీ! నేను క్షత్రియుఁడను. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు. నేను నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుఁడను. నీవు శాంతుఁడవు. నే నీమొద వును బలిమిమైఁ గొనిపోదు" నని ధేనువును బట్టించుకొని పోవుచుండెను. వసిష్ఠుఁడు ప్రశాంతచిత్తమున నూరకుండెను. కాని, యా ధేనువు పట్టీక వారిని దప్పించుకొని వసిష్ఠుపాలి కే తెంచి రక్షింపుమని మొఱలిడెను. ఆతఁ డంతఁ గరుణతో "అమ్మా! శత్రుబలముల నాశము నొందింపఁజాలుబలములఁ బుట్టింపు" మనఁగా నందిని చిందఱ రేఁగి నిదాఘసమయమధ్యం దినదినకరమూర్తిని బోలి దుర్నిరీక్ష్యయై, యంగవిక్షేపమున నంగారవృష్టిఁ గురియుచు వాలమున శబరులను, శకృన్మూత్ర ముల శకయవనపౌండ్రపుళిందద్రవిళసింహళులను, ఫేవమున దరదబర్బరులను, బుట్టించిన వారంద ఱొక్కమ్మడి విశ్వామిత్ర సైన్యముల హతమార్చిరి. మిగిలినజనులును విశ్వామిత్రుని నూఱుగురుసుతులును గలిసి వసిష్ఠుని జంపుదు మని యాతని మీఁదికి రాఁగా నాతని హుంకారమున వారెల్లరు నీఱై పోయిరి.

విశ్వామిత్రుఁడు తపమున శివుని మెప్పించి
యస్త్రములఁ బడసి యుద్ధమునకు వచ్చుట.

విశ్వామిత్రుఁ డవమానపరీభూతచేతస్కుఁడై హిమగిరి కరిగి యీశ్వరునిగుఱించి తపించి యాతనివలన సమస్తశస్త్రాస్త్ర ములు వడసి తిరిగి వసిష్ఠునిపై కే తెంచెను. అచట వసిష్ఠునాశ్ర మముపై విశ్వామిత్రుఁ డధికరోషమున దివ్యాస్త్రములు విడి చెను. ఆయస్త్రములు వసిష్ఠునాశ్రమమున జుట్టుముట్టి దహింప

దొరకొన నాశ్రమవాసులు భీతచిత్తులైరి. వసిష్ఠుఁడిది విశ్వా
మిత్రునికృత్యమని యెఱిఁగి యాశ్రమవాసుల కభయ మిచ్చి
మహోన్నతమగు తనబ్రహ్మదండము మహోద్దండదండధరకాల
దండమువలె ప్రచండలీలఁగేలఁగ్రాల రౌద్రరసోల్లాసమూర్తియై
నిజకోపోన్న తాగ్ని జ్వాలాజాలదహ్యమానవిశ్వామిత్రప్రయుక్త
విశిఖశిఖాపరంపరుఁ డగుచు విశ్వామిత్రుని కెదురేఁగి "ఓరీ!
రాజాధమా! పవిత్రమై చిరపరివృద్ధమైన నాయాశ్రమము నకా
రణము దగ్ధ మొనర్చితివి.నీవు దురాచారుఁడవు. కలుషబుద్ధివి.
నశింపకపోవు సుమా!" యని కేక వేయఁగా విశ్వామిత్రుఁడు
కోపించి యాగ్నేయాస్త్ర మాతనిపై వేసెను. వసిష్ఠుఁడద్దానిఁ
దనబ్రహ్మదండమున కెఱచేసెను. అంత విశ్వామిత్రుఁడు క్రమ
ముగా రౌద్రము, ఐంద్రము, పాశుపతము, ఐషీకము, మాన
వము, మోహనము, గాంధర్వము, స్వాపనము, జృంభణము,
సంతాపము, విలాపము, శోణము, మార్గణము, సుదుర్జయము
బ్రహ్మపాశము, కాలపాశము, వరుణపాశము, పినాకాస్త్రము,
దండాస్త్రము, పైశాచము, క్రౌంచము, ధర్మచక్రము, కాల
చక్రము, విష్ణుచక్రము, వాయవ్యము, కంకాళము, కాపా
లము, కంకణము,మున్నగు ననేకాస్త్రశస్త్రము లొక్కొ-మ్మడిఁ
బ్రయోగించెను. వసిష్ఠమహర్షి యించుకంతయుఁ జలింపక తన
బ్రహ్మదండమున నిన్నిశస్త్రాస్త్రములను రూపుమాపెను. గాధి
నందనుఁ డద్భుతకోపదందహ్యమానుఁడై బ్రహ్మాస్త్రమును
ప్రయోగింప నది యాబ్రహ్మర్షి తెఱచినవదనముం బ్రవేశించి
యాతని నధికతేజోదీప్తి నొనర్చెను. దానిమూలమున వ
సిష్ఠుఁడు భువనభయంకరుఁడై వెలుఁగ సమస్తజీవు లతిభీతచిత్తులు

కాఁగా దేవప్రార్థనమున వసిష్ఠుడు ప్రశాంతరూపము ధరించెను. అంతతో జీవక్షోభ మంతరించెను.

గాధిసుతుఁడు నవమానితుఁడై "బ్రహ్మతేజోబలంబలమ్ధిక్ క్షత్రియబల"మ్మని బ్రహ్మర్షిత్వమునంద బ్రహ్మనుగుఱించి ఘోరతప మొనరింప వెడలిపోయెను. వసిష్ఠమహర్షి బ్రహ్మతేజోబల మ్రతిహతమై విరాజిల్లెను. *

వసిష్ఠుఁడు కల్మాషపాదుని శపించి యనుగ్రహించుట

కాని, విశ్వామిత్రుఁడు మొదలు వసిష్ఠునిపై నసూయ వహించి సమయము వచ్చినపు డాతని నవమానింపఁ బ్రయత్నించుచునే యుండెను. ఇట్లుండి యిక్ష్వాకువంశజుఁడైన సుదాసునిపుత్రుఁడగు మిత్రసఖునకు యాజకత్వ మపేక్షించి తత్పురోహితుఁడైన వసిష్ఠునితో బద్ధవైరుఁడై యుండెను. ఇట్లుండ మిత్రసఖుఁడు వసిష్ఠునా ర్త్విజ్యమున యజ్ఞ మొనరించుచుండెను. ఒకనాఁడు వసిష్ఠుఁడనుష్ఠానార్థ మరిగినసమయమున విశ్వామిత్రుఁడొకరాక్షసుని బతిమాలి వసిష్ఠరూపుఁజేసి సుమిత్రునికడ కరిగినాఁడుతనకు నరమాంసమాహారముగాఁ బెట్టుమని కోరి యాతఁడంగీకరింప నదృశ్యుఁడవుగమ్మని పంపెను.విశ్వామిత్రశాపమునకు నెఱచియారాక్షసుఁడట్లొనరించెను. అట వసిష్ఠుఁడనుష్ఠానానంతరము వచ్చి భోజనమొనరించుచుండ నరమాంసమును గొనివచ్చి సుమిత్రుఁడాతనికిఁ బెట్టెను.వసిష్ఠుఁడు కోపించి యాతనిని రాక్షసుఁడవు గమ్మని శపించెను. సుమిత్రుఁడు తనదోషము లేదని చెప్ప వసిష్ఠుఁడు

---

* భారతము. రామాయణము. విష్ణుపురాణము. మార్కండేయపురాణము.

దివ్యదృష్టినెల్ల గ్రహించి యాతనికిఁబండ్రెండ్రుసంవత్సరములకు శాపమోక్షణ మగు నని యనుగ్రహించెను. ఆరాజును వసిష్ఠుని శపింపఁ దలఁచి జలములు సేకరింపఁగా నాతనిభార్య యగుమదయంతి వారింప నాతఁ డాజలములు నిజపాదములఁ జల్లుకొనఁ దచ్ఛాపాగ్ని నాతనిపాదముల మచ్చ లేర్పడెను. నాఁటినుండి యాతఁడు కల్మాషపాదుఁ డనఁ బరగెను.

కల్మాషపాదుఁడు రాక్షసుఁడై చరించుచు నొకనాఁడొక బ్రాహ్మణమిథునముక్రీడించుతఱి నాబ్రాహ్మణునిఁ జంప నాతని భార్య కల్మాషపాదుఁడు భార్యతోఁ గ్రీడించువేళ మడియు నని శపించి భర్తతో సహగమన మొనరించెను.

తరువాత నాతఁడువిశ్వామిత్రప్రేరితుఁ డగురాక్షసుఁ డొకఁడు తనహృదయమును బ్రవేశింపఁగా నేఁగి శక్తిమున్నగు వసిష్ఠపుత్త్రుల నూర్వురఁ జంపెను. తుదకుఁ బండ్రెండేండ్లైన తరువాత శాపవిమోచనుఁడై తనతిప్పిదమును గ్రహించి వసిష్ఠుని క్షమింపు మని ప్రార్థించి "మహాత్మా! నీ ప్రసాదమున శాపమువలనఁ బాసి కృతార్థుఁడ నైతిని. నేనిఁక నడచు తెఱఁ గెఱిఁగింపు"మని కోరెను. వసిష్ఠుఁడు "రాజా! సకలగుణభూషితుఁడవై బ్రాహ్మణభక్తుఁడవై రాజ్య మొనరించుచు సుఖముండుము. బ్రాహ్మణుల కవజ్ఞచేసి యిందాఁదులే చెడుటమఱవక కలనైన విప్రనింద చేయకుండు"మని బోధించి మఱియు నేదేనివరము కోరుకొను మని యాతని నడిగెను. కల్మాషపాదుఁడు తనకుఁ గలిగిన విప్రశాపవృత్తాంత మెఱిఁగించి తనకుఁ బుత్రోత్పత్తిఁ బ్రసాదింపు మని కోరెను. వసిష్ఠుఁడు ననుగ్రహించి యాతనిభార్య యగు మదయంతి ఋతుమతియై

యున్న నామెకు గర్భముఁ బ్రసాదించెను. ఈప్రకారము వసిష్ఠునికృపవలన మదయంతి యశ్మకుఁ డనుకొడుకుఁ గనెను.*

పుత్రశోకమువలన వసిష్ఠుని మరణోద్యోగము

శక్తి మున్నగువసిష్ఠపుత్త్రులు నూర్వురును విశ్వామిత్ర ప్రేరితుఁ డగురాక్షసునిచే మడిసినపిమ్మట వసిష్ఠుఁడు తనకుమారులమరణమును దప్పింపఁ గలిగియు నాత్మవిద్యాధికుఁ డగుటఁ బ్రశాంతి నందెను. కాని, యాసమయమునఁ బంచభూతములును దనపట్ల నెట్లు ప్రవర్తించునో చూత మని యాతఁడు బుత్త్ర శోకవ్యాజమున మరణోద్యుక్తుఁడై దావాగ్ని మధ్యమునఁ బ్రవేశించెను. ఆక్షణమందే యుగ్రశిఖానల ముష్ణముచెడి చల్లనై పోయెను. తరువాత వసిష్ఠుఁడు కంఠదేశమున రాయి గట్టుకొని సముద్రమున దిగెను. కాని, యంబుధి తరంగహస్తముల నాతని నెత్తి తనసైకతతీరముఁజేర్చెను. పిమ్మట, నాతఁడు మేరుపర్వతశిఖర మెక్కి క్రిందఁ బడఁగా నాతనిదేహ మక్షయమయి తూలసంచయనికాశత నొప్పారెను. మఱి యాతఁడొక నదిఁ బ్రవేశింపఁగా నానది శతవిధములఁ బరిదృతయై స్థలమయినకారణమున నానది శతద్రు వననొప్పెను. పాశబద్ధుఁడై యాతఁ డింకొకనదిఁ జొరఁగా నానది యాతనిపాశములఁ ద్రెంపి దరికిఁ జేర్చి విపాశ యునఁ బేరుగాంచెను. ఇదే విధముగ నెల్లభూతములు వసిష్ఠు నాదరించి సుఖవంతు నొనర్చి యాతని మరణోద్యోగము విరమింపఁజేసెను.

పిమ్మట శక్తిభార్యగర్భమునఁ బరాశరుఁడు నాతనికి వేదవ్యాసుఁడును ముందు జనింపనుండు నెఱిఁగి వసిష్ఠు డాత్మ

---

* విష్ణు పురాణము.

మరణోద్యోగము మాని స్నుషామరణపర్యంత్నములునివారిం చెను. పరాశరుఁడుతండ్రివధకుఁజింతించి సకలలోకసంక్షోభకర మగు యజ్ఞ మారంభింప జగద్ధితమతియై వసిష్ఠుఁ డద్దాని వారించి సంస్తవనీయుఁ డయ్యెను.

వసిష్ఠుఁడు తపతీసంవరణులఁ గూర్చి కొపాడుట

తొల్లి యాదిత్యునిపుత్రి యగు తపతి యనునామె యౌవనవతియై యుండఁగా భరతకులుఁడు, నజామీఢనంద నుఁడు నగుసంవర్తుండు గాంచి మోహించెను. సంవర్తుఁడు తపతిని జేరి తనకాంక్ష దెలుపఁగా నామె సూర్యుననుమతిఁ దన్ను గ్రహింపు మని చెప్పి వెడలిపోయెను. సంవరణుఁ డది యెట్లు సాధ్యమగు నని విచారించుచు సూర్యారాధనపరుఁడై కులగురు వగు వసిష్ఠునిఁ దలఁచెను. వసిష్ఠమహర్షియుఁ గరుణా పరుఁడై చనుదెంచి సంవరణునికోరిక యోగదృష్టి నెఱిఁగి యాతని ననునయించి సూర్యునికడకు నియుతయోజనములు చని సూర్యుని సంస్తుతించెను. భానుమూర్తియు వసిష్ఠు నాద రించి యాగమనప్రయోజనమడిగెను. వసిష్ఠుఁడు తపతిని సంవర ణుఁడు మోహించియుండుటఁ దెలిపి తపతిని దనతోఁ గూడఁ బంపు మని కోరెను. సంవరణుఁడే తపతికిఁ దగినవరుఁ డని సూర్యుఁ డానందించి తనకూఁతును వసిష్ఠున కొప్పగించెను.

వసిష్ఠుఁ డిట్లొక్కనిమిషమున మున్నాట యుఱువది నాలుగుయోజనములు పఱచునాదిత్యునరదముతో నశ్రమ మునఁ జని తపతిని దోడ్కొని వచ్చి సంవరుణునకు విధ్యుక్త ముగా వివాహ మొనర్చి తనపౌరోహితధర్మము నక్కజముగ నిర్వర్తించెను.

సంవరణుఁడుతపతీసంగమలోలుఁడై ద్వాదశవర్షములు రాజ్య ముపేక్షింప దేశమున సనావృష్టిదోషము సంభవించెను. అపుడు వసిష్ఠుఁడు శాంతిపౌష్టికవిధు లొనరించి యఖిల ప్రజల కనురాగ మగున ట్లనావృష్టిదోషమును దొలఁగించెను. ఈవిధముగ వసిష్ఠమహర్షి యాశ్రితసుజనసంరక్షకుఁడై యమితవిఖ్యాతి నార్జించెను.* (*భారతము. ఆదిపర్వము.)

వసిష్ఠ మహర్షి దాశరథుల కుపయోగించుట

శ్రీరామునిపూర్వుఁడగుననరణ్యుఁడొకప్పుడు భైవ ద్రోహమునఁ గుష్ఠరోగపీడితుఁడు కాఁగా వసిష్ఠమహర్షి యాతని కారోగ్యవ్రత ముపదేశించి పశ్చాత్తప్త నొనరించి రోగవిముక్తి నొనగూర్చి రక్షించెను. దశరథుఁడు, పుత్రి యగు శాంతను రోమపాదుఁడు పెం పిమ్మని కోరఁగాఁ నంగీకరింపనిసమయమున భవితవ్యము నెఱిఁగినవసిష్ఠుఁడు దశరథునకు శాంతకారణముగా సంతానము కలుగు నని యెఱిఁగించి యొడంబడఁ జేసెను. పరశురాముఁడంతకుఁబూర్వము దశరథుని జంప రాఁగా వసిష్ఠుఁ డాతనిఁ గాపాడి శాంతను బ్రాహ్మణున కిచ్చి వివాహమొనర్ప నియమించి పరశురాముని మరల్చి దశరథుని రక్షించెను. పుత్రార్థ మశ్వమేధపుత్రికామేష్టులఁ జేయు మని వసిష్ఠుఁడే దశరథునిఁ బురికొల్పెను. శ్రీరాములు జన్మింప వారికిజాతకర్మాదిక మొనరించి వసిష్ఠుఁడే నామకరణ మొనరించెను. దశరథుఁడు చనిపోఁగా భరతశత్రుఘ్నులఁ బిలిపించి రాజ్యము పాడుగాకుండ నాతఁడే గాపాడెను. శివధనుర్భంగ మొనరించి శ్రీరాముఁడు సీతను బడయఁగా వసిష్ఠుఁడే యూర్మిళను లక్ష్మణునకుఁ గుశధ్వజుని

కూఁతులను భరతశత్రుఘ్నులకు నిప్పించి వివాహ మొనరిం పించెను. ఇట్లనేకపర్యాయము లనేకవిషయములఁ దోడ్పడి రఘువంశము నుద్ధరించిన మహానుభావుఁడు వసిష్ఠమహర్షి. *

వసిష్ఠ జనకసంవాదము

ఒకప్పుడు సుఖాసీనుఁడై యున్న వసిష్ఠసంయమికడకు జనకచక్రవర్తి యరుదెంచి సవినయభక్తిఁ బాదముల కెఱఁగి యుపాసించి యక్షరమును గుఱించి తెలుపు మని ప్రార్థించెను. ఆశ్రితజనవత్సలుఁడగు వసిష్ఠమహర్షి యిట్టు చెప్పెను: "రాజా! నయనము, ముఖము, పాణి, పాదము వీని నెల్లెడఁ గలిగి యాద్యంతక్షయవృద్ధిరహితమై నిర్వ్యయ మగు తత్త్వ మునే బుధు లక్షర మని పలుకుదురు. ప్రకృతి, అవ్యక్తము, మహత్తు, అహంకారము, పంచభూతములు, వానిగుణము లైనశబ్దాదు లైదును, దశేంద్రియములు – ఈ యిరువది నాలుగు క్షర మనఁబడును. ఈ యిరువదినాలుగుతత్త్వములు విజ్ఞానగోచరములు. కాని, వీనితరువాతి దైనతత్త్వ మవిజ్ఞేయము, నవ్యయము, నకలంకము, ననామయము, నమృతమును. ఈయక్షరతత్త్వ మవర్ణమయ్యు సత్త్వరజస్తమోనుసారముగా వికృతి నంది శుక్లలోహితకృష్ణవర్ణము లందును. అహంకారవిదూరమై నిర్వికారదీప్త మగును. ప్రకృతిగుణములచేఁ దనకుఁ దాన బంధ మొనరించుకొనుపోత్తినూలికాయపురువు వలె నక్షరతత్త్వము నిజముగా నగుణమయ్యు సగుణతా వాప్తి నందును. ఇది యక్షరక్షరవివేకము. ఏకము ననేకము, దర్శనము నదర్శనము, నిస్తత్త్వముఁ దత్త్వము, అపవర్గము

* గాయణము.

వర్ణము ననునవి యక్షరక్షరమునకుఁ బర్యాయపదములు. ఇది ప్రబుద్ధులకే గోచరము."

ఈమాటలు విని జనకచక్రవర్తి "మహాత్మా! యోగము సాంఖ్యము, విద్యావిద్యలు వీనిని గుఱించి యెన్ని మారులు విన్నను నిలఁబడకున్నవి. తమవంటివారి నోటినుండి విన్న చో శాశ్వతముగ జ్ఞాపకముండును. కానఁ గరుణించి యూనితిం" డని కోరెను. వసిష్ఠుఁడు "రాజా! యోగ మనఁగా ధ్యానము. ఇది రెండువిధములఁ బరగును. ప్రాణాయామము, మనసునేకా గ్రతావృత్తి యని. సగుణభావమునఁ బ్రాణాయామము నిర్గుణ భావమున నేకాగ్రత యొప్పారుచుండును. అవ్యక్త మగు ప్రకృతి ప్రసవధర్మిణియై బుద్ధి,అహంకారము,పంచభూతములు, విషయములు, నింద్రియములుగా విస్తరించును. వీని కధిష్ఠాత యగుపురుషునివల్లనే యివి కలుగును. ఆతని కనులోమ మగు సృష్టివలన బహుత్వమును, ప్రతిలోమ మగుసంహారమువలన నేకత్వమును సంభవించును. క్షేత్రము, అవ్యక్తము, ప్రకృతి, ప్రధానము ననఁబరగుతత్త్వ మొక్కటియే. దానినే సత్త్వ మందురు. జీవుఁ డాక్షేత్రము నెఱిఁగినవాడు. కావున క్షేత్ర జ్ఞుఁడు, నవ్యక్తపురముననుండుటచేఁ బురుషుఁ డనఁబడును. అవ్యక్తము జ్ఞానము, పురుషుఁడు జ్ఞేయుఁడు, ప్రకృతి సగు ణాత్మికపురుషుఁడు నిర్గుణుఁడు. ఇదియే సాంఖ్యతత్త్వము. విద్య యనఁగాఁ బంచవింశతితమతత్త్వ మగునక్షరము. ఆవిద్య ప్రధానము. ఇట్లు కర్మేంద్రియములకు బుద్ధీంద్రియము విద్య; బుద్ధీంద్రియములకు మనస్సు విద్య; మనస్సునకు భూత పంచకము, దాని కహంకారము, దానికి బుద్ధి, దానికి

నవ్యక్తము దానికిఁ బంచివింశతితమతత్త్వము - క్రమముగా విద్యలు. ఎప్పుడు ప్రకృతి దా ననుతలంచుపురుషుఁడు తాను ప్రకృతి గా నని గ్రహించి పరమసంబోధనమున క్షర మగు సవ్యక్తమును దొఱఁగి పంచవింశకుఁ డక్షరుఁడై పరతత్త్వ నిర్దేశమునఁ బొలుచుచు బుద్ధము, విమలము, నప్రమేయము, సనాతనము నగుషడ్వింశకుఁ డగును. అదియే నిరామయము, ననంతము నగుపదము. ఇది గనినపురుషుఁడు కేవలత్వమును, నిర్మలత్వశుచితాస్వతంత్రత్వసత్త్వపరత లొందు. ఇదియే మోక్షము తెఱఁగు. దీనిని శ్రద్ధాభక్తివిహీనున కెన్నఁడును బోధింపకుము. అట్టివాఁడు నీకిష్టుఁ డేని నీరాజ్యమైన నొసఁగుము కాని యీపరమరహస్యమునుమాత్రము చెప్పకుము.''

ఈ వాక్యములు విని జనకుఁ డమితానందభరితుఁడై తగురీతి వసిష్ఠుని స్తుతించి సెలవు గైకొని వెడలిపోయెను. *

వసిష్ఠ దిలీప సంవాదము

పూర్వమొకప్పుడు దిలీపమహారాజు వైఖానసబుషి యాజ్ఞచొప్పున వసిష్ఠాశ్రమమున కేఁగి

''కనియె శ్రుతిస్మృతిప్రకర
గాఢ తరార్థ వసిష్ఠు దివ్యబో
ధనపదవీమహత్త్వ సము
దగ్ర గరిష్ఠుఁ దపోవిశేషసం
జనితనితాంతపుణ్యగణ
సంచయసుప్రవతనిష్ఠు శేముషీ
జనితహిత ప్రభావమునిం
సంఘవరిష్ఠు వసిష్ఠు నయ్యెడన్''

---

*భారతము, శాంతిపర్వము. [పద్మపురాణము. ఉత్తరఖండము ౧-౧౨౮]

వసిష్ఠుఁడు దిలీపుని రమ్మని యాదరించెను. దిలీపుఁ డాతని పాదపద్మములకు మ్రొక్కి తీర్థవిశేషములను మాఘస్నానప్రభావమును దెలిపి కరుణింపు మని కోరెను. వసిష్ఠుఁ డానందించి యాతనికి భృగువిద్యాధర వృత్తాంతము, పురూరవశ్చరిత్రము, వృషకాంగన చరిత్రము, సుందోపసుందోపాఖ్యానము, మున్నగు కథలమూలమున మాఘస్నాన ఫలాదులను వివరించెను.

పిదప దిలీపుఁడు "దేవా! మోక్షమార్గమును నాకుఁ దెల్పుము. మోక్షాసక్తుఁ డేమంత్రముఁ బఠింపవలయును? ఏమూర్తి నారాధింపవలయును? ఏ ధర్మమును బాటింపవల యును?" అని వసిష్ఠు నడిగెను. ఆతఁడు శుభదమను పేరుగలిగి శ్రీమన్నారాయణుఁడు దేవత, గాయత్రి ఛందము, పంచ వింశతివర్ణములు గల దివ్యమంత్ర మని చెప్పెను. మోక్షా సక్తుఁడు విష్ణుమూర్తి నారాధింపవలయును. విష్ణుధర్మముల బాటింపవలయును. అని చెప్పి యష్టాక్షరీమంత్రము, లక్ష్మీ స్తవము, త్రిపాద్విభూతి మహత్త్వము, మున్నగువాని నుపన్యసించి, నవతార మహత్త్వముల వివరించి యనేక మహారహస్యములం దెలిపెను.

దిలీపుఁడు బ్రహ్మానందియై వసిష్ఠుని మిక్కిలి పూజించి యనేక పర్యాములు భక్తిశ్రద్ధలతో వందనము లొనరించి వెడలిపోయి విష్ణుభక్తుఁడై చిరకాలము రాజ్యమేలి తుదకుఁ బరమపదమునవిష్ణుసారూప్యమునుబడసినిత్యముక్తుఁడయ్యెను.*

వసిష్ఠ వాక్యమున సత్యవ్రతుఁడు త్రిశంకుఁడగుట

తొల్లి సూర్యవంశపు రాజగు సూర్యారుణునికుమారుఁ డగు సత్యవ్రతుఁ డనువాఁడు పౌరుఁ డొకఁడు పెండ్లాడిన

యొకస్త్రీ నీసునను జెల్లుబడిని బుచ్చుకొనిన నాతనిఁ దండి
గ్రామమునుండి పోఁద్రోలి కొంతకాలమునకుఁ దా నరణ్య
తపోజీవనమునకు వెడలిపోయెను. పురోహితుఁ డగువసిష్ఠ
మహర్షియురాజకము కాకుండ రాజ్యమును గాపాడుచుండెను.
అపుడే పండ్రెండేండ్లవ్రగహదోషము సంభవింపఁగ వసిష్ఠుఁడు
రాష్ట్రమును బురమును నంతఃపురమును శాసించి విశ్వాసనీయ
మగుప్రభుత్వము పెంపొనర గరిష్ఠ మగునాజ్ఞాబలమున రక్షిం
చుచుండెను. ఈసమయమున విశ్వామిత్రుఁడు దనకుటుంబ
మును బోషించుకొనలేక తనపుత్ర నొకని మెడకుఁ ద్రాడు
గట్టి నూఱుగోవుల కెవ్వైనఁ గొందురా యని తిరుగు
చుండ సత్యవ్రతుఁడు నమస్కరించి "మహాత్మా! తపవంటి
తపస్సంపన్ను లిటుచేయ నగత్య మేమి? నేను మిమ్మందఱఁ
బోషించుటయే యజనముగాఁ దలంతును. అంగీకరింపుఁ" డని
కోరఁగా విశ్వామిత్రుఁ డంగీకరించెను. అంత నాతఁడు మృగ
మహిషవరాహాదివన్యసత్త్వములఁ జంపి తెచ్చి కౌశికకళత్ర
పుత్రసముదయమున కొసఁగుచు దీక్ష వహించి నియమ
ముతోఁ దనవాగ్దానముఁ జెల్లించుచుండెను.

తనతండ్రి తన్ను నగరమునుండి పోఁద్రోలినపుడు
కాచు కూడ దనలే దని వసిష్ఠునిపై సత్యవ్రతుఁడు క్రోధము
వహించియుండెను. ఆకారణమున నొకనాఁ డెచ్చటను మాం
సము దొరకనందునఁ గామదోహిని యగు వసిష్ఠునిగోవు నొక
దానిని జంపి యామాంసముఁ దీయుచుండ వసిష్ఠుఁడు గాంచి
"యోరీ! నీవు తండ్రి చిత్తమునకు రామియు, గురుద్రోహివధ
యును, నప్రోక్షితమాంసోపయోగము ననుమూఁడు తెఱఁగులఁ

హృదయశంకువులు గావించితివి. కావునఁ ద్రిశంకుఁడ నైతివి. పొ''మ్మనగా నెల్లెడల నాతఁడు త్రిశంకుఁ డని వినబఁడెను. పిమ్మట వసిష్ఠుఁ డాతనిరాజ్య మాతని కొసఁగెను.

బొందితో స్వర్గమునకుఁ బోఁజేయుయాగముఁజేయింపు
మని త్రిశంకుఁడు వసిష్ఠు నడిగెను. వసిష్ఠు డాతనిఁ జీవాట్లు
పెట్టి యట్టికోరిక తీరుట యసాధ్యము పొమ్మనెను. ఆతఁడు
సిష్ఠువాక్య మసత్యము గావింపనెంచి విశ్వామిత్త్రునికతమున
యజ్ఞమొనరించి విశ్వామిత్త్రునితపశ్శక్తి వలనఁ ద్రిశంకుస్వర్గ
మందెనేకాని స్వర్గముఁ గాంచలేక పోయెను. ఈ విధముగా
వసిష్ఠవచన మమోఘు మయ్యెను.

ఈత్రిశంకునిపుత్త్రుఁ డగుహరిశ్చంద్రుఁడు పరమ సత్య
వ్రతుఁ డని యింద్రసభలో వచ్చిన ప్రసంగమున వసిష్ఠుఁ
డనఁగా విశ్వామిత్త్రుఁడు హరిశ్చంద్రుఁ డసత్యవాది యని
తాను నిరూపింపఁ బన్నిద మిడెను. ఆకారణమున విశ్వా
మిత్త్రుఁ డెంతగాఁ బ్రయత్నించినను హరిశ్చంద్రునిచే నస
త్యముఁ బలికింపలేకపోయెను. ఈ విధముగా వసిష్ఠమహర్షి
ప్రతివాక్య మమోఘము, సత్యసమన్వితము నైనదే.

వసిష్ఠుఁడు మాంధాతకు హితోపదేశము చేయుట

సర్వసంపదలతో దులతూగుచు మహాచక్రవర్తి
యైన మాంధాత నిండుకొలువున్న సమయమున నాతనినభినం
దింప వసిష్ఠాది మహర్షులు విచ్చేసిరి. మాంధాత వారిపాదపద్మ
ములకు భక్తి శ్రద్ధలతో నమస్కరించి రత్నసింహాసనముల
వారిని గూర్చుండఁజేసిభార్యతో వారికిశుశ్రూషలొనరించెను.
వా రానందించి యాతని నభినందించిరి. అపుడు మాంధాత

ఋషికులతిలకుఁడగువసిష్ఠునివలనఁదనపూర్వజన్మవృత్తాంతముఁ దెలిసికొని తనకు జ్ఞానముఁ దెలిపి తరింపఁజేయుమని యాతనిఁ బ్రార్థించెను.

వసిష్ఠుఁ డాతనిం గరుణించి కర్మ స్వరూపమును, బ్రహ్మ స్వరూపమును, వేద వేదాంతపురాణస్వరూపము, ఉపాసక స్వరూపము, భగవదవతారరహస్యము, భక్తి యోగస్వరూపము, మున్నగునవి సవిస్తరముగాఁ దెలిపి వైరాగ్య ముపదేశించెను. మాంధాత యామహనీయునిబోధనమునఁ గలంకదేతిన బుద్ధిఁగాంచెను. పిదప వసిష్ఠుఁ డాతనికి అష్టాక్షరీమంత్రరత్నము నుపదేశించి కటాక్షించి యథేచ్ఛ మేఁగెను.

వసిష్ఠస్మృతి

వసిష్ఠమహర్షి స్మృతికర్తలలో నొకఁడు. వసిష్ఠస్మృతిలో ముప్పది యధ్యాయములు గలవు. 1. ధర్మజిజ్ఞాస, ధర్మాచరణఫలము, ధర్మలక్షణము, మున్నగునవి. 2. బ్రాహ్మణాదుల ప్రధానకర్మములు. 3. శ్రోత్రియులశ్రాద్ధసధర్మత్వము, ఆతతాయి వధవర్ణన. 4. మధుపర్కాదికము, పశుహింసనఫలము. 5. ఆపద్ధర్మవర్ణనము, 6. ఆచారప్రశంసాదికము. 7. బ్రహ్మచారి ధర్మములు. 8. గృహస్థధర్మములు 9. వానప్రస్థధర్మము. 10. యతిధర్మములు. 11. వైశ్వదేవాదికములు. 12. స్నాతకవ్రతము. వస్త్రాదిధారణవిధి. 13. ఉపాకర్మవిధి, మున్నగునవి 14, పంక్తిబాహ్యవర్ణనము 15. దత్తకప్రకరణము. 16. వ్యవహారవిధి 17. పుత్త్రీప్రశంసాదికము. 18 చండాలాది జాతినిరూపణము. 19. రాజధర్మవర్ణనము. 20. ప్రాయశ్చిత్తాదికము. 21 బ్రాహ్మణాగమన

ప్రాయశ్చిత్తములు 22. యాజ్యయాజనాది ప్రాయశ్చిత్తములు. 23. బ్రహ్మచారిణీగమన ప్రాయశ్చిత్తము. 24. కృచ్ఛ్రవిధివర్ణనము. 25. రహస్య ప్రాయశ్చిత్తము, 26. సాధారణపాపక్షయోపాయములు. 27. వేదాధ్యయన ప్రశంస. 28.దూషితస్త్రీత్యాగాభావఫలాదికము. 29.దానాది ఫలనిరూపణము. 30. ప్రాణాగ్నిహోత్ర విధివర్ణనము. అను విషయములు వసిష్ఠస్మృతిలో వివరింపబడిసవి. దీనికే ''వసిష్ఠ ధర్మసూత్రము'' లనియుఁ బేరు. ఇంతకంటెఁ జాలవిపుల మగు ధర్మశాస్త్రమునే వసిష్ఠుఁడు బోధించెననియు దానినేఁ వృద్ధ వాసిష్ఠ' మందు రనియుఁ దెలియుచున్నది. మితాక్షరము. స్మృతిచంద్రిక మున్నగునవి వృద్ధవాసిష్ఠమునుండి యుదాహరించియున్నవి. ఆయా విషయములను వసిష్ఠుఁడు బోధించుటఁ బట్టి యోగవాసిష్ఠము, జ్ఞానవాసిష్ఠము జ్యోతిర్వాసిష్ఠము, మున్నగుపేళ్ళు ఆయాగ్రంథములకు వచ్చినవి.

బ్రహ్మతేజోబలంబు రూపము ధరించి
పరమపావన భారత వర్షమందు
వెలసెను వసిష్ఠుఁ డన భువి వెలిఁగి యుదియె
సప్తఋషిమండలముఁ జొచ్చె శాశ్వతముగ.

మహర్షుల చరిత్రలు

విశ్వామిత్ర మహర్షి

స్తుతి

"ధరణి నేకాతపత్రంబుగాఁ బాలించె
బ్రహ్మబుషీశ్వరపదము గాంచె
మేనకాధరసుధాపానంబునకుఁ జొక్కి
రంభను దిట్టెఁ జట్రాయి గాఁగ
నలుక శక్త్యాదిపుత్త్రుల మన్ని గొనిపించెఁ
బశు వగుద్విజపుత్త్రుఁ బ్రదుకఁజేసె
గురుశాపహతుఁ ద్రిశంకుని దివంబున నిల్పెఁ
బీడించెఁ దత్పుత్త్రు బెక్కుగతుల

వేదమాతను గాయత్త్రి వెలయఁజేసె
వివిధశస్త్రాస్త్రముల నేర్చె విశదముగను
విన విచిత్రము గాధిపుత్త్రుని చరిత్ర"
మనఘ గుణగణ్యుఁ డాతని నాశ్రయింతు.

(దశావతార చరిత్రము)

విశ్వామిత్రుని జన్మ వృత్తాంతము

తొల్లి యొకప్పుడు భృగువంశజుఁ డగు ఋచీకమహర్షి కుశనాభునికుమారుఁ డగు గాధియొద్దకు వచ్చి యాతనిచేఁ బూజితుఁడై యాతనిపుత్రి యగు సత్యవతిని వివాహమాడఁ గోరెను. గాధి రాజపుత్రి యగు సత్యవతి నొక బ్రాహ్మణున కెట్లిచ్చుట యని సంశయించి యుపాయాంతరమున నాతని దప్పించుకొనఁగోరి "మునిచంద్రా! నీవంటి యుత్తమ బ్రాహ్మణుఁడు జామాత యగుకంటె నాకు వలసిన దేమున్నది? ఐనను నీవు చంద్రధవళము లగు నంగములును మేఘశ్యామలములగు కర్ణములును గల వేయిగుఱ్ఱములఁ గన్యాశుల్కముగా నిచ్చి నచో నీకు సత్యవతి నిచ్చి వివాహముచేయుదు"ననెను. ఋచీకుఁడు వల్లెయని యెల్లెడలఁ దిరిగి భూమీధవులయెడ నెచ్చట నట్టియశ్వములఁ గాన జాలక వరుణునికడ కేఁగి యర్థించి యట్టిహయములను దోడ్కొనివచ్చెను. గాధి యిఁక తప్పనిసరి యనియు నంతటి తపోధనుఁ డల్లు డగుట భాగ్యమనియు నెంచి సత్యవతీఋచీకులకు దివ్యవైభవముతో వివాహ మొనరించెను.

పిమ్మట సతీసహితుఁడై ఋచీకుఁ డాశ్రమమున కరిగి పరమపతివ్రత యగుసత్యవతితో గృహస్థధర్మములు నిర్వహించుచు సకలజనప్రియుఁడై చిరకాల ముండెను. ఒకప్పుడు భృగుమహర్షి వచ్చి జ్ఞానోపదేశము చేసి గృహస్థాశ్రమము వీడఁ బ్రబోధించెను. అంత నాతఁడు భార్యనుబిలిచియొకవరముఁ గోరుకొను మనెను. ఆమె భక్తియుక్తులతోఁ దనకొకపుత్త్రి నిమ్మనియుఁ బుత్త్రహీన యగుతనతల్లికి నొకసుతుఁడుదయింప

నాశీర్వదింపుఁ డనియుఁ గోరుకొనెను. ఋచీకుఁ డట్లే యని బ్రహ్మరాజమంత్రముల వేల్చి రెండుచరువులను జేసి భార్యకు జూపి "సాధ్వీ ! నీకోరిక నెఱవేఱఁగలదు. ఇందు మొదటి చరువు నీ వుపయోగించి రెండవదానిని మాయమ్మ కిమ్ము.నీకు బ్రహ్మర్షి మాయమ్మకు రాజశ్రేష్ఠుఁడు జన్మించు"నని చెప్పి స్నానార్థ మేఁగెను.

ఇంతలో సుతామాతలఁ జూడ గాధి భార్యాసహితుఁడై ఋచీకాశ్రమమునకు వచ్చెను. సత్యవతి తల్లిని గౌఁగిలించుకొని యాచరువృత్తాంతమును దెల్పెను. దైవవశమున నాచరువులు తారుమారుగ నికువుకు గ్రహించిరి. పిమ్మట ఋచీకుఁడు వచ్చి చరుసంగతిఁ దెలిసికొని సత్యవతికి క్రూరుఁడగురాజు పుట్టు ననియు నామెతల్లికి బ్రహ్మర్షి కలుగుననియు బలికెను. సత్యవతి విచారగ్రస్తయై పతిని వేఁడుకొనఁగా నాతఁడు కరుణించి యామెపుత్త్రుఁడు గాక పౌత్త్రుఁడు క్రూర హృదయుఁడై క్షత్త్రియరక్తముఁగ్రోలువాఁడగు ననితెలిపెను. కాలక్రమమున సత్యవతికి జమగ్ని జనించెను. గాధిభార్యకు విశ్వామిత్త్రుఁడు జన్మించెను.*

ఈరీతి జనించినవిశ్వామిత్త్రుఁడు బాల్యమునుండియు సమస్తరాజ్యభోగము లనుభవించుచు నల్లారుముద్దుగాఁ బెరుఁగుచుండెను. యుక్తకాలమున గాధి పుత్త్రున కుపనయనాదిక మొనర్చి కృశాశ్వునికడ నస్త్రవిద్యార్థిగాఁ జేర్పించెను. విశ్వామిత్త్రుఁ డాగురునికడఁ బరమభక్తియుక్తి ననేకాస్త్రశస్త్ర

*విష్ణుపురాణము. భారతము. ఆదిపర్వము, అనుశాసనిక పర్వము.

ప్రయోగముల నేర్చి త్వరలో గొప్పవిలుకా డయ్యేను. కాలక్రమమున గాధి పంచప్రాణములు విశ్వామిత్రునిగాఁ జూచుకొనుచుండి స్వర్గస్థుఁడయ్యేను. అంత మంత్రిసామంత పురోహితు లెల్లరు యువకుఁడు, నస్త్రవిద్యాపారంగతుఁడు, వినయవినమితుఁడు బుద్ధిశాలియగువిశ్వామిత్రునకుఁ గన్యాకుబ్జమునఁ బట్టాభిషేక మొనరించిరి. నాఁటినుండి విశ్వామిత్రుఁడు ధర్మసంహితబుద్ధియై ప్రజారంజకముగాఁ బాలింపఁ దొడఁగెను. ప్రజ లాధివ్యాధిబాధలు లేక ధర్మప్రభు వగు గాధితనయుఁడే చిరకాలము రాజ్యమేలవలె నని కోరుకొనుచుండిరి.

ఈప్రకారము విశ్వామిత్రుఁడు బహుసహస్రవర్ష ములు రాజ్యముచేయుచు నొకనాఁడు వేటకై చమూసమేతుఁడై యరణ్యమున సంచరించుచు డస్సి సమీపమునఁ గల వసిష్ఠ బ్రహ్మర్షి యాశ్రమమును జేరి యాతనికి సాష్టాంగనమస్కా రము లొనరించెను. వసిష్ఠుఁ డానందభరితుఁడై యథోచితముగ నతనికి సపర్య లొనరించి యోగక్షేమము లరసి యలసియున్న కతమున ససైన్యముగఁ దనయాతిథ్య మంగీకరింపు మని కోరెను. విశ్వామిత్రుఁ డాతనిమాట కాదనఁజాలక సమ్మతిం చెను కాని, పేదబాపఁ డగువసిష్ఠుఁ డెట్లు విందుచేయఁ గలఁ డని యాతఁడు సంశయించెను.

అంత వసిష్ఠుఁడు తననందినీధేనువుఁ బిలిచి "యమ్మా! క్షౌణికమహారాజు ససైన్యముగ మన కతిథి యైనాఁడు. నీ మహిమ తేటపడ నెల్లవస్తువులు తృటిలో సిద్ధ మొనరింపు"మని కోరెను. వెంటనే సౌరభేయి షడ్రససమన్వితములుగా స్వాదు

సంగతములుగాఁ బరిపాకభేదములతోఁ రుచ్యములగు నెల్లపదా
ర్థములను సమృద్ధిగాఁ గురిసెను. పిమ్మట వసిష్ఠుఁడు గాధి
పుత్త్రునిఁ బిలిచి విందారగింపుమనెను.ఆతఁడు చమూాయుక్తుఁడై
యద్భుతచిత్తమున నెల్లపదార్థములను గడుపార; భుజించి
సంతుష్టచిత్తుఁడై వసిష్ఠునియాదరమును నుతించెను.

విశ్వామిత్ర వసిష్ఠుల ఘోరయుద్ధము

కాని, వసిష్ఠునిమహాసంపదకు హేతుభూత మైన యా
నందినీధేనువును దాను గ్రహింప విశ్వామిత్త్రునకుఁ గోరిక కలి
గెను. ఆకారణమున ననేకము లగు దంతిహాయరథగోసమూ
హము లొసఁగుదును. తనకుఁ గామధేనువు నిమ్మని వసిష్ఠు
నడిగెను. కాని యాతఁ డెంత వేఁడుకొనిన నంగీరింపఁ
డాయెను. తుదకు విశ్వామిత్త్రునకుఁ బ్రాణము విసిగి యహం
కారమున నాశబళను. బలాత్కారముగాఁ దోలుకొని
ససైన్యుఁడై పోఁజొచ్చెను. కాని, నందిని దప్పించుకొని
వసిష్ఠుపాలి కేఁగి యాతనియనుమతిని నిజదేహమునుండి యనే
కాక్షౌహిణుల సైన్యమును బుట్టించెను. ఆసైన్యమునకు
విశ్వామిత్త్రుని సైన్యమునకు ఘోరయుద్ధము జరిగెను. అందుఁ
దనసేన ఛిన్నా భిన్నమగుటఁ గాంచియు వసిష్ఠుని జుట్టుముట్టిన
నిజసుతు లెల్ల రాతనిదివ్యప్రభావమున హతు లగుటయుఁ
గాంచిన విశ్వామిత్త్రుఁడు వీడితుఁడై నిశ్చేగ మగవయసుమ
చందమున,భగ్నదంష్ట్ర మగుభుజంగమ యుక్తి వడి నుపరక్తఁడగు
భాస్కరునిరీతిఁ, బరమనిర్వేదనపరుఁడై పురమున కేగియుదా
డగు కొమారునొకనిఁ బుడిమికి రాజుఁ జేసి; తాను హిమా
చలమున కేఁగి యీశ్వరునిగుఱించి తపమొనర్పఁదొడఁగెను

కొంతకాలమునకు శివుఁడు ప్రత్యక్షమై వరము వేఁడు మొను మనఁగా, విశ్వామిత్రుఁడు శంకరధనుర్విద్యారహస్యము, యక్షపతంగోరగసిద్ధచారణాదులశస్త్రాస్త్రములు సాంగముగా నుపదేశింపు మని కోరుకొనెను. ఈశ్వరుఁడు కరుణించి విశ్వామిత్రుఁడు కోరినరీతి నొనర్చి యదృశ్యుఁడయ్యెను.

అంత విశ్వామిత్రుఁడధికదోర్వీర్యుఁడై తిరిగి వసిష్ఠాశ్రమమున కేతెంచి యాతనియాశ్రమమును బాణాగ్నిచే దగ్ధ మొనరిపఁ దొడఁగెను. అంత వసిష్ఠుఁడు తనబ్రహ్మదండమున నాతని కెదురై యుద్ధసన్నద్ధుఁడయ్యెను. ఇదే తరుణ మని విశ్వామిత్రుఁడు తానేర్చినశస్త్రాస్త్రములనెల్ల వసిష్ఠునిపైఁ బ్రయోగింప నాతఁడన్నిటిని దనబ్రహ్మతేజోబలమున బ్రహ్మదండమున కెఱచేసెను. విశ్వామిత్రుఁడు తుదకుఁబ్రయోగించిన బ్రహ్మాస్త్రమును వసిష్ఠుఁడు మ్రింగి వైచి మహోగ్రతేజస్సంపన్నుఁడయ్యెను.

విశ్వామిత్రుడు రాజర్షియగుట.

దీనితోవిశ్వామిత్రుఁడు పరాభవమునొంది బ్రహ్మతేజో బలమే బలము. కాని క్షత్రియబలము క్షుద్రమని నిశ్చయించి తపోనవద్యతచే బ్రహ్మత్వము నందెదఁ గా కని కృతనిర్ణయుఁడై భార్యతోఁగూడ దక్షిణదిశకుఁ బోయెను. అందొక ప్రదేశమున నొక్కతపోవనమున నిలిచి ఫలమూలాశనుఁడై మానసేంద్రియములు జయించి ఘోరతపము చేయుచుండియే హవిష్యంద, మధుష్యంద, దృఢనేత్ర, మహారథు లనుసత్యధర్మపరాయణు లగు నల్వురుపుత్త్రులఁ గనెను. అంత మహానిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై విరించిని గుఱించి తప మొనరింప జొచ్చెను. కొంత

కాలమునకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై విశ్వామిత్రునకు రాజర్షిత్వ మొసఁగి యదృశ్యుఁడయ్యెను. విశ్వామిత్రుఁ డంత సంతృప్తి నందక బ్రహర్షిత్వమును గోరి తిరిగి యఖండతప మొనరింపఁ దొడఁగెను.

విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునకు స్వర్గము సృష్టించుట

ఈసమయమున నిక్ష్వాకువంశజుఁ డగు త్రిశంకుఁ డను రాజు బొందితోఁ గైలాసమున కేఁగుజన్నము నొనరింపఁ గుల గురు వగు వసిష్ఠునిఁ గోరి విఫలమనోరథుఁడై వసిష్ఠసుతుల నట్లే కోరి వారును నిరాకరింప వారిని దూఱి చండాలుఁడుగా వారిచే శపింపఁబడి విశ్వామిత్రునిపాలి కరుదెంచెను. వసిష్ఠ ద్వేషి యగు విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునివృత్తాంత మంతయు విని యట్టియాగమును దా నొనరింతు నని యూఱడించెను.

పిమ్మట విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞసంభారములఁ గూర్పఁ బుత్రుల నియోగించి బ్రహ్మవాదులు బహుశ్రుతులు నగుమహ ర్షుల శిష్యులచేఁ బిలిపించి యజ్ఞ మారంభించెను. తిన్న నిందిం చిన వసిష్ఠపుత్రులను సప్తశతజన్మముల నీచజాతులఁబుట్టిని ర్ఘృ ణులై, వికృతులై, విరూపులై, మృతశునకమాంసభక్షకులై వర్తింపఁ దీవ్రశాప మొసఁగి విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకుని ముం దిడుకొని యజ్ఞ మొనరింప ఋషులఁ బురికొల్పెను. విశ్వామి త్రుని ప్రచండకోపమునకు వెఱచి మును లెల్లఱుఁ గిక్కు-రు మనక కల్పోక్తప్రకారమున సర్వకర్మములు నిర్వర్తించిరి.అంత విశ్వామిత్రుఁడుహవిర్భాగముఁగొన దేవతలనాహ్వానింప వారు రాకపోవుటచేఁ గుశపవిత్రము కేలఁ దనర స్రువ మెత్తుకొని త్రిశంకుని తనశక్తిచే స్వర్గమునకు స్వశరీరముతోఁ బంపెను.

అటఁ బురందరుఁడు బృందారకులతో నాలోచించి చండా లుఁడు స్వర్గమున నుండరా దని యాతనిఁ దలక్రిందుగాఁ ద్రోయించెను. అపుడు త్రిశంకుఁడు "విశ్వామిత్రా! రక్ష! రక్ష!" యను విలాపములతోఁ బ్రలాపములతో వచ్చుచుండ గాధేయుఁడు కరుణాళుఁడై తీవ్రరోషమున సాక్షాత్ప్రజాపతి వలెఁ దనతపఃప్రభావమును ఋషులెల్లరుఁ జూడ నన్యస్వర్గ మును త్రిశంకునకై నిర్మించెను. మఱియు నట వేఱె నక్షత్ర ములను సప్తర్షులను సురలను నింద్రుని సృజించెను. ఇది చూచి సురగరుడకిన్నరగంధర్వాదు లొక్కపెట్టుగాఁ గౌశి కునిఁ జేరి యభినందించిరి. విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునకు శాశ్వ తమైన దివ్యస్థాన మొసఁగి కృతకృత్యుఁడైనపిదపఁ బశ్చిమదిశ కేఁగి యందుఁ బుష్కరతీరమునఁ బవనపర్ణాంబుభక్షుఁడై బ్రహ్మ ర్షిత్వమునకుఁ దపముఁ బ్రారంభించెను.

విశ్వామిత్రుఁడు శునశ్శేఫునిఁ గాపాడుట.

ఆసమయమునఁ గోసలాధిపుఁ డగునంబరీషుఁడు యజ్ఞ మొనరించుచుండ నింద్రుఁ డసూయాపరుఁడై యజ్ఞపశువును గొనిపోయి దాఁచియుంచెను. అంతఁ బురోహితులు యజ్ఞ విఘ్నము కలుగకుండ నరపశువును విశసింపవచ్చు నని నుడి విరి. అది విని యంబరీషుఁ డొకలక్షగోవులఁ గొని వానిని గైకొని యెవఁ డైనఁ దనయజ్ఞమునఁ బశు వగుట కిచ్చగించు నేమో యని తిరుగుచు బుచీకుఁ డను విప్రునిఁ జేరి యాతని సుతుఁ డగు శునశ్శేఫునిఁ గొని యాగోవుల బుచీకున కొసఁగి నగరమునకుఁ గొనివచ్చుచుండెను. శునశ్శేఫుఁడు దారిలో నెదురైనకౌశికుని రక్షింపు మని ప్రార్థించెను. విశ్వామిత్రుఁడు

తనకొడుకులఁ గని మీలో నొకఁడు శునశ్శేఫునకు బదులు పశువై యాతని రక్షింపుఁడని కోరెను. కాని, వారు ప్రాణ విసర్జనమున కంగీకరింపక తండ్రి యాన నతిక్రమింప, విశ్వా మిత్రుఁడు కోపించి నిర్మముఁడై పుత్రుల శపించి శునశ్శేఫునిఁ గరుణింప నిరామయమగునట్లు రక్షయొసఁగి రెండుమంత్ర లాతనికి బోధించి "నిన్ను విశసించుతరుణమునఁ బఠింపు"మని బోధించెను. ఆప్రకార మాతఁ డంబరీషునితోఁబోయి తన్నుఁ పశువుగా ప్రవేయుతఱి నామంత్రములు బఠింప నింద్రాదులు ప్రత్యక్షమై శునశ్శేఫునకు బంధవిముక్తి, దీర్ఘాయుష్యమును, నంబరీషునకు బహుయాగఫలము నొసంగి యదృశ్యులైరి. ఆప్రకారము కౌశికునికతమున ప్రబదికి శునశ్శేఫుఁ డింటికేఁగెను.

విశ్వామిత్రుఁడు ఋషిత్వ, మహర్షిత్వ, బ్రహ్మర్షిత్వముల నందుట

పిమ్మట విశ్వామిత్రుఁడు పుష్కరనదీతీరమున సహస్ర వర్షము లత్యుగ్రతప మొనరించి బ్రహ్మను మెప్పించి ఋషి త్వము నందెను ఐన నంతతోఁ దనివినొంద కాతఁడు మహా నిష్ఠఁ దపించుచుండెను. ఆసమయమున నాతనితపోవిఘ్న మొనరింప నింద్రునిచేఁ బంపఁబడి మేనక విశ్వామిత్రాశ్రమ మున కరుదెంచి విశ్వామిత్రునకు మరులుగొల్పెను. ఆతఁ డామెవలలోఁ బడి కొన్నియబ్దము లామెతోఁ గ్రీడించెను. అంత మేనక గర్భము ధరించి శకుంతలను గనెను. తరువాత విశ్వామిత్రుఁడు వివేకియై మేనకమూలమునఁ దన తపోభంగ మైనందులకు విచారించి యామెను వీడి మరల ఘోరతప మారంభించెను. మేనకయు నింక లాభము లేదని పుత్రి నట

వీడి స్వర్లోకమున కేఁగెను. ఈ మెకు జనించిన యాబాలిక తలి దండ్రులచే విడువఁబడి శకుంతములచేఁ బోషింపఁబడుచుండ దయాళుఁ డగు కణ్వమహర్షి గాంచి యాబాలికను దోఁగొని పోయి నిజాశ్రమమునఁ బెంచుచుండెను. ఈ మెయే దుష్యం తునిభార్యయై భరతచక్రవర్తిని గనెను.

అంత విశ్వామిత్రుఁడు కామవిజయముఁ గాంతు నని హిమాలయప్రాంతమున కేఁగి మఱి సహస్రసవర్షములు తప మొనరించెను. ఆతనితపోనలమునకు వెఱఁగంది వేల్పు లెల్లరు బ్రహ్మకడ కేఁగి విశ్వామిత్రుని కోరిక తీరనిచో లోకములు నిలువనేర వని మొఱలిడిరి. బ్రహ్మ వారి కభయ మిచ్చి విశ్వామిత్రుని కడ కరిగి "మునీంద్రా! నీతపమునకు సంతసించి నీకు మహర్షిత్వ మొసఁగితిని. ఇఁక దపము చాలింపు"మని చెప్పి యదృశ్యుఁ డయ్యెను.

విశ్వామిత్రుఁడు బ్రహ్మర్షిపద మందినఁగాని తపము చాలింప నని కృతనిశ్చయుఁడు బద్ధకంకణుఁడునై యూర్పులఁ గట్టిపెట్టి యూర్ధ్వహస్తుఁడు మారుతాశనుఁడునై ధీరత్వనిష్ఠ మహోగ్రతప మొనరించెను. ఈపరి రంభ నాతని తపోవిఘ్న మునకై యింద్రుఁడు పంపెను. ఆ మెయతిభయస్వాంత యయ్యు నింద్రునియానఁ దిరస్కరింపలేక విశ్వామిత్రునిఁ జేరి నృత్య గానాదు లొనరింపఁదొడఁగెను. విశ్వామిత్రుఁ డొక్కపరి గన్ను తెరచి రంభను జూచి నిర్మోహుఁడై పదివేలవర్షములు రాయివై యిటనే పడియుండు మని శపించెను. అంత రంభ పాదములపైఁ బడి కరుణింప వేఁడుకొన వసిష్ఠునివలన శాప మోక్ష మగు నని యనుగ్రహించెను. విశ్వామిత్రుఁ డటనుండి

తూర్పుదిక్కునకుఁ బోయి నిషుర ప్రతిజ్ఞాదీక్షితుఁడై యచంచల ముగఁ బెక్కేండ్లు తపమొనరించెను. ఆతఁడు తప మొనరిం చినయీప్రదేశమే 'సిద్ధాశ్రమ' మనఁ బరగెను.

ఒకనాఁ డింద్రుఁడు విశ్వామిత్రునకుఁ గ్రోధము పుట్టించునుద్దేశముతో వృద్ధవిప్రుఁడై యాతనియాశ్రమమున కరుదెంచి విఫలమనోరథుఁడై వెడలిపోయెను. విశ్వామిత్రుని తపోనవద్యతచే నాతనిశిరమునుండి యద్భుతధూమము లుద్భ వించి దశదిశలను భూనభోంతరములందు వ్యాపింపఁజొచ్చెను. అంత దేవత లెల్లరు బ్రహ్మపాలి కరిగి మొఱఁ బెట్టుకొనఁ జొచ్చిరి. బ్రహ్మ హంసవాహనారూఢుఁడై విశ్వామిత్రునిపాలి కేఁగి బ్రహ్మర్షి త్వము, దీర్ఘాయువు, బ్రహ్మతేజము నొసఁగి సత్క రించెను. విశ్వామిత్రుఁ డంత నోంకారము, వషట్కారము, వేదములుఁ దన్నుఁ బొందుఁగా కని కోరఁగా నవి సిద్ధించెను. ఐనను, వసిష్ఠుఁడు తన బ్రహ్మర్షి త్వ మంగీకరించినఁ గాని తృప్తినంద నని విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠునిపాలి కేఁగెను. వసిష్ఠుఁ "డోయిరాజా! యేల యిట్లరుదెంచితి?" వని పలుకఁ గాంచి కుఁడు కోపించి వెడలిపోయెను. తిరిగి కొంతకాలమున కాతఁడు వసిష్ఠునికడ కరుగ "ఓయిబుషీ! ర"మ్మని యాతఁ డనెను. విశ్వామిత్రుఁడు మఱుమాటాడక వెడలిపోయి కొంతకాలము తపమొనర్చి మరలవచ్చెను. అంత నరుంధతీవల్లభుఁడు "రాజర్షి! ర"మ్మని పిలిచెను. ఇపుడును గించితోఁకపరీభూతుఁడై వెడలి పోయి యాత్మశోధన మొనరించుకొని మరల వసిష్ఠునికడ కేఁగి ప్రణమిల్లెను. ఆతఁ "డోరీ! ధూర్తా! పొ"మ్మనెను. విశ్వామిత్రుఁ డావంతయుఁ గోపపడక చలింపక వసిష్ఠునిపాద

పద్మములు వీడకుండెను. అపుడు వసిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రుని గ్రుచ్చి కౌఁగిలించికొని, "ఓయీ! బ్రహ్మర్షి! లె"మ్మనఁగా విశ్వామిత్రుఁడు దివ్యతేజస్వియై లేచెను. విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠునకనేకవిధములఁ బూజించి బ్రహ్మతేజమున దిశలు వెలిఁగించుచు దివ్యతపఃప్రభావవిశేషమున బ్రహ్మర్షులలో నొకఁడై వ్రశ్రుతిఁగని యాతని వీడుకొని వెడలిపోయెను. *

విశ్వామిత్రుఁడు విశ్వేదేవతల శపించుట.

విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని రాజ్యముఁగొని యాతనిని జంద్రమతిని నగరము వెడలఁగొట్టి చంద్రమతిని జేతికట్టుతోఁ జావమోదెను. విశ్వామిత్రుని యాకటికి తనముఁ జూచి హరిశ్చంద్రునిపై జాలిగొన్న విశ్వేదేవత లటకు విచ్చేసి విశ్వామిత్రుని నిందించిరి. అపుడు విశ్వామిత్రుఁడు వారిఁ గాంచి "ఓ దేవతలారా! మీరు మనుష్యపక్షపాతమున ఋషినైన నన్ను నిందించితిరి. కావున మీరు మనుష్యులై భూమిపైఁ జరింతురుగా క"ని శాపమిచ్చెను. పిదప, వారిని గరుణించి "మీరు భూమిపై సంతానము నిలుపరాదు కావున బ్రహ్మచారులై కామక్రోధాదు లందక యల్పకాలమున శరీరములు విడిచి దేవభావముం గైకొందు"రని పలికెను. ఆశాపమున విశ్వేదేవత లైదుగురు ద్రౌపది గర్భమునఁ బంచపాండవులకుఁ గుమారులై పుట్టి పెండ్లిండ్లు లేక దీర్ఘాయుష్కులు గాక చచ్చి స్వర్గమున కేఁగిరి. *

---

* శ్రీమద్రామాయణము బాలకాండము.

* మార్కండేయపురాణము.

విశ్వామిత్రుఁ డొనర్చిన యాపద్ధర్మములు.

విశ్వామిత్రమహర్షి యనేకపర్యాయము లనేకములగు నాపద్ధర్మములు నిర్వర్తింపవలసి వచ్చెను. ఆతఁడు నిజతపోబల మున నాపత్తు లన్నియు దాటఁగలిగియుఁ దపోవిత్తము వ్యయింప నొల్లక భద్రముగాఁ గాపాడుకొనువాఁడు. అదియే మనమహర్షుల గొప్పదనము. "అంతటి మహర్షులకుఁ గూడ నాగతిపట్టుటకు వారితప స్సేమైనదిఁ? వారును మనవంటివా రేనా?" యను ప్రశ్నము లజ్ఞానసంజనితములు. భౌతిక దేహములఁ గృశింపఁజేయుచు దేహధర్మముల వలని సుఖ దుఃఖము లంటకుండఁ జేసికొనుటయే తపము. దేహి దేహముల విభజించి దేహముండియు నుండనట్టి యెఱుకఁ జరించుమహర్షులు దేహాభిమానులై-యనిత్యము నేహ్యమునగు దేహమునకై-బహుజన్మలబ్ధ మగు తపస్సంపద వ్యయింపఁజాల రనుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది? సుఖదుఃఖములు ప్రారబ్ధాను సారముగ దేహసంబంధము లేకాని యాత్మసంబంధములు కా వనియుఁ దాను దేహము కాక యాత్మస్వరూపుఁ డని యెఱిఁగి తన్ను పాసించుకొనుమహర్షి కి, దేహసంబంధ మగు బాంధవ్య ముండదుకదా! కావునసే యొకక్రామసమయమున విశ్వా మిత్రుఁడు కొడుకును విక్రయింపఁజూచినాఁడు. అదియవసరము లేకయే సత్యవ్రతుఁ డనురాజు కాశికున కాహారాదిక మొసఁగి పోషించినాఁడు. మఱియొకప్పుడు తపోధనము కూడఁబెట్టుటకు సాధనమైన శరీరపోషణమునకై యాతఁడు క్రామసమయమునఁ గుక్కమాంసమును దిని శరీరమును బోషించుకొనవలసి వచ్చి నది. ఈపట్ల "శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధన" మ్మును సూత్ర

మనువర్తించినది. ఈవిషయమే విశ్వామిత్రుడు "బ్రహ్మ వహ్ని ప్రాపై యుండఁ బ్రాణము కాపాడుకొనవలెను. బ్రదికి యున్నఁ దపముచేతను జ్ఞానముచేతను దోషమును బాపుకొన వచ్చును. చచ్చినచో జీవితము వ్యర్థ మగును. కాన, నా కీమాంస మి"మ్మని చండాలునర్థించుచుఁబలికినాఁడు.ఆప్రకార మాతఁడు ప్రాణములు రక్షించుకొని పిమ్మటఁ దపోవిశేష మునఁ బాపముఁబాపుకొనెను. *

విశ్వామిత్రుడు హరిశ్చంద్రుని బరీక్షించి కరుణించుట.

విశ్వామిత్రమహర్షి కటాక్షించెనా తృణమునైనను మేరువుఁ జేయఁగలఁడు. కోపించెనా మేరువునైనను దృణమును జేయఁగలఁడు. త్రిశంకునిఁ గటాక్షించి స్వర్లోక మును సృష్టించి యట నిలుపఁగలిగెను. శునశ్శేఫునిఁ గరు ణించి దీర్ఘాయువు నొసఁగి మృత్యుముఖమునుండి కాపా డెను. ఇతఁడు కోపించి పలుబాములఁ బెట్టినది వసిష్ఠు నొకనిని హరిశ్చంద్రు నొకనిని. ఇరువురును మహానుభావు లగుట నిరువురవిషయమునను విశ్వామిత్రుఁడే యోడిపోయెను. ఐనను, వారికీర్తిచంద్రికలు విశ్వవ్యాప్త మగుట కీతఁడే కారణభూతుఁ డాయెను. విశ్వామిత్రుఁడే లేనిచో హరిశ్చం ద్రుని యూరుపేరు లుండకపోయెడి వనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. ఈదృష్టిని దర్శించినచో విశ్వామిత్రునిప్రాశస్త్యము తెల్లము కాఁగలదు.

---

* భారతము–శాంతిపర్వము.

తొల్లి యొకప్పు డింద్రుఁడు ఋషులతో సభ దీరి యుండఁగా భూలోకమున నిత్యసత్యవ్రతు లెవరున్నా రను ప్రశ్నము వచ్చెను. మును లనేకు లూరకుండిరి. ఇక్ష్వాకు వంశజుఁ డగు హరిశ్చంద్రుఁడు కలఁ డని వసిష్ఠుఁ డనెను. ఆతఁడు కాఁ డని విశ్వామిత్రుఁడనెను. అంత నుభయులకు వాదమయ్యెను.విశ్వామిత్రుఁడుహరిశ్చంద్రునిచే నసత్యమాడింతు నని ప్రతిజ్ఞ పూని వెడలిపోయెను. తరుణము వేచి విశ్వామిత్రుఁడు హరిశ్చంద్రుని రాజ్యము ధనము దానవ్యాజమున గ్రహించి యాతనిని నగరమునుండి వెడలఁగ్రోయించెను.హరిశ్చంద్రుఁడు భార్యాపుత్రుల నమ్ముకొనియుఁ దుదకుఁదన్నమ్ముకొని కాటికాపరియై మెలఁగియుఁ బలుబాములఁ గుడిచియు నసత్య మెన్నఁ డాడని కారణమున బ్రహ్మాదు లాతనికిఁ బ్రత్యక్షమై పూర్వరాజ్యము, బహువరములు నొసఁగిరి. విశ్వామిత్రుఁ డాతనిఁ బరీక్షించుటకు నాతనికీర్తి దిగంతవిశ్రాంతములకు వ్యాపింపఁజేయుటకు నట్లొవర్చితినని యాతనిఁ గీర్తించి వరములొసఁగి కరుణించెను. *

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణుల కీర్తి చంద్రికల వ్యాపింపఁజేయుట.

విశ్వామిత్రమహర్షి నిజాశ్రమమున జన్నముచేయుచు హోమము లొనరించుచుండ మారీచ, సుబాహులు, తాటక మున్నగు రాక్షసులు విఘ్నము లొనరించుచుండిరి. వారి వినాశమునకు నిజతపోధనవ్యయ మొల్లక యయోధ్య కేఁగి

---

* మార్కండేయపురాణము.

రామలక్ష్మణులఁ దనతోఁ బంపుమని కౌశికుఁడు దశరథు నడి
గెను. ఆతఁడు సంశయింప రామలక్ష్మణులు విష్ణుమూర్తి యవ
తారులుఁ గారణజన్ములు నని చెప్పి దశరథు నంగీకరింపఁజేసి
వారి నాతఁడు తీసికొనిపోయెను. దారిలో శ్రీరామలక్ష్మణులకు
బహువిధాస్త్రశస్త్రప్రయోగములు సాంగముగా నేర్పి హరిచే
యజ్ఞధ్వంసకు లగు మారీచాదిరాక్షసుల నీతఁడే చంపించెను.
శ్రీరాముని పాదరజమున నహల్యాశాపమోక్షము కాఁగా,
విశ్వామిత్రు డామెవృత్తాంతము నంతయు రామలక్ష్మణు
లకుఁ దెలిపెను. అట వా రిరువురకుఁ బలుతావులఁ జూపుచుఁ
జిత్రచరిత్రములఁ దెల్పుచు వారి నస్త్రవిద్యాకుశలురను సద్గుణ
నిధులను నొనర్చెను.పిమ్మట శ్రీరామలక్ష్మణుల నిరువురనుమిథి
లాపురము తీసికొనివెళ్ళి జనకునింట శివధనుర్భంగముకత
మున సీతారాముల వివాహమే కాక లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్ను
లకు నూర్మిళామాండవీశ్రుతకీర్తుల నిప్పించి వివాహ మొన
రింపఁజేసెను. ఈప్రకారము బాల్యముననే శ్రీరామలక్ష్మణుల
కారణజన్మ మెఱిఁగి వారి కస్త్రవిద్యాగురుఁడై వారికీర్తిచంద్రి
కలు వ్యాపించుటకు విశ్వామిత్రుఁడే కారణభూతుఁ
డయ్యెను. *

విశ్వామిత్ర స్మృతి

విశ్వరూపాదులు విశ్వామిత్రుని స్మృతికర్తగాఁ బేర్కొ
నిరి. అపరార్కమున, స్మృతిచంద్రికయందు, కాలవివేకమున
విశ్వామిత్ర స్మృతినుండి కొన్నియుదాహృత శ్లోకములుకలవు.

---

* శ్రీమద్రామాయణము-బాలకాండము.

ఒక్క వ్యవహారవిషమునఁ దక్క నితరవిషయము లన్నిటి
పైని విశ్వామిత్రుని భావము లిందుఁ గాననగును. వేదవిదు
లైన యార్యులచేఁ నాచరింపఁబడి ప్రశంసింపఁబడిన దే ధర్మము
అని యాతఁడు పేర్కొనెను.*మహాపాతకములను బేర్కొన్న
విశ్వామిత్రుని శ్లోకములు చాలమందిపఠింతురు.*విశ్వామిత్ర
స్మృతి యనుపేరఁ దొమ్మిదధ్యాయములలో శ్లోకరూపమున
నొకస్మృతి గలదని చెన్నపురి దొరతనమువారు ప్రకటించిన
అముద్రితగ్రంథముల పట్టికలోఁ గలదు. ఇదియు నదియు
నొక్కటియై యుండవచ్చును.

స్వర్గ చేతను బ్రహ్మర్ష పదవిఁగాంచి
బ్రహ్మ సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి పరగఁజేసి
చండశాసనుఁ డనఁగఁ బ్రశస్తి గనిన
కౌశికమహర్షి సప్తర్షిగణముఁ జేరె.

---

*యమార్యాः క్రియమాణం తు శంసంత్యాగమవేదినः
స ధర్మోయం విగర్హ్యంతి తమధర్మం ప్రచక్షతే"

(స్మృతిచంద్రిక-అహ్నిక. 6 పుట)

*బ్రాహ్మణో న చ హంతవ్యः
సురా పేయా న చ ద్విజైः
బ్రాహ్మణస్వర్ణ హరణం
నకర్తవ్యం కదాచన.
గురుపత్నీం నగచ్ఛేచ్చ
సంసర్గే తైశ్చ నాచరేత్
మహాపాతక సంజ్ఞాతు
నిర్దిష్టైషా మనీషిభిः.

(అపరార్క-ము-పుట ౧౦౪౪)

మహర్షుల చరిత్రలు

వ్యాసమహర్షి

స్తుతి

"పులినంబు తొలిచూలు పుండరీకాక్షుని
యవతార భేదంబు కవులరాజు
బహుపురాణగ్రంథ భారతసంహితా
పరిగుంభన క్రియా పండితుండు
కట్టి వన్నియ వాఁడు కౌరవాన్వయకర్త
శ్రుతు లేర్పఱించినసూత్రధారి
సిద్ధ నీవార ముష్టింప చాధ్యక్షుండు
శుకునికూరిమి తండ్రి సకలవేది
కాళికేయుండు యోజనగంధి పట్టి
తత్త్వనిర్ణేత ఘనతపో ధర్మరాశి"
నైమి శారణ్య మునిలోకనాథుఁడైన
వ్యాససంయమి కొనరింతు వందనములు.

[వీరమాహేశ్వరము]

వ్యాసుని పూర్వజన్మము

ఆదికాలమునఁ బ్రజాభిసర్గమునకు నారాయణుఁడు దన నాభికమలమున బ్రహ్మను బుట్టింప నాతఁడు భూతసంఘముల సృజించెను. అతనిముఖమున విష్ణుఁడఖిలవేదముల ప్రసరింపఁ జేసి కరుణించెను. విరించికి మేలు చేయఁగోరి శ్రీహరి మానసమునుండి యపాంతరతముఁ డనువానిఁ బుట్టించి యాతఁ డతిభక్తిఁ దనకు ప్రొక్కినిలువ "వత్సా! నీవు శ్రుతులన్నియు దృఢావధానివై విని చక్కఁగ వ్యాస మొనరింపు" మని యాజ్ఞాపించెను. అపాంతరతముఁ డాతని యానతిఁ గొని వేద భేదన మొనర్చెను. నారాయణుఁ డానందించి వేద వ్యాసనామ మున నతనిఁ బిల్చి "కుట్రా! నీ వన్నిమన్వంతరము లందును బుట్టి వేదవ్యాసమున నా కానంద మొదవించుచుండుము. నా చరితము లెఱిఁగి త్రైలోక్యాచరణములు, నఖిలధర్మములు గ్రహించి త్రికాలజ్ఞు లగు మునీశ్వరులలో మేటివై వెలుఁగఁ గలవు. నీ వుత్తరకాలమున వసిష్ఠపౌత్త్రుఁ డగు పరాశరుఁ డనుసంయమితిలకున కుదయించి, నీవలన జనించిన కురురాజులు పరస్పరవైరమున మడియఁగాఁ గాలదుస్థితిని గలఁగిన వేద ముల నేర్పఱించి వ్యాస మొనరింపఁగలవు. జగముల జనించి ధర్మసందేహాముల నెల్లఁ బాపి లోకహితవాణివై సుశ్లోకుఁడ వగుము" వని నిర్దేశించి నిజేచ్ఛం బ్రవర్తింపు మని పంపివేసెను.

అంతనుండి యపాంతరతముఁడు నియమనిరూఢి నిర్మల తపఃకలనముఁ జిరకాల మాచరించి నిరంతరాయమానమగు పురుషోత్తముని కారుణ్యము నధికముగా సంపాదించెను. *

---

*భారతము. శాంతిపర్వము.

వ్యాసమహర్షి కృష్ణద్వైపాయనుఁడనఁ బుట్టుట

తొల్లి యొకప్పుడు పరాశరమహర్షి తీర్థయాత్ర లొన ర్చుచు యమునానదీతీరమున కేఁగి యం దోడనడపు సత్య వతి యను దాశరాజుకూఁతును గాంచి కామమోహితుఁ డయ్యెను. ఆతఁ డామె నడపునోడ నెక్కఁ, యామెజన్మముఁ దన దివ్యజ్ఞానమున నెఱిఁగి, నావ కొంతదూర మరిగినపిదపఁ దనకోరిక యామె కెఱిఁగించెను. ఆమె తనకన్యాత్వావికలత కును మేనిపొలసుకంపునకును వెనుదీయఁగా నాతఁడామెకుఁ గన్యాత్వము చెడకుండ వర మొసఁగి యామె వసురాజర్షి వీర్యమునఁ బుట్టుట యెఱింగించి యోజనదూర మామెసౌగం ధ్యము వ్యాపించునట్లు గంధవతి నొనర్చి నిజతపఃప్రభావమున ననేకదివ్యాంబరాభరణభూషితఁ జేసెను. ఆమె కడు ముద మంది పడవ నొక ద్వీపమునకుఁ జేర్చెను. పరాశరుఁ డంతఁ దా మితరులకంటఁ బడకుండ నీహారతిమిరము గల్పించెను. పిమ్మట వారుభయు లందుఁ దమితీర రమింప సత్యవతికి సద్యో గర్భమునఁ బరమతేజస్వి, వేదమయుఁడు నగు వేదవ్యాసుఁడు సుజ్ఞానియై జన్మించెను. పరాశరుఁడు సత్యవతికోరిన వరములను గ్రహించి కుమారు నాశీర్వదించి యథేచ్ఛ మేఁగెను.

సత్యవతీసూనుఁ డంతఁ దల్లికి నమస్కరించి కృష్ణాజిన పరిధానకపిలజటామండలదండకమండలుమండితుఁడై "అమ్మా! నీకుఁ బనిగలయప్పుడు నన్నుఁ దలంపుము. ఆక్షణమ నీకడ కరుదెంతును. సెల వొసంగు"మని సకలలోకపావనుఁ డఖిల లోకహితార్థియై తపోవనములకు జని యందు మహాఘోరతప మొనర్చుచుండెను. యమునాద్వీపమున శ్రీకృష్ణుఁడు లీలమై

నట్లు జన్మించే గాన నాతఁడు కృష్ణద్వైపాయనుఁ డనియుఁ బిమ్మట వేదవిభాగకర్త యగుట వేదవ్యాసుఁ డనియు సత్యవతీసుతుఁ డగుట సాత్యవతేయుఁ డనియుఁ బరాశరపుత్త్రుఁడగుటఁ బారాశర్యుఁ డనియుఁ బిలువఁబడుచుండెను. కృష్ణద్వైపాయనుఁ డట్లు శమ్యాప్రాస మను నిజాశ్రమమునఁ దపోయుక్తుఁడై యుండఁ బలువురు మహర్షు లాతనికి శిష్యులై యాతనిఁ గొలుచుచుండిరి.*

వ్యాసుఁడు విచ్ఛిన్నమైన కురువంశమును నిలుపుట

పిమ్మటఁ గొంతకాలమునకుఁ గురురాజగు శంతనుఁడు సత్యవతిని మోహించి, దాశరాజు కోరిక ననుసరించి యామెకు జనించినసుతునకే రాజ్యమొసఁగ నంగీకరించి, పుత్త్రుఁడగు భీష్ముఁడును రాజ్యమొల్లకుండుటకును వివాహ మాడకుండుటకును ఘోరశపథ మొనరింప, యామెను వివాహమాడెను. శంతనుఁడు సత్యవతివలనఁ జిత్రాంగదవిచిత్రవీర్యు లను నిరువురు సుతులఁగాంచి వారు సంప్రాప్తయౌవనులు గాకుండఁగనే మరణించెను.అంత భీష్ముఁడు చిత్రాంగదునకు రాజ్యాభిషేక మొనరించెను.కొంతకాలమునకుఁజిత్రాంగదుఁడుచిత్రాంగదుఁ డను గంధర్వరాజుతోఁ బోరి చనిపోయెను. భీష్ముఁ డాతదువాత విచిత్రవీర్యునకుఁ బట్టముగట్టి కాశీరాజపుత్త్రికలగు నంబాలికాంబిక లిరువురను గొనివచ్చి విచిత్రవీర్యునకు వివాహ మొనరించెను.కొంతకాలమున కాతఁడును బిడ్డలు లేక మరణించెను.

ఈసమయమున సత్యవతి యెంత బతిమాలినను నిజప్రతిజ్ఞానుసారము భీష్ముఁడు రాజ్య మొల్లకయు వివాహ

---

*భారతము. ఆదిపర్వము.

మాడకయు నుండి కురువంశమును నిల్పుట కొకయుత్తమ బ్రాహ్మణు నంబికాంబాలికలకు నియోగింప ధర్మసమన్వితమని నిర్ణయించెను. సత్యవతి తానుకన్యాత్వమున నుండఁగాఁ దనకు జనించిన వ్యాసభట్టారకునియుదంతముభీష్మునకుఁజెప్పినయాపని కాతనిఁ దలంచుకొనెను. వెంటనే వేదవ్యాసమహర్షి యరు దెంచి తల్లిముందు నిలిచెను. సత్యవతి యాతనిఁ గౌఁగిలించు కొని యానందబాష్పధారల నభిషేకించిన నాతఁడు వానిం దుడిచి యభివాదన మొనర్చెను. భీష్ముఁ డాతనిని బరమభక్తి యుక్తిఁ బురోహితభూసురపురస్కృతుఁడై యర్ఘ్యాదిపూజ లొనరించి యాసీనుఁజేసెను. అంత సత్యవతి నిజనందనులమరణ వృత్తాంతము, భీష్మ్నచరిత్రమును జెప్పి వంశవినాశనము గాకుండఁ దనకోడండ్రయందు దేవరన్యాయమునఁ బుత్రోత్ప త్తి యొనరింపు మని ప్రార్థించెను. దానికి వ్యాసుఁ డంగీక రించి యొకసంవత్సరము శుద్ధాత్మ లగుటకు వ్రత మొనరింప నంబికాంబాలికల నియోగించెను. వారు వత్సరమును వ్రతము సలిపిరి. పిమ్మట బుతుమతియు శుచిస్నాతయు నగు నంబికను సత్యవతి వ్యాసునిచేఁ బుత్రునిఁ బడసి వంశమును నిలుపు మని నియోగించెను. కాని, యామె వ్యాసుఁడు పుత్రోదాన మొన రించుతఱి నాతని యాకారమును జూచి కన్నులు మూసికొని యుండెను. ఆకారణమున నామెకు బలవంతుఁడు వంశవివర్ధ నుఁడు నగు సుతుఁ డుద్భవించియు మాతృదోషమున నంధుఁ డగు నని వ్యాసుఁడు వచించెను. పిమ్మట వ్యాసుఁ డంబాలిక కును సుతుని ప్రసాదించుతఱి నామె వెల్లనై పడియున్నకారణ మున నామెసుతుఁడు బలవంతుఁ డయ్యు మాతృదోషమునఁ

బాండు దేహుఁ డగు నని చెప్పి వెడలిపోయెను. క్రమముగా నంబికాంబాలికలకు ధృతరాష్ట్ర పాండురాజులు జన్మించిరి.

సత్యవతి యంబికకు జనించినసుతుఁ డంధుఁ డగుటకు వగచి మరల వ్యాసునిఁ దలంచుకొని యాతఁడు ప్రత్యక్షము కాఁగా నింకొకపుత్త్ర నంబికకుఁ బ్రసాదింపు మని ప్రార్థించి యామె నొడఁబఱచెను. ఆప్రకారము రాత్రిసమయమున వ్యాసుఁ డంబికకుఁ బుత్త్రదాన మొసఁగ నరుదెంచెను. అతని వికృతవేషము మేనిదుర్గంధము భరింపఁజాలక యామె తన దాసి నొకతె నలంకరించి యామెకుబదులు తనతల్పమునఁ బరుండఁజేసెను. వ్యాసుఁ డరుదెంచి యాదాసికి గర్భమొనరించి సత్యవతికడ కేఁగి యంబిక చేసినమోసమును, దాసికి యముఁడు పుత్త్రుఁడై జన్మింప నుండుటయుఁ దెలిపి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. మాండవ్యునిశాపమున యముఁడు విదురుఁడై యాదాసిగర్భమున జన్మించెను. ఇట్లు ధృతరాష్ట్రపాండురాజ విదురులు మువ్వురను వ్యాసభట్టారకునివీర్యమున జనించిరి.

వ్యాసుఁడు సత్యవతి నంబికాంబాలికలను
బుణ్యగతికిఁ బుచ్చుట.

తరువాత ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారివలన దుర్యోధనాదులు, పాండురాజునకుఁ గుంతివలన ధర్మజాదులు జన్మించి పెరుఁగుచుండిరి. ఇంతలోఁ బాండురాజు మరణింపఁగా వ్యాసభట్టారకుఁ డరుదెంచి యందఱకు దుఃఖోపశమన మొనరించెను. ఒకనాఁడు సత్యవతి నేకాంతముగఁ బిలిచి "అమ్మా! సంసార మతి చంచలము. సంపదలు క్షణికములు. వచ్చుకాలముకన్న గత కాలమే చాల మేలు. ఇఁకముందు ధృతరాష్ట్రసుతులు పాండు

రాజసుతుల కెగ్గుచేసి సమరమున సమయుదురు. నీ వీ దారుణ మును జూడ సమకట్టక నీకోడండ్రతోఁ గూడి తపోవనమున కరిగి పుణ్యగతులు వడయు"మని యుపదేశించి వెడలిపోయెను. ఆతనియుపదేశమును శిరమునఁ గైకొని సత్యవతి యంబికాం బాలికలతోఁ గూఁడ దపోవనమున కరిగి యతిఘోర మగు తప మొనరించి వాఁరితోఁగూఁడ శరీరము విడిచి పుణ్యగతికిఁ బోయెను.

వ్యాసుఁడు పాండవులకు హితోపదేశము చేయుట.

పాండవులు ధృతరాష్ట్రనియోగమున వారణావతమున కరుదెంచి యందు నిర్మితమైన లక్ష్మీయింట నుండిరి. కాని, దైవవశమున లాక్షాగృహదహనము గానుండు టెఱిఁగి భీముఁడు వారిని రక్షించి భూగర్భమున లడవులఁ జేర్చెను. అట నాతఁడు హిడింబను వివాహమాడెను. అంతఁ బాండవులు శాలిహోత్రునాశ్రమముసమీపమునఁగల కొలనున స్నానము లొనరించి శాలిహోత్రునిచేఁ బూజితులై యుండిరి.

అపుడు వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షమై ధర్మజాదులచేఁ బూజి తుఁడై ధృతరాష్ట్రుని నిందించి వారికిట్లు హిత ముపదేశించెను. "వత్సలారా! మీరు నిఖిలధర్మవిదులు. బాంధవవియోజన మైనయీకర్మము పురాకృతము. దీనికి శోకింపకుఁడు. మీరు సబాంధవులై రాజ్యముఁ బడయుదురు. ఈశాలిహోత్రునాశ్ర మము వరమపవిత్రము. ఈకొలనున స్నాతులైనవారి కీముని ప్రభావమున బుభుక్షాపిపాస లుండవు. మీరు త్వరలో నేక చక్రపురమున కేఁగి యందు బ్రాహ్మణవృత్తి నుండుఁడు. నేను మిమ్మ్మచటఁ గలియుదును." ఆతఁడు కుంతి నోదార్చి హిడిం

బను భీముఁ డాలిగాఁ గైకొనుట శుభప్రద మనియు నామె వలన నాప్రపదక్షకుఁ డగుకొడు కుదయించు ననియుఁ జెప్పి యంతర్ధాతుఁడయ్యెను. పిమ్మట, పాండవుల కేకచక్రపురమునఁ గానరై ద్రౌపదీవృత్తాంతమును జెప్పి ద్రుపదపురమున కరు గుట లగ్గని వారికి బోధించెను. మఱియు ద్రుపదునగరమున నాతఁడు బాండవులఁ గని యాగామిశుభవృత్తాంతము వారి కెఱిఁగించెను. అర్జునుఁడు మత్స్యయంత్రము నేసి ద్రౌపదిఁ బడసినతరువాతఁ గుంతీనియోగమునఁ బాండవు లైదుగు రామెను వివాహ మాడఁ దలఁప ద్రుపదుఁడు సంశయించు తఱి వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షమై ద్రౌపదిపూర్వజన్మవృత్తాంత మును బంచేంద్రోపాఖ్యానముఁ జెప్పి ద్రుపదు నొప్పించెను. ఈ ప్రకారము వ్యాసమహర్షి బహుపర్యాయములు పాండవులకుఁ బొడసూపుచు వారియోగక్షేమములను గనుఁగొనుచుండెను.*

వ్యాసుఁడు దుర్యోధనాదుల నిందించి ధృతరాష్ట్రునకు బుద్ధిచెప్పుట

పాండవులు వనవాసము చేయుచుండఁగా నొకనాఁడు దుష్టచతుష్టయ మగు దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణశకును లొం డొరు లాలోచించుకొని వనముల నున్న పాండవులపై దండెత్తి వారిని జంపివేయ నిశ్చయించుకొనిరి. ఇది యంతయుఁ దన దివ్యదృష్టి నెఱిఁగి వ్యాసమహర్షి యరుదెంచి దుర్యోధనుని నివారించెను. ధృతరాష్ట్రున కింద్రసురభిసంవాదమును జెప్పి వ్యాసుఁడు బాండవుల కపకృతి చేయ నెంచుట యెగ్గనియు

---

* చూ. భారతము. ఆరణ్యపర్వము.

భీష్మాదుల సాహాయ్యమున దుర్యోధనుని వారించుట లగ్గనియు బహువిధముల బోధించి వెడలిపోయెను.

వ్యాసుఁడు పాండవులకుఁ బ్రతిస్మృతి యుపదేశించుట

ద్వైతవనమున నున్నపుడు పాండవు లొకదినమున భీష్మద్రోణకృపాచార్యుల జయింప సాధ్య మగునా యని యాలోచించుసమయమునఁ దత్సంశయనివారణ మొనర్ప వ్యాసభగవానుఁడు వారికిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. పాండవు లాతని కర్ఘ్యపాద్యాదులొసఁగి పూజించిరి. అంత నాతఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రతిస్మృతి యనువిద్య నుపదేశించి దానిమూలమున నర్జునుఁ డధిక తపోవీర్యుఁడై యింద్రయమకుబేరవరుణాదుల నీశ్వరుని ప్రత్యక్షము చేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రములు వడసి శత్రువుల జయించు నని వారు పెద్దకాల మా వనమున నుండరా దని యుపదేశించి వెడలిపోయెను. పాండవు లాకారణమున ద్వైతవనమును వీడి కామ్యకవనమున కేఁగి సరస్వతీతీరమున నుండఁజొచ్చిరి. తరువాత ధర్మజుఁడు ప్రతిస్మృతి యర్జునున కుపదేశించెను. దానిచే నాతఁడు తపోయుక్తుఁడై దేవతల మెప్పించి యస్త్రశస్త్రములఁ బడసెను.

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రునికి గరుణించుట

ధృతరాష్ట్రుఁడు కురుక్షేత్రయుద్ధమునందుఁ దనసుతులోడుదురో పాండుసుతు లోడుదురో తెలుపు మని సంజయునిఁగోరెను. ఆతఁ డీవిషయము వ్యాసభగవానుఁడే తెలుపఁగలఁ డాతనిఁ దలంచుకొను మనెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు నాతనిఁ దలంప వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షమై పాండవులే జయింతు రని సంజయునిచేఁ జెప్పించి పురుషోత్తము మాహాత్మ్యము నాతనిచే

నుగ్గడింపఁజేసెను. పిమ్మట వ్యాసుఁడు సంజయుని వాక్యములు సత్యము లనియు శ్రీకృష్ణు నాశ్రయింపు మనియు నాతనికి బోధించెను. యుద్ధము ప్రారంభ మగుతటి మఱియొకమాఱు వచ్చి కాలము సమీపించినకారణమున నృపులకు సమర మాస న్న మయ్యె ననియు దానికై యుడల వలదనియు ధృతరాష్ట్రు నకు వ్యాసుఁడు బోధించెను. మఱియు నాతఁడు యుద్ధ వార్త లెప్పటి కప్పుడు చెప్పుటకు సంజయుని నియోగించి సూతనందనునకు దివారాత్రప్రవర్తనములు, రహస్యప్రకార భాషణములు, ఇరు తెఱఁగువారల మనోవృత్తములు తెలియఁ గలశక్తి యతిశీఘ్రగమనము నొసఁగి,శస్త్రాస్త్రాదికమువలనిబాధ లేకుండునట్లు, దివ్యుల యాలాపములు రూపములు తేటపడు నట్లు ననుగ్రహించెను. నాఁడు కలుగుచున్నప్రబలోత్పాతము లతఁడు ధృతరాష్ట్రున కెఱిఁగించి సంధి యగుట శ్రేయమే కాని పరిస్థితులు విషమించె ననియు యుద్ధమగుట తప్పదనియుఁ జెప్పి యాతని సంశయములు నివారించి యనుగ్రహించి వెడలిపోయెను.

వ్యాసమహర్షి యుద్ధసమయమునఁ బాండవుల కొనర్చిన యుపకృతి

వ్యాసమహర్షి ధర్మపక్షమగుపాండవపక్షమవలంబించి పాండవులకుఁ గష్టసమయమునఁ బ్రత్యక్షమై యుత్సాహశ్రమ నొసఁగుచు దుఃఖోపశమన మొనరించుచు వారికి మహోప కృతి యొనర్చెను. అభిమన్యుఁడు మరణించినపిమ్మట నత్యంత దుఃఖాకులు లైనపాండవులకు సువర్ణష్ఠీవ్యాదుల కథ లెఱిఁగించి తత్త్వము బోధించి దుఃఖోపశమనము నొనర్చెను.

నారాయణాస్త్రము కృష్ణార్జునులపట్ల వ్యర్థము కాఁగా దైన్యపడి విచారించు నశ్వత్థామకు వ్యాసమహర్షి నారాయణుఁడుశివునిగుఱించితప మొనరించి సకలశస్త్రాస్త్రములనుగాంచి చావునొవ్వులు లేకుండ వర మందినట్లు నతఁడే కృష్ణుఁ డనియు నాతని యంశమే యర్జునుఁ డనియును బోధించెను. మఱియు నశ్వత్థామ పూర్వభవమున మృడ్రూపమగు శివు నారాధించుటయుఁ గృష్ణుఁడు సాక్షాల్లింగారాధకుఁడై యుండుటయుఁదెల్పి యాకారణమునఁ గృష్ణునికంటె నశ్వత్థామ తక్కువగుట నాతఁడు తెలిపెను. ఈమాటలు విని యశ్వత్థామ శ్రీకృష్ణునిఁ గొనియాడి యర్జునుఁ బొగడెను. అర్జునుఁడు తాను యుద్ధము చేయుసమయమున నొకమహాపురుషుఁడు శూలాయుధపాణియై ముందు రాజులను జంపుచుఁ బోవుచుండఁగాఁ దా నూరక బాణములఁ బ్రయోగించినట్లు పొడముచున్న దనియు నా పురుషుఁ డెవఁ డని వ్యాసు నడిగెను. ఆతఁడు శంకరుఁ డని యాతనిదివ్యలీల లుపన్యసించి యాతఁ డర్జునునిఁ గటాక్షించుట కది నిదర్శన మని చెప్పి మహోత్సాహము శివభక్తి యర్జునునకు సాత్యనతేయుఁ డినుమడింపఁజేసి రక్షించెను. మఱియు భక్తగణాధీనుఁ డగునాతనిని మనఃకమలమున సేవించిన విజయ మగు నని వ్యాసుఁడు బోధింప నర్జునుఁ డట్లొనర్చి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను. *

పుత్రశోకమునఁ బొగులుధృతరాష్ట్రునిఁ జూఁడింపనిచో నాతఁడు పాండవుల నేమి శపించునో యని ధృతరాష్ట్రుని కడకు వచ్చి భూతము లనిత్యము లనియు, ధృతరాష్ట్రుఁ

---

* భారతము. ద్రోణపర్వము.

స్వాయముగా ముప్పు తెచ్చుకొనె ననియుఁ జెప్పి యుపశమిల్ల జేసెను. పిమ్మట గాంధారి ధర్మజుని శపింపఁబోవు సమయమున నచటికి వేంచేసి పారాశర్యుఁ డామెను నివారించి ధర్మరాజును గాపాడెను. మఱియు, కురుక్షేత్రయుద్ధానంతరము యుధిష్ఠిరుఁడు బంధుమరణమునకు విచారించి రాజ్య మొల్ల ననుసమయమున వ్యాసమహర్షి యఱుడెంచి యది రాజధర్మము గా దనియు నిషిద్ధము లాచరించుటయు ననిషిద్ధముల వీడుటయు రెండు నధర్మములే యని పలికి యాతనికి సుద్యుమ్ను ని చరిత్ర మును సేనజిత్తునివాక్యములును జనకున కశ్మకుఁడు చెప్పిన నీతియు నుపన్యసించుటే కాక ధర్మాధర్మములు, పాత్రాపాత్రులు, ప్రాయశ్చిత్తవిశేషములు నెఱింగించెను. ఇంకొక పర్యాయము యుధిష్ఠిరునకు మరుత్తుని చరిత్రము చెప్పి యాతనిదుఃఖ మపనయింపఁజేసెను; ఆతనిచే నశ్వమేధ మొనరింపఁజేసెను.

వ్యాసభగవానుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు
భారతరణమృతుల నెల్లరఁ జూపుట.

కొంతకాలమునకు ధృతరాష్ట్రుఁడు భార్య యగు గాంధారితోడను, కుంతీవిదురులతోడను వానప్రస్థాశ్రమ మున కేఁగఁ గృష్ణద్వైపాయనునంగీకారమును బడసి వెడలి యొకయాశ్రమము నిర్మించుకొని యం దుండెను. అనంతరము విదురుఁడు యోగమార్గమున ధర్మజు గలిసెను. ఆపిమ్మట నొక నాఁడు పాండవసహితుఁడై యున్న ధృతరాష్ట్రుని యాశ్రమము నకు వ్యాసుఁడు వచ్చి వారియోగక్షేమము లడిగి వారిభక్తికి సంతసించియొకవరముఁగోరుకొనుఁడనిపలికెను. ధృతరాష్ట్రుఁ

రణమున మృతు లైన నిజసుతులయుఁ బొండవకుమారాదు
లయు గతుల నెఱుఁగఁ గోరెను. గాంధారి మున్నగుస్త్రీలు
రణమృతు లగు తమబంధువుల నెల్లర ఒకసారి చూపు మని
యాతనిఁ గోరిరి. కుంతి తనకుఁ గర్ణుఁడు జనించిన తెఱఁ గెఱిఁ
గించి వానిని జూడఁగోరెను. వేదవ్యాసుఁడు కటాక్షించి వారి
వారిస్వరూపములఁ దెలియఁజేసెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు గత
జన్మమున నొకగంధర్వరాజు, పాండుమహారాజు మరుద్గణజని,
యుధిష్ఠిరుఁడు ధర్మదేవత, భీముఁడు వాయుదేవుఁడు, అర్జు
నుఁడు నరముని, శ్రీకృష్ణుఁడు శ్రీవిష్ణువు, నకులసహదేవు
లాశ్వినులు, గాంధారరాజు ద్వాపరయుగము, దుర్యోధనుఁడు
కలియుగము, ఆతనియనుజులు రాక్షసులు, కర్ణుఁ డరుణకిర
ణుఁడు, అభిమన్యుఁ డమృతాంశుఁడు, దృష్టద్యుమ్నుఁ డగ్ని,
శిఖండి యనిలాంశజుఁడు, ద్రోణాచార్యుఁడు దేవగురువు,
భీష్ముఁడు వసుశక్తి, అశ్వత్థామ రుద్రాంశజుఁడు. ఇట్లు చెప్పి
వారందఱికు మఱునాఁడు భాగీరథీనదియందు తనతపఃప్రభావ
మునఁ గృష్ణద్వైపాయనమహర్షి రణమృతులెల్లరఁ జూపెను.
వా రెల్లరు దేవతామూర్తులై యుండిరి. నాఁటికి వార లెల్ల
రును యథేచ్ఛముగాఁ బరస్పరసంభాషణములఁ గడిపిరి. ధృత
రాష్ట్రుఁడును వ్యాసకృపచే దివ్యదృష్టిఁ గాంచి మృతు లయిన
సుతబాంధవు లెల్లరఁజూచి సంభాషించెను. మఱునాఁడు
రణమృతుల నెల్లరఁ దమలోకముల కనుపుచు వారివారి
భార్య లనుగమింప కుద్యుక్తలు గాఁగా వారి నెల్లరను
గంగానదీప్రవేశ మొనరింపఁజేసెను. ఆరీతిని గౌరవస్త్రీ లెల్ల
రును దమతమభర్తల ననుసరించి దేవకామినులై వెడలి

పోయిరి. తరువాతఁ గొంతకాలము మహాతప మొనరించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులును గుంతీదేవియుఁ గార్చిచ్చునఁ బడి దగ్ధులై పుణ్యలోకముల కేఁగిరి. *

బోయలచే నవమానితుఁడైన యర్జునుని
వేదవ్యాసుఁ డూరార్చుట

యాదవసంక్షయానంతరము రామకృష్ణులవతారములఁ జాలించినపిదప యాదవస్త్రీలతో నర్జునుఁ డరుదెంచుచుండగా బోయలెదుర్కై వారి మానధనములు చూఱగొనఁ జొచ్చిరి. అర్జునుఁ డస్త్రము లేయ నుంకింప నాతని హస్తము లేవనికత మునఁ జూచుచు యాదవస్త్రీమానధనము లా చోరులకువిడిచి పరమదుఃఖితుఁడై పరుగుపరుగున వేదవ్యాసమహర్షిని జేరి యెల్లవృత్తాంతము వినిపించెను. సాత్యవతేయుఁ డర్జును నూఱి డించి కృష్ణావతారమెత్తినవిష్ణువు భూభార ముడిపి చను టయు నాతనికటాక్షముఁగోల్పోయియర్జునుఁడవమానితుఁడగు టయుఁ దెలిపి "వత్సా! అనుకూల మగుకాలమున బలము, బుద్ధి, తేజము విస్తరిల్లును. కానికాలమున నివి నశించి కీడుగొనివచ్చును. కాన, నన్నిటికిఁ గాలమే కారణము. బుధుఁడ వగునీవు కాలవిపర్యయముల నుబ్బుకలఁకలు వీడి ప్రశాంతుఁడవై మీవారలతోఁ గలిసి నిశ్చింతతో నిర్వి కారుఁడవై యుత్తమగతికిఁ జను" మని బోధించెను.

పిమ్మట, పాండవు లెల్లరును గ్రమముగాఁ దనువులు చాలించిసపిమ్మట, సత్యదర్శి, సర్వవిధిజ్ఞాత, సర్వవిజ్ఞానభవ్యాత్ముఁడు, సర్వేంద్రియప్రబోధశాలి, సర్వజ్ఞుఁడు, శౌచశాంతి

* భారతము-ఆశ్రమవాసపర్వము.

క్షమాదాంతితపోనిత్యతావిభాసి, ధర్మోపదేశచతురవాగ్విలా
సుఁడు నగు వేదవ్యాసమహర్షి పాండవులకీర్తి ప్రకటించుట
కును, జనపతులచరిత్రములు జనుల కెఱిఁగించుటకును, దేవ
దేవుఁ డగు వాసుదేవుని క్రీడావిశేషములు వివరించుటకును,
సర్వదేవజాతులజన్మములు, వారి సాయుజ్యములు తేటపఱుచు
టకును, సకలధర్మములు తెలుపుటకును సంవత్సరత్రయమునఁ
బంచమవేద మగు మహాభారతమును రచించెను. *

వేదవ్యాసుఁ డొకకీటమున కుత్తమజన్మము లొసంగుట

వేదవ్యాసుఁ డొకప్పుడు మార్గమధ్యమున శకటపథ
మున నొకకీటము తొందరగాఁ బరుగెత్తుటఁగాంచి దానిని భయ
కారణ మేమని ప్రశ్నించెను. అంత నది "అయ్యా! ఈమార్గ
మున వచ్చుబండ్లు, బండియెడ్లు వదలించువారి కేకలు విని బండి
చక్రములమధ్యఁబడి చనిపోవుదు ననుభయమునఁ బాఱిపోవు
చున్నా"నని పలికెను. అంత నాతఁడు "నీవు నికృష్టకీటకమువు
గదా! నీజన్మము దుఃఖమయము. అది పాయుటకు మరణము
నీకు శ్రేయమే యగుఁగాదా?" యనియడిగెను. "ఆర్యా! మాకు
విషయజము లైనసౌఖ్యము లనుభవింపలే మనుజ్ఞానము లేదు
కదా! బ్రదుకన్నఁ బరమసుఖము, చావన్నఁ బరమదుఃఖము
నివి యెల్ల జీవరాసులకు సహజమేకదా! ఇంతకు నీ వెఱుఁగని
దేమున్నది? నామన మరయ నెంచి యడిగితి" వని తాను
బూర్వజన్మమున దుర్గుణభరితుఁ డగు నొకవైశ్యుఁడ ననియుఁ
దనకు బ్రాహ్మణభక్తికతమున జాతిస్మరత్వముకలిగెననియు వచిం
చెను. అంత వ్యాసుఁడు "కీటకరాజా! నీవృత్తమంతయు నే నెఱుఁ

---

* భారతము– మౌసలపర్వము.

గుదును. నీ వొనర్చిన యాయొక సత్కర్మమువలననే నేను నీతో మాటలాడుట సంభవించినది. దుష్కృతమున దేవత లును గీటకము లౌదురు; సుకృతమునఁ గీటకములును దేవత్వ మందఁ గలవు. నీకు నాదర్శమునననే పరమసుకృతము చేకూరి నది. నాతపోబలమున నీ కుత్తమజన్మము లొసఁగుచున్నాను. నీవు కృమముగా నీచశూద్రవైశ్యనృపజన్మము లెత్తుదువు. నీవు పుట్టెఱుఁగునట్టిపోఁడిమి గని ధర్మమార్గమున సంచరింపఁ గల" వని యా కీటమును గరుణింప సకల భూతములు నా మహాత్మ్యనిభూతదయకు సంతసించి వాని నెంతయుఁగీర్తించెను.

పిమ్మటఁ గృమముగా నాకీట మాయాజన్మము లంది తుదకు నృపత్వముఁ గాంచి సుకృతములు పెంపొందించు కొనుచు వ్యాసుని దర్శించి పూజించెను. అంత నాతఁ డారా జన్యునిఁ గాంచి "రాజా ! నీవు గోవులకై గాని విప్రార్థమై కాని నీప్రాణములు త్యజించినచో ముందు బ్రాహ్మణజన్మమందఁ గల"వని బోధించెను. ఆరా జాజన్మమున నట్లొనరించి మఱుజన్మ మున సద్విజుఁడై పుట్టి పుణ్యతీర్థ యాత్రాపరుఁడై బహు యజ్ఞము లొనరించి నిజయశ మెల్లెడ నింపి తుదకు దేవత్వ మంది యిందుకుఁ బ్రియసఖుఁడై విలసిల్లెను. వ్యాసమహర్షి కారుణికత్వ మంతటిది! ఆతని కటాక్షశక్తి యంతటిది! *

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు వేదవ్యాస మొనరించి
వ్యాపింపఁజేయుట

విష్ణుప్రభావమున వెలసిన వేదవ్యాసుఁడైనకృష్ణద్వైపా యనుఁడు బ్రహ్మచే నియుక్తుఁడై వేదములు నాలుగుభాగము

* భారతము. అనుశాసనికము.

లుగా విభజించి యందు మొదటి దగుఋగ్వేదము పైలుఁ డును రెండవ దగు యజుర్వేదము వైశంపాయనుఁడును మూఁడవ దగు సామవేదము జైమినియు నాలుగవదగు సధర్వణ వేదము సుమంతుఁడును జదివి వ్యాపింపఁజేయునట్లు నియమిం చెను. మఱియుఁ దాను వాసిన పురాణేతిహాసములు రోమహా ర్షణపుత్త్రుఁ డగు సూతుఁడు చదువునట్లు చేసెను. వారు క్రమ ముగా వాని నభ్యసించి తమతమ శిష్యులచే జగద్వ్యాప్త మొనరించి కృతకృత్యులైరి. అందు ఋగ్వేదము పైలునిశిష్యు లగు బోధాయనాదులు బహుసహస్రశాఖలుగా వ్యాప్తి నొందించిరి. యజుర్వేదము వైశంపాయనశిష్యులచే నిరువది యేడు శాఖలై విలసిల్లెను. వారిలో నొకఁ డగు యాజ్ఞవల్క్య మహర్షి శుక్లయజుర్వేద మర్కమునిచే గ్రహించి నిజశిష్యు లచే వ్యాపింపఁజేసెను. సామవేదమును జైమిని బహుశాఖ లుగా నొనరించి శిష్యులచేఁ ద్రిలోకవ్యాప్తి నందించెను. అథ ర్వణవేదమును సుమంతుఁడు బహుసంహితలుగా విరచించి జగములఁ బర్వఁజేసెను. సూతుఁడు సకల పురాణములను ఆఖ్యానోపాఖ్యానములుగా నొనర్చి నిజశిష్యు లగు సుమతి, అగ్నివర్చుఁడు, మిత్త్రుఁడు, శంఖపాలుఁడు, కృతవ్రణుఁడు, సావర్ణి యనువార లార్వురకుఁ జెప్పి వారిచే నఖిలద్వీపములం దును వాని యర్థములను వ్యాపింపఁజేసెను.

ఈరీతి వ్యాసమహర్షి చతుర్వేదములు, అష్టాదశపురాణ ములు, చతుర్దశవిద్యలు నేర్పఱించి బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షుల చేతఁ జదువఁబడి యుపన్యసింపఁబడున ట్లొనర్చి కృతకృత్యుఁ డయ్యెను.

వ్యాసమహర్షికి శ్రీశుకుఁ డుదయించిన వృత్తాంతము

వ్యాసమహర్షి తొల్లి మేరుపర్వతాగ్రమునఁగలకర్ణికార వనమునఁ జేరి యందుఁ బుత్రార్థియై యీశ్వరునిగుఱించి ఘోరతప మొనర్చెను. ఆతని యుగాగికతపోవిశిష్టతకు మెచ్చి శివుఁడు ప్రత్యక్షమై వరముఁ గోరుకొను మనెను. వేదవ్యాసుఁడు భక్తిసంభరితుఁడై దండప్రణామము లాచరించి జల పవనాంబర వసుధానల సమవీక్ష్యఁ డగుపుత్త్రి నొసఁగు మని ప్రార్థించెను. శివుఁ డట్లే యగు నని యాతనిచే నామంత్రితుఁడై యదృశ్యుఁ డయ్యెను.

ఇట్లు వరలబ్ధుఁ డైనవేదవ్యాసుఁ డొకనాఁడు నిజాశ్రమమున నగ్నికార్యపరుఁడై యరణి మథించుచుండఁగ ఘృతాచి యనుయప్సరస లోచనగోచర మయ్యెను. ఆతఁడు కామగోచరత్వము నొందఁగా ఘృతాచి వంచనఁ జిలుకయై యుండెను. మన్మథప్రభావమున నాసంయమిశుక్ల మాయఁరణి యందుఁ బడ నాతఁడు నిర్విశంక మగు నంతఃకరణముతో దానిని మథించెను. అందుండి జనకసమాకృతియు శుకరూపము నంది శుకుఁ డుద్భవించెను. తోడనే దేవత లాతని కుప నయనాదు లొనరింప సర్వవిద్యలు నాతనిఁ బొందెను. శుకుఁడు తండ్రివలన గుణగణము లంది పిత్రనాజ్ఞ జనకరాజర్షి పాలికరిగి జ్ఞానబోధితుఁడై నిజాశ్రమమున కరుదెంచెను.

వ్యాసమహర్షి శ్రీశుకున కొనరించిన దివ్యబోధము

వ్యాసమహర్షి నిజసుతుఁ డగు శ్రీశుకునకు సమస్తవిష యములు తేట తెల్లముగఁ దెలుపుచు నిమేషకాష్ఠకళముహూ ర్తాహోరాత్రమాసర్తువత్సరాదిక మగు కాలావయవనిరూపణ

మును, గృతత్రేతాద్వాపరకలియుగపరిమితకాలము. వానిధర్మ ములు తెలిపి యిట్లనెను: "నత్సా! ఈనాలుగు యుగములు గలిసి మహాయుగ మనఁబడును. వేయి మహాయుగములు బ్రహ్మ కొకపగ లగును. అదియే పరిమాణము గలకాల మాత నికి రాత్రి యగును. ఆతఁడు నిద్రించురాత్రికాలము పగియ మగును.ఆపగియాంతమునఁ దిరిగి భూతజాలము నతఁడు సృష్టిం చును. ఈసృష్టించుశక్తియే బ్రహ్మము. అది తేజోమయము. ఆ మహనీయ తత్త్వమువలన మహత్తు, మనస్సు, గగనము, పవనము, అనలము, సలిలము, భూమి యనురూపములు జన్య జనకభావములై సంభవించి కనుముగా శబ్దస్పర్శరూపరస గంధసద్భావము లనుగుణములు గలిగి సప్తపురుషు లనఁబరగి సృష్టికిఁ గారకము లగును. తేజోరూప మగుబ్రహ్మము ప్రాజా పత్య మన నొప్పి వెలుఁగొందుచుండును.

ఈసృష్టియందలి కర్మస్థులు కొందఱు పౌరుషమే ఫలద మని, కొందఱు దైవమే ఫలమిచ్చు నని, మఱికొందఱు సమ స్త ఫలము భూతస్వభావ మని పలుకుచుందురు. కాని, సత్త్వ గుణోపేతు లగుపుణ్యాత్ములు సమవర్తనులై తపోనియుక్తులై యుందురు. వారితపమునకు స్వాధ్యాయము బల మిచ్చును." ఈరీతిగా నసేకవిషయము లాతఁడు సుతునకుఁ దెలిపి యోగ సాంఖ్యముల తెఱఁగు లుపన్యసించి వర్ణాశ్రమధర్మములు ధర్మము సర్వవర్ణసామాన్య మగుట యెఱిఁగించెను.

శ్రీశుకుఁడు తండ్రితో "దేవా! పరమబ్రహ్మమును జేరుట కధ్వర పద్ధా యోగ సాంఖ్యములలో నేది యుత్తమ" మని యడిగెను. వ్యాసుఁడు "నాయనా! నీవు చెప్పిన

మార్గము లన్నియు నుత్తమములేకాని విశేషతపము, నింద్రియ పరివర్తనముల నిగ్రహించుట, రాగలోభములను బోఁదోలుట, దృఢవిద్య కలిగియుండుట యనునివి యెల్లఁ గల పుణ్యుఁడు బ్రహ్మమును నందఁగల్గును. ఇందు నొక విశేషము గలదు. బుద్ధీంద్రియము లైదును బరమును గనువెలుఁగున కడ్డములు. వానిని నిగ్రహించుటకు మనసునిపుణత యవసరము. పరమనిందితము లగు కామకోధాదుల నిర్జింపవలయును. ఎట్లన సంకల్పము విడిచినచోఁ గామము నశించును. సత్త్వగుణచింతఁ గన్నచో నిద్రాదోషము తొలఁగును. ప్రాజ్ఞసేవన మొనరించుచో లోభము నశించును. శమ మున్నచోఁ గ్రోధము నైతొలఁగును. అప్రమాదము భయమును రూపుఱఁ జేయును. ఈప్రకార మన్ని యింద్రియములు జయించి సమదృష్టిని బ్రాయుఁ గనకము నొకటిగాఁ జూచుచు నేకాంతమున వర్తించినచో మౌనిగ శబ్దబ్రహ్మమును దనూత్మలమునఁ బరమాత్మ నందవచ్చును."

ఈమాటలువిని శుకుఁడు తండ్రి కిట్లనియెను: "మహాత్మా! వేదములు కర్మ నాచరింపు మనియు విడిచిపెట్టు మనియుఁ జెప్పుచున్నవి. ఈరెండును బరస్పర విరుద్ధములుగా నున్నవి. దేనివలన నేది సిద్ధించునో తెలియఁ జెప్పుము."అంత వ్యాసుఁడు "పుత్రా! కర్మ ప్రవృత్తికి నిష్కర్మ నివృత్తి మార్గములు. ప్రవృత్తియే బంధము. నివృత్తియే మోక్షము. కావున, బుద్ధిమంతులు కర్మము నొల్లరు.నిత్యనైష్కర్మ్యులు మహానందమును గర్మపరులు జననమరణాది దుఃఖముల నందుదురు. ఇం దొక చిత్రము కలదు. చిత్తశుద్ధికై కర్మమొనరించిన నిది యవిద్యా

ప్రదమే యగును. నిష్కర్మమే ధర్మము, మోక్షదమును. ఇంక విద్య యెట్లు లభించునందువా ? బ్రహ్మచర్యసమేత మగుమహా తపమే మార్గము. బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్న్యాసా శ్రమములలో నుక్తకర్మము లొనరించి తుదకు మోక్షము నందవచ్చును. ఎప్పటికైనను నిష్కామియై సర్వసమత వర్తించి రాగద్వేషాదుల వీడి బ్రహ్మచర్య మవలంబించుట ముఖ్యము.

అన్నిటికంటె ముఖ్య మగు నంతర్యాగప్రకారము నీ కెఱిగింతును. సావధానుండవై వినుము. సర్వసంకల్పరహితుండై సత్త్వమునఁ జిత్తమునిలిపి ప్రసాదము నంది దానిచేఁ గాలముఁ గడపవలయును. ఆప్రసాదగుణము గలవాఁడు నిరత మంత రాత్మఁ గనుచు నియతి నియతాశనుఁడై శాశ్వతత్వము నందును. ఇదియే వేదాంతశాస్త్రమథనజనిత మగు నవనీతము.

ఈవిషయములు సుదృఢము లగుటకు మరల వినుము. పంచేంద్రియములు, మనస్సు వీనికంటు బుద్ధి గొప్పది. స్వస్థత, దుఃస్థత, జడత్వము, సత్త్వాదిగుణసమ్మోహితము, అది నశించుట, యింద్రియగుణ విభ్రంజణము, అది యడఁగుట—యిన్నియు బుద్ధియొక్క కృత్యములే. ఈబుద్ధియే ప్రీతితో నుప్పొంగును. విషాదాదులచే క్రుక్కిపోవును. ఈరెండును లేక సమత్వముచే నదియే ప్రశాంతి నందును. ఈబుద్ధిగుణ మెఱిఁగి యింద్రియాదులవెంటఁ బోక తన్నుఁ గనువానికి దుఃఖదైన్యములు సుఖమదములు నుండవు. అట్టివాఁడు జలమందు నిలిచి జలపక్షి మునుఁగనట్లు, మేడిపండు మశకపీడ నొందనట్లు గుణముల యొక్క వికారము నందఁడు.

కుమారా! వేయేల, ఇంద్రియనిగ్రహమే యన్ని ధర్మములలో నుత్తమోత్తమధర్మము. దానివలనఁ బ్రశాంతి నొంది యవ్యక్తసంభవయు సంకల్పకూలయుఁగ్రోధపంకయు నింద్రియగ్రాహయుఁ గామభుజంగయు మోహతృణచ్ఛన్నయు సంసార సాగరగామియు ఘోరయునై యకృతాత్మ్మలకుఁ గడవరాని లోభవాహినిని సత్యతీర్థమున నుత్తరించి సుపరిసన్నాత్మ్మత నందవలయును. ధర్మనిచయ మంతటికి శాంతమే విశిష్ట విద్య.

నాయనా! నీ కింకను నధ్యాత్మ్మవిలాసవిషయము లను వాక్యము లెఱిగింతును వినుము. బంధనములలో నెల్లఁ బరమ బంధనము కామము. దానిని విడిచినచో మేఘములు తొలఁగినఁ గననగుపూర్ణచంద్రబింబమువలె నాత్మ్మరూపము సాక్షాత్కరించును. కామదుర్మము మోహబీజములనుండి పుట్టి పరిమాదజలమునఁ దడిసి పెరుఁగుచు నజ్ఞానస్థిరాధారకలితమై యసూయాదిపత్రసంపదచే నున్నతి వహించి శోకశాఖలు ననేకచింతోపశాఖలు గలిగి పురాకృతకర్మసారఘనమును, దృష్ణాలతాపరిగతము నై యొప్పారును. దానిఫలము లాశించి లుబ్ధులు ప్రాఁకి పడుదురు. బుధు లావృక్షమును సమూలముగఁ దెగఁగొట్టి సుఖు లగుదురు.

పుత్రా! ఈదేహము పురము. దానికి స్వామి బుద్ధి. సర్వార్థచింతనములు సచివులు. మనస్సు, విషయాదులు పురోహితులు. శ్రోత్రాదులగు నిందియములు పౌరజనములు. ఈరాజ్యభోగమునకు దూషకు లైనదొరలు రజస్తమములు. బుద్ధిరాజు పరివారమును నమ్మక మనసుతో నేమైన పను

లొనర్చిన దుష్టు లడఁగుదురు. భోగమవ్యయ మగును. లేని నాఁడు రాజు వారితో నశించును.

బిడ్డా! నీమనము ప్రాకృతజనములవర్తనములవెంట జరామరణములకలిమిఁ గలఁపక యేమఱి మెలఁగకుండ నీకు వైరాగ్యప్రకారము నుడువుదును. గ్రహింపుము. మనసు నిందియములను మర్దింపుము. అకోపసత్యశమార్జవములఁ దపోదమాహింసాదులఁ బాలింపుము. సుతా! ఏఁడులుఁ బూఁడులు చూచుచుండఁగఁ బరుగిడుచున్నవి. ఆయువు తోడ్తోడఁ దఱుఁగు చున్నది. మాంసశోణితవివర్ధన మగునైహికమునఁ దత్పరు లల్పులు, నిర్భాగ్యులు. అస్థిరములైనయింద్రియములను జలములతోనిండి కామరోషాదు లగుమొసళ్లతోఁగూడి భయం కరమైనసంసారసాగరమును ధైర్య మనునావనెక్కి దాఁటుము. జరామరణములు జన్మముతో జనుని వెన్నాడుచుండును. వానికి నిను మించునవకాశ మీయక వెంటనే జయించు తెఱఁగుఁ గనుము. వెఱ్ఱిమానవుఁడు చుట్టములని జ్ఞాతు లని మమతఁ బెం చును. ఈచుట్టములు శ్మశానమువఱకే వత్తురు. అగ్నిఁ గలిపి జ్ఞాతు లకుగుదురు. కావున, జననమరణములను జయింపవలెను. ఒకవేళ నవి తప్పనిచోఁ దుదకుఁ దపోవనమునకే నవి వచ్చి పోవలయును. అదియును గొంత మేలే. కాన, నాకు నేనే కలను. నే నెవ్వరివాడఁను గాను. ఆత్మఁ దలఁతును. నాయంత వాని నెందును జూడను. ఎవరును నాకుఁ గారని నిర్ణయింపు" మని బోధించెను. యోగమార్గమునఁ దుదకు శ్రీశుకుఁ డంతర్ధాతుఁ డైనపిమ్మట వేదవ్యాసున కీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్షమై,

పుత్రసదృశుడైన నీడ వ్యాసు నెప్పుడనుసరింప నాతఁ డద్దానిం
జూచుటకు వరమిచ్చెను.

వ్యాస సంహిత

వ్యాససంహిత యనుపేర రెండధ్యాయములలో నొక స్మృతి కాననగుచున్నది. దీనినే లఘువ్యాసస్మృతి యందురు. ఇందు స్నానవిధి, తత్ఫల వర్ణనము, సంధ్యాకర్తవ్యము, తత్ఫల వర్ణనము ప్రథమాధ్యాయమునను; కర్తవ్యకర్మవిశేషవర్ణనము, శరీరశుద్ధివర్ణనము, నిత్యకర్మవర్ణనము, పంచమహాయజ్ఞవర్ణనము, భోజనాద్యనేకప్రకారణ వర్ణనము రెండవయధ్యాయమునను గలవు. ప్రాతఃకాలమున బ్రహ్మముహూర్తమున స్నానము చేయవలయును. అంతకుఁ బూర్వము దంతధావనకు యోగ్యము లని చెప్పఁబడిన చెట్లపుల్లలతోఁ బలు దోముకొనవలయును. సూర్యోపస్థాన సంధ్య ప్రతిదినము నాచరింపవలయును. సంధ్యోపాసన చేయనిదే చేసిన పూజాదానవ్రతములన్నియు నిష్ఫలము లని యిందుఁగలదు. నిత్యకర్మవిధానము దేవయజ్ఞ పిత్రయజ్ఞాది పంచయజ్ఞములు చేయు తెఱఁగు, జపవిధి, జపమాలావర్ణనము, తీర్థస్నానవిధి, అఘమర్షణమంత్ర ప్రభావము, శివపూజనమంత్రము, వైశ్వదేవకర్మ, భూతబలి, అతిథిపూజ, భోజననియమములు, నిషేధములు, శయననియమములు మున్నగు మానవాచార వివరణము లిందుఁ గలవు.

వ్యాస స్మృతి

ఇది వేదవ్యాస స్మృతి యనియుఁ బిలువఁబడుచున్నది. ఇందు ధర్మాచరణ దేశప్రయుక్త వర్ణషోడశ సంస్కారవర్ణనము, గర్భాదానాది షోడశసంస్కార వర్ణనము, వివాహవిధి, గృహస్థ ధర్మము, స్త్రీధర్మము, స్త్రీలనిత్యకర్మ, రజస్వలాధర్మనిరూప

ణము, పూర్వాహ్ణకృత్యముల నిర్ణయము, తర్పణాదివిధులు, గృహస్థాశ్రమ ప్రశంస, దానధర్మ ప్రకరణము, సత్పాత్రనిరూపణము, బ్రాహ్మణప్రశంస మున్నగునవి గలవు. స్త్రీధర్మములలో;

"పత్యుఃపూర్వం సముత్థాయ దేహశుద్ధిం విధాయచ
ఉత్థాప్య శయనాద్యాని కృత్వావేశ్మవిశోధనం"

అన్నది, దానవిషయమున:

"యద్దదాతి యదశ్నాతి తదేవ ధనినాం ధనం
అన్యే మృతస్య క్రీడంతి దారైపి ధనైరపి"

అన్నది, యీస్మృతియందలి శ్లోకరత్నములకు మచ్చుతునకలు.

వ్యాసభగవానుడు కారణజన్ముడు; పరమేశ్వరస్వరూపుడు; ఆమహర్షి వర్ణ్యు నెంత స్తుతించినను దనివితీఱదు.

"వివిధామ్నాయతాలవాలధిషణో విఖ్యాతవిజ్ఞాన దీ
పవిభాలోకితలోకవర్తనుఁగృపాపారంగతున్ సాంఖ్యయో
గవిదున్ భారతసంహితావిరచనాకల్పున్ దపోనిత్యు సా
త్యవతేయుం గృతకృత్యుఁ గొల్చెద మునీంద్రస్తుత్యు
నత్యుత్తమున్."

(మార్కండేయపురాణము)

"సంసారార్ణవపారగుం బరమహంసవ్రాత చూడాపదో
త్తంసంబున్ శ్రుతిసంకరోద్ధళనపా ఠుఁ క్షీర భేదక్రియా
హంసంబున్ జగదేకవంద్యుజలదశ్యామున్ మహాపాతక
ధ్వంసాభారతుభారతామృతనిధిన్ వ్యాసుం బ్రశంసిం
చెదన్."

(గంగాధరుని బాలభారతము)

మహర్షుల చరిత్రలు

శుకమహర్షి

స్తుతి

"ప్రతినిమేషము బరబ్రహ్మంబు నీక్షించి
మది జొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు
కమలంబుమీఁది భృంగములకైవడి మోము
పై నెఱసిన కేశపటలివాఁడు
గెఱి వ్రాసి మాయ నంగీకరింపని భంగి
వసనంబు గట్టక వఱలువాఁడు
సంగి గాఁ డని వెంటఁ జాటుభూతములు నా
బాలుర హాసశబ్దముల వాఁడు

మహితపదజానుజం ఘోరుమధ్యహస్త
బాహువక్షోగళాననఫాలకర్ణ
నాసికాగండమస్తకనయనయుగళుఁ
డైనయవధూతఁ" గొల్తు బ్రహ్మణ్య శుకుని.

(భాగవతము)

పరమపావను లగుభారత బ్రహ్మర్షులలో శ్రీశుకుఁ డగ్రగే సరుఁడు. ఆతఁడు వేదవ్యాసమునీంద్రుని తపఃఫలము; యోగీ శ్వరుఁడు, అవధూతమూర్తి. శ్రీశుకమహర్షి నిఁబోలిన తత్త్వ జ్ఞుఁడు యోగీశ్వరుఁడు త్రిభువనముల నెక్కఁడను లేఁడు.

శ్రీశుకుని జన్మవృత్తాంతము

తొల్లి యొకప్పుడు వేదవ్యాసమహర్షి మేరుపర్వతాగ్ర మున గలకర్ణికార మను వనమున నీశ్వరునిగుఱించి ఘోరతప మొనరింపఁ జొచ్చెను. ఆ కర్ణికారవనమునఁ బాగ్వతీ సహి తుఁడై పరమేశ్వరుఁడు తన్ను సకలపరిమథగణములు గొలువ విలాసముగాఁ గైలము పుచ్చుచుండెను. వ్యాసుఁ డూర్జిత యోగబలమున విశిష్టతపోధనుఁడు కాఁగా శివుఁ డాతనికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అంత వ్యాసమహర్షి భయభక్తిసంభ్రమ ముల నాతని పాదారవిందములఁ బడి స్తుతించెను. శివుఁ డానందించి వత్సలుఁడై యాతనిని లేవనెత్తి "మునీంద్రా! నీశక్తి సామర్థ్యములకు భక్తితాత్పర్యములకు నెంతయు నానం దించితిని. నీ కేమి కావలయునో కోరుకొను" మని పలికెను. వ్యాసుఁ డానందియై "పరమశివా! జలపవనా బరవసుధానలసమవీర్యుఁ డగు సుపుత్రుని నా కొసంగు" మని ప్రార్థించెను. అంత శివుఁ డట్లే యగు నని యనుగ్రహించి యదృశ్యుఁ డయ్యెను. వ్యాసమహర్షి యథాపూర్వముగా దినములు పుచ్చుచుండెను.

ఒకనాఁడు సాత్యవతేయుఁ డగ్నికార్యపరుఁడై యరణి పుచ్చుకొని మథింపఁ దొడఁగు సమయమున ఘృతాచి యను నప్సరోవనిత యాతనికి లోచనగోచర యయ్యెను. అంత

నాతఁడు కామవశుఁడు కాఁజొచ్చెను. ఆతఁడు చలించుటఁ జూచి ఘృతాచి శాపభయమున వంచనఁ జిలుకయ్యెయుండెను. వ్యాసుఁడు ధైర్య మవలంబించినను నంగజుని బలిమిచే ఘృతాచీరూపాతిశయసక్తచిత్తుఁ డయి యుండఁగా నాతని వీర్యము స్ఖలితమై యాయరణియందుఁ బడియెను. ఐన నాతఁడు నిర్వికార మగునంతఃకరణముతో నరణి మథించిన నందుండి తండ్రిపోలికయు, దివ్యతేజస్సునుగలిగి యొకపుత్త్రుఁ డుదయించెను. శుకరూప యగు ఘృతాచివలన స్ఖలిత మైన వ్యాసునివీర్యమున జనించుటచే నాతనికిఁ గొంత శుకరూపము నలవడ శ్రీశుకుఁ డని యాతని నామ మయ్యెను.

అప్పు డాకాశగంగ సాకారయై వచ్చి యాబాలుని మంగళస్నానమన్వితు నొనరించెను. ఆకసమునుండి కృష్ణాజిన దండము లాతనియెదుటఁ బడెను. దివ్యదుందుభులమ్రోఁతయు, దేవాంగనాగానముల రవమును సర్వజనప్రమోదకముగ విన వచ్చెను, పుష్పవర్షము కురిసెను. ఇంద్రాదిదేవతలు సగౌరవ ముగా విచ్చేసిరి. పార్వతీసహితుఁడై పరమేశ్వరుఁ డరుదెంచి శ్రీశుకున కుపనయన మొనరించెను. అపుడు దేవేంద్రుఁ డాతనికి మహోజ్జ్వలముగఁ బ్రకాశించు కమండలు వొసఁగెను. దేవత లెన్నఁడును మాయని దివ్యవస్త్రము లాతని కొసఁగిరి. మృగపక్షిసమూహము లన్నియుఁ బ్రమోదభరిత ములై శ్రీశుక జన్మదినోత్సవ మొనర్చెను.♦

♦ భారతము. శాంతిపర్వము. దేవీభాగవతము.

శ్రీ శుకుని బాల్యము

తండ్రికివలెనే శ్రీశుకునకును జన్మింపఁగనే వేదములు వచ్చెను. ఇన నాతఁడు తండ్రియనుమతిని బృహస్పతిని గురువుగాఁ జేసికొని దేవతలతో పాటచటనే యుండి వేదవేదాంగములు, ధర్మశాస్త్రములు, రాజనీతి మున్నగు సకలవిద్యలుఁ జదువుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతమున మహానిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యుండెను. దేవత లంద ఱాతనిని మంత్రణీయుఁడు మాసనీయుఁడుగఁ బూజించుచుండిరి. కొంతకాల మట్లు చనినపిమ్మట నాతనికిఁ బ్రత్యూషమున కేఁగుసంకల్ప ముదయించెను. బృహస్పతి యానందించి "వత్సా! నీ వెఱుఁగవలసిన శాస్త్రము లిఁక నెవ్వియును లేవు. నీవు మీ జనకునికడ కేఁగి యథేచ్ఛముగా నుండనచ్చును. పోయిర"మ్మని యాశీర్వదించెను. దేవతలచే నామంత్రితుఁడై శ్రీశుకుఁడు తండ్రియాశ్రమమున కరుదెంచి సాత్యవతేయునకు సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించెను. వేద వ్యాసుఁడును బుత్త్రుని గ్రుచ్చి గౌఁగిలించి యాదరించెను. ఆతఁడును దండ్రి ననుసరించి పరివర్తించుచు నటనే యుండెను.

ఇట్లుండఁగా శుకుఁడు తోడి ముని బాలురతో నాట పాటల మరఁగి కాలము వ్యర్థముగాఁ గడపఁజొచ్చెను, వ్యాసుఁ డాత్మజుఁ డాత్మానుసంధానము చేయ నెఱుంగక క్రీడావశుఁ డగుట గుర్తించి యాతనికి సాంఖ్యయోగశాస్త్రములను బోధించెను. మఱియు దేహమునందలి యహంకారము, బంధుమిత్రులయందలి మమత్వము మున్నగునవి పాయు నట్టివాక్యము లుపదేశించెను. ఇవి విన్న శ్రీశుకునకు బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్య వాన ప్రస్థాశ్రమముల నెందును బుద్ధిపుట్టక

"తండ్రీ! దయయుంచి నాకు మోక్షమార్గ ముపదేశింపు" మని కోరెను. వ్యాసుఁడాతని మనోభావము లెఱిఁగి "వత్సా! నీవు జనకసఁ్రదునికడ కేఁగి యీవిషయముఁ దెలిసికొనుము. ఆతఁడు పూజ్యుఁడు, అహంకారమమకారము లాతనియెడఁ బనికిరావు. నీవు పాదగమనుఁడవై యాతనిఁ గాంచి మోక్ష మార్గ మెఱిఁగి రమ్మని కుమారునిఁ బుత్తెంచెను.

శ్రీ శుకుఁడు జనకునికడ కేఁగుటి

అంత శ్రీశుకుఁడు తండ్రియాజ్ఞ ననుసరించి మేరువు మున్నగు పర్వతములు, ననేకనదులు, వివిధతీర్థములు గడచి భరతఖండమున కరుదెంచి దారిలో నేపదార్థములు చూచినఁ జూడనివాఁడై విదేహదేశమునఁ గలమిథిలానగరమునకుఁ జని జనకరాజభవనపా్రకారద్వారదేశమును జేరెను. ఆసమయ మున నచటిద్వారపాలురు వానిని వారించిరి. ఆతఁడును బ్రశాంతుఁడై యూరకున్న వా రాతనికి వెఱచి నృపగృహ మున కనిపిరి. అచటఁ బ్రతీహారు లాతని నాఁపి యావృత్తాం తము జనకున కెఱిఁగించిరి. జనకుఁడు పురోహితునివలన నాతని శ్రీశుకునిగా నెఱిఁగి మంత్రిజనసహితుఁడై యర్ఘ్య పాద్యములఁ గొనివచ్చి శ్రీశుకుని సగౌరవముగా లోపలిసౌధ మునకుఁ గొనిపోయి కాంచనసింహాసనమున, గూర్చుండఁజేసి యష్టతములఁ గుసుమముల నాతనిఁ బూజించెను. పిమ్మట వారాంగనలు గీతనృత్యనిరతి శుకు నారాధింప నాతఁడు జితేంద్రియుఁడై యుండెను. నాఁటికి జనకుఁడు పురోహితుని నియోగించి మజ్జనభోజనాదు లొనరింపఁ జేసి మఱునాఁడు సూరిజనసమేతముగా నాతనిని దర్శించి స్తుతించి భయభక్తు

లతో నాతఁడు వచ్చినపని యడిగెను. శ్రీశుకుఁ డెంతయు నానందించి "రాజా! మాతండ్రిపంపున మోక్షమార్గబోధార్థి నై వచ్చితిని. విప్రునకుఁ గర్తవ్య మేది? ఆతఁడు మోక్ష మెట్లు పడయఁగలఁడు? ఈప్రశ్నములకు సమాధాన మి"మ్మని కోరెను.

శుకునకు జనకుఁడు మోక్షమార్గము నుపదేశించుట

జనకమహారాజు సాదరపూర్వకముగ శుకుని కిట్లు చెప్పెను: "విప్రోత్తమా! బ్రాహ్మణుఁ డుపవీతుఁడై బ్రహ్మ చర్యము వేదాభ్యసనము నడపి వివాహ మాడి సంతానము వడసి యధ్వరము లొనరించి దేవపిత్రతిథి పూజాపరుఁడై యుండి, వానప్రస్థాశ్రమమున కరిగి యందు హుతవహ్ని యుతముగ వ్రతపాలన మొనర్చి యాతకువాత సన్న్యాస స్వీకారమున బ్రహ్మాశ్రమపదము నందవలయును." అంత శుకుఁడు "రాజా! నీవు చెప్పినది సక్రమమే. కాని జ్ఞానో దయమై యుండఁగ నాశ్రమత్రయముఁ గ్రమముగ నడప వలెనా? జ్ఞానియైన నాశ్రమముల విడువరా దని వేదములు చెప్పునా?" యని యడిగెను. అంత జనకుఁడు "మునీంద్రా! జ్ఞానవిజ్ఞానములు మోక్షసాధనములు. గురూపదేశమున నవి లభింపఁగా మోక్షము నందినవాఁడు వానిని విడుచును. కాని, లోకోచ్ఛేదము, కర్మవ్యాకులత వాటిల్లకుండుటకై పూర్వ ములు చతురాశ్రమములు క్రమముగా నడపిరి. ప్రథ మాశ్రమమునసే సుస్థిర జ్ఞానము లభించినవానికి మిగిలిన యాశ్రమములతో బని లేదు. సమాహితాత్ముఁ డైనముని యొరులవలనఁ దనకుఁ దనవలన నొరులకు భయము లేకుండ

నున్న మోక్షముఁ గాంచును. కోరికయు, నొల్లమియు లేకున్న నకామవృత్తిఁ దపోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మము నందును. మఱియు, నినుముఁ గనకము; నింద, వినుతి వీనియందుసముఁడై యింద్రియము లడంచునతఁడు శివునిఁ గనును. ఈవిశేషము లన్నియు నీయందుఁ గలవు. జ్ఞానవిజ్ఞానములు నీగుణములు. నీవు మోక్షబోధుఁడవు. కాని, నీమనమున సంశయము, భయము, బాల్యము నివి మూఁడు నాశ్రయించుటచే నీవు వీని నెఱుఁగకున్నావు. నిజముగా నీవు ముక్తపురుషుఁడ" వని బోధించెను.

అంత శుకుఁడు విగతసంశయుఁడై శాంతి నిరూఢిఁ బరమ సౌఖ్యము నంది యాత్మావలోకనమున నానందించుచు మారుతముతో సమానధర్మము నంది తండ్రి యాశ్రమమున కేఁగెను. వ్యాసుఁ డానందియై పుత్త్రుఁడు చెప్పిన జనకరాజ సంభాషణము విని యాతనిఁ దనకడనే యుంచుకొని శిష్యుల కధ్యాపన మొనరించుచు నుండెను.*

శ్రీ శుకుఁడు తండ్రికడ నేర్చినవిషయములు

ఒకప్పుడు శ్రీశుకుఁడు తండ్రిని జేరి తనకుఁ గాలావ యవనిరూపణము, చతుర్యుగసంవత్సర పరిమితిప్రకారము, చతుష్యుగ ధర్మములు మున్నగువిషయము లెల్ల నెఱిఁగింపు

---

* భారతము, శాంతిపర్వము. దేవీభాగవతము. ప్రథమస్కంధము. శుకుఁడు జనకరాజుకడనుండి తిరిగివచ్చి పీవరి యనునామెను బెండ్లాడి బిడ్డలఁ గనె నని దేవీభాగవతమునఁ గలదు. ఈవిషయమునకు మఱేయాధారమును లేదు. కాన నిది నమ్మఁదగినది కాదు.

మని యడిగెను. వ్యాసభగవానుఁ డంగీకరించి సుతున కన్ని విషయములు దెలిపెను. పిమ్మట బ్రహ్మము, తద్విజ్ఞానము, సర్వ వర్ణధర్మములు, దానగుణపాశిశస్త్యము, మైత్రీగుణలాభము మున్నగుసంగతు లన్నియుఁ దెలిపెను. అంత యోగసాంఖ్యా ధ్వరపజ్ఞావిశేషములలో దేనివలనఁ బరమబ్రహ్మము నంద వచ్చు నని శ్రీశుకుఁ డడిగెను. ఇంద్రియనిగ్రహము, కామ క్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యములఁ బోఁగ్రోలుట, దృఢ విద్య, కలవాఁ డేమార్గమునైన బ్రహ్మపదప్రాప్తి నందఁగలఁ డని వ్యాసుఁడు బోధించెను. ఐనను బ్రహ్మచర్యము బ్రహ్మ విద్యావ్యాప్తికి ముఖ్యకారణ మని చెప్పి వ్యాసుఁడు సుతున కంతర్యాగపాశిశస్త్యమును విశదీకరించెను. పిమ్మట నింద్రియ నిగ్రహమే యుత్తమోత్తమధర్మ మగుట శుకునకుఁ దెల్పి వ్యాసమహర్షి గోప్రభావప్రకారముఁ దెల్పుటకుఁ సుమిత్రుఁడను రాజువృత్తాంతమును గపిలగోమహానుభావమునుదెలిపెను.

శ్రీ శుకుఁడు పరీక్షిత్తును గటాక్షించుట

ఈపకారము శుకుఁడు తండ్రిచే సమస్త విషయము లెఱిఁగి జనకచక్రవర్తితోడిసంభాషణమున విగతసంశయుఁడై పరబ్రహ్మానుసంధానమున నవధూతమూర్తియై బ్రహ్మర్షిగణ మానితుఁడై యొప్పారెను. ఆతఁడు తండ్రియాజ్ఞఁగొని భూ భాగమందెల్లెడల సంచరించుచు నెచ్చటను జిరకాలము నిలువక యావును బిడుకుట కెంతకాలము పట్టునో యంతకాలము మాత్రమే యున్న చోట నుండుచునుండెను. ఆత్మవిద్యానవద్యుఁ డగుట ననుక్షణము శుకుఁడు బాహ్యాస్మృతి వీడి యంతరవలోక నానందమగ్నుఁడై యుండెను. బట్టకట్టుటకూడ నాతఁ డెఱుఁగని

మహోన్నతస్థితినంది మందహాససుందరవదనారవిందుఁడై ప్రపంచమున నెవ్వరితోడను సంబంధము లేక యేవిషయలౌల్యమును లేనివాఁడై తిరుగుచుండ నాతనిఁ జూచి బాలురు కేకలువేయుచు వెంట నంటువారు. ఆతని షోడశాబ్దవయోరూపగమనముఁ గాంచి సమ్మోహితులు గాని స్త్రీలు, మోహింపని పురుషులు లేకుండిరి. ముక్తికాంతయే యాతనిని మోహించెనన్న నితర స్త్రీలఁ బేర్కొనఁనేల? ఐన నాతఁ డెవ్వరిని సరకుగొనక బ్రహ్మర్షియై పరగుచుండెను.

ఇట్లుండి యొకనాఁ డాతఁడు సప్తమదినాంతము లోపుననే తక్షకవిషాగ్నిదగ్ధుఁడగునట్లు శాపము నంది కింకర్తవ్యతామూఢుఁడై యేడుదినములలో నెవ్వఁడు తనకు ముక్తినీయఁగలఁడని యాలోచించుచున్న పరీక్షిన్నరేందునికడ కేతెంచెను. పరీక్షిత్తు బ్రహ్మానందభరితుఁడై యాతనికి బ్రత్యుత్థానము చేసి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల నతిభక్తిఁ బూజించి యేడుదినములలోఁ దనకు ముక్తి లభించుతెఱు వెఱిఁగింపు మని ప్రార్థించెను. శ్రీశుకుఁ డాతని కభయమిచ్చి సర్వాత్ముఁడైన హరిని సంభజించుటచే సాంఖ్యయోగమువలన ముక్తి నందవచ్చు నని తెలిపి ద్వాపరవేళఁ దనతండ్రి యగు కృష్ణద్వైపాయనుఁడు భాగవతము రచించి, తనచేఁ జదివించిన వృత్తాంతముఁజెప్పి యాభాగవతకథను దాను వినిపింతు నని వినిపించి యాతనిఁ గటాక్షించెను.

శ్రీశుకుఁడు పరీక్షిత్తునకు ముక్తిమార్గముఁ దెల్పుట

"రాజా! విష్ణుసేవాబుద్ధితో భాగవతము వినుచో మోక్షార్థికి మోక్షము లభించితీరును. తొల్లి ఖట్వాంగుఁ డను

రాజు దేవలోకమున కేగి యందుఁ దనయాయువు ముహూర్త మాత్రకాలమే యున్నదని విని వెంటనే మహీకి వచ్చి దార పుత్ర రాజ్యముల విడిచి గాఢవైరాగ్యభావమున గోవిందనామ కీర్తన మవలంబించి కైవల్యముఁ జూఱిగొనెను. నీయాయుఃకాలమింక నేడుదినము లున్నది కదా! నీవు చేయవలసినపనులఁ దెల్పుదు వినుము. దేహపుత్రకళత్రాదులవలని మోహావృత్తిమును నిష్కామ మనుగొడ్డంట నిర్మూలింపుము. పుణ్యతీర్థ జలావగాహనమున నేకాంతశుచిప్రదేశమున నిష్టాసనమున నుండి ప్రణవమంత్రముఁ బఠించుచు విషయములవెంటఁ బాఱెడి యింద్రియములను శ్వాసబలమున నిరోధించి భగవ త్పాదాంగములఁ గ్రమముగ ధ్యానముచేయుచు ధారణావశ మునఁ జిత్తకల్మషములఁ బోఁద్రోలి భక్తిలక్షణమైనయోగము నాశ్రయింపుము. దానివలన సర్వమయుఁడైన పరమేశ్వరుని విగ్రహము ననుసంధానము చేయుము.

తపోయోగాదులైన ముక్తిమార్గము లనేకములు కలవు. కాని, వీనియన్నిటిలో భక్తిమార్గమే యుత్తమోత్తమ మగు ముక్తిమార్గము. ఏలనఁ, దొల్లి బ్రహ్మ వేదములు ముమ్మారు తలపోసి జనార్దను నాత్మాకృతి భక్తిమార్గమునసే చింతచేసెను. కావున, నీవద్దానినే యాశ్రయింపు" మని చెప్పి శుకమహర్షి పరమేశ్వరధ్యానపూర్వకముగాఁ బరీక్షిత్తు నకు భాగవతగ్రంథమును వినిపించి మహోపకృతి యొనరిం చెను. పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడును శుకయోగిమూలమునఁ బర బ్రహ్మమును బ్రాపించెను. ♦

♦ భాగవతము.

శ్రీశుకుఁడు నారదోపదేశము నందిన వృత్తాంతము

పిమ్మట శ్రీశుకుఁడు తండ్రి యాశ్రమమునఁ జేయుండుచు సుమంతప్రభృతులతో వేదాధ్యయన మొనరించుచుండెను. కొంతకాలమునకు సుమంతాదులు వ్యాసానుగ్రహము నంది వేదములనెల్ల నెల్లవిప్రులకును బోధింపఁ ద్రిలోకములందును వర్తింప నేఁగిరి.

అంత నొకనాఁడు నారదమహర్షి వ్యాసాశ్రమమున కేతెంచెను. శ్రీశుకవ్యాసు లాతని కాతిథ్య మొసఁగి యర్చించిరి. అంత నాతఁ డచట వేదనినాదము వినరాకుండుటకుఁ గారణ మేమని వ్యాసు నడిగెను. శిష్యు లట లేనికారణమున నని వ్యాసుఁడు పలుకఁగా నాతఁడు "మునీంద్రా! నీవును నీ సుతుఁడైన నావ్రీతము చెల్లింపవలయును. ఇట్లు బ్రహ్మనాద మిచట వినరాకుండుట మంచిది కా దని నాయభిప్రాయ"మని పలికెను. నారదవచన మంగీకరించి వ్యాసశుకులు భువన మంతయు నాదాపూరిత మొనరించిరి. అపు డనధ్యయనసమయ మగుట గుర్తించి యధ్యయన మాఁపుచేసి వ్యాసుఁ డాకాశ గంగాప్రపాతప్రదేశమునకు స్నానార్థ మరిగెను. ఇట శ్రీశుకుఁ డధ్యయనసమయము కాఁగాఁ గొంతసేపు నారదుఁడు విన నధ్యయన మొనర్చి యాతని రంజింపఁ జేసెను. నారదుఁడానం దించి శ్రీశుకు నేదేనివరముఁ గోరుకొను మని చెప్పెను. అంత నాతఁడు లోకమునఁ బుట్టినవానికి హితమేదియో తెలుపు మని కోరుకొనెను.

నారదుఁడు శుకునిఁజూచి "శ్రీశుకా! తొల్లి సనత్కుమారు లీప్రశ్నమునే సనత్కుమారు నడిగిరి. ఆత్మదు చెప్పిన సమా

VIRLA MEMORIAL LIBRARY V.R.NARLA & P.R.I. Acc.

ధానమే నీకుఁ జెప్పెదను. తపము, సత్యము, విద్య యివి పరమసుఖప్రదములు. వీని నందుటయు, ముక్తి కుత్సహింప కుండుటయు జరిగిన ముక్తి యేపుట్టువునను లభింపదు. ఈముక్తి సాధించుటకుఁ గామక్రోధముల రెండింటిని జయింపవలయును. అపరిగ్రహము, సర్వారంభపరిత్యాగము, అహింస,యింద్రియ జయము వీని నందినచో ముక్తికరతలామలక మగును. పిమ్మట ధర్మాధర్మములు సత్యాసత్యములు విడుననలయును. అడ్డెట్లనిన సంకల్పవర్జనముచే ధర్మము, అహింసవలన నధర్మము పోవును. బుద్ధిఁ గొని సత్యాసత్యములను ద్రోవనలయును. ఆత్మవిభావన మున బుద్ధివిలీనత నందినను బదివేలను మించి శోకభయ హేతువులు గాననైనను వీనిని సరకుగొనరా" దని బోధించెను.

శ్రీశుకుఁడు విగతసంశయుఁడై తండ్రి యగు వ్యాస మహర్షిని గాంచి తాను యోగసిద్ధి నందుదు నని చెప్పి యాతనియనుమతి నంది తండ్రికిఁ బ్రదక్షిణించి బయలు దేఱెను. అంత వ్యాసుఁ డొక్కపటి నిలువు మన నాతఁడు నిస్స్నేహము, నిస్సంశయము గలవాఁడగుట నాఁగక సిద్ధ చారణసేవిత మగుకైలాసపర్వతముపై కేఁగి యందు వియుక్త ప్రదేశమునఁ బ్రాఙ్ముఖాసీనుఁడై పరమయోగరతిఁ బదప్రభృతి గాత్రములఁ గ్రమమున నాత్మధారణ మొనరించి యినుఁడుద యింపఁగా నాతని నాకర్షయించి నిర్విషయ మగు సర్వాత్మ తత్త్వముఁగాంచి విశిష్టయోగక్రియ మండెను.

శ్రీశుకమహర్షి యోగమార్గమున నదృశ్యుఁ డగుట.

పిమ్మట నారదుఁ డాతనిఁ జూడరాఁగా నాతని కాత్మ యోగసిద్ధి నెఱిఁగించి శ్రీశుకుఁడు విగతసంగత్వమున విమల

యోగావలంబనమున గరుత్మంతునివలె నాకసమున కెగసి పోయెను. తోడిసిద్ధసాధ్యాదు లచ్చెరువందిరి. శ్రీశుకుఁడు మృగపక్ష్యైలసరిత్సరసీతరుగుల్మలతలఁ గనుఁగొని తనతండ్రి వచ్చి తన్నుఁబిలిచిన నవియెల్ల "ఓ" యనవలయు నన నవియుంగీ కరించెను. పిమ్మట నాతఁడు తమోరజస్సత్త్వములఁ గ్రమమున విడిచి యుత్తరాభిముఖముగాఁ బోవుచుండఁగా నొక్కట మహా పర్వతశృంగములు రెండు పెచ్చుపెరిఁగి యాతని మార్గమున కడ్డు తగిలెను. అపు డాతఁ డపరిహతగమనమున ముందున కేగ నవి పిండిపిండియై నేలరాలెను. అపు డాసిద్ధపురుషునిపై దేవతలు పుష్పవృష్టిఁ గురిసి బహువిధములఁ గీర్తించిరి.

తరువాత శ్రీశుకుఁ డటు చని యాకాశగంగానదిపై నాకాశయానమునఁ బోవుచుండఁగా సందు నగ్నలై జలక్రీడ లాడు నప్సరస లాతనిఁ గాంచియు నెప్పటియట్ల నగ్నలయియే యుండిరి. అంత వెనుకనుండి వ్యాసమహర్షి నిజసుతునికై మహాయోగగమనమున వచ్చుచుండఁగా శ్రీశుకుఁడు వాయు మార్గమును దాఁటి సర్వభూతాత్మకుఁ డయ్యెను. వ్యాసభగ వానునకు సిద్ధులు పర్వతశృంగములు ఛిన్నాభిన్నము లగుటఁ దెలుప నాతఁడు "శుకా" యని పిలువ సకలజంగమసావరము లును "ఓ" యని పలికెను. ఆతఁడు క్షణమాత్ర మట నిలువఁ బడ నాకాశగంగానదీతోయముల జలక్రీడలాడు నప్సరసలు సిగ్గుపడి వలువలు ధరించిరి. ఇది చూచి సాత్యవతేయుఁడు నిజ సుతు నసక్తయుఁ దనసక్తయు నిరూపించుకొని లజ్జ వొడమ నిలిచియుండెను. అపుడు సిద్ధచారణగంధర్వగణ ములు గొలువ గంగాధరుఁడు వ్యాసునకుఁ బ్రత్యక్షమై యాద

రించి "ముసీంద్రా! నీవు తొల్లి జలపవనాంబరసుధానల సమ వీర్యుఁడగుపుత్త్రు నడిగితివి. అట్టి వానిని నేను నీ కిచ్చితిని. ఆతఁడు నాప్రభావమునను నీతపోవిశేషమువలనను బ్రహ్మ తేజోమయుఁడై దేవతలు నందరానిపరమగతి నందెను. కావున, నీవు ఖేదమువీడి మోదము నందుము. మఱియు, నీ సుతుని కీర్తియు, నీయశోవిభూతియు నాచంద్రార్కము విశ్వ జనుల వీనులకు విందై విలసిల్లగలవు. ఐనను, నీకు వలయు నేని నీ పుత్త్ర సదృశయైనచాయ ని న్నెప్పుడు ననుగమింప నీవు చూడఁగల"వని యాతని సంప్రీతునిఁజేసి వీడుకొల్పి విజయము చేసెను. వ్యాసుఁడు పుత్త్రనిమహోన్నతి కానందించి యాశ్ర మమున కరిగెను. *

ఈపరికారము శ్రీశుకమహర్షి యోగమార్గావలంబియై పరబ్రహ్మస్వరూపుడై భవ్యవిఖ్యాతి నార్జించెను. ఆమహా మహుని పవిత్రస్మరణము భవభయనాశకము, ఇహపరసాధ కము.

ఓం తత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు.

---

* భారతము, శాంతిపర్వము.

BCI

మనము ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA101B115
పుస్తకం పేరు	ప్రాచీనభారతవర్ష మహర్షులచరిత్రలు02
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	
వెనుక అట్ట	
మొత్తం పేజీలు	221
పెద్ద సైజు పేజీలు	
ఖాళీ పేజీలు	
లేని పేజీలు	
తయారు చేసినది	
పేజీలు విడదీసినది	
స్కాన్ చేసినది	
పరీక్ష చేసినది	MADHU MATHI
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పంపినది	